

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนหาของปลาล้ำสัตว์ในประเทศไทย
เพื่อพัฒนาโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นฐาน : กลุ่มมานิ (ชาไก), มลาบรี (ตองเหลือง), และมอเกลิน”

โดย

ดร.อิสระ ชูศรี และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กลุ่มงานมนุษยศาสตร์

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนหาของป่าล่าสัตว์ในประเทศไทย
เพื่อพัฒนาโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นฐาน : กลุ่มมานิ (ชาไก), มลาบรี (ตองเหลือง), และมอเกลิ้น”

โดย

1. ดร.อิสระ ชูศรี	หัวหน้าโครงการ
2. ศาสตราจารย์ ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์	ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
3. นางสาวนารา บุตรพลอย	ผู้ช่วยผู้ประสานงาน
4. นายชุมพล โพธิสาร	ทีมวิจัย
5. นายสรายุฒิ ไกรเสม	ทีมวิจัย
6. นางสาวอมรรัตน์ รัตนวงศ์	ทีมวิจัย

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กลุ่มงานมนุษยศาสตร์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ส่วนที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 โจทย์วิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์	4
1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
1.5 ประเด็นในการศึกษา	6
1.6 พื้นที่วิจัย	7
1.7 แนวทางการดำเนินงาน	7
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
ส่วนที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	9
2.1 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “มานิ”	9
2.2 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “มลาปรี”	26
2.3 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “มอเกิน” - “มอเกล็น”	30
ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงาน	34
3.1 ลักษณะการดำรงชีวิตของมานิ	34
3.2 ลักษณะการดำรงชีวิตของมลาปรี	148
3.3 ลักษณะการดำรงชีวิตของมอแกน	157
ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน	190
4.1 กลุ่มมานิ	190
4.2 กลุ่มมลาปรี	203
4.3 กลุ่มมอแกน	212

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
ส่วนที่ 5 สรุปบทเรียนจากการดำเนินโครงการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	215
5.1 บทเรียนจากการดำเนินโครงการ	215
5.2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	218
บรรณานุกรม	221

ส่วนที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการถดถอยและการตายของภาษาเป็นปัญหาระดับโลกในปัจจุบัน จากการคาดการณ์ของ Krauss (1992) ร้อยละ 90 ของภาษาในโลกจะดำรงอยู่ไม่พ้นศตวรรษนี้ หากไม่มีการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ภาษาที่อยู่ภาวะวิกฤตเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง มีเพียงภาษาราชการ/ภาษาประจำชาติที่อยู่ในระบบการศึกษาและสื่อสารมวลชนเท่านั้นที่จะยังคงอยู่รอดปลอดภัย

ปฏิกริยาต่อปัญหาภาษาในภาวะวิกฤตดังกล่าวในระดับสากล (Crystal 2000; Hinton & Hale 2001; Nettle & Romaine 2000) สามารถจำแนกได้เป็นสองลักษณะใหญ่ๆ คือ การฟื้นฟูภาษา (Language Revitalization) และการสืบค้นเพื่อบันทึกข้อมูลและพรรณนาภาษาอย่างเป็นระบบ (Language Documentation & Description) การทำงานในลักษณะแรกเป็นงานความร่วมมือของกลุ่มชน และต้องมีคนภายในชุมชนเจ้าของภาษาเป็นแกน ไม่สามารถที่จะทำอย่างยั่งยืนได้หากเป็นการผลักดันจากภายนอก สำหรับการทำงานด้านการสืบค้นและบันทึกข้อมูลภาษาในภาวะวิกฤตนั้น มักทำโดยนักภาษาศาสตร์และนักมานุษยวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสงวนรักษาข้อมูลภาษาให้อยู่ในรูปที่สมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อรอให้ชุมชนที่มีความพร้อมที่จะทำงานด้านฟื้นฟูมาใช้ประโยชน์จากข้อมูลดังกล่าวในอนาคต ตัวอย่างของความพยายามดังกล่าวได้แก่ งานของ Foundation for Endangered Languages (สหรัฐอเมริกา), Hans Rausing Endangered Languages Project (อังกฤษ), Max Planck Institute for Psycholinguistics (เนเธอร์แลนด์) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิฟอล์กสวากน (เยอรมนี) เป็นต้น

สำหรับการฟื้นฟูภาษานั้นอาจจำแนกออกตามวิธีการที่ใช้ในการฟื้นฟู ได้แก่ โครงการฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียน (School-based programs) เช่น

- Endangered language as a subject เรียนเป็นวิชาหนึ่งเหมือนวิชาเลข หรือภาษาต่างประเทศ ยกตัวอย่าง เช่น ภาษาอินเดียนแดงในแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา (Tolowa, Hupa, Karuk, Yurok, etc.)
- Bilingual education มีการใช้ภาษาชนกลุ่มน้อยเป็น language of instruction เนื่องจากเด็กขาดทักษะในภาษาของชนกลุ่มใหญ่ งานลักษณะนี้จะต้องมีทุนสนับสนุนพอสมควร เช่น ภาษาสเปนในแคลิฟอร์เนีย, ภาษาฝรั่งเศสในแคนาดา เป็นต้น.
- Immersion schools and classrooms ภาษาฮาวาย(สหรัฐฯ) และ ภาษาเมารี (นิวซีแลนด์) โดยให้การเรียนการสอนเป็นภาษาชนกลุ่มน้อยทั้งหมด

นอกจากนี้ยังโครงการศึกษาภาษาในภาวะวิกฤตทั้งในกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่นอกกระบบโรงเรียน ในลักษณะของ Master-Apprentice Program โครงการที่เน้นการบันทึกข้อมูลและการผลิตสื่อเป็นภาษาใน

ภาวะวิกฤต และโครงการฟื้นฟูภาษาที่เน้นการสืบทอดภาษาในระดับครอบครัว (Family-based programs)

สำหรับบริบทของประเทศไทย (Malone & Choosri 2007) นั้นพบว่า นักวิชาการในมหาวิทยาลัย และหน่วยงานด้านการวิจัยในกำกับของรัฐได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการกระตุ้นและสนับสนุนงานฟื้นฟูภาษาของชุมชน ในขณะที่ในบริบทของอเมริกาเหนือจะพบว่างานฟื้นฟูภาษาเป็นกิจกรรมที่ชุมชนเป็นฝ่ายริเริ่มเป็นด้านหลัก

ในขณะนี้ได้มีความพยายามในระดับท้องถิ่น โดยชุมชนที่ต้องการจะอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาของตนไว้ ดังปรากฏในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตที่ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้สนับสนุนให้ชุมชนเจ้าของภาษามีโอกาสในการทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาของตนด้วยตัวเอง โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ คือ 15 กลุ่มภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตใกล้สูญ อันได้แก่ กลุ่มซอง, ชูอัง, ชัมเร, กะซอง, ญฮูกร, โซ (ทะวีง), ก่อง, ละเวือะ, อึมปี้, ปิซู, อูรักละโวจ, มลาบรี (ตองเหลือง), มานี (ชาโก), มอเกล็น และแสก

ผลจากการดำเนินงานของศูนย์ฯ ที่ผ่านมา พบว่าใน 15 กลุ่มภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตใกล้สูญนั้น ศูนย์ฯ สามารถสนับสนุนให้เกิดการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ใน 11 กลุ่มภาษา ได้แก่ กลุ่มซอง, กะซอง, ญฮูกร, โซ (ทะวีง), ก่อง, ละเวือะ, อึมปี้, ปิซู, อูรักละโวจ, มลาบรี (ตองเหลือง) และแสก ซึ่งศูนย์ฯ เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการให้เจ้าของภาษา/ชุมชนเจ้าของภาษา ได้มีส่วนร่วมในการชี้ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับภาษาและภูมิปัญญาของตน เป็นผู้หาวิธีการและดำเนินการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้กลุ่มภาษาที่มีโอกาสได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเหล่านี้มีความตระหนักต่อสถานการณ์ความถดถอยในภาษาและภูมิปัญญาของตนเอง, มีเครื่องมือทางภาษาสำหรับการเขียนบันทึกเพื่อการถ่ายทอด/สืบทอดสู่เด็กและเยาวชนต่อไป, สามารถยกสถานะภาษาของตนเองจากที่ใช้เพียงในระดับครัวเรือน/ชุมชน ไปสู่การใช้ในระบบการศึกษา และสามารถสร้างศูนย์การเรียนรู้ภาษา-วัฒนธรรม และภูมิปัญญาในชุมชนได้ ฯลฯ นับว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เปิดโอกาสและเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์เล็ก ที่ไม่เคยทำงานเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาด้วยตนเองมาก่อน และศูนย์ฯ ได้มีความพยายามที่จะสนับสนุนให้มีการทำงานในลักษณะเช่นนี้ได้ครบทั้ง 15 กลุ่มภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตใกล้สูญมาโดยตลอดระยะเวลาการทำงานที่ผ่านมา

สำหรับกลุ่มภาษาชูอังและชัมเรนั้น พบว่าโอกาสในการทำงานเช่นนี้แทบจะไม่มีโอกาสแล้ว เนื่องจากมีจำนวนผู้พูดภาษาน้อยมาก นับได้เพียงหลักสิบเท่านั้น ส่วนกลุ่มมานี (ชาโก) และมอเกล็น ปีที่ผ่านมาศูนย์ฯ ได้มีการลงพื้นที่เพื่อศึกษาและประเมินความเป็นไปได้เพื่อพัฒนาโครงการในลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในกลุ่มมานี (ชาโก) พบว่าการฟื้นฟูในลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในขณะนี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากชาวมานี (ชาโก) ไม่มีหลักฐานหรือเอกสารใด ๆ ที่จะแสดงตัวได้ว่าเป็นคนไทย ชาวมานี (ชาโก) ยังไม่ได้รับสิทธิและสวัสดิการใด ๆ จากภาครัฐ ผลจากการที่เป็นผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและยังไม่ค่อยได้มีโอกาสรับรู้ข่าวสาร

ของสังคมภายนอกกลุ่ม จึงมักถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มคนที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากคนภายนอกเสมอ รวมถึงความต่างกันในเรื่องภาษาที่จะใช้ในการสนทนา และวิถีการดำรงชีวิตที่ยังไม่ลำบาก ยากที่จะสร้างความไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน

กลุ่มมอเกลิน ได้มีการลงพื้นที่ที่หมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีชาวมอเกลิน 100% จากการลงพื้นที่พบว่าเจ้าของภาษามีความกลัวและไม่ไว้วางใจคนนอกกลุ่มสูง ซึ่งเป็นผลจากการที่มีนักวิชาการ นักวิจัย และแหล่งทุนเข้าไปในพื้นที่เป็นจำนวนมากหลังจากเหตุการณ์สึนามิในประเทศไทยได้ผ่านพ้นไป เนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับประโยชน์อันใดจากผู้ที่จะเข้าไปในพื้นที่เลย จึงให้ความสำคัญกับการหาอยู่หากินมากกว่าอยากที่จะมานั่งคุยเพื่อทำความเข้าใจเรื่องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่าชาวมอเกลินบนหมู่เกาะสุรินทร์ส่วนมากยังไม่ได้ตระหนักและตื่นตัวต่อปัญหาความถดถอยทางภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง เนื่องจากชาวบ้านรู้สึกว่าการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างเข้มข้น ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วพบว่าเหลือผู้ที่พูดภาษามอเกลินไม่มากนัก และปัญหาความถดถอยด้านภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นกำลังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้อาวุโสเริ่มมีความตระหนักและกังวลต่อปัญหาที่เกิดขึ้น

ในกลุ่มมลาบรี (ตองเหลือง) ถึงแม้จะมีโอกาสได้ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จำนวน 2 โครงการ คือโครงการ “สร้างระบบตัวเขียนภาษามลาบรีเพื่อบันทึกความทรงจำทั้งชีวิตของชาวมลาบรี” และ “กระบวนการศึกษาข้อมูลชาวมลาบรีอย่างมีส่วนร่วม” แต่ไม่สามารถปิดโครงการอย่างสมบูรณ์ได้ เนื่องจากทีมวิจัยไม่สามารถรับผิดชอบการทำงานที่มีระยะเวลายาวนาน (12 เดือน), เมื่อมีการย้ายถิ่นฐานจากบ้านห้วยฮ่อม จังหวัดแพร่ ไปยังศูนย์ภูฟ้าพัฒนา จังหวัดน่าน ทำให้การทำงานวิจัยไม่ต่อเนื่อง หยุดชะงัก ประกอบกับภาระของการสร้างบ้านเรือนใหม่ และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากการย้ายถิ่นฐาน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ศูนย์ฯ ค้นพบว่าในกลุ่มภาษาที่มีลักษณะของการเป็นกลุ่มชนเร่ร่อน ทั้งการเร่ร่อนในป่าและการเร่ร่อนในทะเลนั้น ยากที่จะเจ้าของภาษาเหล่านี้จะสามารถทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาด้วยตนเองในลักษณะของการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ ทั้งในเรื่องของศักยภาพของเจ้าของภาษา, วิถีชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น, ระบบวิถีคิดที่เป็นอัตลักษณ์ของคนกลุ่มภาษานั้น ฯลฯ ศูนย์ฯ จึงมีความต้องการที่พัฒนาโครงการวิจัยในการศึกษาเพื่อสร้าง “การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนหาของป่าล่าสัตว์ในประเทศไทยเพื่อการพัฒนาโดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นฐาน: กลุ่มมานิ (ชาไก), มลาบรี (ตองเหลือง) และมอเกลิน”

โดยโครงการวิจัยนี้จะเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วรรณา กับการสร้างการมีส่วนร่วม ทั้งร่วมคิดและร่วมปฏิบัติการกับเจ้าของภาษา ชุมชนเจ้าของภาษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการไปพร้อม กับพัฒนาวิธีการประยุกต์องค์ความรู้นั้นเพื่อประโยชน์ของเจ้าของภาษา ชุมชนเจ้าของภาษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เป็นสำคัญ เพื่อให้กลุ่มชนเหล่านี้ได้มีโอกาสที่จะทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาด้วยตนเอง อันจะทำให้เกิดความยั่งยืนในการคงอยู่ของภาษา และ/หรือสามารถชะลอการตายของภาษาเล็ก เหล่านี้ต่อไปได้ ตลอดจนหน่วยงาน

เอกชน/ภาครัฐสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการทำงานไปใช้ในการวางแผนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชนเหล่านี้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรโลก 8 ประการ (Millennium Development Goals 2515) โดยเป็นการพัฒนาที่ใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นฐาน (Local Language-Based Development)

1.2 โจทย์วิจัย

- 1.2.1 จะจัดการองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มชนเร่ร่อนในประเทศไทย: กรณีศึกษากลุ่มมานิ (ชาไก), มลาบรี (ตองเหลือง) และมอเกลิน ได้อย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์โดยใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นฐาน
- 1.2.2 แนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วรรณา กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินความเป็นไปของชุมชนตนเอง โดยเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อนำไปสู่การสนองตอบต่อประโยชน์ของเจ้าของภาษา ชุมชนเจ้าของภาษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ควรเป็นอย่างไร
- 1.2.3 แนวทางการสร้างนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมในการทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1.3.1 เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์และวัฒนธรรมสำหรับกลุ่มชนเร่ร่อนในประเทศไทย: กรณีศึกษากลุ่มมานิ (ชาไก), มลาบรี (ตองเหลือง) และมอเกลิน
- 1.3.2 เพื่อบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วรรณา กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินความเป็นไปของชุมชนตนเอง โดยเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อนำไปสู่การสนองตอบต่อประโยชน์ของเจ้าของภาษา ชุมชนเจ้าของภาษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- 1.3.3 เพื่อสร้างนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมในการทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ความหลากหลายทางภาษา (Language Diversity) จะพบมากในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศ กล่าวคือ มีภาษากลุ่มเล็ก ที่มีจำนวนประชากรใกล้เคียงกันเป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีกลุ่มภาษาหรือวัฒนธรรมใดมีบทบาทครอบงำอย่างเด็ดขาด (Nettle 1998; Nettle & Romaine 2000) ต่อเมื่อมีกลุ่มชนใดที่มีวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมที่มีสถานะครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด จึงก่อให้เกิด

สถานการณ์การสับเปลี่ยนไปใช้ภาษาครอบงำนั้น ซึ่งมักเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น Dixon (1997) ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของชีววิทยาวิวัฒนาการมาอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวโดยเรียกว่า Punctuated Equilibrium Model ที่แสดงสภาวะที่สลับกันไปมาระหว่างความหลากหลายทางภาษาและสับเปลี่ยนภาษาที่ก่อให้เกิดการลดลงของความหลากหลายทางภาษา โดยสภาวะการดังกล่าวกำลังเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงในปัจจุบันอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม (Indigenous Languages) ซึ่งส่วนมากเป็นภาษาที่ยังไม่มีวัฒนธรรมภาษาเขียนและไม่มีการพัฒนาภาษาให้ใช้สื่อสารได้ในแวดวงที่เกี่ยวข้องกับของวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เคลื่อนเข้าไปครอบงำ จะเป็นภาษาที่ได้รับผลกระทบนี้อย่างเห็นได้ชัดที่สุดในรูปของวิกฤตการสูญเสียบางภาษา (Language Endangerment) ในระดับต่าง กัน โดยระดับที่รุนแรงที่สุดมักเป็นกลุ่มภาษาขนาดเล็ก (UNESCO, 2009)

ในส่วนของการชะลอการตายของภาษาในสถานการณ์ข้างต้นสามารถทำได้โดยการสร้างความตระหนักถึงประโยชน์ที่ชัดเจนของภาษาชนกลุ่มน้อย หรือการสร้างสำนึกเชิงอุดมการณ์ (Ideological Clarification) ในหมู่ผู้พูดภาษาชนกลุ่มน้อย (Fishman 2001) ว่าภาษาของตนมีความเหมาะสมสำหรับบางแวดวงการใช้ภาษา เช่น การสื่อสารในครอบครัว การใช้ภาษาในทางศาสนา เป็นต้น เพื่อเป็นการจำกัดไม่ให้ภาษาที่มีบทบาทครอบงำเข้ามาแทนที่การใช้ภาษาชนกลุ่มน้อยได้ทั้งหมดทุกแวดวง หรือมิฉะนั้นก็ทำการพัฒนาภาษาชนกลุ่มน้อยให้สามารถใช้ประโยชน์ในแวดวงการใช้ใหม่ๆ ได้ (Crystal 2000) เช่น การพัฒนาภาษาที่ยังไม่มีภาษาเขียนให้มีระบบตัวเขียน หรือนำภาษาไปในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น นอกจากนี้ ปัญหาการสับเปลี่ยนการใช้ภาษา (Language Shift) ที่นำไปสู่การตายของภาษาเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดช่องว่างของการพัฒนาที่ชุมชนที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาสามารถมีส่วนร่วมได้ เนื่องจากภาษาที่ใช้เป็นสื่อของการพัฒนา ได้แก่ ภาษาที่ใช้ในระบบการศึกษา สื่อสารมวลชน บริการภาครัฐ การจ้างงานนอกชุมชน ฯลฯ เป็นภาษาของชนกลุ่มใหญ่ที่มีสถานะครอบงำและไม่ใช้ภาษาที่กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนามีความสามารถในระดับที่ดีเพียงพอต่อการใช้เพื่อแสวงหาความรู้ได้อย่างยั่งยืน และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่แท้จริงที่มีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนามนุษย์และการสร้างความเท่าเทียม ฉะนั้นภาษาของชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นกุญแจสำคัญของการพัฒนาที่ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (SIL International, 2008) ทั้งในแง่ของการใช้เป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้และเพื่อเป็นช่องทางในการบูรณาการความรู้ท้องถิ่นเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา

การสร้างนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมที่เข้าใจกระบวนการทัศน์การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบริบทของประเทศไทยและประเทศในภูมิภาคเอเชีย ที่มีภาษาในภาวะวิกฤตหรือเสี่ยงต่อการสูญหายอยู่เป็นจำนวนมาก การทำงานในประเด็นดังกล่าวไม่เพียงต้องอาศัยความรู้ด้านการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมทั้งในเชิงหลักการและการทำงานภาคสนามอย่างเข้มข้นเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยการสร้างทัศนคติของการเห็นคุณค่าความรู้ท้องถิ่น ซึ่งจะไม่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้เลยหากไม่มีการส่งเสริมให้นักวิชาการรุ่นใหม่เข้าไปสัมผัสกับการทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยตนเอง

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตที่ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้สร้างนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมที่ทำงานในลักษณะดังกล่าว ผ่านการทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่นทั่วประเทศ แต่ก็ยังประสบกับข้อจำกัดอีกมากในการขยายงานอย่างเป็นระบบ เนื่องจากการขาดแคลนนักวิชาการที่จะเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนเพื่อให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมต่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มภาษาชาติพันธุ์ที่ต้องการการติดตามหนุนเสริมอย่างใกล้ชิด เช่น กลุ่มมاني มลาบรี และกลุ่มมอเกลิน เป็นต้น

1.5 ประเด็นในการศึกษา

1. มานี

- ลักษณะสำคัญทางภาษาและความหลากหลายของสำเนียงถิ่น
- การทำแผนที่ภูมิศาสตร์แสดงการกระจายและการโยกย้ายประชากรมานีบริเวณเทือกเขาบรรทัด และแผนที่ทางสังคมที่แสดงความสัมพันธ์ของมานีกลุ่มย่อยต่าง ตลอดจนความสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายกับภายนอก

2. มลาบรี

ศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านจากวิถีชีวิตเร่ร่อนหาของป่าล่าสัตว์สู่การเป็นชาวบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี (ตองเหลือง) ในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์จากการให้ความหมายแก่ความเปลี่ยนแปลงต่าง ที่เกิดขึ้นกับชุมชนมลาบรีในช่วงเวลาที่เริ่มต้นตั้งถิ่นฐานถาวรจนถึงระยะเวลาปัจจุบันจากทัศนะของชาวมลาบรี เพื่อให้ทราบว่าชาวมลาบรีมีความเข้าใจและประเมินค่าเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับชุมชนมลาบรี สิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อไปกับชุมชนมลาบรีอย่างไร

3. มอเกลิน

- สำรวจทรัพยากรบุคคลและเครือข่ายผู้รู้ภาษาและวัฒนธรรมมอเกลินในชุมชน และความสัมพันธ์ในเชิงเครือข่ายกับภายนอก
- ศึกษากระบวนการเสี่ยงภาษามอเกลินและจัดทำพจนานุกรมศัพท์หมวดภาษามอเกลิน-ไทย (โดยใช้ศัพท์อักษร) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบตัวเขียนสำหรับภาษามอเกลิน
 - แนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วรรณา กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินความเป็นไปของชุมชนตนเอง โดยเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อนำไปสู่การสนองตอบต่อประโยชน์ของเจ้าของภาษา ชุมชนเจ้าของภาษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
 - แนวทางการสร้างนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมในการทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.6 พื้นที่วิจัย

- 1.6.1 กลุ่มมานิ (ชาไก) บริเวณเทือกเขาบรรทัด จังหวัดตรัง, สตูล, พัทลุง และสงขลา
- 1.6.2 กลุ่มมลาบรี (ตองเหลือง) จังหวัดแพร่และน่าน
- 1.6.3 กลุ่มมอเกิ้ลัน บริเวณหมู่เกาะสุรินทร์ อำเภอกุระบุรี จังหวัดพังงา

1.7 แนวทางการดำเนินงาน

- 1.7.1 การศึกษาทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
- 1.7.2 พัฒนาและดำเนินการโครงการย่อย จำนวน 3 โครงการ
 - 1. โครงการย่อย “การศึกษาภาษาและชุมชนมานิเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ภาษาเป็นฐาน”
 - 2. โครงการย่อย “การศึกษากระบวนการเปลี่ยนผ่านจากวิถีชีวิตเร่ร่อนหาของป่าหาสัตว์สู่การเป็นชาวบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี (ตองเหลือง)”
 - 3. โครงการย่อย “แนวทางในการศึกษาระบบภาษามอเกิ้ลันและจัดทำพจนานุกรมศัพท์หมวดมอเกิ้ลัน – ไทย ฉบับเบื้องต้นเพื่อพัฒนาระบบตัวเขียน”
- 1.7.3 การประชุมปฏิบัติการของทีมวิจัยเรื่องการใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลและกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น (1 ครั้ง)
 - วิธีการเก็บข้อมูลโดยใช้ “แผนที่ทางสังคม”
 - วิธีการวิจัยภาคสนามทางภาษาศาสตร์และชาติพันธุ์วรรณนา
- 1.7.4 การประชุมของทีมวิจัยเพื่อประเมินความก้าวหน้าของการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ผลที่ได้รับจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม (3 ครั้ง)
- 1.7.5 ถอดบทเรียนและสังเคราะห์งาน
- 1.7.6 จัดเวทีนำเสนอผลการทำงาน
- 1.7.7 ประชุมคณะวิจัย
- 1.7.8 รายงานผลการวิจัย

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(เชิงวิจัย)

- 1.8.1 ได้องค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม สำหรับกลุ่มชนเร่ร่อนในประเทศไทย: กรณีศึกษากลุ่มมานิ (ชาไก), มลาบรี (ตองเหลือง) และมอเกิ้ลัน
- 1.8.2 ได้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วรรณนา และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินความเป็นไปของชุมชนตนเอง

- 1.8.3 ได้แนวทางการสร้างนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมในการทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.8.4 ได้แนวทางการนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้เจ้าของภาษา ชุมชนเจ้าของภาษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

(เชิงพัฒนา)

- 1.8.5 เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ ชาติพันธุ์วรรณา กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการประเมินความเป็นไปของชุมชนตนเอง
- 1.8.6 ได้นักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมในการทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.8.7 เจ้าของภาษา ชุมชนเจ้าของภาษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้

ส่วนที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

2.1 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “มานิ”

ในประเทศไทย คำว่า “มานิ” ไม่ค่อยที่จะปรากฏในตำราวิชาการหรืองานเขียนทั่วไปมากนัก คนไทยจะรู้จักคำว่า “เงาะป่า” หรือ “ซาไก” มากกว่า โดยในประเทศไทย เงาะป่า, ซาไก หมายถึงกลุ่มชนกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทยที่มีวิถีชีวิตแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ หาหัวมันป่า กล้วยป่า ผลไม้ป่า จับปลาตามลำธารและล่าสัตว์เล็ก ด้วยกระบอกเป่าลูกดอกอาบยาพิษมาเป็นอาหาร สร้างเพิงพักแรมชั่วคราวด้วยพืชตระกูลปาล์ม และอพยพย้ายถิ่นฐานไปในพื้นที่ป่าที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ โดยคนกลุ่มนี้ จะมีลักษณะทางมานุษยวิทยากายภาพที่แตกต่างไปจากคนกลุ่มใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นกลุ่มมองโกลอยด์ กล่าวคือ เงาะป่า, ซาไก เป็นกลุ่มคนที่มีผิวดำคล้ำ แต่ไม่ถึงกับดำเข้ม ริมฝีปากหนา ตาโต ผมหยิกหยอยและขมวดเป็นก้อนหยอย โดยกลุ่มคนที่มีลักษณะกายภาพและรูปแบบวิถีชีวิตแบบนี้ นอกจากจะพบในประเทศไทยแล้วยังพบในเขตป่าทางตอนเหนือและบางส่วนของตอนกลางของประเทศมาเลเซียบริเวณรัฐ เคดาห์ เปรัก กลันตัน และรัฐปะหัง¹

คุณลักษณะพิเศษทั้งด้านกายภาพและวัฒนธรรม ดังที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้งที่มาที่ไปของคนกลุ่มนี้นั้นก็เป็นสิ่งที่ดึงดูดนักวิชาการสาขาต่าง เข้ามาศึกษาเป็นเวลากว่าร้อยปีมาแล้ว ซึ่งผลงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นป็นนักวิชาการไทย มาเลเซียรวมทั้งนักวิชาการจากตะวันตก เรียกคนกลุ่มนี้ในงานของตนต่าง กันไป ได้แก่ โอริง อัสลี (Orang asli) เนกริโต (Negritos) เซมิง (Semang) ซาไก (Sakai) ตองกา (Tonga) มอส (Mos) ของ (Chong) มานิ (Maniq) เงาะหรือเงาะป่า ชาวป่า ฯลฯ คำต่าง เหล่านี้ มีความหมายแตกต่างกันในทางบริบทและหน้าที่ที่นักวิชาการใช้เรียก

2.1.1 ชื่อที่ใช้เรียก

โอริง อัสลี (Orang Asli)

โอริง อัสลี เป็นภาษามลายู มาจากคำว่า โอริง (Orang) แปลว่า “คน” (Human) กับ กับ อัสลี (Asli) แปลว่า แปลว่า “พื้นเมือง” (Origin) ในความหมายของโอริง อัสลี หมายถึง “ชนพื้นเมืองดั้งเดิม” ในประเทศมาเลเซีย มีโอริงอัสลี 3 กลุ่ม² ได้แก่

- เนกริโต (Negritos)

¹

Nicole Kurspe, *A Grammar of Semelai* Research centre for Linguistic Typology, La Trobe University, Melbourne

(Cambridge University Press: United Kingdom 2004) preface.

²

Tan Sri Da'to *Peoples The Encyclopedia of Malaysia*, (Singapore) 20.

- เซนอย (Senoi)
- โปรโตมาเลย์ (Proto-Malay)

คำว่าโอรัง อัสลี นี่เป็นคำที่ใช้ในทางราชการของประเทศมาเลเซีย หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษซึ่งก่อนหน้านี้ การเรียกกลุ่มชนพื้นเมืองสามกลุ่มนี้ในภาษามลายู จะเรียกในทางเหยียดทางชาติพันธุ์ กล่าวคือเรียกเนกรีโต ว่า “เซมิง” หมายถึง ลิงหรือค่าง เรียกเซนอย ว่า “ซาไก” แปลว่า ทาส หรือผู้รับใช้ คำเหล่านี้ถูกยกเลิกไปและใช้คำว่า โอรัง อัสลี ที่มีความหมายในทางให้เกียรติกว่าแทน

ในประเทศมาเลเซีย โอรัง อัสลี หรือชนพื้นเมืองดั้งเดิม ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนกลุ่มแรกที่ได้อพยพเข้ามาสู่คาบสมุทรมลายู และเชื่อว่า ชนพื้นเมืองเหล่านี้เป็นบรรพบุรุษของชาวมลายูด้วย ซึ่งในประเทศมาเลเซีย มีการศึกษาชนพื้นเมืองในด้านต่าง มายาวนาน ตั้งแต่เป็นอาณานิคมของอังกฤษ รัฐบาลมาเลเซียจึงสามารถใช้งานศึกษาวิจัยทั้งหลายเหล่านั้นเป็นพื้นฐานในการดูแลจัดการชนพื้นเมืองอย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบัน

เนกรีโต (Negritos)

เนกรีโต เป็นภาษาสเปน (Nigro - itos) แปลว่า นิโกรเล็ก ในทางมานุษยวิทยาชาติพันธุ์ คำ นี้มีความหมายที่กว้างมาก กลุ่มเนกรีโตในทางวิชาการ หมายถึง กลุ่มคนที่มีเชื้อสายนิกรอยด์ คือผิวดำ ผมหยิก ริมฝีปากหนา นิกรีโตมีอีกชื่อหนึ่งคือ ปิกมี (Pygmy) พบอยู่ตั้งแต่ ตะวันออกของแอฟริกา หมู่เกาะในมหาสมุทรอินเดีย อินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ หมู่เกาะน้อยใหญ่ในทะเลแปซิฟิกตอนใต้ ทวีปออสเตรเลีย อเมริกาใต้ และอเมริกาเหนือ ปัจจุบันนักโบราณคดียังถกเถียงกันถึงเรื่องถิ่นกำเนิดและที่มาที่ไปของเนกรีโต ซึ่งหลักฐานทางโบราณคดีที่เชื่อว่าเป็นกลุ่มเนกรีโต ก็กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของโลกเช่นกัน

จิตร ภูมิศักดิ์ กล่าวไว้ในหนังสือ “ความเป็นมาของคำ สยาม, ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ” ซึ่งเป็นงานเขียนที่ใช้อรรถาธิบายความรู้ไม่ว่าจะเป็นด้านนิรุกติศาสตร์ ภาษาศาสตร์ มานุษยวิทยา โบราณคดี วรรณกรรม รวมทั้งเอกสารจดหมายเหตุต่าง จนเป็นผลงานทางวิชาการที่ทรงคุณค่า และได้กล่าวถึงเนกรีโตไว้ ดังนี้

“ชนพวกแรกที่เข้ามาสู่อินเดียในยุคก่อนประวัติศาสตร์คือ ชนเผ่า เนกรีโต, คือพวกคนร่างเล็กแคระจากทวีปแอฟริกา. ชนพวกนี้แพร่ไปอยู่ทั่วอินเดีย; ยังมีร่องรอยเหลืออยู่ทางรัฐอัสสัม ตะวันออกและรับนาคาปัจจุบัน, คือที่เรียกพวกนาคหรือนาคา, นอกนั้นยังมีเหลือเป็นพวกชนล้าหลังตามป่าอินเดียได้อีกบ้าง. พวกนี้เป็นพวกเดียวกับซาไก เซมิงในมลายูและเงาะในไทย. ระดับทางสังคมของชนเผ่าพวกนี้เป็นพวกแสวงหาอาหารกินตามธรรมชาติ ไม่ใช่ผลิตอาหารขึ้นเอง, ไม่มีการจัดตั้งทางสังคมเป็นบ้านเมืองแต่อย่างใด. ลักษณะประเพณีของพวกนี้ที่เด่นชัดคือกราบไหว้บูชาต้นไม้ ซึ่งได้ถ่ายทอดทิ้งไว้ให้แก่ชนเผ่าอื่น ที่เข้ามาในอินเดียในยุคหลังๆ. ภาษาของชนเผ่านี้ได้ถูกภาษาของชนชาติที่เข้ามาพิชิตภายหลังกลืนหายไปสิ้นแล้วจึงไม่มีเหลือพูดจากัน

เลยบนผืนแผ่นดินอินเดียปัจจุบัน.”³

“ชนพวกที่สองที่เข้าสู่อินเดียคือชนเผ่าออสตริกจากภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก. พวกนี้รูปร่างขนาดกลาง ระดับทางสังคมของชนเผ่านี้ยังคงเกี่ยวแสวงหาอาหารตามธรรมชาติ อย่างเดียวกับพวกที่หนึ่ง แต่ก้าวหน้ากว่าตรงที่รู้จักการกสิกรรมขั้นต้น คือใช้ไม้แทงดินให้เป็นรู แล้วหยอดเมล็ดพืชลงไป (เป็นวิธีการที่พวกเขายังใช้อยู่ทั่วไปในเขตป่าของประเทศลาว). พวกนี้ เข้าผสมปะปนกับพวกเนกริโตที่เข้ามาก่อน และพัฒนาภาษาของตนขึ้นเป็นสองสาขาใหญ่ คือ ภาษา ๑) ตระกูลออสโตร-เอเชียติก อันได้แก่ภาษาตระกูลมอญเขมรบนพื้นที่ทวีปเอเชีย และ ๒) ตระกูลออสโตรเนเซียน อันได้แก่ภาษาตระกูลชวา-มลายูทางใต้. ชนพวกนี้ภายหลังถูกผู้เข้ามา ใหม่ขับไล่ออกจากอินเดียไปทางอินโดจีนและทะเลใต้. บางพวกที่ยังหลงเหลืออยู่ลุ่มแม่น้ำ คงคำที่ถูกภาษาอารยันกลืนจนเปลี่ยนภาษาพูดไป”⁴

เนกริโต นอกจากจะเป็นคำที่ใช้ในทางวิชาการและบ่งบอกถึงลักษณะทางมานุษยวิทยาของกลุ่มชน ดังกล่าวที่พบอยู่เกือบทุกทวีป(ยกเว้นยุโรป)แล้ว คำว่าเนกริโต ยังเป็นคำที่ใช้ในภาษาราชการของมาเลเซียที่ใช้ เรียกโอรัง อัสลี หรือชนพื้นเมืองที่ภาษามลายูเดิมเรียกชนกลุ่มนี้ว่า เซมังหรือเซียมัง และเรียกภาษาของคนกลุ่ม นี้ว่าเป็นภาษากลุ่มอัสเลียนเหนือ (Northern Aslian) สาขาย่อยอัสเลียน หนึ่งในตระกูลออสโตรเอเชียติก

เซมัง (Semang)

เซมังหรือเซียมัง เป็นภาษามลายู แปลว่า ลิงหรือค่างดำชนิดหนึ่ง จัดเป็นลิงไม่มีหางขนาดเล็ก (Apes) อยู่ในกลุ่มที่ใกล้ชิดกับชะนีมากที่สุด แหล่งที่อยู่อาศัยของเซมังคือคาบสมุทรมลายูและเกาะสุมาตราเท่านั้น โดยอาศัยอยู่บริเวณเขตภูเขา ลักษณะตัวใหญ่และปีกบินกว่าชะนี ตัวสีดำ ห้อยโหนไปตามต้นไม้ อาหารพื้นฐาน คือใบไม้⁵ คำว่าเซมังนี้ เคยมีใช้อยู่ในประเทศมาเลเซียเท่านั้น แต่มีบ้างที่พบในงานเขียนในประเทศไทย แต่ไม่ แพร่หลายมากนัก คำว่าเซมังปรากฏในเอกสารวิชาการครั้งแรกโดยนักมานุษยวิทยาชาวออสเตรเลียชื่อ Paul Joachim Schebesta แห่งศูนย์ศึกษามานุษยวิทยาแห่งเวียนนา (The Anthropology study center of Vienna) ที่ได้เข้ามาศึกษาชนพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และเรียกชนพื้นเมืองที่ เป็นเนกริโตในมาเลเซียว่า “เซมัง” (Semang) ซึ่งต่อมาคำ นี้ก็เป็นที่แพร่หลายไปทั่วยุโรป และหมายความ ถึงเนกริโตในประเทศมาเลเซีย

พอล เชเบสตา ได้เข้ามาศึกษาเนกริโตในประเทศไทยในจังหวัดตรังและพัทลุงเช่นกัน แต่เรียกกลุ่มชน

³

จิตร ภูมิศักดิ์, ความเป็นมาของคำ สยาม, ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชนชาติ, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ

มนุษยศาสตร์ (ควงกมล: กรุงเทพฯ,) 373-374.

⁴

อ้างแล้ว, จิตร ภูมิศักดิ์, 374.

⁵

ธนิช เลิศชาญฤทธิม์ หนังสือชุด Science Frontier ตามรอยกำเนิดมนุษย์(กรุงเทพฯ: สารคดี) 47.

ดังกล่าวว่า Chong, Mos, Tonga โดยชื่อเรียกสามคำนี้ก็เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปเช่นเดียวกันว่าหมายถึงเนกริโตในประเทศไทยบริเวณจังหวัดตรังและพัทลุง⁶

การที่ชาวมลายูเรียกคนกลุ่มนี้ว่า เซม้างหรือเซียม้าง โดยเปรียบเทียบว่าเป็นลิงหรือค่าง ดังความหมายข้างต้น เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดทั่วไปในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่คนกลุ่มหนึ่งมักจะเรียกกลุ่มชนในลักษณะเหยียดกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมด้อยกว่าตน เช่นเดียวกับที่คนไทยเรียกมลายูว่า “ผีตองเหลือง” (เปรียบเทียบเป็นผี ไม่ใช่คน) หรือเรียกชาวกูยว่า “ส่วย” หมายถึง ทาสหรือผู้รับใช้ แต่อย่างไรก็ดี คำว่าเซียม้างนี้ได้เลิกใช้ในทางราชการไปแล้ว เนื่องจากความตระหนักและคุ้มครองในสิทธิเสรีภาพของรัฐบาลมาเลเซีย

ซาไก (Sakai)

คำว่าซาไก เป็นคำที่ใช้อยู่ทั้งในประเทศมาเลเซียและในประเทศไทย แต่ในความเข้าใจความหมายของคำนี้ ของคนไทยและมาเลเซียแตกต่างกัน ในประเทศไทยจะหมายถึง เนกริโต ส่วนในประเทศมาเลเซียหมายถึงพวก “เซนอย” หรือ “เซมาย” ดังนั้น ในเบื้องต้น จึงจะอธิบาย ถึงบริบทและความหมายที่แตกต่างกันของคำนี้ในประเทศไทยและมาเลเซีย

ในประเทศมาเลเซีย คำว่าซาไก เป็นภาษามลายู แปลว่าทาสหรือผู้รับใช้ (slaves or serve) ชาวมลายูใช้เรียกชนพื้นเมืองกลุ่ม “เซนอย” เป็นพวกมองโกลอยด์ กล่าวคือเป็นคนผิวเหลืองเช่นเดียวกับคนกลุ่มใหญ่ในเอเชีย เป็นชนพื้นเมืองกลุ่มใหญ่ที่สุดในบรรดาชนพื้นเมืองสามกลุ่มในมาเลเซียอาศัยอยู่ในป่าตอนกลางของประเทศมาเลเซีย ชาวเซนอยนี้เป็นกลุ่มที่มีระบบวัฒนธรรมที่เจริญและซับซ้อนกว่าชนพื้นเมืองเนกริโตและโปรโต-มาเลย์ นักวิชาการเชื่อว่า คนกลุ่มนี้อาจมีความสัมพันธ์หรือเป็นเจ้าของวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์ สมัยโฮบีนีน (Hoabinian) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ทั่วไปในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาก่อน⁷

เซนอย เป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาสู่คาบสมุทรมลายูเมื่อหลายพันปีก่อน และได้ปะทะสังสรรค์กับเนกริโตที่ได้เข้ามาอยู่ในดินแดนแถบนี้มาก่อนแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างเซนอยกับเนกริโตนั้นแทบจะไม่มีปรากฏหลักฐานใด ๆ ทางประวัติศาสตร์เลย นอกจากภาษาทั้งสองกลุ่มชน ที่นักภาษาศาสตร์จัดให้อยู่ในสาขาและตระกูลเดียวกัน นอกจากนั้นภาพเขียนสีที่ถ้ำ Tambun cave รัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย ที่เชื่อว่าเป็นฝีมือของเนกริโตในยุคแรกๆ แสดงภาพการใช้ธนูเป็นอาวุธ นักโบราณคดีจึงสันนิษฐานว่า เดิมทีเนกริโตอาจใช้ธนูเป็นอาวุธหลักในการล่าสัตว์ เช่นเดียวกับเนกริโต กลุ่ม เอตาหรืออักตา (Aeta, Agta) ในประเทศฟิลิปปินส์ และกลุ่ม จาวารา (Jawara Tribes) ในมหาสมุทรอินเดีย แต่ได้รับถ่ายทอดกระบอกลูกดอกจากอาบยาพิชที่เป็นเทคโนโลยีขั้นสูงในขณะนั้นจากพวกเซนอย⁸ และยังใช้เป็นเครื่องมือล่าสัตว์ที่สำคัญของเนกริโตในปัจจุบัน

⁶ Paul Schebesta, Among The Forest: Die Negrito in Asian

⁷ Roger Blench, **Why are Asian-speakers Austronesian in culture?**, Paper presented at the Preparatory meeting for ICAL-3 (EFEO, SIEM REAP, 28-29th JUNE 2006) 4.

⁸ Iskandar Carey, **Orang Asli The Aboriginal Tribes of Peninsular Malaysia** (Oxford University press, Kuala Lumpur:

ในประเทศไทย คำว่า “ซาไก” ไพบูลย์ ดวงจันทร์อธิบายว่ามาจากคำว่า “สะแก” ในภาษามลายูถิ่นไทย ให้ความหมายไว้ว่า “แข็งแรง ป่าเถื่อน”⁹ คนไทยจะรู้จักและให้ความหมาย “ซาไก” หมายถึง กลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตแบบหาของป่าล่าสัตว์ ในภาคใต้ของไทย บริเวณจังหวัด ตรัง พัทลุง สตูล ยะลาและนราธิวาส หรือเรียกอีกอย่างว่า “เงาะป่าซาไก” ไพบูลย์ ดวงจันทร์ อธิบายว่าคำว่า ซาไก เป็นคำที่ชาวไทยมุสลิมใน จ. ยะลา เรียกกลุ่มชนดังกล่าวที่อาศัยอยู่ที่ หมู่บ้านซาไก ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา ต่อมาคำ นี้ก็แพร่หลายและหมายรวมถึงกลุ่มชนเดียวกันในเขตเทือกเขาบรรทัด จ. ตรัง พัทลุงและสตูลด้วย

กลุ่มชนที่ถูกเรียกว่าซาไกใน จ. ยะลานั้น เข้าใจและรู้ความหมายของคำว่า “ซาไก” ว่าเป็นภาษามลายู แปลว่า ทาส แต่กลุ่มชนที่ถูกเรียกว่า ซาไก ในเขตเทือกเขาบรรทัดนั้น ไม่เข้าใจความหมายของคำว่า ซาไก และไม่เข้าใจว่าทำไมคนภายนอกถึงเรียกพวกตนว่า “ซาไก” เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะซาไกใน จ.ยะลา กับซาไกใน จ.ตรัง สตูลและพัทลุง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ซาไกใน จ.ยะลาและนราธิวาสนั้นอยู่ในเขตป่าของเทือกเขาสันกาลาคีรีที่เป็นเทือกเขาที่แบ่งเขตแดนไทยและมาเลเซียและทอดยาวเข้าไปในประเทศมาเลเซีย บริบทแวดล้อมทางวัฒนธรรมของซาไกใน จ.ยะลาและนราธิวาสเป็นกลุ่มวัฒนธรรมมุสลิมและพูดภาษามลายูถิ่น ทำให้ซาไกในเขตที่ถูกแวดล้อมด้วยวัฒนธรรมดังกล่าวเข้าใจและสามารถพูดภาษามลายูได้ ต่างกับกลุ่มชนที่ถูกเรียกว่าซาไกในเขตเทือกเขาบรรทัดที่บริบทแวดล้อมทางวัฒนธรรมเป็นชาวไทยพุทธที่พูดภาษาไทยถิ่นใต้ ทำให้ซาไกในเขตเทือกเขาบรรทัดไม่เข้าใจความหมายของคำว่า “ซาไก”

ของ (Chong), มอส (Mos), ตองกา (Tonga)

พอล เชเบस्ता (Paul Joachim Schebesta, 1887-1968) นักมานุษยวิทยาชาวออสเตรีย ได้เข้ามาศึกษากลุ่มชนหาของป่าล่าสัตว์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นผู้ที่ศึกษามานุษยวิทยา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความเชื่อและศาสนา ของเนกริโตในเอเชีย และกลุ่มปิกมีในแอฟริกัน¹⁰ โดยเชเบस्ता ได้ศึกษาเนกริโตในมาเลเซียและเรียกคนกลุ่มดังกล่าวในมาเลเซียว่า “เซม้ง”

เชเบस्ता ได้เดินทางมาศึกษาเนกริโตในประเทศไทยที่ จ.ตรังและพัทลุง โดยเรียกกลุ่มชนดังกล่าวว่า Chong Mos และ Tonga จากนั้นเป็นต้นมา เอกสารต่าง ของผู้ศึกษาด้านมานุษยวิทยาในยุโรปที่กล่าวถึงเนกริโตในประเทศไทยมักจะใช้คำว่า Chong Mos และ Tonga ในความหมายถึงเนกริโตในประเทศไทยบริเวณ จ.ตรัง พัทลุงเท่านั้น แต่ที่มาและความหมายของคำทั้งสามนั้นไม่ปรากฏที่มาและความหมายของชื่อที่ใช้เรียกดังกล่าว แต่ในการศึกษาด้านโบราณคดีชาติพันธุ์ของ Ivor H. N. Evans นักโบราณคดีชาติพันธุ์ชาวอังกฤษได้เข้ามาศึกษาเนกริโตในประเทศไทยสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการเมืองนครศรีธรรมราช ในยุคใกล้เคียงกับเชเบस्ताสำรวจกลุ่ม เนกริโตที่ จ.ตรังและพัทลุง และ

1976) 73-74.

⁹

ไพบูลย์ ดวงจันทร์, ซาไก เจ้าแห่งขุนเขาและสมุนไพร

¹⁰

Wilhelm Dupre, Paul Joachim Schebesta: History of Religions vol. 8 No 3 (University of Chicago: 1969) 260.

ปรากฏคำว่า ชอง (Chong) โดยเรียก เนกริโตกลุ่มนี้ว่า เนกริโต ที่ ชอง (The Negritos of Chong) ตามที่ปรากฏในหนังสือ Papers on the Ethnology & Archaeology of the Malay Peninsula¹¹ ของ Evans ได้กล่าวว่าเขาหลงเรือที่เมืองกันตัง และเดินทางไปยัง Chong และ Na Wong ซึ่งทั้งสองคำนี้น่าจะหมายถึง ต.“ชอง” อ.นาโยง จ.ตรัง และ .“บ้านนาวง” ที่ตั้งสำนักงานเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ต.บ้านนา อ.เมือง จ.พัทลุง บริเวณเทือกเขาบรรทัดที่ถนนสายตรัง-พัทลุงตัดผ่าน นอกจากนี้ John H. Brandt ได้เข้ามาสำรวจเนกริโตในประเทศไทย ก็ได้กล่าวถึง น้ำตก Ga-Chong¹² ใกล้ๆ กับถนนพัทลุง-ตรังที่ตัดผ่านเขาบรรทัด ก็คือ น้ำตกกะชอง ต.ชอง อ.นาโยง จ.ตรัง โดย Ivor Evans ก็ได้อธิบายถึงว่า เนกริโตนั้นเรียกตัวเองว่า Monik, Menik¹³ เป็นคำเรียกตัวเองโดยทั่วไป ตลอดถึงเนกริโตในรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซียด้วย

Tonga คำ นี้ ไม่แน่ใจว่าอ่านออกเสียงอย่างไร แต่ John H. Brandt กล่าวว่า เนกริโตกลุ่มที่ Tonga นี้ อยู่ในเขต อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง โดยกลุ่มนี้ John H. Brandt จัดว่าเป็นกลุ่ม semi-sedentary ก็คือกลุ่มกึ่งเร่ร่อนกึ่งตั้งถิ่นฐานถาวร มีหัวหน้ากลุ่มชื่อ สัง (Sang) ที่อยู่ของคนกลุ่มนี้ห่างออกไปไม่กี่กิโลเมตรจากหมู่บ้าน Lujangla น่าจะหมายถึง “โละจังกระ” ต.ตะโหมด อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง¹⁴

จากข้อมูลดังกล่าว พอจะสันนิษฐานได้ว่า หาก Chong ของอีแวน ตรงกับ Chong ของเซเบस्ताและหมายถึงสถานที่เหมือนกัน(ไม่ได้หมายถึงชื่อเรียกกลุ่มชน) ดังนั้น คำว่า Mos ก็อาจจะหมายถึงสถานที่ที่มีเนกริโตอยู่เช่นเดียวกัน เพียงแต่ข้อมูลร่วมสมัยที่มีในอดีตเท่าที่มีอยู่ไม่สามารถสันนิษฐานชัดเจนว่า Mos หมายถึงสถานที่ใด แม้จะร่วมสมัยกันของ อีแวน ก็เรียก สถานที่ที่เนกริโตอาศัยอยู่ต่างจากของ เซเบस्ता เช่น Kuan Mai Dam¹⁵ ตรงกับ “ควนไม้ดำ” หมู่ 11 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรังในปัจจุบัน Yong Setar¹⁶ ก็คืออำเภอ “หยงสตาร์” (ปัจจุบันมีฐานะเป็นตำบล), Khao Nam Tow¹⁷ ตรงกับ “เขาน้ำเต่า” ต.ลิพัง อ.ปะเหลียน จ.ตรังเป็นต้น ซึ่งปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวก็ยังมีเนกริโตอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ยกเว้นที่หยงสตาร์เท่านั้น

ปัจจุบัน คำว่า Chong Mos , Tonga นั้นมีใช้และปรากฏอยู่ในงานวิชาการเท่านั้นและส่วนใหญ่ จะถูกใช้โดยนักวิชาการชาวตะวันตก คนไทยจะไม่ค่อยรู้จักคำ นี้ และชาวบ้านใน จ.ตรัง สตูล พัทลุง ก็ไม่ปรากฏว่ามีการใช้คำ นี้ในการเรียกกลุ่มคนดังกล่าว แต่ใน จ.ยะลาและนราธิวาสนักวิชาการมักจะเรียกชื่อกลุ่มตามภาษา เช่น กลุ่ม กันชีว (Kensiw, Kensiu) หรือกลุ่ม จะฮาย (Jahai) ฯลฯ

11 Ivor H. N. Evans, **Papers on the Ethnology & Archaeology of the Malay Peninsula** (Cambridge University: 1927)

12 John H. Brandt, **Journal of Siam Society: The Negrito of Peninsular Thailand** (Bangkok: 1962) 124.

13 Ibid, Evans, 4.

14 Ibid, John H. Brandt, 131.

15 Ibid, Evans, 3.

16 Ibid, Evans 3.

17 Ibid, Evans 3.

เงาะ, เงาะป่า (Ngo, Ngo-Pa)

เงาะ หรือ เงาะป่าคำ นี้ปรากฏในเอกสารครั้งแรกคือพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เรื่อง “สังข์ทอง” ที่ได้ต้นคำมาจากเรื่องสุวรรณสังข์ชาดก ในเนื้อเรื่องกล่าวถึงพระสังข์สวมชุดเงาะและหนีจากนางพันธุรัตน์และได้แต่งงานกับนางรณาดิศาท้าวสามนต์ ในวรรณคดีเรื่องนี้ ได้อธิบายถึงลักษณะของเจ้าเงาะไว้ ดังนี้

บัดนั้น	เสนาทูลไปในวัง
ไพร่ฟ้ามาประชุมอยู่ในวัง	ทั่วทั้งแผ่นดินสิ้นชาย
เหลือแต่เงาะป่าทรพล	หน้าตาผิดคนทั้งหลาย
หัวพริกหยวกยุ่งหยาบคาย	ตัวลายคล้ายกันกับเสือปลา
ใครจะบอกจะเล่าไม่เข้าใจ	พูดจาไม่ได้เหมือนไบบ้า
เล่นอยู่กับเด็กที่กลางนา	จงทราบบาบาทาญในैया
เมื่อนั้น	ท้าวสามนต์เห็นเงาะซึ่งนำหน้า
เนื้อตัวเป็นลายคล้ายเสือปลา	ไม่กลัวใครใจกล้าดุขัน
ผมหยิกยุ่งเหยิงเหมือนเชิงฟัก	หน้าตาตละยั๊กมกกะสัน
พระเมินเสียมิได้คุมัน	แล้วมีบัญชาประชดรณานา

ที่มาที่ไปของเจ้าเงาะในวรรณคดีเรื่องนี้ ไม่ปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงรู้จัก “เงาะ” ได้อย่างไร หรือในสมัยนั้นคนไทยรู้จัก “เงาะ” จากไหน แต่ที่แน่ คือคนไทยรู้จัก “เงาะป่า” มาอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 หรือกว่า 200 ปีมาแล้ว

วรรณคดีอีกเรื่องที่กล่าวถึง “เงาะ” ก็คือเรื่อง “นางนพมาศ” หรือ “ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์” กล่าวถึง “เงาะภาษา”¹⁸ ไว้ในส่วนนำที่อธิบายถึงเชื้อชาติและภาษาต่าง ในเอเชีย ภาษามลายู ภาษาในประเทศอินเดีย ประเทศในกลุ่มอาหรับและยุโรป

วรรณคดีเรื่องนี้เป็นวรรณคดีที่เกี่ยวกับพระราชประเพณีในสมัยสุโขทัย เดิมทีเชื่อว่า วรรณคดีเรื่องนี้แต่งขึ้นสมัยสุโขทัย แต่พอสืบค้นข้อมูลในวรรณคดีเรื่องนี้กลับพบว่า น่าจะถูกแต่งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะในตอนต้นของวรรณคดีเรื่องนี้ ผู้แต่งได้อธิบายถึงเชื้อชาติและภาษาต่าง ปรากฏว่ามีการพูดถึง “มะริกันภาษา” ก็คืออเมริกันนั่นเอง แต่ประเทศอเมริกาเพิ่งจะประกาศตัวเป็นเอกราชในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นไปไม่ได้ที่คนในสมัยสุโขทัยจะรู้จักอเมริกา

18

กรมศิลปากร, นางนพมาศ หรือตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ (กรุงเทพฯ: 25)

คำว่า “เงาะ” หมายถึงผลไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งที่เวลาผลสุกจะมีสีแดง และมีหนามอ่อนๆ เหมือนเส้นผมรอบผล นอกจากจะมีความหมายว่าเป็นผลไม้ชนิดหนึ่งดังกล่าวแล้ว คำว่าเงาะ ก็เป็นคำที่ชาวบ้านไทยพุทธใน จ.ตรัง พัทลุงและสตูลเรียกคนปากกลุ่มหนึ่ง ก็คือ พวกที่เป็น Negrito ว่า “พวกเงาะ” ด้วย นักวิชาการสันนิษฐานว่าเหตุที่เรียกว่าเงาะนั้น น่าจะเพราะเปรียบเทียบกับเส้นผมของคนกลุ่มนี้หยิกหยอยเหมือนเงาะ ปัจจุบัน คำ ชาวบ้านไทยพุทธบริเวณจังหวัดตรัง สตูลและพัทลุง ก็ยังคงใช้เรียกอยู่

ในภาษาไทยถิ่นใต้ นั้น คำว่าเงาะ ออกเสียงจริง จะพูดว่า “เงาะ” เหมือนคนภาคกลางหรือภาคอื่นไม่ได้ เพราะในภาษาไทยใต้ จะไม่มีเสียง “ง” แต่จะออกเสียงเป็นเสียง “ฮ” หรือ “ห” (เสียง /h/ – glottal fricative) แทน เช่น คำว่า “งู” ในภาษาไทยถิ่นใต้จะออกเสียงเป็น “ฮู” คำว่า “งาม” จะออกเสียงเป็น “ฮาม” เป็นต้น ทั้งนี้ สระ “-ะ” ที่เป็นสระเสียงสั้นนั้นจะถูกทำให้เป็นเสียงยาว คือเป็นสระ “อ” แทน เช่นคำว่า “เงาะ” ออกเสียงเป็น “จอ” คำว่า “เกาะ” ออกเสียงเป็น “กอ” เช่นเดียวกับคำว่า “เงาะ” ในภาษาไทยภาคกลางที่ภาษาไทยถิ่นใต้จะออกเสียงเป็น “หอ” แทน

มานิ (Maniq)

Mary Peterson กล่าวว่า คำว่า “มานิ” (Maniq) นี้ หมายถึง “กลุ่มคนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน มีภาษาคู่คล้ายคลึงกัน และมีลักษณะทางกายภาพคล้ายคลึงกัน” กล่าวคือ คนที่เป็นมานิ ด้วยกัน จะเรียกคนๆ หนึ่ง หรือ คนอีกกลุ่มหนึ่งว่าเป็น “มานิ” ด้วยกัน นั้น หรือ คนกลุ่มนั้น ต้อง มีวิถีชีวิตแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ ทำเพิงพักด้วยพืชตระกูลปาล์มแบบง่ายๆ ผู้ชายใช้กระบอกไม้ขางและลูกดอกอาบยาพิษในการล่าสัตว์ อพยพย้ายที่พักในป่าตามที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะผิวเข้ม ผมหยิก ริมฝีปากหนา ที่สำคัญคือต้องพูดภาษาเดียวกัน

จิตร ภูมิศักดิ์ ได้กล่าวถึงคำว่า “มานิ” ที่เป็นชื่อเรียกกลุ่มคนเร่ร่อนหาของป่าในเขต จ. ตรัง, พัทลุง ไว้ใน ความเป็นมาของคำ สยาม, ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ¹⁹ ไว้ดังนี้

“ขอให้สังเกตว่า เมนิก (Menik) เป็นคำในภาษาตระกูลมอญ-เขมร. (มอญ – มนิ, มนิ; เขมร – มนิ, มนี, มนุ, มนุย, มนุด, มนีย, มนีอ, มนิ, ปนี). ได้พบข้อความในเรื่องเงาะของ ม.ล. อัมพร สนิทวงศ์ บอกภาษาเงาะไว้ว่า “มานิ” แปลว่าชาวป่า, ฮามิ แปลว่าชาวบ้าน” เข้าใจว่า เมนิก (Menik) กับมานิ จะเป็นคำเดียวกัน บงที่ที่ฝรั่งจดว่า Menik นั้นอาจจะใส่ตัว K เข้าไปก็เพื่อบังคับให้สระออกเสียงสั้น มีการกักเสียงที่ลำคอ (Glottal stop) เท่านั้นก็ได้, อย่าง สีหนุ เขียน Sihanouk เพื่อมิให้อ่านเป็น สีหนุ. ถ้าเป็นอย่างนั้นเมนิก ก็เท่ากับ เมนิ หรือ เมอนิ เท่านั้น. ส่วนฝ่ายที่จด มานิ แปลว่า ชาวป่านั้น ก็คงจะเข้าใจผิด ได้ยินพวกเงาะเรียกพวกเขาเองว่า มานิ เรียกชาวบ้านอื่น

ว่า ฮามิ ก็เลยเข้าใจว่า มานี แปลว่า ชาวป่า (ชาวบ้านที่อำเภอปะเหลียนจังหวัดตรังเรียกเงาะว่า ชาวป่า). ข้าพเจ้าเข้าใจว่า มานี คือคำเรียกตัวเขาเอง แปลว่าคน เท่านั้น, ทั้งก็เป็นคำเดียวกับที่ ฝรั่งเศสว่า เมนิ-เมอนิ เพราะจดจากเงาะที่จังหวัดตรังด้วยกันทั้งสองฝ่าย”²⁰

นอกจากนี้ ภาษาในตระกูลมอญเขมร ที่กระจายอยู่ทั่วไปในไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็มี คำว่า มานี, เมนิก, ที่แปลว่าคน ได้แก่ กลุ่ม สำแหร – เปียร์ – ซอง – กุย ในเขมร ตามผลการสำรวจของ ดร. ดูฟอสเซ (Dufosse) มีพบที่เรียกตนเองด้วยชื่อ มโนะห์ และ มะนิก (manoh, manik) ก็มี²¹

คำอื่น

นอกจากคำต่าง ที่ปรากฏในเอกสารงานวิชาการต่าง แล้ว จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลใน จ.ตรัง และสตูล พบว่า ชาวบ้านบริเวณ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ยังเรียกกลุ่มคนดังกล่าวว่า “ไอ้เกลอ” หมายถึง “เพื่อน” ที่ค่อนข้างสนิทสนมกัน ชาวบ้านแถบนั้นกล่าวว่าที่เรียกเช่นนั้น “เพราะพวกเงาะพอใจและชอบคำ นี้มากกว่า คำว่าพวกเงาะหรือพวกคนป่า” ส่วนใน จ.สตูล บริเวณ อ.ทุ่งหว้า อ.มะนัง และ อ.ละงู ชาวบ้านจะเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ไอ้ถ้าว” หรือ “ไอ้เฒ่า” มีความหมายว่า “เพื่อนที่สนิทสนมคุ้นเคยกัน” เหตุผลก็คล้ายๆ กับ ที่ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง คือเป็นความพอใจกันทั้งสองฝ่าย

ชาวป่า หมายถึงกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในป่า คำ พบว่าเป็นคำที่ชาวไทยมุสลิมใน จ.สตูลและบางส่วนของ จ.ตรังใช้เรียก อย่างไรก็ตามผู้ที่ถูกเรียกว่าชาวป่าเองก็ไม่ค่อยพอใจว่าผู้อื่นเรียกตนเช่นนั้น

จากข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คำต่าง ที่ใช้เรียกนั้นมีอยู่มากมาย บางคำเป็นคำที่ใช้ในทางวิชาการ บางคำเป็นคำที่เป็นคำที่ใช้ในภาษาราชการ บางคำพบในงานวรรณกรรม บางคำเป็นคำที่ท้องถิ่นภาคใต้ หน้าที่และการให้ความหมายของคำต่าง เหล่านี้ก็แตกต่างกัน บางคำมีความหมายไปในทางเหยียดทางชาติพันธุ์ เปรียบเป็นทาสบ้าง เป็นสัตว์บ้าง เป็นต้นไม้ผลไม้บ้าง แน่นอนว่าคำต่าง เหล่านี้ก็ย่อมที่จะกระทบจิตใจผู้ที่ถูกเรียกและกล่าวหาว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ ทั้งที่คนกลุ่มนี้ก็มีคำเรียกตัวเองที่พยายามบอกกับคนอื่นว่าพวกเขา คือ “มานิ” แปลว่า “คน” หรือมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับมนุษย์คนอื่น

จิตร ภูมิศักดิ์ ได้วิเคราะห์ “ลักษณะสองด้านของชื่อชนชาติอันมีกำเนิดมาจากพื้นฐานทางสังคม” ไว้ใน ความเป็นมาของคำ สยาม, ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ” ซึ่งจะขอยกมาอธิบาย เพื่อให้ความกระจ่าง และทำความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเรียกชื่อกลุ่มชนต่าง ไว้ ดังนี้²²

ลักษณะด้านที่หนึ่ง, ความหมายที่ต่ำทราม :

20 อ้างแล้ว, จิตร ภูมิศักดิ์, 2524. 407-408.

21 อ้างแล้ว, จิตร ภูมิศักดิ์, 2524. 452.

22 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ใน ชื่อชนชาติและฐานะทางสังคม, บทที่ 1 ลักษณะสองด้านของชื่อชนชาติจิตร ภูมิศักดิ์, ความเป็นมาของคำ สยาม, ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (ดวงกมล: กรุงเทพฯ, 2524)

ในประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่ผ่านมา นั้น ประชาชาติที่เจริญกว่าหรือมีฐานะฐานะปกครองทางการเมืองในสังคม มักจะเรียกชนชาติที่ล้าหลังกว่าหรืออยู่ภายใต้อำนาจปกครองของตนด้วยชื่อที่มีความหมายต่ำทรามหรือเหยียดหยามดูถูก. ยิ่งชาติใดมีความเจริญทางเศรษฐกิจ, การเมือง และวัฒนธรรมมากเพียงใด ก็ยังมีคำเรียกชนชาติต่าง อย่างดูถูกเหยียดหยามมากตามไปด้วยเพียงนั้น. ความรู้สึกถูกดูถูกเหยียดหยามดังกล่าวนี้อาจปรากฏออกมาเป็นกระแสใหญ่ๆ สองกระแสดังนี้

1. การดูถูกทางเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงออกโดยไม่ยอมรับว่าชนชาติที่มีระดับความเจริญต่ำกว่าตนเป็น คน หากจะเรียกด้วยชื่ออื่นที่มีความหมายเป็น:

- สัตว์ โดยเฉพาะสัตว์เลื้อยคลานตัวหนอนหรือตัวแมลงชั้นต่ำ;
- ฝี คือเรียกเป็นฝี ปัสสาวะ ยักขมารหรือมนุษย์ที่ป่าเถื่อนดุร้าย

2. การดูถูกโดยฐานะทางสังคม ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงออกโดยยอมรับว่าชนชาติอื่น เป็นคน แต่วัดระดับชั้นของคนแต่ละชนชาติด้วยฐานะทางสังคมของชาตินั้น. สิ่งชี้ขาดในการวัดก็คือ อำนาจปกครองทางการเมือง. ชนชาติที่กุมอำนาจปกครองทางการเมืองเป็นผู้ยิ่งใหญ่กว่าและชนชาติที่ถูกปกครอง, เป็นเมืองขึ้น, เป็นไพร่ราบห่างไกล ย่อมมีฐานะต่ำกว่า. ฉะนั้นเอง คำเรียกชื่อชนชาติอื่น ที่อยู่ภายใต้อำนาจปกครองทางการเมืองของตน จึงมีความหมายเป็น :

- ชี้อ่า คือเรียกชนชาตินั้นทั้งชาติด้วยชื่อที่แปลว่าข้าทาสชนิดหนึ่งตามฐานะทางสังคมของชาตินั้น;
- คนป่าเถื่อน คือเรียกชื่อที่แปลว่าพวกป่าเถื่อนไร้ความเจริญ, ไร้เงา, เลวทราม, ฯลฯ หรือเรียกด้วยลักษณะพิเศษของชาตินั้น ที่ตนถือว่าวิปริตผิดสามัญมนุษย์ในสังคมของตน

ลักษณะที่สอง, ความหมายที่ตีงาม

ในลักษณะที่สองนี้ ปรากฏเป็นกระแสความสำนึกสองกระแสใหญ่ๆ คือ :

1. ปฏิกริยาตอบโต้ ชนชาติที่ถูกดูถูกเหยียดหยามจะพยายามแสดงปฏิกริยาตอบโต้

- ตอบโต้การดูถูกเหยียดหยามที่เห็นว่าชนชาติตนมิใช่คน, ทั้งนี้โดยใช้ชื่อเรียกชนชาติของตนให้มีความหมายว่าคน เพื่อยืนยันว่าตนไม่ใช่สัตว์หรือฝี ฯลฯ;
- ตอบโต้การเหยียดหยามว่าเป็นคนป่าเถื่อนอนารยะ, ทั้งนี้โดยใช้ชื่อเรียกชนชาติของตนให้มีความหมายว่าเป็นคนมีอารยะ เป็นคนเมือง, ไม่ใช่คนป่า.

2. แสดงความยิ่งใหญ่ ชนชาติที่เป็นเจ้านาย, คือมีฐานะปกครองทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม, หรือบางครั้งก็มีฐานะปกครองทางการเมืองประการเดียว, จะแสดงความยิ่งใหญ่ของชาติตนด้วยการตั้งชื่อชนชาติของตนเองด้วยถ้อยคำที่มีความหมายดีงามและสูงส่ง คือ;

- แสดงความเป็นเจ้าเป็นใหญ่ทางการเมือง คือเป็นนายเหนือชนชาติอื่น ในปกครอง;
- แสดงความเจริญทางสังคม คือเป็นชาติอารยะ มีความเจริญก้าวหน้ากว่าพวกอนารยะป่าเถื่อน

2.1.2 งานสำรวจมานิ หรือเนกรีโตยุคแรกในประเทศไทย (ก่อน พ.ศ. 2500)

ในประเทศไทย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับมานิหรือเนกรีโตที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยในทางประวัติศาสตร์มีน้อยมาก เอกสารชิ้นแรกทีกล่าวถึงก็คือพระราชนิพนธ์เรื่องสังข์ทอง ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่สอง ที่กล่าวถึงพระสังข์สวมรูปเงาะแล้วเหาะหนีนางพันธุรัตมาจนได้อภิเษกกับนางรจนา แม้ว่า ในพระราชนิพนธ์จะอธิบายถึงลักษณะของเจ้าเงาะไว้ได้ค่อนข้างละเอียด และใกล้เคียงกับกลุ่มชนที่ชาวบ้านใน จ. ตรัง พัทลุงและสตูลเรียกว่า พวกเงาะ แน่นนอนว่าคนไทยต้องรู้จัก พวกเงาะ มาแล้วตั้งแต่สมัยนั้นเป็นอย่างน้อย แต่คำถามที่น่าสนใจคือในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นคนไทยภาคกลางรู้จักเจ้าเงาะได้อย่างไร และเจ้าเงาะนั้นมีถิ่นฐานอยู่บริเวณไหนในสมัยนั้น ต่อมาไม่นานก็มีผู้แต่งวรรณคดี ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ หรือนางนพมาศ ก็ได้กล่าวถึง “เงาะภาษา” หมายถึงคนกลุ่มหนึ่งที่พูดภาษาเงาะ แต่อย่างไรก็ดีวรรณคดีเรื่องดังกล่าวก็ไม่ได้อธิบายข้อมูลที่ชัดเจน และไม่ได้กล่าวว่า กลุ่มคนที่พูดภาษาเงาะเหล่านี้ มีถิ่นฐานหลักแหล่งอยู่ที่ใด

Warrington Smyth (1867-1943)

นักสำรวจชาวตะวันตกในยุคแรกๆ ที่เข้ามาศึกษามานิในประเทศไทยก็คือ Warrington Smyth ผู้เป็นทั้งนักเดินทาง ผู้บัญชาการเรือ นักเขียนและนักสำรวจแร่ชาวอังกฤษได้เข้ามาทำงานให้กับราชสำนักสยามประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2443 รายงานว่ามี เนกรีโต 400 อาศัยอยู่ใกล้ๆ เมืองไชยา ใน สุราษฎร์ธานี และมีเนกรีโตคนหนึ่งอาศัยอยู่ที่วัดพระศรีมหาธาตุในเมืองนครศรีธรรมราช นอกจากนี้ยังกล่าวถึง กลุ่มที่ อ. พงสง และพบเพิงที่อยู่อาศัยร้างอยู่บริเวณใกล้ๆ ทะเลสาบสงขลา อ. รัตภูมิ จ. สงขลา เมืองพัทลุงและสตูล²³

Nelson Annadele & Herbert Robinson

Nelson Annadele & Herbert Robinson²⁴ ผู้เป็นทั้งนักสัตววิทยา นักกีฏวิทยา นักปักษีวิทยาและนักมานุษยวิทยาชาวสกอตแลนด์และชาวอังกฤษ ได้เข้ามาสยามเมื่อปี 2445 (ค.ศ. 1901) ได้รายงานว่ามีกลุ่มคนที่เขาเรียกว่า Hami หรือ Suku อาศัยอยู่ที่ Mabrek ใน Jalor หรือยะลา และ ใกล้ๆ บ้าน Kassot อ. รามัน (Rahman)²⁵ จ. ยะลา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เงาะป่าเป็นวรรณคดีไทยประเภทบทละครร้อยกรองพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

²³ John H. Brandt, *Journal of Siam Society: The Negrito of Peninsular Thailand* (Bangkok: 1962) 131

²⁴ Annandale, N. & Robinson, H. *Fasciculi Malayenis, Part I, II* (Liverpool : 1903) อ้างใน John H. Brandt, *Journal of Siam Society: The Negrito of Peninsular Thailand* (Bangkok: 1962)

²⁵ . อ้างใน, John H. Brandt, *Journal of Siam Society: The Negrito of Peninsular Thailand* (Bangkok: 1962) 131.

[เจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5](#)ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นในระหว่างการพักผ่อนหลังทรงพระประสูติ โดยใช้เวลาเพียง 8 วันเท่านั้น บทละครเรื่องเงาะป่านี้ แม้จะมีรูปแบบของกลอนบทละคร แม้ก็ได้ทรงมีพระประสงค์เพื่อใช้เล่นละครแต่อย่างใด หากแต่ทรงแต่งขึ้นเพื่อเป็นที่ผ่อนคลายและสำราญพระทัย ทรงแต่งแล้วเสร็จเมื่อวันศุกร์ ที่ 2 กุมภาพันธ์ [ร.ศ. 124\(พ.ศ. 2448\)](#) (หากนับตามปัจจุบัน เป็น พ.ศ. 2449 แล้ว) แล้วได้แก้ไขอีกบ้างเล็กน้อยเมื่อทรงมีเวลา และได้ทรงพระราชนิพนธ์ค่านำ เมื่อวันที่ 14 มีนาคม ในปีเดียวกัน แล้วโปรดฯ ให้ตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก เมื่อ [พ.ศ. 2456](#)

"พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองพัทลุง ครั้งหนึ่ง เมื่อ ร.ศ. ๑๐๘ (พ.ศ. ๒๔๓๒) ครั้งนั้นเสด็จ ฯ ขึ้นไปถึงถ้าพระวัดคูหาสวรรค์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จารึกพระปรมาภิไธยย่อ “จ.ป.ร.” ไว้ที่เพิงหินหน้าถ้า การเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้น จะได้ทอดพระเนตรเห็นพวกเงาะป่าบ้างหรือไม่ ไม่มีหลักฐานอะไรจะยืนยันได้ ต่อมาได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสหัวเมืองต่าง ๆ ในมณฑลปักษ์ใต้อีกหลายคราว คือในปี ร. ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) ร. ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๓) ร. ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) ทั้ง ๓ คราวนี้ตามที่จดหมายเหตุไม่ปรากฏว่าได้เสด็จฯ พัทลุง เสด็จฯ แต่นครศรีธรรมราชและสงขลา และก็เห็นจะเป็นในคราวเสด็จฯ เมืองนครศรีธรรมราช ระหว่างวันที่ ๓ ถึง ๘ กรกฎาคม ร. ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๘) นั้นเอง ทางบ้านเมืองได้นำพวกเงาะทั้งเด็กผู้ใหญ่ชายหญิงได้หลายรูปแต่ภาพฝีพระหัตถ์ที่ถ่ายภาพพวกเงาะครั้งนั้นไม่มีภาพนายคนนั่งรวมอยู่ด้วย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงสังเกตรูปร่างพรรณสัณฐานและบุคลิกลักษณะของพวกเงาะป่าอย่างถี่ถ้วนด้วยความสนพระราชหฤทัย ทรงพระราชดำริใคร่ที่จะลองเลี้ยงเงาะป่าดูบ้างดังนั้น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับพระนครแล้ว จึงมีพระราชดำรัสสั่งเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) ซึ่งขณะนั้นยังเป็นพระยาสุขุมนัยวินิต สมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ให้ส่งลูกเงาะป่าไปถวายสักคนหนึ่ง ไม่ได้ทรงเงาะจงว่าจะต้องเป็นเด็กชายเด็กหญิง ต้องพระราชประสงค์แต่เพียงให้ได้เด็กชายขนาดที่พอจะเลี้ยงสะดวกไม่ใช่เด็กอ่อนเท่านั้นแต่ได้ทรงกำชับไปว่ามีให้เกณฑ์เกาะกลุ่มให้เป็นที่ตลกอดใจจนพากันเคล็ดเปิดเปิงไป ให้ใช้วิธีเกลี้ยกล่อมให้ผู้ใหญ่นิยมนมอมเด็กให้ เจ้าพระยายมราชจึงได้สั่งการไปยังผู้ว่าราชการเมืองพัทลุงให้ดำเนินการสนองพระราชประสงค์

Paul Joachim Schebesta (1887-1968)

Paul Schebesta นักมานุษยวิทยาและมิชชันนารีชาวออสเตรีย แห่ง ศูนย์ศึกษามานุษยวิทยาชาติพันธุ์แห่งเวียนนา (Vienna School of Ethnology) ได้เดินทางเข้ามาประเทศไทยเพื่อศึกษากลุ่ม เนกริโตในประเทศไทย Paul Schebesta เรียกกลุ่มเนกริโตในประเทศไทยและมาเลเซียว่า “เซมิง” ตามที่ชาวมลายูเรียก

Paul Schebesta เดินทางเข้ามายัง เทือกเขาบรรทัดบริเวณที่เรียกว่าเขาพับผ้า ที่เป็นถนนที่ตัดผ่านเทือกเขาบรรทัดเพื่อเชื่อมการคมนาคมสัญจรระหว่าง จ. ตรังและพัทลุง และเรียกกลุ่มเนกริโตในบริเวณนี้ว่า เขาบรรทัดว่า พวก Chong, Mos, Tonga ซึ่งต่อมาชื่อที่ใช้เรียกเหล่านี้ก็เป็นที่แพร่หลายในงานวิชาการของ

นักวิชาการมานุษยวิทยาในยุโรปเป็นต้นมา

Ivor H. N. Evans

ปี 2468 Ivor Evan นักโบราณคดีชาติพันธุ์ชาวอังกฤษ ได้เข้ามาศึกษากลุ่ม เนกริโต ที่ จ.ตรัง และ พัทลุง และได้ระบุตำแหน่งที่อยู่อาศัยของชนกลุ่มนี้ใน จ. ตรังไว้ค่อนข้างละเอียด และนอกจากจะเก็บข้อมูล มานุษยวิทยาแล้ว Ivor Evan ยังเก็บตัวอย่างข้อมูลภาษาเพื่อศึกษาข้อมูลเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ด้วย นอกจากนี้เขายังได้เดินทางไปสุราษฎร์ธานี เพื่อศึกษาเนกริโตตามที่พบในรายงานของ “Warrington Smyth” แต่เจ้าหน้าที่เมืองสุราษฎร์ธานีได้ให้ข้อมูลว่า ไม่เคยพบว่ามีกรอยู่อาศัยหรือพบการมีอยู่ของชนกลุ่ม นี้ในสุราษฎร์ธานีเลย

Ivor Evans กล่าวว่า เขาได้เดินทางไปศึกษาพวก เนกริโต ที่ บ้านนาวงปัจจุบันเป็นที่ตั้งสำนักงานเขต อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ต.บ้านนา อ.เมือง จ.พัทลุง บริเวณเทือกเขาบรรทัดที่ถนนสายตรัง-พัทลุง ตัดผ่านในปัจจุบัน เขากล่าวว่า เนกริโต กลุ่มนาวง นี้ ไม่ค่อยเป็นมิตรกับคนภายนอกมากนัก เขาจึงเลือกที่จะไป ศึกษา กลุ่มน้ำตกกะช่อง ต.ช่อง อ.นาโยง ฝั่งตะวันตกของเทือกเขาบรรทัดในเขต จ.ตรังแทน

Ivor Evans กล่าวว่า เป็นไปได้ที่ เนกริโตที่น้ำตกกะช่องนี้อาจจะอพยพมาจากส่วนเหนือของเทือกเขา บรรทัดใน จ.ทุ่งสง เพราะมีเนกริโตคนหนึ่งกล่าวว่าเขาเคยเดินทางไปขึ้นครศรีธรรมราชเพื่อไปดูพระธาตุที่มี ชื่อเสียงที่วัดมหาธาตุ²⁶

นอกจากนี้ Ivor Evans ยังกล่าวว่ายังมีเนกริโตที่ ควนไม้ดำ, เขาน้ำเต้า, เขาร้อน, หยงสตาร์ จ.ตรัง และได้กล่าวในบันทึกว่า คนทั่วไปมักจะพูดว่ามีอยู่ที่เมืองกระบี่เช่นกัน รวมทั้งงานสำรวจของ Annandale & Robinson ที่กล่าวถึง เนกริโตในปัตตานี

นอกจากงานศึกษาทางด้านโบราณคดีมานุษยวิทยาแล้ว Evans ยังได้ศึกษาภาษา ของมานิที่ Chong จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับภาษามานิที่ใช้ในปัจจุบันมาก โดยบันทึกด้วยการใช้ตัวอักษรอังกฤษ-โรมัน นอกจากนี้ Evans ยังได้กล่าวถึง เนกริโตที่ Chong คนหนึ่งที่ชื่อ Mai Phai ซึ่งน่าจะอ่านเป็นภาษาไทยว่า “ไม้ ฝั” โดยหลังจากเดินทางออกจากสยามแล้ว Evans ก็ได้เดินทางไปศึกษากลุ่มมานิในมลายูกลุ่มอื่น

2.1.3 งานสำรวจมานิหรือเนกริโตในยุคปัจจุบัน (หลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา)

หลังจากที่ Ivor Evans ได้เข้ามาสำรวจเนกริโตในประเทศไทยเมื่อปี 2468 นับจากนั้นเป็นต้นมา งาน สำรวจศึกษาวิชาการเกี่ยวกับเนกริโตในประเทศไทยก็แทบหยุดชะงักลงเป็นเวลากว่า 30 ปีเนื่องจาก สงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลก กระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ภาวะตรึง เครียดทางอุดมการณ์ระหว่างโลกเสรีนิยมกับโลกสังคมนิยมก็เริ่มปะทุ พื้นที่ป่าในเขตเทือกเขาบรรทัดในเขต

รอยต่อของ จ. ตรัง พัทลุงและสตูลก็กลายเป็นฐานที่มั่นหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในภาคใต้

John H. Brandt

ปี พ.ศ. 2501 John H. Brandt นักมานุษยวิทยา ที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์เนกริโตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้เข้ามาศึกษา เนกริโตในไทย ที่ จ.ตรัง พัทลุง สตูล ยะลาและนราธิวาส และตีพิมพ์บทความ Negrito of Peninsular Thailand ใน วารสารสยามสมาคม หรือ Journal of Siam society ปี พ.ศ. 2503 และ The Southeast Asian Negrito: Further Notes on The Negrito of South Thailand

ในรายงานของ John H. Brandt กล่าวว่า เขาได้เดินทางเข้าไปศึกษา เนกริโตกลุ่ม Tonga ที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน Lujangla ต.ตะโหมด อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง กลุ่มเนกริโตกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เริ่มตั้งถิ่นฐานหรือกลุ่ม semi-sedentary มีหัวหน้ากลุ่ม ชื่อ สัง (Sang) และ ไว-ดำ (Wai-Dam) กับชาย 5 คน หญิง 5 คน และเด็กอีก 4 คน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่น ที่อยู่ใกล้เคียงเป็นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายอพยพอยู่บนที่ลาดของเทือกเขาบรรทัดฝั่งตะวันออกและจะออกมาติดต่อกับชาวบ้านในช่วงที่น้ำน้ำผึ้งป่า หวายและหนังสัตว์มาขาย และมี เนกริโตที่มาจาก จ.ตรังคนหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า เขามาจากหมู่บ้าน (Lam Tu) ที่ห่างจากน้ำตกกะช่องประมาณ 2 วัน ได้เล่าว่า เดิมที เนกริโตได้อาศัยอยู่บริเวณใกล้ๆ น้ำตกกะช่อง และได้ทำงานถางป่าเพื่อพัฒนาเส้นทางเข้าสู่ น้ำตก หลังจากนั้นไม่นานจึงได้ย้ายออกไป เนื่องจากถนนหนทางที่สะดวกทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นจึงได้ย้ายออกจากบริเวณดังกล่าวเมื่อประมาณ 10 ปีก่อน²⁷

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มที่อาศัยอยู่ทางทิศใต้ของกลุ่ม Tonga ใกล้ๆ หมู่บ้าน ดอน ต.ทุ่งนุ้ย ซึ่งเป็นกลุ่มที่หลงเหลือกลุ่มสุดท้ายใน จ.สตูล โดยเมื่อ 10 ปีก่อน กลุ่มนี้มีประชากร 13 คนแต่ปัจจุบันเหลืออยู่แค่ พ่อแม่ และลูกๆ เท่านั้น ส่วนคนอื่น เข้าไปหากินอยู่ในป่า “ดงเชือกช้าง” แนวเขาที่เป็นรอยต่อของ จ.สตูลและสงขลา²⁸

คำว่า Tonga นี้ John H. Brandt น่าจะอ้างอิงชื่อนี้มาจาก Paul Schebesta อย่างแน่นอน อนึ่ง คำนี้อาจจะถอดเป็นคำไทยได้ว่า ตองา, ตอนคาหรือโตงา ตามเอกสารรายงานของ John H. Brandt คำนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่าจะหมายถึงสถานที่ มากกว่าชื่อกลุ่ม ผู้ศึกษาได้ค้นหารายชื่อหมู่บ้าน ชื่อภูเขา ลำน้ำแถบใกล้เคียง ต.ทุ่งนุ้ย อ.ควนโดน ปาดงเชือกช้างรอยต่อ จ.สตูลแล อ.รัตภูมิ จ.สงขลา ก็ยังไม่พบคำที่ใกล้เคียงว่า น่าจะหมายถึงบริเวณใด แต่ถ้าจะเทียบตำแหน่งพิกัดทางภูมิศาสตร์แล้ว Tonga นั้นจะต้องอยู่ในเขตเทือกเขาบรรทัดฝั่ง จ.พัทลุง บริเวณ อ.ตะโหมด หรือ อ.ป่าบอน แต่ไม่น่าจะถึง เขต อ.รัตภูมิ จ.สงขลา ต.ทุ่งนุ้ยในปัจจุบัน

นอกจากกลุ่มในเขตเทือกเขาบรรทัดแล้ว John H. Brandt ยังได้ไปศึกษาเนกริโตที่ อ.แว้ง จ.นราธิวาส อ.เบตงและอ.ธารโต จ.ยะลา ด้วย

²⁷ Ibid, John H. Brandt, 131.

²⁸ Ibid, 131.

John H. Brandt นับเป็นผู้ที่เข้ามาศึกษาคนแรกๆ ที่ได้รับตำแหน่งสถานที่ได้ค่อนข้างชัดเจนกว่านักสำรวจในยุคก่อนๆ นอกจากนี้เส้นทางการคมนาคมในภาคใต้ที่สะดวกขึ้น รวมทั้งเครื่องมือที่ทันสมัยกว่ายุคก่อนมาก แต่ John H. Brandt ก็ยังใช้ข้อมูลในยุคก่อนๆ เป็นพื้นฐานในการศึกษา ทำให้ John H. Brandt เปรียบเหมือนผู้ที่เชื่อมโยงองค์ความรู้และข้อมูลยุคเริ่มแรกที่มีการสำรวจและข้อมูลยุคใหม่เข้าด้วยกันได้อย่างชัดเจน

ต่อมาพื้นที่ป่าในภาคใต้ก็กลายเป็นฐานที่มั่นและยุทธภูมิการสู้รบระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และพรรคคอมมิวนิสต์มาลายาในเขตเทือกเขาสันกาลาศีรีพรมแดนประเทศไทย-มาเลเซีย เทือกเขาบรรทัดตั้งแต่ จ.นครศรีธรรมราชตลอดจน จ.สตูล จึงเต็มไปด้วยค่ายทหารเล็ก ที่มีศูนย์บัญชาการอยู่ที่บ้านตระ ที่ราบบนหุบเขาสูงที่เป็นรอยต่อของ จ.ตรัง พัทลุงและสตูล

ในช่วงเวลาดังกล่าวป่าเทือกเขาบรรทัดนั้นจึงเต็มไปด้วยหาค่าและกลิ่นไอของการสู้รบ การสู้รบนั้นรุนแรงขึ้นเรื่อย ในขณะที่กำลังฝ่ายทหารไทยก็ใช้กำลังรบนักรบหนว่งขึ้นทุกวัน ทำให้ในช่วงเวลาดังกล่าวงานศึกษาหรืองานวิชาการต่าง ในเทือกเขาบรรทัดขาดหายและทิ้งช่วงไปเป็นเวลาอีกเกือบ 30 ปี

ส่วนใน เขตเทือกเขาสันกาลาศีรี จ. ยะลาและนราธิวาสนั้นถึงแม้ว่าสถานการณ์จะไม่รุนแรงเท่าในเขตเทือกเขาบรรทัดแต่ ก็มีปัญหการก่อการร้ายของกลุ่มกบฏแบ่งแยกดินแดนหรือกลุ่มพูโล่เก่ามานาน ประกอบกับพื้นที่ป่าและเส้นทางการคมนาคมที่ยากลำบากทำให้ไม่ใช่เรื่องง่ายนักที่จะเข้าไปศึกษาสำรวจได้

ไพบูลย์ ดวงจันทร์

ไพบูลย์ ดวงจันทร์ ถือเป็นนักวิชาการไทยคนแรกๆ ที่ได้สำรวจศึกษาชนกลุ่มน้อยอย่างจริงจัง โดยศึกษากลุ่มที่อยู่ในเขตเทือกเขาสันกาลาศีรี จ. ยะลาและนราธิวาสเป็นหลัก โดยเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “ซาไก” ตามคำที่ชาวไทยมลายูใน จ.ยะลาและนราธิวาสเรียก และได้ให้ความหมายของคำว่า “ซาไก” แปลว่า แข็งแรง ป่าเถื่อน

ปี พ.ศ. 2522 ไพบูลย์ ดวงจันทร์ ก็ได้ตีพิมพ์หนังสือ “ซาไก เจ้าแห่งขุนเขาและสมุนไพร” ถือเป็นงานวิชาการชิ้นแรกที่เขียนโดยคนไทยและภาษาไทย คำว่า ซาไก จึงแพร่หลายในประเทศไทยแทนคำว่า “เงาะ” หรือ “เงาะป่า” ดังที่คนไทยรู้จักมานาน ในงานเขียนเล่มนี้ได้อธิบายถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและมานุษยวิทยาและสามารถศึกษาจำแนกภาษาของซาไกในประเทศไทยในทางภาษาศาสตร์เป็น 4 ภาษาย่อย ได้แก่

- ภาษากันซิว (Kensiw) กลุ่มหมู่บ้านซาไก ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.นราธิวาส
- ภาษาจะฮาย (Jahai) เขต อ.แว้ง อ.สุคีริน จ.นราธิวาส
- ภาษาเตียแตะ (Teda) ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา
- ภาษาแต้นแอน (Tan-An) เขตเทือกเขาบรรทัด จ.ตรัง สตูลและพัทลุง

ไพบูลย์ ดวงจันทร์ ได้กล่าวถึง ซาไก กลุ่มต่าง ในประเทศไทยไว้ในโครงการแผนที่ภูมิทัศน์ภาคใต้ โดยจำแนกตามกลุ่มภาษา ดังนี้

1. กลุ่มซาไกแต้นแอน อาศัยอยู่ในเขตเทือกเขาบรรทัด 4 จังหวัดได้แก่ ตรัง พัทลุง สตูลและสงขลา พบ

ตามจุดต่าง ได้แก่

- 1.1 บ้านคลองตง ม.11 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง มีประชากรประมาณ 20-25 คน
- 1.2 บ้านเจ้าพะ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง มีประชากรประมาณ 15-20 คน
- 1.3 บ้านตระ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง มีประชากรประมาณ 15-20 คน
- 1.4 บ้านเขาน้ำเต้า ต.ลิพัง อ.ปะเหลียน จ.ตรัง มีประชากรประมาณ 7-10 คน
- 1.5 บ้านช่องจับ ต.นาทอน อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล มีประชากรประมาณ 7-10 คน
- 1.6 บ้านปากคอก ต.ปาล์มพัฒนา กิ่ง อ.มะนัง จ.สตูล มีประชากรประมาณ 15-20 คน
- 1.7 บ้านทับทุ่งทอง ต.วังสายทอง อ.ละงู จ.สตูล มีประชากรประมาณ 5-7 คน
- 1.8 บ้านวังประจัน ต.วังประจัน อ.ควนโดน จ.สตูล มีประชากรประมาณ 15-20 คน
- 1.9 บ้านทะเลบัน ต.วังประจัน อ.ควนโดน จ.สตูล มีประชากรประมาณ 20-25 คน
- 1.10 บ้านหัวกาหมิง ต.ทุ่งนุ้ย อ.ควนกาหลง จ.สตูล มีประชากรประมาณ 5-7 คน
- 1.11 บ้านทุ่งนารี ต.ทุ่งนารี อ.ป่าบอน จ.พัทลุง มีประชากรประมาณ 15-20 คน
- 1.12 บ้านคลองแก้ว ต.เขาพระ อ.รัตภูมิ จ.สงขลา มีประชากรประมาณ 5-7 คน
2. กลุ่มชาไกกันชีว ใช้ภาษากันชีว มีประชากรประมาณ 7-10 คน พบได้ที่บ้านชาไก ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา
3. กลุ่มจะฮาย ชาไถกลุ่มนี้ใช้ภาษาจะฮาย มีประชากรประมาณ 30-50 คนพบในพื้นที่หลายจุด ดังนี้
 - 3.1 บ้านสันติ ต.เขื่อนบางลาง อ.บันนังสตา จ.ยะลา มีประชากรประมาณ 7-10 คน
 - 3.2 บ้านศรีนคร ต.คีรีเขต อ.ธารโต จ.ยะลา มีประชากรประมาณ 10-15 คน
 - 3.3 บ้านฮาลา ต.อัยแวง อ.เบตง จ.ยะลา มีประชากรประมาณ 15-20 คน
 - 3.4 บ้านโต๊ะไม้ ต.ภูเขาทอง อ.สุคีริน จ.นราธิวาส มีประชากรประมาณ 5-7 คน
 - 3.5 บ้านกิโปลัด ต.สุคีริน อ.สุคีริน จ.นราธิวาส มีประชากรประมาณ 5-7 คน

นอกจากนี้ ไพบุลย์ ดวงจันทร์ยังกล่าวว่า เมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้วได้พบชาไถกลุ่ม แต่เด๊ะ มีประชากรประมาณ 40 คน อาศัยเพิงไผ่ เปรื่อนอยู่ตามเทือกเขาแถบ อ.รือเสาะ และ อ.ระแงะ แต่ปัจจุบันไม่มีชาไถกลุ่มดังกล่าวให้เห็นอีกเลย มีแต่ชาไถแต่เด๊ะกลุ่มหนึ่งที่มาจาก อ. รือเสาะ มาอยู่กับชาไถกลุ่มกันชีว ที่บ้านชาไก ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา ส่วนที่เหลือได้อพยพไปอยู่ที่บ้านบาลิง ต. บาลิง รัฐเกดดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ปี พ.ศ. 2516 กรมประชาสงเคราะห์ ได้รวบรวมชาไถที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่แถบอ. บันนังสตาและ อ.ธารโต ให้มาอยู่ที่พื้นที่ปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองธารโต โดยได้จัดสรรที่ดินทำกินให้ประมาณ 300 ไร่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้พระราชทานนามสกุลให้ว่า “ศรีธารโต” หลังจากนั้นปี 2519

กรมประจําสงเคราะห้ได้สร้ํางบ้ํานเรือนให้อยู่อาศัย กระทั่งปี 2527 กระทรวงมหาดไทยได้ให้รับรองสิทธิตามกฎหมาย และออกบัตรประจําตัวประชาชนให้ครั้งแรกเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533

เมื่อครั้งกรมประจําสงเคราะห้รวบรวมซาไกให้มาอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวตั้งแต่ปี 2516 นั้น ซาไกที่นี่มีประชากรประมาณ 60 คน หลังจากนั้นก็มีประชากรลดลงเรื่อย เนื่องจากไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ได้ จึงมีอัตราการตายที่สูง ซาไกที่เหลือนตายส่วนหนึ่งอพยพไปอยู่ที่ประเทศมาเลเซีย ที่เหลืออยู่ในพื้นที่ประมาณ 7-10 คน ในปัจจุบันก็เป็นซาไกหญิงหรือชายที่แต่งงานข้ามชาติพันธุ์กับชาวไทย

Nancy Bishop & Mary Peterson

Nancy Bishop และ Mary Peterson นักภาษาศาสตร์ จาก Summer Institute of Language International (SIL International) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เข้ามาศึกษาภาษาของกลุ่มเนกริโต ในประเทศไทยที่กลุ่ม กันซิว หมู่บ้านซาไก ต. บ้านแห อ. ธารโต จ. ยะลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 รวมทั้งได้สำรวจกลุ่ม มานิ ในเทือกเขาบรรทัดที่ จ. ตรังและสตูลด้วย นอกจากจะทำการศึกษาด้านภาษาศาสตร์แล้ว Nancy Bishop และ Mary Peterson ก็ยังได้สร้างระบบตัวเขียนภาษาซาไกกันซิว (Kensiw) ที่ใช้ในการบันทึกเรื่องราวด้วย

สุรินทร์ ภูจักรและคณะ

สุรินทร์ ภูจักร นักโบราณคดีมานุษยวิทยา (Archaeology Anthropology) อ. ประจําคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และทีมนิวิจัยโครงการวัฒนธรรมหินโฮบินเนียนในประเทศไทย ได้ศึกษากลุ่มชนหาของป่า-ล่าสัตว์ในประเทศไทยทั้งกลุ่มมลาบรีและกลุ่มซาไกใน จ. ตรัง เมื่อปี พ.ศ. 2532-2535

สุรินทร์ ภูจักรและทีมนิวิจัยโครงการดังกล่าว ได้ศึกษาองค์ความรู้ต่าง ไม่ว่าจะเป็น ด้านมานุษยวิทยา ชาติพันธุ์ พันธุกรรม รูปแบบวัฒนธรรม สมุนไพร ภาษาศาสตร์และงานชุดค้นทางโบราณคดีที่ถ้ําซาไก บ้านควนไม้ดำ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง โดยในรายงานการชุดค้นที่ถ้ําซาไก จ.ตรัง ได้ให้ข้อมูลการสำรวจชุดค้นเครื่องมือ วิธีการในการศึกษา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องไว้ค่อนข้างละเอียด ไม่ว่าจะเป็น “ซาไก” และชาวบ้านไทยพุทธที่เกี่ยวข้อง แต่ถึงแม้ว่าการวิจัยครั้งนี้จะประกอบด้วยนักวิชาการหลากหลายสาขาแต่งานศึกษานั้นเน้นไปที่การชุดค้นทางโบราณคดีเป็นหลัก และศึกษากลุ่มควนไม้ดำหรือกลุ่มคลองตง ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรังเท่านั้น จากงานวิจัยดังกล่าวจึงไม่เห็นภาพรวมของ “ซาไก” หรือมานิในประเทศไทยที่ชัดเจนมากนัก อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยทางวิชาการเกี่ยวกับมานิในเทือกเขาบรรทัดเล่มแรกๆ ที่เขียนเป็นภาษาไทยและเป็นที่ยอมรับเปรียบเทียบกับอย่างกว้างขวาง

สุวัฒน์ ทองหอม

สุวัฒน์ ทองหอม นักวิชาการที่ศึกษาด้านมานุษยวิทยา ในรายงานของเขาเรียกกลุ่มชนดังกล่าวว่า

“เงาะป่าซาไก” โดยตีพิมพ์หนังสือดังกล่าวเมื่อปี 2535 กล่าวถึง “เงาะป่าซาไก” ในพื้นที่ จ. ตรัง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม ควนไม้ดำหรือกลุ่มคลองตง กลุ่มเจ้าพะ กลุ่มน้ำตกโตนตก ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน และกลุ่มลิพังหรือเขาน้ำเต้า ต.ลิพัง อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ทั้งนี้ในรายงานยังปรากฏจำนวนรายชื่อ “เงาะป่าซาไก” ในแต่ละกลุ่ม

ปัจจุบันมีผู้ศึกษากลุ่มมานิในประเทศไทยที่กว้างขวางขึ้น โดยนับแต่อดีตที่มีการศึกษาลักษณะทางชาติพันธุ์ การแบ่งกลุ่มทางภาษาศาสตร์ วัฒนธรรมวิถีชีวิต ตลอดจนการศึกษาทางด้านความเปลี่ยนแปลงในแง่มุมต่าง เช่น ใน Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia (Lebar, 1964) ชีวิตดั้งเดิมที่เพื่อกเขาบรรทัด (ญิบ, 2535) ซาไก เจ้าแห่งขุนเขาและสมุนไพร (ไพบูลย์, 2523) งานด้านภาษาศาสตร์ เช่นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเรื่อง ระบบเสียงภาษาเกนชีว (Paiboon, 1984) บทความเรื่องเกี่ยวกับภาษาเกนชีว และลักษณะทางสัทศาสตร์ของกลุ่มภาษาอัสเลี่ยน (Bauer, 1990 และ 1992) ระบบเสียงของภาษาซาไกที่จังหวัดตรัง (เสาวนีย์, 2532) ซาไก ชนกลุ่มน้อยภาคใต้ของไทย (เกศริน และพวงเพ็ญ, 2546) นายคนัง เงาะเขม็งภาคใต้ (บุญเสริม, 2548) บทความเกี่ยวกับสระในภาษาซาไก (Bishop, 1992) เกี่ยวกับสมุนไพร และการเป่าลูกดอก (Bishop and Paterson, 1993) คำศัพท์เกี่ยวกับการแพทย์ และสาธารณสุข (Bishop and Paterson, 1994) บทความเกี่ยวกับระบบเสียงภาษาเกนชีว (Bishop, 1996) และบทความเกี่ยวกับคำเรียก และคำพูดถึง (Bishop, 1997) นอกจากนี้ยังมีงานของมณิรัตน์, พุทธชาติ, สอรัฐ และชัยเลิศ (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องของระบบเสียงและไวยากรณ์ของภาษาซาไก ที่กิ่งอำเภอ ควนโดน จังหวัดสตูล งานศึกษาด้านมานุษยวิทยากับงานด้านโบราณคดีของ Roger Blench and Mallam Dendo, **Why are Aslain-speakers Austronesian in culture?** paper presented at the Preparatory meeting for ICAL-3, EFEO, SIEM REAP, 28-29th June 2006

2.2 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “มลาบรี”

มลาบรี หรือ ตองเหลื่อง เป็นชนเผ่าที่รู้จักกันดีในนามของกลุ่มชนเร่ร่อนหาของป่าล่าสัตว์ ชีวิตวิถีชีวิตของชาวมลาบรีได้เผยแพร่สู่ชาวโลกมาเป็นเวลานาน จากการศึกษาของนักมานุษยวิทยาและช่างภาพนามว่า Hugo Adolf Bernatzik ราวช่วงปี 1937-1938 ณ ขณะนั้น Bernatzik เรียกชาวมลาบรีว่า Yumbri อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกลุ่มหาของป่าล่าสัตว์กลุ่มนี้มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า มลาบรี (Mlabri) ซึ่งเกิดจากการผสมคำ 2 คำเข้าด้วยกัน คือ มลา ซึ่งมีความหมายว่า คน และ บรี อันหมายถึง ป่า เมื่อรวมกันแล้วก็จะได้คำที่บรรยายตัวตนของพวกเขาได้เป็นอย่างดี คือ คนป่า ชาวมลาบรีกระจายอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดแพร่ น่าน นอกจากนั้นยังมีบางส่วนอาศัยอยู่ในเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอีกด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความลึกลับซับซ้อนด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม รวมทั้งด้านภาษา จึงเป็นเหตุให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาชาวมลาบรีมากขึ้น ทั้งทางด้านมานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ หรือแม้กระทั่งทางการแพทย์ที่ต้องการระบุที่มาที่ไปของม

ลาบรี ด้วยการตรวจดีเอ็นเอ (DNA) ดังนั้น ในบทนี้ จะทำการทบทวนวรรณกรรมและการศึกษาต่าง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป

งานศึกษาชิ้นที่สำคัญที่สุดและเป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้ศึกษางานเกี่ยวกับชาวมลาบรีรุ่นหลัง ได้แก่งานของ Hugo Adolf Bernatzik (1938) ที่บรรยายเกี่ยวกับการเดินทาง และการศึกษาวัฒนธรรมของชนเผ่าเร่ร่อน รวมทั้งความพยายามที่จะศึกษาภาษามลาบรีอีกด้วย แม้ว่างานของ Bernatzik จะเป็นงานเชิงบรรยายส่วนใหญ่ และไม่ได้มีการวิเคราะห์มากนัก แต่งานของเขาก็ได้รับการอ้างอิงหลายต่อหลายครั้งในงานวิจัยเกี่ยวกับมลาบรี

จากการศึกษาของ Bernatzik ทำให้เราได้ทราบว่า ชนเผ่าเร่ร่อนกลุ่มนี้เป็นทั้งนักล่าและหาของป่าตัวฉกาจ เคยอาศัยอยู่อย่างสันโดษในป่าลึก โดยเฉพาะตามแนวชายแดนไทย-ลาว ในอดีต มลาบรีมีชื่อที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “ผีตองเหลือง” คำว่า “ผี” นั้นเกิดขึ้นจากความเข้าใจผิด เนื่องด้วยชาวมลาบรีมักจะโยกย้ายที่อยู่เป็นประจำ ไม่ได้อยู่ที่ใดที่หนึ่งเป็นหลักเป็นแหล่ง ทำให้คนที่ได้พบเห็นคิดว่าเป็นผี ส่วนคำว่า “ตองเหลือง” มาจากการบรรยายถึงที่อยู่อาศัยของชาวชาติพันธุ์นี้ที่อาศัยอยู่ในเพิงที่มีแค่หลังคาไว้กันแดดกันฝน ส่วนหลังคานั้นทำมาจากในตองติงหรือใบไม้ขนาดใหญ่ และเมื่อใบไม้กลายเป็นสีเหลือง พวกเขาจะย้ายไปอยู่อยู่ที่หนึ่งอย่างไรก็ตาม หลังจากมีการศึกษามาขึ้นทำให้ทราบว่า ไม่จำเป็นต้องรอให้ใบไม้เปลี่ยนเป็นสีเหลืองแล้วจึงโยกย้าย แต่การย้ายถิ่นที่อยู่ขึ้นอยู่กับแหล่งอาหารและความเชื่อเรื่องผีที่มีหลังจากมีคนในกลุ่มเสียชีวิต (Bernatzick, 1938 หน้า 46-47)

แหล่งอาหารที่สำคัญของชาวมลาบรีได้แก่ ผลไม้ หัวเผือก หัวมันเทศ ใบไม้ หน่อไม้ หรือพืชมีหัวจำพวกเผือกและมันอีกสารพัดชนิด ชาวมลาบรีมีความสามารถจับสัตว์ได้ด้วยมือเปล่า แต่ก็มีการใช้ปืนในกรณีล่าสัตว์ใหญ่ สำหรับสัตว์ที่นิยมรับประทานกัน ได้แก่ หอยทาก ตัวงู จิ้งจก กบ กระรอก ไชนก หนู และสัตว์เล็กสัตว์น้อยอีกมากมาย อาหารส่วนใหญ่จะต้องผ่านการทำให้สุกอาจจะเป็นการปิ้ง ย่างบนไฟ หรือการต้มในกระบอกไม้ไผ่ก็ได้ นอกจากนั้นยังนิยมรับประทานน้ำผึ้งอีกด้วย ทั้งเก็บไว้รับประทานและขาย ฤดูกาลเก็บเกี่ยวน้ำผึ้งเกิดช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี หลังจากเก็บน้ำผึ้งจนหมดฤดูกาลแล้ว น้ำผึ้งที่ได้มาจะถูกนำขายแก่ชาวม้งที่อยู่ใกล้เคียง (Bernatzick, 1938, หน้า 50-52)

มลาบรีมักจะปรากฏตัวในบางกรณีเท่านั้น เนื่องจากพวกเขามีนิสัยขี้อายและหวาดกลัวภัยจากบุคคลภายนอก ยิ่งไปกว่านั้น ที่อยู่อาศัยของพวกเขายังอยู่ห่างไกลจากผู้คนและโยกย้ายไปเรื่อย ด้วยสาเหตุเหล่านี้จึงทำให้มลาบรีถูกตัดขาดจากโรคภายนอก อย่างไรก็ตาม เมื่อมลาบรีปรากฏตัวต่อคนทั่วไปนั้นส่วนหนึ่งเพราะต้องการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าจากป่า โดยเฉพาะน้ำผึ้งที่ถือว่าเป็นของมีค่า น้ำผึ้งมักจะถูกนำไปแลกกับ ยาสูบ ข้าว เกลือ เนื้อ เสื้อผ้า มีด ผืนสำหรับใช้เป็นยา และสุรา การแลกเปลี่ยนมักจะทำกับพ่อค้าชาวม้ง กะเหรี่ยง เมี่ยน และคนพื้นเมือง (คนเมือง)(Bernatzick, 1938, หน้า 55)

งานชิ้นต่อมาเป็นงานของไกรศรี นิมนานเหมินทร์ ปี 1963 นายไกรศรีเป็นชาวเชียงใหม่ผู้มีความสนใจทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยาเป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งการศึกษารัฐธรรมนูญของชน

เผ่ามลาบรีด้วย ในขณะนั้นนายไกรศรีเรียกกลุ่มชาติพันธุ์หาของป่าล่าสัตว์กลุ่มนี้ว่า มราบรี (Mrabri) นายไกรศรีเน้นการศึกษาด้านภาษามลาบรีเป็นหลัก จากงานของบุคคลข้างต้นทั้งคู่อำนาจให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจในการศึกษาต่อยอดความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มลาบรีอันเร้นลับดังจะกล่าวต่อไป

กลุ่มแรกๆที่เข้ามาศึกษาชนกลุ่มนี้ หลังจากการศึกษาในเบื้องต้นของ Bernatzik และ นายไกรศรี นิมมานเหมินท์ คือกลุ่มของนักภาษาศาสตร์ เริ่มจาก Michel Ferlus ที่มีผลงานการศึกษาในปี แต่นั่นก็เป็นเพียงการเก็บคำศัพท์เบื้องต้นเพียงไม่มากนัก ถัดมาเป็นการร่วมมือระหว่าง Sören Egerod, Jörgen Rischel และ อีระพันธ์ เหลืองทองคำ ทั้งหมดทำการศึกษาภาษามลาบรีโดยส่วนใหญ่เน้นการเก็บคำศัพท์พื้นฐานเป็นหลัก ผลงานที่ Sören Egerod และ Jörgen Rischel ทำร่วมกันคือ “Yumbri” (Phi Tong Luang) and Mlabri และ A Mlabri-English Vocabulary ในปี 1987 นอกจากนั้นยังมีงานการศึกษาของอีระพันธ์ เหลืองทองคำ ชื่อว่า “ภาษามลาบรี (ผีตองเหลือง)” ซึ่งเป็นงานบรรยายภาษามลาบรีแบบผิวเผินเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อไป จากนั้นอีระพันธ์มีงานเพิ่มเติมอีก 10 กว่าปีต่อมาคือ Mlabri (Phi Tong Lueang) studies: Past to present (1924-1995)(1996) ก่อนงานของนักภาษาศาสตร์ทั้งสามคนจะตีพิมพ์หนึ่งปี มีงาน A Note on the Phi Tong Luang (1986) จากการศึกษาของ Jerry W. Gainey และ Jimmy G. Harris ซึ่งแท้จริงแล้ว Harris ได้ศึกษามาก่อนตั้งแต่ปี 1964 เนื่องจากได้รับสำเนาเทปแคสเซตที่ใช้อัดเสียงมลาบรีจากการเดินทางสำรวจของ Foreign Service Institute (FSI) และนี่เองก็เป็นข้อสนับสนุนให้ผู้ศึกษารุ่นหลังเชื่อว่ามลาบรีนั้นสะกดเป็น “มลาบรี” ไม่ใช่ “มราบรี” ตามการศึกษาของนายไกรศรี นิมมานเหมินท์

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาผู้ที่เคยศึกษาภาษามลาบรีทั้งหมดในยุคแรก มีเพียง Jörgen Rischel เพียงคนเดียวเท่านั้นที่ทำการศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีผลงานออกตีพิมพ์ที่น่าสนใจอีกมากมาย เช่น การวิเคราะห์ภาษาเพิ่มเติมในหนังสือ The Spirits of the yellow leaves : the enigmatic hunter-gathers of Northern Thailand ของ Bernatzik ตีพิมพ์ในปี 2005 และผลงานหนังสือที่มีชื่อเสียงมากก็คือ Minor Mlabri : a hunter-gatherer language of North Indochina ตีพิมพ์ในปี 1995 หนังสือเล่มนี้ได้รับการอ้างอิงในงานวิชาการเกี่ยวกับมลาบรีหลายงาน ถือว่าเป็นผลงานที่สำคัญและทรงคุณค่าของผู้เขียนอย่างแท้จริง นอกจากหนังสือ Rischel ยังพยายามเผยแพร่เรื่องราวทางภาษาของมลาบรีตามงานประชุมวิชาการและมีผลงานตีพิมพ์ที่น่าสนใจอีกหลายชิ้น เช่น “Fifty Years of Research on the Mlabri Language: a re-appraisal of old and recent fieldwork data” (1989), “Isolation, Contact, and Lexical Variation in a Tribal Setting” (1992), “The Dialect of Bernatzik’s (1938) “Yumbri” refound?” และ “The “definite article” in Mlabri” เป็นต้น

การศึกษาช่วงหลังมีผู้ศึกษา คือ ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ คารม ไปยะพรหม และ SAKAMOTO Hinako สำหรับการศึกษาภาษามลาบรีของ ศ.ดร.สุวิไล เป็นงานเชิงพื้นฟูภาษา เนื่องจากภาษามลาบรีเป็นหนึ่งในภาษาในภาวะวิกฤตเนื่องจากมีจำนวนคนพูดน้อยมาก เพียง 300 กว่าคน ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะสูญหายได้ในอนาคตด้วยปัจจัยแวดล้อมหลายประการ ต่อมาเป็นวิทยานิพนธ์ของนายคารม ไปยะพรหม (1990) มี

วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์ของมลาบรี กล่าวคือมีทั้งการศึกษาด้านภาษาคือ เสียง คำ ประโยค และศึกษาลักษณะทางมานุษยวิทยา เช่น ระบบเครือญาติ บ้าน เครื่องมือ ยารักษาโรค เป็นต้น สำหรับท่านสุดท้ายคือ Sakamoto Hinako นักภาษาศาสตร์ชาวญี่ปุ่นผู้ศึกษาภาษามลาบรีในช่วง 10 ปีหลังนี้ ผลงานของ Sakamoto ได้แก่ The Mlabri in the Present and the Future-Endangered Languages and Linguists (2001), Mlabri Text (2005) และ Possession of Mlabri (2007)

จากวรรณกรรมข้างต้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า งานทางภาษาศาสตร์ได้รับความสนใจเป็นอันมาก แต่ก็มีการศึกษาทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา เช่นกัน เนื่องจากชาวมลาบรีนั้นมีวิถีชีวิตที่ลึกลับซับซ้อนจนเป็นที่จับตามองของทั้งนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาอย่างยิ่ง นอกจาก Bernatzik ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยา รุ่นแรกที่เข้ามาศึกษามลาบรีแล้ว จากนั้นเป็นเวลาอีกกว่าสิบปีถึงจะมีนักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาเข้ามาศึกษาต่อคนแรกที่เข้ามาในเวลาไล่เรี่ยกับ Rischel คือ นายสุรินทร์ ภู่อจระ เป็นนักโบราณคดีตั้งนั้นงานของเขาจึงเน้นไปทางโบราณคดีและชาติพันธุ์โบราณคดีเป็นส่วนใหญ่ งานแรกของเขาคือ Preliminary Report on the Phi Tong Luang: A Hunter-Gatherer Group of Thailand (1983) เป็นเพียงรายงานเบื้องต้นจากการออกภาคสนามสำรวจชาติพันธุ์ในประเทศไทย หลังจากผลงานชิ้นนี้ทำให้มีการศึกษาเพิ่มเติมเป็นงานในปี 1984 ที่มีชื่อว่า Ethnoarchaeology with the Phi Tong Luang (Mlabri): Forest Hunter of Northern Thailand และตามมาด้วย The Ethnoarchaeological Research of the Hunter-Gatherer Group, Phi Tong Luang in Northern Thailand ในปี 1990 คนไทยอีกคนที่ศึกษามลาบรีมาเป็นเวลานานและมีความเชี่ยวชาญในหลายๆด้านเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวมลาบรีก็คือ นายศักรินทร์ ภู่อจระ เขาได้ใช้เวลาศึกษามลาบรีเป็นเวลาสองถึงสามปีเพื่อวิทยานิพนธ์ปริญญาโทของเขาที่มีชื่อว่า The Resource Contestation between Hunter-gatherer and Farmer Society: Revisiting the Mlabri and the Hmong Community in Northern Thailand ในปัจจุบันเขาจึงกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านนี้อย่างมาก

สำหรับชาวต่างชาติมีอยู่สามคน ได้แก่ Ikeya Kazunobu, Nakai Shinsuke และ Ellen A. Herda นักวิจัยชาวอเมริกัน Ellen Herda เข้ามาศึกษาเรื่อง Public Policy and Socioeconomic Development โดยเน้นศึกษาเผ่ามลาบรีในประเทศไทยจนมีผลงานตีพิมพ์ในปี 2000 การศึกษาด้านระบบเศรษฐกิจของมลาบรีนี้ยังมี วิสุทธิ ศรีวิศาล ที่มีวิทยานิพนธ์ศึกษาเรื่อง “ระบบเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชนเผ่าผีตองเหลืองในสังคมไทย” (2007) เป็นวิทยานิพนธ์ปริญญาโทของภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สำหรับการศึกษาของ Ikeya Kazunobu เป็นงานที่ค่อนข้างใหม่ตีพิมพ์ในช่วงปี 2000 งานชิ้นแรกของเขา คือ Introduction: Interaction between hunters and farmers ปี 2006 จากนั้นในปี 2009 Ikeya Kazunobu มีผลงานออกมาอีกสองชิ้นได้แก่ Interactions between Hunter-Gatherers and Farmers: from Prehistory to Present และ Historical and Contemporary relation between Mlabri and Hmong in Northern Thailand คนสุดท้ายเป็นนักวิจัยชาวญี่ปุ่นอีกคนชื่อ Nakai Shinsuke ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างม้งและมลาบรีที่อยู่ร่วมกันและพึ่งพิงกันมาเป็นเวลานาน งานของเขามีชื่อว่า Historical

and contemporary relations between Mlabri and Hmong in northern Thailand

นิพัทธ์เวช สืบแสง เป็นอีกหนึ่งผู้ที่สนใจศึกษาชาวมลาบรีมาเป็นเวลานาน เนื่องจากเขาเป็นนักประชาสัมพันธ์ การศึกษา “ปัญหาการจัดกลุ่มเชื้อชาติของผีตองเหลือง” ในปี 1981 เป็นงานชิ้นแรกของเขาที่ทำให้แก่ศูนย์ชาวเขาเพื่อเป็นข้อมูลการพัฒนาชาวเขา งานชิ้นต่อมาเป็นการศึกษา “ระบบครอบครัวและเครือญาติของชาวมลาบรี” ที่ศึกษาต่อเนื่องและตีพิมพ์เรื่องเดียวกันนี้ในปี 1985, 1988 และ 1992

สุดท้ายเป็นงานด้านการแพทย์ที่เป็นการร่วมมือของนักวิจัยหลายคน ได้แก่ Shuhua Xu, Daorong Kangwanpong, Mark Seielstad, Metawee Srikummool, Jatupol Kampuansai, Li Jin, และ The HUGO Pan-Asian SNP Consortium (2010) ในหัวข้อ Genetic Evidence Support Linguistic Affinity of Mlabri-a Hunter-Gatherer group in Thailand เป็นการศึกษาเอนไซม์เพื่อนพิสูจน์ให้เห็นตรงกับการศึกษาทางภาษาศาสตร์ว่าชาวมลาบรีนั้นเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ใกล้เคียงกับชาติพันธุ์อื่น เช่น ขมุ มลา ปรีย ที่อาศัยอยู่บริเวณทางตอนเหนือของประเทศไทย

สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมลาบรีนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นด้านภาษาศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นอกจากนั้นยังมีการศึกษาอื่นจากศูนย์สงเคราะห์ชาวเขา ด้านโภชนาการและการแพทย์อีกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น อย่างไรก็ตามงานศึกษาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาแต่เพียงภาพรวม ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาวิจัยมลาบรีในเชิงลึกมากขึ้นเพื่อดูพัฒนาการจากคนป่ามาเป็นชาวบ้านอย่างมีลำดับขั้นตอน เห็นจุดเปลี่ยนที่เกิดขึ้นเรื่อยมีใช้เปรียบเทียบสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเก่าใหม่เท่านั้นดังที่งานวิจัยส่วนใหญ่สนใจ

2.3 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ “มอแก่น” - “มอเกล็น”

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มอแก่น (มอแกน) และมอเกล็น (มอกลน) ประกอบด้วยสองสาขาหลัก ๆ คือสาขาสังคมศาสตร์และสาขาภาษาศาสตร์ โดยทางด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การประกอบอาชีพ การตั้งบ้านเรือน และวัฒนธรรมของชาวมอแกน ซึ่งโครงการวิจัยและบทความส่วนใหญ่ได้ดำเนินการโดย “โครงการนำร่องอันดามัน” สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในส่วนของการวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์นั้นพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของภาษามอแกน (มอแกน) และมอกลน (มอเกล็น) อยู่เพียงแค่สองงานวิจัยเท่านั้นคือวิทยานิพนธ์ของ Swastham (1982) ที่ได้ศึกษาและอธิบายลักษณะภาษาแกลนและวิทยานิพนธ์ของ Chantanakomes (1980) ที่ได้ศึกษาและอธิบายลักษณะภาษามอแกน โดยวิทยานิพนธ์ทั้งสองเล่มนี้ได้อธิบายระบบเสียงและระบบไวยากรณ์อย่างละเอียด นอกเหนือจากนั้นพบว่ามีการศึกษาระบบเสียงของภาษามอแกนถิ่นดุง (Dung Dialect) ที่พูดอยู่ในประเทศพม่าอีกหนึ่งงานวิจัย (Naw Say Bay, 1995: pp193-205) และงานวิจัยของ Hogan (1972) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มอแกน มอกลน และอูรักละโว้ยในประเทศไทย และใช้เกณฑ์คำศัพท์เพื่อจำแนกภาษาของทั้งสามกลุ่มชาติพันธุ์นี้ สำหรับการทบทวนเอกสารและ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้ทบทวนเอกสารข้อมูลทางด้านภาษาศาสตร์เป็นหลัก เนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบระบบเสียงและระบบไวยากรณ์เบื้องต้นของภาษามอแกนที่พูดบนหมู่เกาะสุรินทร์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบตัวเขียนต่อไป สำหรับข้อมูลทางด้านสังคมศาสตร์นั้นจะไม่กล่าวถึงในการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ในการลงพื้นที่และสำรวจชุมชนในขั้นต้นเท่านั้น

จากการศึกษาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพบว่า ประเทศไทยมีชาวเลอยู่ด้วยกัน 3 กลุ่มได้แก่ อูรักละโว้ย มอเก็ (มอแกน) และมอเกล็น (มอกลั่น) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม จะพบได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่อาจยังมีความคลุมเครือเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มอเก็ (มอแกน) และมอเกล็น (มอกลั่น) การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์ในอดีตนั้น อาจพบว่ามอเกล็นเป็นเพียงภาษาย่อยของมอเก็ แต่เมื่อมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้แน่ชัดแล้วว่า มอเก็และมอเกล็นนั้นจัดเป็นคนละภาษาเนื่องจากความแตกต่างกันทางด้านภาษาและวัฒนธรรมอย่างชัดเจน แต่ยังเป็นการยากที่จะระบุได้ว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ของชาวมอเก็หรือมอเกล็น เนื่องจากคนทั่วไปจะเรียกทั้งสองกลุ่มนี้ว่า “มอแกน” ทำให้การเก็บข้อมูลเรื่องที่พักอาศัยอยู่อาจมีความคลาดเคลื่อนไปบ้าง

จากการตรวจสอบงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มอเก็และมอเกล็นมีไม่มากนักเนื่องจาก 2 เหตุผลหลักดังนี้ 1) เอกสารส่วนใหญ่ในอดีตนั้น เป็นงานวิจัยที่ทำโดยชาวต่างชาติ ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวจึงอาจไม่พบในประเทศไทย สำหรับข้อมูลบางส่วนที่สามารถพบได้ในอินเทอร์เน็ต ก็ไม่อาจใช้ในการอ้างอิงได้ เนื่องจากเอกสารที่ได้มาไม่สมบูรณ์และไม่สามารถหาแหล่งที่มาจากเอกสารเหล่านั้นได้ แต่สามารถใช้อ่านประกอบเป็นความรู้เบื้องต้นได้ เนื่องจากผู้เขียนงานวิจัยเหล่านั้นเป็นที่เชื่อถือในวงการภาษาศาสตร์ เช่น Larish และ Hogan เป็นต้น นอกจากนั้นงานวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวกับทั้งสองภาษานี้คืองานวิจัยของพิทยาวัฒน์ พินัยกรณ์ ซึ่งศึกษาภาษามอเก็ในแง่ของภาษาศาสตร์เชิงประวัติเพื่อสืบสร้างหาลักษณะร่วมดั้งเดิมของทั้งสองภาษานี้ และพิทยาวัฒน์ยังได้ศึกษาภาษามอเก็ในแง่ของระบบเสียงและการเปลี่ยนแปลงของระบบเสียงอีกด้วย 2) การวิจัยที่พบในประเทศไทยมีสองงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาโดยตรงคืองานวิจัยของ Swastham ที่ได้ศึกษาภาษามอเกล็นและChantanakomes ที่ได้ศึกษาภาษามอเก็ โดยงานวิจัยทั้งสองเล่มนี้ได้ศึกษาลักษณะของภาษาทั้งในส่วนของระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ นอกเหนือจากงานวิจัยทั้งสองเล่มนี้ งานวิจัยอื่น ๆ จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาอูรักละโว้ย และการเปรียบเทียบหรือหาลักษณะร่วมทางภาษาศาสตร์บางประการของทั้งสามภาษานี้

ในส่วนของงานวิจัยเชิงสังคมส่วนใหญ่ พบว่าเป็นงานวิจัยที่ผลิตโดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมอเก็ มอเกล็นและอูรักละโว้ยจะอยู่ในส่วนของโครงการนำร่องอันดามัน โดยเป็นการศึกษาข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และในแง่ของการจัดสรรทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมทั้งสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่ม นอกเหนือจากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ยังพบว่าทางโครงการนำร่องอันดามันได้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเช่น “ชีวิตพวกเราชาวมอแกน...หมู่เกาะสุรินทร์ พังงา (2549)” ในหนังสือเล่มนี้จะบอกถึงลักษณะความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และตัวตนของชาวมอเก็ “ชีวิตพวกเราชาวทะเล (2543)” จะเป็นหนังสือที่บอกเล่าวิถีชีวิตของชาวมอเก็และอูรักละโว้ย โดนหนังสือ

เล่มนี้จัดพิมพ์เป็น 4 ภาษาด้วยกันคือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษามอเก้น (ผ่านอักษรไทย) และภาษาอูรักละโว้ย (ผ่านอักษรไทย) เป็นต้น งานวิจัยทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้เป็นงานวิจัยบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรมของชาวมอเก้นและอูรักละโว้ย

จากงานวิจัยทั้งหมดที่ได้ศึกษามาในข้างต้น ทำให้ทราบว่าผู้ที่สนใจในภาษา วัฒนธรรม และสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ทั้งสามกลุ่มยังไม่มากนัก ทำให้ในบางครั้งเกิดความคลุมเครือแก่สังคมโดยทั่วไปถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่มนี้ นั้นรวมถึงความคลาดเคลื่อนในข้อมูลของงานวิจัยขึ้นนี้เนื่องจากในชื่อโครงการได้เสนอเรื่อง “การศึกษาระบบภาษามอเก้นและจัดทำพจนานุกรมศัพท์หมวดมอเก้น-ไทยฉบับเบื้องต้น” แต่ในความเป็นจริงแล้ว ภาษาที่อยู่ในโครงการนี้มีส่วนร่วมอยู่ไม่ใช่ภาษามอเก้นตามที่เข้าใจตั้งแต่ต้น แต่กลายเป็นภาษามอเก้น แต่ถึงแม้ว่าจะเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของชื่อโครงการวิจัย แต่ไม่ได้มีผลกระทบต่อสมมุติฐานหรือแนวทางการวิจัยแต่อย่างใด เนื่องจากจากทางผู้วิจัยเองมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดตั้งแต่ตอนต้นแล้วว่า จะศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ที่หมู่เกาะสุรินทร์ โดยในขณะนั้นได้เข้าใจคลาดเคลื่อนว่ากลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกตัวเองว่ามอเก้น จึงไม่มีผลต่อแนวทางการวิจัยแต่อย่างใด

ภาษามอเก้นนั้นถือได้ว่าเป็นหนึ่งในภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตเสี่ยงต่อการสูญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากชุมชนมอเก้นส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่ ที่มีโอกาสจะสัมผัสกับภาษาอื่น ๆ ได้ค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นชุมชนมอเก้นที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีผู้พูดภาษาต่าง ๆ อยู่รวมกันถึง 3 ภาษาได้แก่ ภาษาไทย ภาษามอเก้น และภาษาอูรักละโว้ย หรือแม้แต่พื้นที่ในจังหวัดระนองก็มีโอกาสสัมผัสกับภาษาไทยได้ค่อนข้างมาก คำว่า “ภาษาในภาวะวิกฤตเสี่ยงต่อการสูญ” สามารถมองได้เป็นสองประเด็นดังนี้ ความเสี่ยงที่เกิดจากเจ้าของภาษาเองที่จะเลิกพูดภาษาของตนหรือจะหันไปใช้ภาษาที่มีอิทธิพลมากกว่า เช่นภาษาไทย เนื่องจากปัจจัยเรื่องของการสัมผัสภาษาและเศรษฐกิจ และอีกประเด็นหนึ่งความเสี่ยงที่ไม่ได้เกิดจากการเลือกภาษา แต่เกิดจากสัดส่วนของจำนวนประชากรของผู้พูดภาษานั้น เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งประเทศ จากการสำรวจเรื่อง “แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างในประเทศไทย” ของ สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ (2547) พบว่ามีผู้พูดภาษามอเก้น/มอเก้น อยู่ไม่ถึงสี่พันคน ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับจะนวนคนไทยทั้งประเทศที่มีอยู่กว่าหกสิบล้านคน และเมื่อรวมความเป็นไปได้ในความเสี่ยงต่อการสูญทั้งสองประเด็นเข้าด้วยกัน พบว่าภาษามอเก้นเป็นภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตอันเนื่องมาจากการสัมผัสภาษาและจำนวนผู้พูดที่มีอยู่น้อย

จากการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชาวมอเก้นอาศัยและตั้งรกรากอยู่พบว่า เป็นชุมชนที่ยังรักษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนได้มากที่สุดเมื่อเทียบกับชาวมอเก้นในชุมชนอื่น ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม สัญญาณที่แสดงออกมาผ่านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นว่าภาษามอเก้นในชุมชนนี้อยู่ในสภาวะถดถอย เนื่องจากชาวมอเก้นเริ่มที่จะมีโอกาสในการสัมผัสกับภาษาไทยมากขึ้น และนอกเหนือจากนั้นยังพบว่าในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ชาวมอเก้นรุ่นใหม่ เริ่มไม่ค่อยให้ความสนใจหรือมีส่วนร่วมมากนัก ความรู้ดั้งเดิมที่มีมาแต่ช้านานก็ไม่สามารถข้ามพ้นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนนี้ได้ ทำให้จำนวนผู้ที่เห็นความสำคัญและรับการถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาต่าง ๆ ได้ลดจำนวนลง

ไปเรื่อย ๆ ทุกวัน จากการสำรวจของนฤมล อรุโณทัย และคณะในปี 2549 พบว่ามีผู้ที่รู้ความรู้อื่นบ้านอยู่ไม่ถึงร้อยละ 30 ซึ่งในบางองความรู้นั้นมีผู้ที่รู้ไม่ถึงร้อยละ 3 โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้ใหญ่หรือคนแก่ ที่มีความรู้เรื่องพวกนี้ จากข้อมูลนี้จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมและความรู้ของมอแกนกำลังเสื่อมถอยไป แต่ถ้ามองกันดีจะพบว่าไม่ใช่เพียงแค่วัฒนธรรมหรือความรู้อื่นบ้านเท่านั้นที่จะหมดไป แต่นั่นยังรวมไปถึงภาษาและคำศัพท์ในแวดวงนั้น ๆ ก็จะต้องลงไปด้วย นั่นย่อมแสดงให้เห็นว่าภาษามีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมและองค์ความรู้อย่างไม่อาจตัดขาดจากกันได้

ส่วนที่ 3

ผลการดำเนินงาน

3.1 ลักษณะการดำรงชีวิตของมานิ ในเทือกเขาบรรทัด จ.ตรัง สตูล สงขลาและพัทลุง

จากการที่ได้ลงพื้นที่ศึกษามานิในเขตป่าในเทือกเขาบรรทัด พื้นที่จังหวัด ตรัง สตูล สงขลาและพัทลุง พบว่า มานิมีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันหลายลักษณะ ในแต่ละกลุ่มแต่ละพื้นที่ก็จะมีปัจจัยต่อการดำรงชีวิต และการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในลักษณะต่าง กัน บางกลุ่มยังเร่ร่อน หากินตามธรรมชาติอยู่ในป่า หลายกลุ่มก็มีความเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิม บางกลุ่มได้พัฒนาจนมีวิถีชีวิตใกล้เคียงกับชาวบ้านทั่วไป ดังนั้นเพื่อง่ายต่อการศึกษาและเปรียบเทียบ ผู้วิจัย ได้แบ่งกลุ่มของลักษณะทางสังคมของมานิเป็น 3 ลักษณะ โดยใช้ ลักษณะการหาอยู่หากินการดำรงชีวิต การอพยพเร่ร่อน สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอกเป็นเกณฑ์ในการจำแนกในเบื้องต้น ดังนี้

1. กลุ่มเร่ร่อนอพยพหาของป่า-ล่าสัตว์แบบดั้งเดิม

กลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ เป็นกลุ่มที่ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก โดยจะมีสมาชิกในกลุ่มไม่เกิน 20 คนโดยประมาณ ดำรงชีวิตด้วยการขุดหาหัวมันป่า หาผลไม้ป่า ล่าสัตว์ด้วยกระบอกไม้ซางและลูกดอกอาบยาพิษใช้ยาสมุนไพรป่าในการรักษาโรค สร้างที่พักชั่วคราวด้วยไม้หรือไม้ไผ่ทำเป็นที่นอนง่ายๆ มุงหลังคาด้วยใบพืชตระกูลปาล์ม หรือใช้เพิงผาเป็นที่พัก และจะย้ายที่อยู่เมื่อทรัพยากรที่ใช้บริโภคอุปโภคลดน้อยลง มีสัตว์แมลงมารบกวนที่พัก ลำน้ำเริ่มสกปรก มีคนภายนอกมารบกวน หรือมีคนตาย ก็จะย้ายไปหาทำเลที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ หรืออาจจะย้ายไปในแหล่งที่มีพืชพันธุ์ผลไม้ป่าที่ออกตามฤดูกาลที่กระจายเป็นหย่อมๆ อยู่ในป่าเป็นต้น

มานิที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตค่อนข้างดั้งเดิม วัฒนธรรมจากภายนอกมีผลต่อวิถีชีวิตน้อยมาก ยังคงมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้หรือไม้ไผ่เป็นหลัก แต่ก็เริ่มมีดใช้ ผู้ชายจะไม่ค่อยใส่เสื้อ นุ่งแต่กางเกงหรือผ้าถุง เด็กเล็กไม่นุ่งห่มอะไรเลย ในขณะที่เดียวกันมานิในกลุ่มนี้ สามารถสื่อสารหรือพูดภาษาไทยได้ได้ไม่กี่คนและได้น้อยมาก พูดภาษาไทยกลางไม่ได้เลย

ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มานิกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ยังสามารถดำรงชีวิตแบบเดิมไว้ได้ก็คือ สภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า ที่ยังพอให้ได้อพยพเร่ร่อนหากินได้อยู่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามานิที่มีลักษณะเช่นนี้จะมีความมั่นคงทางอาหาร เพราะพบว่า บางครั้งก็มีการอดอยากขาดแคลนอาหารอยู่หลายวันและนาน ครั้งจะนำของป่ามาขายหรือแลกข้าวสารกลับเข้าป่าอยู่บ้าง ซึ่งนั้นก็แสดงว่าสภาพพื้นที่ป่าอาจจะไม่ได้สมบูรณ์มากพอเพียงที่จะให้มานิสามารถอาศัยอยู่ในป่าได้อย่างถาวรสมบูรณ์และยั่งยืนเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

2. กลุ่มกึ่งเร่ร่อน-เริ่มตั้งถิ่นฐาน

มานิกลุ่มกึ่งเร่ร่อน-เริ่มตั้งถิ่นฐานเป็นมานิที่มีวิถีชีวิตพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากมานิกลุ่มแรกที่มีลักษณะวิถีชีวิตที่ค่อนข้างดั้งเดิม เนื่องจากสภาพพื้นที่ป่าบางจุดบางพื้นที่ในเทือกเขาบรรทัดนั้นไม่ได้อุดมสมบูรณ์เพียงพอที่จะให้ดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้ มานิที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเพื่อการอยู่รอดของกลุ่ม โดยมักจะดำรงชีวิตด้วยการหาของป่าจำพวกน้ำผึ้งป่า สะตอป่า ลำสัตรูป่า หรือหายาสมุนไพรมาขาย เมื่อได้เงินก็จะนำเงินไปซื้อข้าวสารและอาหาร บุหรี่ ขนและเครื่องใช้ไม้สอยต่าง มีการล่าสัตว์และขุดหาหัวมันปามากินบ้าง แต่ไม่ค่อยจะพอแบ่งปันกันกินในกลุ่ม บางคนออกมารับจ้างถางไร่ ถางป่า ฉีดยาฆ่าหญ้า แต่เป็นการรับจ้างระยะสั้น ได้เงินเล็ก ๆ น้อย ๆ และมีรายได้ไม่มั่นคง

มานิที่มีลักษณะดังกล่าว มักจะอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ชายป่า ใกล้บ้านคนเพื่อความสะดวกในการไปมาหาสู่ ติดต่อ และการซื้ออาหาร แต่พื้นที่ที่อาศัยอยู่นั้นบางครั้งก็อาจเป็นป่าเสื่อมโทรม หรือภายในบริเวณสวนยางพาราของชาวบ้านที่เพิ่งจะบุกรุกพื้นที่ป่ามาปลูกยางพาราได้ไม่กี่ปี มานิแบบดังกล่าวจึงจะสร้างที่พักที่มั่นคงกว่ากลุ่มที่ยังคงเร่ร่อนอยู่ กล่าวคือจะปลูกเป็นกระท่อมเล็ก มีฝาบ้านที่อาจจะทำด้วยไม้กระดานเล็ก หรือไม้ไผ่ มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นเทคโนโลยีภายนอกมาใช้มากขึ้นกว่ากลุ่มแรก

มานิที่จัดอยู่ในกลุ่มลักษณะเช่นนี้ ถึงแม้จะมีการอพยพเร่ร่อนย้ายถิ่นอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช้การเร่ร่อนด้วยเหตุผลแบบดั้งเดิม แต่เร่ร่อนเนื่องจาก การถูกไล่ที่ หรือการไม่มีที่ดินอยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยอาจจะย้ายที่อยู่อาศัยปีละ 1-2 ครั้ง และจะย้ายไปตั้งปลูกกระท่อมใหม่ไม่ไกลจากที่เดิมมากนัก

กลุ่มของมานิที่มีลักษณะเช่นนี้ เป็นลักษณะที่พบมากที่สุดในบรรดา 3 ประเภท โดยกลุ่มเช่นนี้ พบว่านอกจากจะประสบปัญหาเรื่องความไม่มั่นคงในชีวิต ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้โดยสมบูรณ์แล้ว ยังมักประสบปัญหาการเอาไรต์เอาเปรียบจากกลุ่มคนภายนอกต่าง ค่อนข้างมาก ทั้งการจ้างงานด้วยค่าตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของก็มักจะโดนฉ้อโกงเอาเปรียบด้วยความที่ไม่รู้ไม่เข้าใจระบบการแลกเปลี่ยนและค่าเงิน ที่สำคัญคือมักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำผิดกฎหมายเช่น การแผ้วถางพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มาเป็นพื้นที่สวนยางพาราของชาวบ้านหรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ สุดท้ายก็จะโดน “ไล่ที่” เป็นประจำทำให้ต้องเคลื่อนย้ายที่อยู่ไปเรื่อย ทั้งนี้ กลุ่มที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ จึงตกอยู่ในสถานะการ “กลับไม่ได้ ไปไม่ถึง” กล่าวคือ ไม่สามารถกลับเข้าไปดำรงชีวิตในป่าได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถพัฒนาไปจนเป็นชุมชนชาวบ้านเหมือนคนทั่วไปได้ เนื่องจากยังขาดหลายปัจจัยที่จำเป็นต่อการเป็นมนุษย์หรือคนที่เท่าเทียมกับคนอื่น ในสังคม และสังคมภายนอกก็มักจะมองอย่างไม่ยอมรับว่ากลุ่มคนเหล่านี้ไม่ควรจะมีสถานะที่เสมอภาคเท่าเทียมกับตน

3. กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานถาวรแล้ว

มานิลักษณะนี้ ได้แก่ กลุ่มที่มีลักษณะที่ได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณใดบริเวณหนึ่งโดยถาวร ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายโยกย้าย มีการสร้างบ้านเรือนที่ค่อนข้างถาวร ได้รับการถ่ายทอดการสร้างบ้านที่มีเสาเรือน ไม้ฝา

กระดาน ใช้ตะปูตอกยึด หลังคาเป็นสังกะสีหรือกระเบื้อง ดำรงชีวิตด้วยการทำสวนยางพารา หรือรับจ้าง มีรายได้ค่อนข้างประจำและมั่นคงกว่ากลุ่มอื่น ที่กล่าวมาแล้ว มีการล่าสัตว์ด้วยอาวุธปืน หายาสมุนไพรบำรุงกำลังหรือน้ำผึ้งป่ามาขาย รู้จักค่าของเงินและรู้จักใช้เงินในการจับจ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ รู้จักการปลูกพืชผักผลไม้และเลี้ยงสัตว์จำพวกไก่ สุนัข แมว ผู้ชายบางคนรู้จักการแต่งตัวตามสมัยนิยม นุ่งกางเกงยีน มีรถมอเตอร์ไซด์ มีวิทยุเทป บางกลุ่มมีโทรทัศน์ ตู้เย็น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ พุดจาสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ได้ชัดเจน บางคนสามารถพูดภาษาไทยกลางได้ บางคนเคยเรียนหนังสือถึงชั้นมัธยมต้น

จะเห็นได้ว่ามานิกกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ มีลักษณะวิถีชีวิตและสภาพทางสังคมแตกต่างจากกลุ่มแบบดั้งเดิม หรือกลุ่มกึ่งเร่ร่อนอย่างมาก ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของสภาพสังคมและวิถีชีวิตของมานิกกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ก็คือ “ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก” กล่าวคือ มานิกกลุ่มดังกล่าวนี้ มีความสัมพันธ์กับคนภายนอก ได้แก่วาบ้านอย่างใกล้ชิดมาก ซึ่งชาวบ้านเหล่านี้ จะให้ความช่วยเหลือ เลี้ยงดูและถ่ายทอดความรู้ต่าง ที่เป็นความรู้ของระบบสังคมเมืองให้ การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์นั้นก็มีลักษณะต่าง เช่น ชาวบ้านภายนอกเข้าไปแต่งงานอยู่กินกับมานิ หรือการรับเป็นลูกจ้างประจำในการทำงานต่าง

เมื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการของมานิกที่มีลักษณะดังกล่าวแล้วจะพบว่ามีความเจริญทางด้านวัตถุเทคโนโลยีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่ากลุ่มอื่น แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่ามีปัญหาหลายอย่างที่ตามมาจากการพัฒนาแบบก้าวกระโดดนี้ หลายคนเป็นหนี้เป็นสิน บางคนติดสุรา มีปัญหาด้านสุขอนามัยการรักษาความสะอาด รวมทั้งพื้นที่สวนยางพาราหรือบ้านช่องก็ยังไม่เอื้ออำนวยใด ๆ ทั้งยังไม่มีเอกสารใด ๆ ที่แสดงความเป็นพลเมืองตามกฎหมาย ทำให้เสี่ยงต่อการเผชิญปัญหาความไม่มั่นคงทางชีวิตและทรัพย์สินในระยะยาว

รูปแบบวิถีชีวิต ในสามลักษณะดังกล่าว ถึงแม้จะมีรูปแบบลักษณะการดำรงชีวิต การสร้างที่อยู่อาศัย ระบบเศรษฐกิจการผลิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยปัจจุบัน ที่มีความแตกต่างกัน แต่รูปแบบทั้งสามนั้น ก็ได้เป็นรูปแบบที่ตายตัว ที่ คน ในรูปแบบวิถีชีวิตทั้งสามรูปแบบไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือ คน ในแต่ละรูปแบบวิถีชีวิต แบบที่ 1 เคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิม 2 แบบกึ่งอพยพเคลื่อนย้าย-กึ่งตั้งถิ่นฐาน และ 3 แบบตั้งถิ่นฐานถาวร โดยกลุ่มที่พัฒนารูปแบบวิถีชีวิตเป็นลักษณะกึ่งอพยพเคลื่อนย้าย-กึ่งตั้งถิ่นฐาน (แบบที่ 2) บางครั้งก็กลับไปใช้วิถีชีวิตแบบอพยพเคลื่อนย้าย หาของป่า-ล่าสัตว์ (แบบที่ 1) ได้เช่นกัน โดยปัจจัยที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดังกล่าวได้ คือ การค้นพบแหล่งอาหารที่ยังพอมีหลงเหลือในบริเวณใดบริเวณหนึ่ง พวกเขาจะอพยพไปอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ในช่วงเวลาสั้นๆ กระทั่งทรัพยากรลดน้อย หรือต้องเดินออกไปหาไกลออกไปเรื่อย จนกระทั่ง ไม่สามารถหากินได้เพียงพอและมีความยากลำบากขึ้น พวกเขาก็จะอพยพเคลื่อนย้ายออกมาขายป่าใกล้กับหมู่บ้านที่เดิม และตั้งกระท่อมที่มั่นคงกว่าการสร้างเพิงในป่าในบริเวณเดิมหรือบริเวณใกล้เคียงกับที่ที่เคยอยู่ก่อนการอพยพเข้าป่าลึก ทั้งนี้ทั้งนั้น การอพยพเข้าป่าอาศัยอยู่ในป่าหรือการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยนั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ใหญ่ (ยกเว้นเด็ก) ทุกคนในกลุ่ม บางครั้งมีการถกเถียงกันและมีความเห็นไม่ตรงกัน (ไม่ได้ทะเลาะกัน) ก็อาจมีการแยกกลุ่ม เป็นสองกลุ่มเล็กบ้างก็ไม่เคลื่อนย้าย อีกกลุ่มหนึ่งย้ายเข้าป่า หรือไปที่อื่น บ้างก็ย้ายเข้าป่าลึกไปทั้งสองกลุ่ม ลักษณะเช่นนี้ พบ

เห็นได้ชัดว่า กลุ่มมานิเฒ่าแช่ม และกลุ่มเฒ่าแซ ภูเขาเพชร สองกลุ่มนี้บางครั้งก็รวมกันอยู่ในชุมชนเดียวกัน บ้างก็แยกออกจากกัน

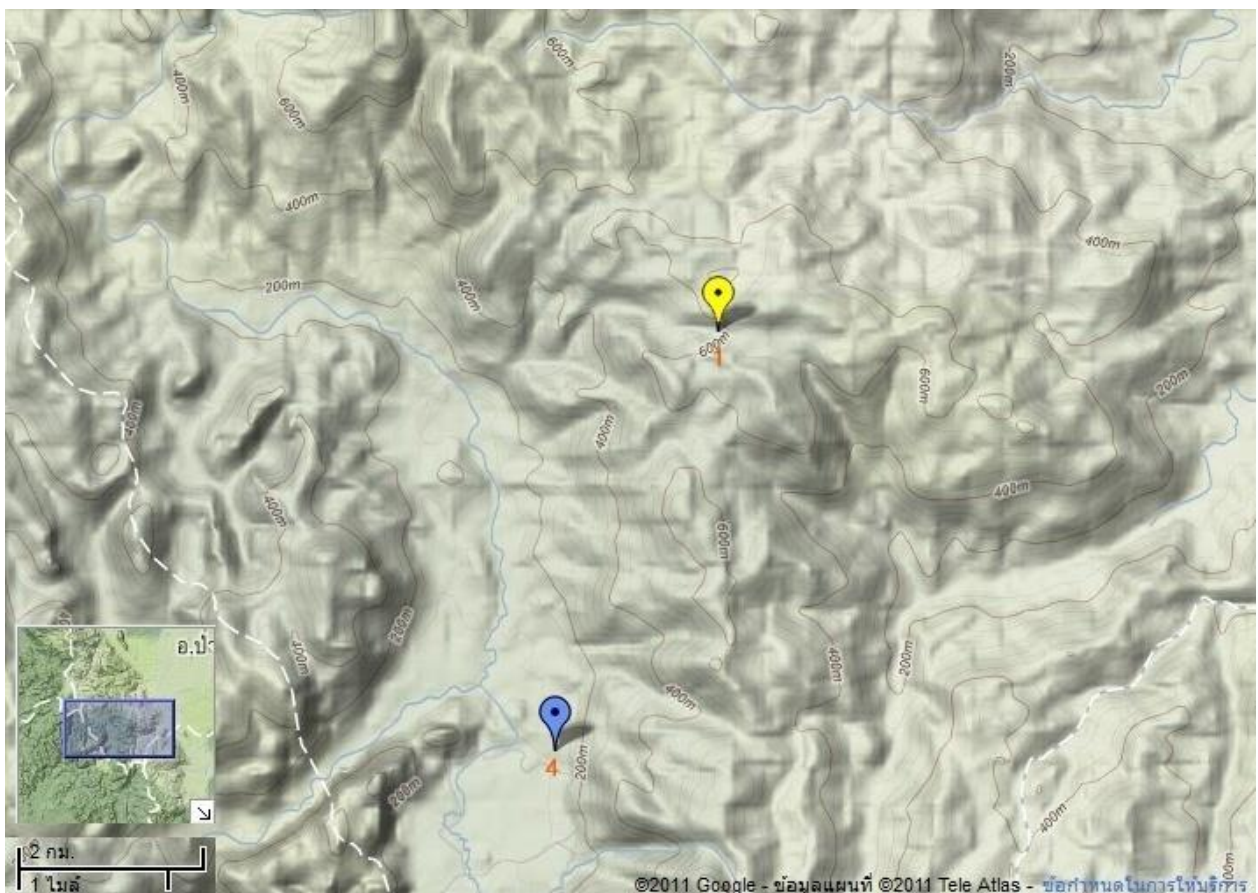
การสำรวจข้อมูลในการทำแผนที่ทางสังคม (Social Mapping)

การสำรวจข้อมูลมานิเฒ่าแช่ม เพื่อเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนที่ทางสังคม ได้มีการเก็บข้อมูลได้แก่

- แผนที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ พิกัดแบบ UTM ระดับความสูง ลักษณะภูมิประเทศของที่อยู่อาศัย
- ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่
- ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ
- ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนภายนอก

กลุ่มเร่ร่อนอพยพพาของป่า-ล่าสัตว์แบบดั้งเดิม

1. ชุมชนมานิเฒ่าแช่ม ต.มะนัง อ.ปาล์มพัฒนา จ.สตูล / ต.หนองธง ต.ทุ่งนารี อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N611195.00 ม. ตะวันออก 793929.00 ม.เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 571 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่ยังคงเร่ร่อนอพยพหากินในผืนป่าที่มีรัศมีการอพยพประมาณ 40 ตารางกิโลเมตร ในเขตเทือกเขาบรรทัดตอนล่างโดยอพยพหากินตั้งแต่บริเวณตอนเหนือของ อ.มะนัง จ.สตูล ไปจนถึง ต.ทุ่งนารี และ ต.หนองธง อ.ป่าบอน จ.พัทลุง

ลักษณะภูมิประเทศบริเวณดังกล่าวที่มานิอาศัยอยู่จึงเป็นพื้นที่ที่เป็นป่าเขา ค่อนข้างกว้าง มีทั้งแนวสันปันน้ำที่เป็นสันเขามีความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ 500 เมตร ถัดจากแนวเทือกเขาลงมาฝั่ง อ.มะนัง ก็จะเป็นที่ราบแคบ ๆ ระหว่างแนวเทือกเขาสองแนวขนานกันและมีลำธารไหลผ่านที่ราบระหว่างแนวเทือกเขาทั้งสองนี้ ซึ่งพื้นที่ทั้งหมดล้วนเป็นป่าดิบชื้นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงมาก ยังมีสัตว์ป่าจำพวกค่าง ลิง ตัวนึ่ง นกเงือก บางครั้งก็ยังเห็นรอยหมูป่า หรือชะมดอยู่บ้าง

ด้านเหนือของป่าผืนนี้จะเป็นรอยต่อของสามจังหวัดได้แก่ สตูล พัทลุงและตรัง โดยถัดเข้าไปในเขต ต.ตรังจะเป็นที่ราบกลางหุบเขาสูงที่เรียกว่า “ในตระ” ที่เป็นที่ราบขนาดใหญ่กลางเทือกเขาสูง มีชาวบ้านเข้าไปหักร้างถางพงปลูกยางพาราทำไร่ทำสวนมานานกว่าสามสิบสี่ปีมาแล้ว ซึ่งเดิมที มานิกลุ่มนี้บอกว่าบางคนเคยอยู่บริเวณในตระนั้นมาก่อน ก่อนที่จะอพยพลงมาด้านใต้ลงมาเนื่องจากพื้นที่แถบนั้นเป็นพื้นที่ฐานกำลังสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์และมีการสู้รบซึ่งระเบิดอยู่เสมอทำให้ต้องอพยพลงมาหนีจากพื้นที่อันตรายดังกล่าว

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

ในช่วงฤดูฝน มานิกลุ่มนี้จะเร่ร่อนหากินในพื้นที่ป่า จะสร้างเพิงพักโดยใช้ไม้ท่อนเล็ก ปูพื้นเป็นที่นอนลาดเอียงเล็กน้อย โดยด้านหัวนอนจะยกสูงประมาณ 1 ฟุต ก่อกองไฟข้างที่นอนเสมอ มุงหลังคาด้วยใบพืชตระกูลปาล์มต่าง จำพวกใบหรง ใบเหรง ใบชิง ใบปาล์มป่านิดต่าง โดยจะสร้างเป็นเพิงแบบง่ายๆ ใช้ไม้ต้นเล็ก ตรง เป็นเสา สร้างแยกเป็นแต่ละครอบครัว แต่ละครอบครัวนั้นก็จะออกแบบตามขนาดของครอบครัว บางครอบครัวอาจมีหลังคาสองด้าน มีกองไฟอยู่ตรงกลาง บางครอบครัวมีเพิงด้านเดียว บางครอบครัวอาจสร้างแคร่เตี้ยๆ ง่ายๆ ไขว่ห้างพัก

ในภาพจะเห็นข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นและเป็นลักษณะวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมมากที่สุด

นอกจากจะสร้างเพิงดังกล่าวแล้ว บางครั้งมานิกลุ่มนี้ก็ใช้เพิงผาเป็นที่พัก โดยจะมีแค่ที่นอน ไม่มีเพิงใบไม้ โดยใช้เพิงผานั้นกันฝนกันน้ำค้างแทน โดยจากการสำรวจพบว่า พื้นที่แถบบริเวณดังกล่าว เป็นภูเขาหินปูนจำนวนมาก และหลายแห่งมีหน้าผาสูงชันบริเวณใต้หน้าผานั้นมักจะเป็นเพิงผาเล็ก แคบ ทั้งพื้นที่ที่ยังเป็นป่าอยู่และพื้นที่ที่ชาวบ้านมาตั้งบ้านเรือนอาศัยแล้ว ซึ่งได้พบร่องรอยการอยู่อาศัยของมานิ เป็นเศษกระดูกสัตว์ที่ฝังดิน จำพวกกระดูกลิง ค่าง เต่า นอกจากนี้ยังพบยางซีชันที่มานิใช้ทำกระบอกบาเลา และพบเศษไม้ที่

สันนิฐานว่าอาจจะเป็นเพิงเก่าของมานิ ซึ่งจากการสอบถามพบว่า เพิงผาทั้งในพื้นที่ป่าและพื้นที่ที่ชาวบ้านมา
ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ล้วนเป็นที่อยู่เดิมของมานิทั้งสิ้น มานิเล่าว่าพวกตนได้อาศัยอยู่ในพื้นที่แถบนั้นมานาน
ก่อนที่ชาวบ้านจะเข้ามาตัดไม้และตั้งบ้านเรือนแถบนั้น แต่พอชาวบ้านเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย มานิก็จะ
อพยพลอยร่นขึ้นไปตามลำน้ำ เพราะมานิจะไม่ดื่มใช้น้ำที่ชาวบ้านเหยียบ

บางครั้งมานิก็จะใช้เพิงผาเป็นที่อยู่อาศัยในช่วงหน้าฝน
เพิงผาหินปูนในหมู่บ้านภูผาเพชร ยังพบร่องรอยการอยู่อาศัยอยู่บ้าง

เพิงผาในป่าด้านหลังหน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร พบร่องรอยการอยู่อาศัย
สันนิษฐานว่าน่าจะประมาณ 3-4 ปี มาแล้ว

จากซ้าย กระจดองเต่า กระจดุกเต่า และยางขี้ชันสิ่งสำคัญที่ใช้เชื่อมต่อต่อบาเลาเข้าด้วยกัน

ผู้ศึกษาพบว่า ผืนป่าแถบนี้ยังคงความอุดมสมบูรณ์มากพอสมควร มีการถูกรบกวนและตัดไม้บ้างเล็กน้อย เนื่องจากบริเวณนั้นอยู่ไม่ไกลจากหน่วยตรวจตราพื้นที่ป่าของหน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร เผ่าแซผู้นำทางยังชี้ให้ดูร่องรอยสัตว์จำพวกหมูป่า ชะมดและตะกวดที่มาหากินบริเวณนั้น นานครั้งก็ได้ยินเสียงค่างร้องมาแต่ไกลอยู่บ้าง

เส้นทางที่ทอดตามแนวเหนือใต้ เรียกว่า “สันไม้ไผ่” มีลักษณะที่ราบแคบ ๆ บนสันเขาสภาพป่านั้นเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่และไม้เถาชนิดต่าง ที่ขึ้นจนเต็มสันเขาจนแทบจะไม่มีทางเดิน และเมื่อเดินมาจนสุดยอดเขา เฒ่าแซ็กพาเดินไปตามยอดเขาที่มีทางเดินเท้าเล็ก อยู่ จนไปพบกับกลุ่มชาวมานิที่ล่องหนมาถึงก่อนแล้วกำลังสร้าง “อะญะ” หรือที่พักกันอยู่

อย่างไรก็ดี รูปแบบของ “อะญะ” นั้น ไม่มีรูปแบบการสร้างที่เป็นมาตรฐานตายตัว แต่จะสร้างขึ้นตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความสะดวกในการพักผ่อนนอนหลับและการใช้สอย แต่ละคนจะมีการออกแบบที่แตกต่างกันตามแต่จินตนาการของแต่ละคน เมื่อสร้างเสร็จแล้วพบว่ามีความไม่สะดวกสบายหรือคับแคบเกินไปก็จะรื้อแล้วสร้างขึ้นใหม่อย่างรวดเร็ว

“เม่น” และ “เฒ่าแดง” กำลังสร้าง “อะญะ” ของตนอยู่

“อะญะ” ที่สร้างเสร็จใหม่ๆ

จากการสังเกตและสอบถามพบว่า การสร้างที่พักนั้นมีปัจจัยต่าง ต่อการเลือกทำเลที่พักได้แก่

1. พื้นที่บริเวณใกล้เคียงนั้นต้องมีอาหารหรือพืชพันธุ์ที่ต้องเพียงพอต่อความต้องการของคนในกลุ่มตามแต่ฤดูกาลต่าง
2. พื้นที่ดังกล่าวต้องตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำที่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้
3. พื้นที่ดังกล่าวต้องมีพืชที่ใช้มุงหลังคาที่พักประเภทใบหูก ใบเหร่งหรือพืชตระกูลปาล์มต่าง ที่สามารถนำใบมามุงหลังคากันฝนกันน้ำค้างได้ แต่บางพื้นที่ที่มี ถ้ำหรือเพิงผาก็อาจจะไม่ต้องมีหลังคาก็ได้

นอกจากนี้ หากบางครั้งที่กลุ่มต้องการทำเครื่องใช้ไม้สอยต่าง เช่นทำกระบุง ทำเสื่อ ทำลูกดอก หาหวาย ก็จะอพยพไปอยู่เป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ และไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่ที่มีทรัพยากรการกินอยู่พร้อมกว่า ซึ่งพืชพันธุ์อาหารต่าง ที่ขึ้นอยู่ตามป่าเขานั้นจะมีเป็นฤดูกาล สะตอจะออกช่วงต้นฝนแรก ซึ่งแหล่งที่มีสะตอมากก็จะกระจุกอยู่บริเวณหนึ่ง ลูกจำปาตะป๋าหรือลูกขี้ค้อน ก็จะออกช่วงหนึ่ง มีมากอยู่อีกแถบหนึ่ง ลูกมะปรางป่าละมุดป่าก็จะออกผลเป็นฤดูกาลและกระจายอยู่เป็นบริเวณต่าง กันทำให้ชาวมานิ ต้องเคลื่อนย้ายที่อยู่ไปตามที่พืชผลนั้นออกตามแต่ละฤดูกาล เมื่อมีผลไม้ที่ออกดอกออกผลในป่า นั้นก็หมายถึง “สัตว์ป่า” ก็จะมาหากินผลหมากรากไม้เหล่านั้นด้วยเช่นกัน ทำให้ชาวมานิสามารถหาพืชผักผลไม้และสัตว์ป่าไปได้ในคราวเดียวกัน

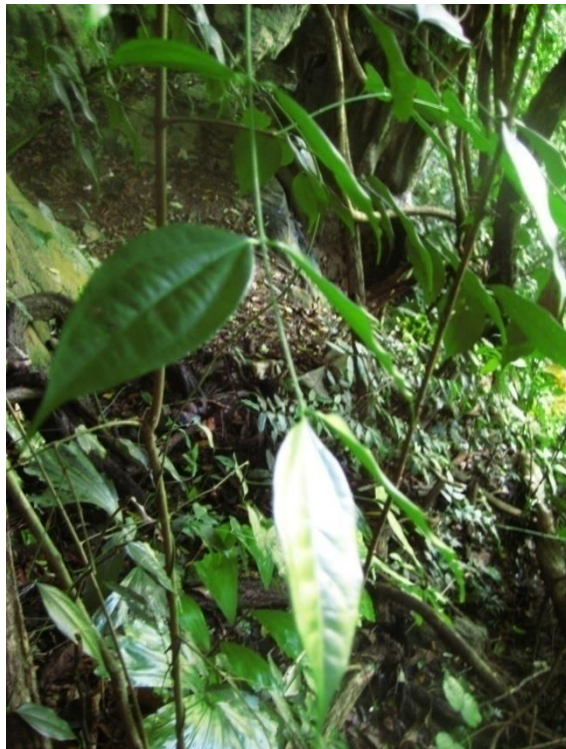
“ฮะญะ” ของมานิกกลางป่าลึกยอดเขาที่เป็นเส้นแบ่งเขตของจังหวัดสตูลและพัทลุง

การอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ที่ทำกินของชาวมานิกลุ่มนี้ กินพื้นที่ ตั้งแต่บริเวณถ้ำภูผาเพชร เพิงผาหน้าหน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร ถ้ำหมุดิน น้ำตกวังใต้หนาน เขาจัน สันไม้ไผ่ โดยพื้นที่ทั้งหมดนั้นกินพื้นที่ป่าในเทือกเขาบรรทัดเป็นรัศมีการอพยพประมาณ 40-60 ตารางกิโลเมตร กินพื้นที่ป่าสองจังหวัดคือ สตูลและพัทลุง

ร่องรอย “สะอูญะ” เก้าที่ถูกทิ้งร้างไปนานหลายเดือน

มานิกลุ่มนี้ มีการดำรงชีวิตหากินด้วยการล่าสัตว์และขุดหาหัวมันปามากินเป็นอาหาร ในการล่าสัตว์ พวกเขาจะใช้ไม้ซางที่ยาวและบางมาเป็นกล้องขั้วนอกต่อกันสองท่อน และจะมีแกนในอีกชั้นหนึ่ง เชื่อมต่อกันโดยใช้ยางชัน ปลอกนอกนั้นจะใช้ได้นานกว่าแต่แกนในนั้นเป็นไม้ไผ่ที่บางมาก เวลาใช้ล่าสัตว์นาน แกนมักจะแตกจึงต้องเปลี่ยนอยู่บ่อย ๆ ส่วนลูกดอกจะใช้ไม้ไผ่แข็งๆ เหลาจนเล็กเรียว ยาวประมาณ 1 ฟุต ที่ท้ายเหลาไม้หนา เป็นรูปกรวยต่อกับตัวไม้ไผ่ ปลายจะเหลาให้คอดกั้วหากจากปลายประมาณ 1 นิ้ว ปลายลูกศร จะขุบยาพิษ โดยใช้พืชสามชนิด มาเคี้ยว การเคี้ยวนี้จะมีใช้ใบชิงใบ(พืชตระกูลปาล์ม) ใหญ่ๆ สด ทำเป็นภาชนะเหมือนหม้อผูกติดกับตัวไม้ แล้วเคี้ยวยาพิษสามชนิดนั้นรวมกัน ได้แก่ มะเปียะ ด้อก และ อีโปะ

[mapia๑?] “มะเปียะ” หรือ “ต้นแสงใจ” หนึ่งในส่วนผสมของยาพิษ พืชในวง Strichnos ที่ให้สารสตริกนิน ที่ทำลายกล้ามเนื้อหัวใจ แต่ในทางการแพทย์สามารถนำมาใช้ในการผ่าตัดหัวใจได้เช่นกัน ยาพิษชนิดนี้ เป็นพืชที่ใช้ทั่วไปในกลุ่มมานิ ชนพื้นเมืองในมาเลเซีย หมู่เกาะโพลินีเซียน รวมทั้งชนพื้นเมืองในทวีปอเมริกา

“ฮะลิ ตัก บะเตว” หรือ หม้อใบไม้ อุปกรณ์ในการเคี่ยวยาพิษ

จากนั้นก็จะเอายาพิษใส่กระบอกไม้ไผ่ เวลาชุบยาพิษจะเอาลูกดอกจุ่มไปในกระบอกแล้วเอาปลายลูกดอกที่เอายาพิษนั้นเผาไฟให้แห้ง แล้วจะชุบแล้วเผาซ้ำประมาณ 3-4 ครั้ง จากนั้นจะเก็บลูกดอกที่ชุบยาพิษเสร็จแล้วใส่ไว้ในไม้ไผ่เล็ก เป็นปลอกลูกดอกและจะมีกระบอกใหญ่ ใส่ลูกดอกอีกทีหนึ่ง

เตาแดงกำลังใช้ไฟลงย่างซี่ชันที่เชื่อมต่อต่อบาเลาให้แห้ง

ลูกดอกอาบยาพิษ

เวลาล่าสัตว์ มานิจะใส่ลูกดอกในกระบอกบาเลา แล้วใส่ขุยเต่าร้างไว้ที่ลูกดอกเพื่อให้แน่น เวลาล่าสัตว์ มักจะเป็นลิง ค่าง เมื่อเห็นบนต้นไม้ จะค่อยๆ ปีนขึ้นไปบนต้นไม้ต้นข้างๆ อีกต้นหนึ่ง แล้วเป่าอย่างแม่นยำ

อาวุธที่ใช้ล่าสัตว์ของชาวมานินั้นเป็นลูกดอกอาบยาพิษ ทำมาจากยางน่องหรือยางอีโปะ เป็นพิษที่มีปฏิกิริยาต่อกระแสเลือด คือหากสัมผัสผิวหนังจนเป็นแผลแม้แต่นิดเดียว พิษนั้นก็จะเข้าสู่กระแสเลือดวิ่งเข้าสู่หัวใจและทำให้เกิดอาการช็อกอย่างรุนแรงและเสียชีวิตในทันที ชาวมานิบอกว่าสามารถลั่นข้างทั้งตัวได้ หากโดนอวัยวะบริเวณหัวหรือคอ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอาวุธนี้จะสามารถประหารสิ่งมีชีวิตใดได้ในพริบตา แต่ชนกลุ่มนี้ก็ยังมีจารีตสำหรับผู้ที่สามารถใช้อาวุธลั่นข้างนี้ได้ เด็ก ๆ ในกลุ่มของชาวมานิ จะถูกลี้นมาด้วยสังคมของเหตุและผล ไม่มีสังคมของจินตนาการและสิ่งที่จับต้องไม่ได้ พวกเขาจะเชื่อจนสนิทใจด้วยสิ่งที่เห็นและสัมผัสได้ ชัดเจนเท่านั้น คนกลุ่มนี้จะไม่สอนวิธีทำบาเลาหรือวิธีการใช้ล่าสัตว์พร้าเพรื่อ พ่อหรือลุงๆ น้าๆ จะสอนให้รู้จักสามัญฐานิกหน้าที่ต่อกลุ่ม ต่อญาติพี่น้อง พวกเขาจะขัดเกลาเด็กๆ จนเป็นมานิที่สมบูรณ์ ที่ต้องมีความรับผิดชอบ ความมีเมตตาอารี ไม่รังแกหรือทำร้ายผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ปลูกฝังกันมารุ่นต่อรุ่นจนเป็นบรรทัดฐานทางสังคมจนไม่รู้ว่าการทำร้ายกันคืออะไร การฆ่ากันคืออะไร พวกเขารู้แต่ว่า การโกหกเป็นสิ่งไม่ดี และมองว่าคนโกหกเป็นคนไม่ดี

เมื่อเด็กๆ ที่เป็นวัยรุ่นเจริญวัยขึ้นมา ก็ต้องมีความต้องการที่จะสร้างครอบครัว อยากมี “ยะ” หรือเมีย ปัจจัยที่คนในกลุ่มหรือชาวมานิกกลุ่มอื่น จะบอกได้ว่าคนๆ นี้ พร้อมที่จะมีครอบครัวหรือไม่นั้น ต้องดูว่าคนๆ นั้น สามารถสร้างทับหรือ “ฮะยะ” ได้แล้วและสามารถหาหัวมันป่า และล่าสัตว์ด้วยบาเลาได้แล้ว เด็ก

ชาวมานิจึงจะสามารถมีครอบครัวได้ ความกระตือรือร้นที่จะมีเมียและสร้างครอบครัวนั้นผลักดันให้วัยรุ่นมานิต้องแสดงถึงศักยภาพและความพร้อมของตนเอง จนสามารถเป็นมานิที่สมบูรณ์ตามแบบฉบับของจารีตที่สืบทอดกันมา

“บุน” หรือ “อาบุน” เป็นเด็กชายวัยรุ่นมานิที่กำลังจะโตเป็นหนุ่ม เมื่อ 5 เดือนก่อนบุนยังวิ่งเล่นเหมือนเด็กๆ คนอื่น แต่ตอนนี้อาบุนเป็นคนที่เฝ้าขี้นและเริ่มมีความคิดไตร่ตรองต่อสิ่งต่าง มากขึ้น พวกลุงๆ น้าๆ ในกลุ่มได้ทำลูกดอกหรือบาเลา bala:w สำหรับล่าสัตว์ให้ และสอนวิธีการทำลูกดอกอาบายาพิซหรือ “บิละฮ” bilah อาบุนเริ่มสร้าง “ชะญะ” หรือที่พักของตนเองที่แยกออกมาจากพ่อแม่ จากนั้นลุงๆ น้าๆ และพี่ๆ ในกลุ่มก็จะพาอาบุนไปล่าสัตว์ จะสอนให้รู้จักเส้นทางในป่า วิธีการตามรอยสัตว์หรือมานิคนอื่น สอนการเลือกทำเลที่จะสร้าง “ชะญะ” สอนให้รู้จักธรรมชาติของสัตว์ การหาหัวมันป่า ผลไม้ป่า รวมถึงยาสมุนไพรต่าง ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในป่า และหลังจากนั้น ชาวมานิทั้งกลุ่มก็จะย้าย “ชะญะ” ไปในป่าที่มีอาหารอุดมสมบูรณ์ เพื่อเป็นบททดสอบสำหรับอาบุนให้เป็นผู้มานิที่สมบูรณ์ และพร้อมที่จะสร้างครอบครัวได้แล้ว

การทำอาหาร

เมื่อได้สัตว์มา ส่วนที่ถูกพิซจะเป็นสีกาหรือสีข้าว มานิจะตัดส่วนที่โดนพิซนั้นทิ้งแล้วเอาส่วนที่เหลือมาแบ่งกัน โดยแต่ละครอบครัวจะได้ส่วนแบ่งตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวไหนมีสมาชิกมาก ก็จะได้มากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกน้อย การทำอาหารของสมัยก่อน มานิกลุ่มนี้เมื่อได้เนื้อสัตว์มา จะทำอาหารให้สุกด้วยการปิ้ง หรือโยนใส่กองไฟ บางครั้งก็จะหลาม คือใส่กระบอกลูกไม้ไฟ แล้วหลามเหมือนข้าวหลาม โดยจะมีเครื่องปรุงเพียงแคเกลือกับน้ำมันที่ซื้อมาจากชาวบ้าน แต่ปัจจุบัน มีการปรุงอาหารด้วยการแกงด้วยหม้อ คือใส่เครื่องแกงในเนื้อสัตว์แล้วปรุงรสด้วยเกลือ

การปรุงอาหารให้สุกด้วยกระบอกลูกไม้ไฟ การหลาม หลามหัวมันหรือเนื้อสัตว์ต่างๆ

“แซ ละแบ้อ” หรือการทำอาหารให้สุกด้วยการหลาม

“แซ ละแบฮ มะนุฮ” หรือ ไก่หลาม วิธีการทำอาหารอย่างหนึ่งของมานิ

นอกจากการล่าสัตว์เป็นอาหารแล้ว มานิยังกินห้วมันปาเป็นแหล่งคาร์โบไฮเดรตที่สำคัญ มันปาที่กินได้นั้นมีกว่า 40 ชนิด บางชนิดมีน้ำหนักสีกกว่ากิโล บางชนิดเป็นห้วยยาวเกือบสองเมตร ส่วนใหญ่จะเป็นไม้เถาหรือไม้เลื้อย เวลาไปขุดหาห้วมัน มานิจะนำมีดไป เมื่อเจอเถาห้วมันที่สันนิษฐานว่ามีห้วมันอยู่ ก็จะตัดต้นไม้เล็กๆ แซง เสียมปลายให้แหลมแล้วใช้ขุด โดยจะใช้ไม้ที่ขุดเป็นหลุมกว้าง พอประมาณ จากนั้นก็จะตัดเอาแค่ครึ่งหัว อีกครึ่งหัวทิ้งไว้ให้งอกงามขึ้นใหม่ และจะทิ้งไม้ที่ใช้ขุดไว้ในหลุม เมื่อเจอหัวใหม่ก็ตัดไม้อันใหม่ กระทั่งเมื่อหาได้จนถึงเวลาบ่ายคล้อยก็จะเป็นเวลาที่จะต้องกลับที่พัก มานิจะหาใบไม้หลายๆ ใบ อาจจะเป็นใบ

เถา มาห่อจนกลมแล้วสะพายกลับที่พัก และนำมาแบ่งสั่นปันส่วนกัน การทำให้หัวมันสุกจะมีการเผา โดยโยนใส่เข้าไปในกองไฟ บางครั้งก็นำมาหลามในกระบอกไม้ไผ่โดยใช้กรรมวิธีเดียวกันกับข้าวหลาม

แหล่งน้ำที่มานิใช้ มักจะเป็นน้ำตกหรือลำธารเล็กๆ ที่ไหลมาจากภูเขา น้ำใช้นั้นจะใช้น้ำจากน้ำตกโดยตรง ส่วนน้ำกินนั้น มานิจะชุดบ่อเล็กๆ เหนือตลิ่งประมาณ 1 ฟุต กระทั่งรองจนน้ำตกตะกอนก็จะได้ น้ำที่ใสสะอาดมาก ทั้งนี้ เฒ่าแซมบอกว่า น้ำในน้ำตกนั้นบางครั้งอาจจะไม่สะอาด อาจมีรากไม้หรือเห็ดมีพิษ หรือสัตว์ตายเหนือลำธารขึ้นไป การกินน้ำจากลำธารโดยตรงอาจเกิดอันตรายได้ แต่บางครั้งถ้าไปในป่าไกลๆ หิวน้ำมากก็กินน้ำจากน้ำตกก็ได้ แต่ต้องแน่ใจว่าน้ำนั้นสะอาด และถ้าจะดีที่สุดก็ต้องต้มด้วยใบไม้ต้มน้ำทำเป็นหม้อเหมือนกับการเคี่ยวยาพิษ

นอกจากนี้ มานิยังบอกว่า พวกเขาไม่ต้มน้ำที่ คนบ้านหรือชาวบ้านเหยียบ เพราะว่ามันไม่สะอาด ด้วยเหตุผลนี้ มานิกลุ่มนี้จึงอพยพลอยร่นเข้าไปในป่าลึกขึ้นเรื่อยๆ เมื่อชาวบ้านมาตั้งบ้านเรือนหักร้าง ถางพงป่าแถบดังกล่าว

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มนายแซม บ้านภูผาเพชร อ.มะนัง จ.สตูล

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	สมรสกับ 2	ลูก2	สมรสกับ 3	ลูก3	หมายเหตุ
2	แดงแก่	ช	เดหว่า	ยิบ	เซาะ	ทิก,พา					
2	พัน	ช									
2	เซาะ	ญ	เดช	ชะ	เปี้ยว	ชา	แดงแก่	ทิก,พา	หวาง		อยู่ติดที่

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	สมรสกับ 2	ลูก2	สมรสกับ 3	ลูก3	หมายเหตุ
2	เม่น	ญ	เอียด	ซั้ว	เปี้ยว	ปาง,ยะ2?,ไข่เอียด, แดงเล็ก	เข้ม	เพียร2, ตุ้ย	แซ	บุน	
3	ทิก	ช	แดงแก่	เซาะ	ยะ						
3	แดงเล็ก	ช	เปี้ยว	เม่น	พา	ลี,ปอ,ท่อน					
3	เข้ม	ช	โกบ	ควะ	เม่น	เพียร2,ตุ้ย	ปาง	เสา,สำลี			ผู้นำกลุ่ม
3	แป้น	ช	เปี้ยว	โกบ	ตุ้ย	เบ					
3	แซ	ช	ลอย	ปาน	เม่น	บุน					อยู่ติดที่
3	หวาง	ช	เปี้ยว	แนะ	เซาะ						อยู่ติดที่
3	ยะ	ญ	เปี้ยว	ฉุน	ทิก						
3	พา	ญ	แดงแก่	เซาะ	แดงเล็ก	ลี,ปอ,ท่อน					
3	ปาง	ญ	เปี้ยว	เม่น	เฉด	แมว,บิว,ดุก	เข้ม	เสา,สำลี			
4	เพียร2	ช	เข้ม	เม่น	หลอ						
4	เบ	ช	แป้น	ตุ้ย							
4	บิว	ช	เฉด	ปาง							
4	ปอ	ช	แดงเล็ก	พา							
4	ลี	ช	แดงเล็ก	พา							
4	ตุ้ย	ญ	เข้ม	เม่น	แป้น	เบ					
4	หลอ	ญ	ไข่	กั้ง	เพียร2						
4	ท่อน	ญ	แดงเล็ก	พา							
4	บุน	ญ	แซ	เม่น							
4	สำลี	ญ	เข้ม	ปาง							

เฒ่าแซม ผู้อาวุโสในกลุ่มกับลูกสาว

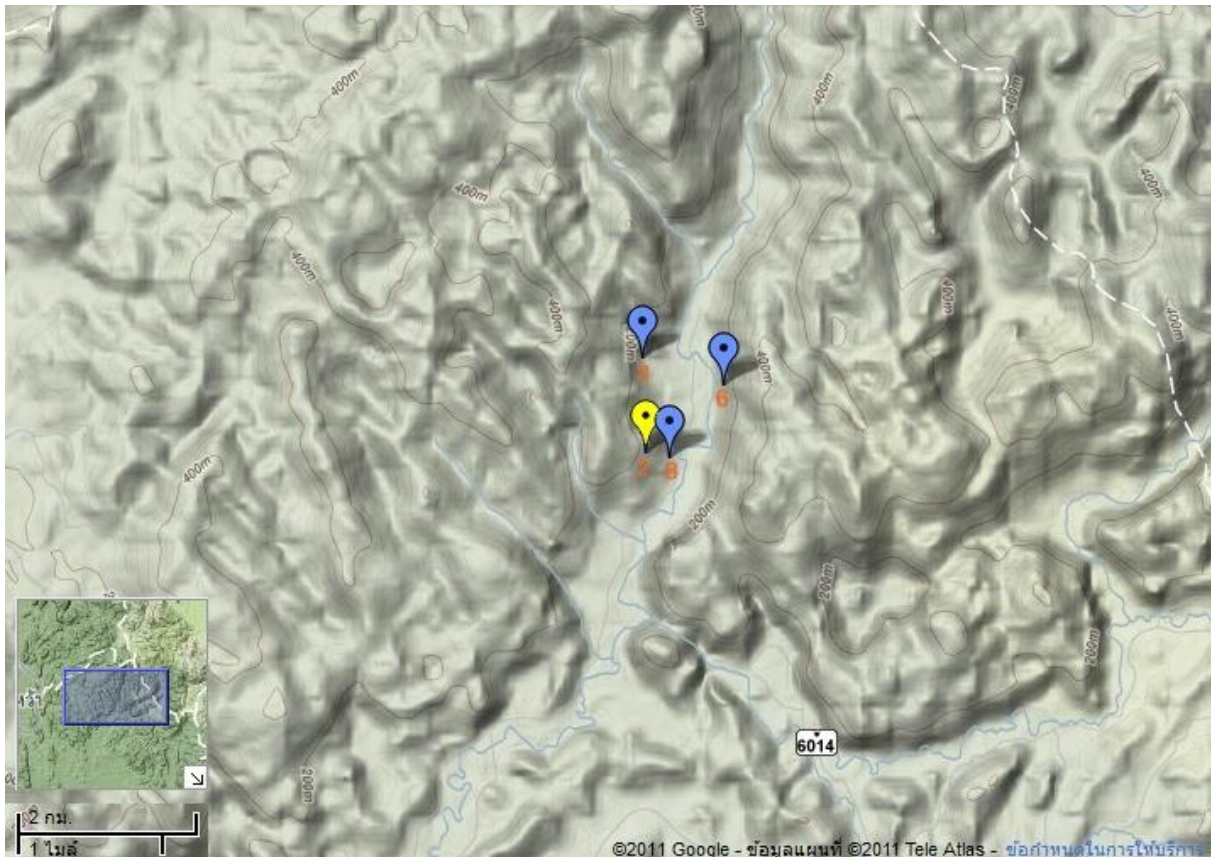
ในภาพขวาสุด: อาบุน มานิหนุ่มน้อยที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่ยังเร่ร่อนอยู่ในผืนป่า ในเขตรอยต่อของ อ.มะนัง จ.สตูลและ อ.ป่าบอน จ.พัทลุง โดยจะย้ายที่อยู่หากินไปตลอดช่วงหน้าฝน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม บางครั้งจะแยกกลุ่มเป็นกลุ่มเล็ก ๆ

เป็นสองกลุ่มและแยกพื้นที่กันหากินในแถบนั้นจนถึงเดือนธันวาคมโดยประมาณ กระทั่งเมื่อเข้าสู่ช่วงหน้าแล้ง ตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงเดือนเมษายน (โดยประมาณ) ก็จะเคลื่อนย้ายอพยพมาอยู่รวมกลุ่มกับกลุ่มมานิกลุ่ม เฒ่าแซ่ไถ่ๆ กับหน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร ต.ปาล์มพัฒนา อ.มะนัง จ.สตูล จนเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกถึง สามสิบกว่าคน

2. ชุมชนมานิกลุ่มเฒ่าเปี้ยว ต.ทุ่งหว้า อ.ทุ่งหว้า/ต.น้ำผุด อ.ละงู/ ต.ปาล์มพัฒนา อ.มะนัง จ.สตูล

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N 595413.00 ม. ตะวันออก 780479.00 ม. เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 76 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

ชุมชนมานิกลุ่มเฒ่าเปี้ยว เป็นกลุ่มที่ยังใช้ชีวิตแบบเร่ร่อนอพยพหาของป่า-ล่าสัตว์แบบ ดั้งเดิม โดยกินพื้นที่กว้างตั้งแต่ เขตป่าใน ต.ทุ่งหว้า อ.ทุ่งหว้า เรื่อยต่อเข้าไปในเขต ต.ทับทูน อ.ละงู และในเขต ต.ปาล์มพัฒนา อ.มะนัง จ.สตูล นอกจากนี้เขตการอพยพหาหินยังต่อไปถึงเขตรอยต่อระหว่าง อ.ทุ่งหว้า จ.สตูลและ อ.ปะเหลียน จ.ตรังด้วยกินพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 20 ตารางกิโลเมตร

เนื่องจากขอบเขตการอยู่อาศัยของมานิกินพื้นที่กว้างมาก จึงมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่บริเวณแถบนั้นจะมีโครงสร้างทางธรณีวิทยาเป็นภูเขาหินปูนเรียงตัวสลับซับซ้อนกันมากมาย มีความ

สูงโดยเฉลี่ยประมาณ 500 เมตรจากระดับน้ำทะเล พื้นที่ที่เป็นภูเขาหินปูนสูงสลับซับซ้อนและความทึบกันดาร ดังกล่าวได้ส่งผลดีต่อพื้นที่และความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า

ในช่วงเดือนมีนาคม 2554 ผู้ศึกษาได้พบมิกลุ่มนี้ที่บ้านทับทึง ต.น้ำผุด อ.ละงู จ.สตูล บริเวณพื้นที่อยู่อาศัยของชาวมานิกลุ่มเผ่าเปียวในขณะนั้น อยู่ทางตอนใต้ของเทือกเขาบรรทัด สภาพโดยทั่วไปของบริเวณดังกล่าว เป็นที่ราบแคบ ๆ ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างสันเขา โดยสันเขาทั้งสองขนาบข้างอยู่ทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของที่ราบนั้น สันเขาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาบรรทัด มีลำน้ำไหลผ่านอยู่กลางที่ราบ มีชื่อเรียกว่า "คลองละงู" ทิศทางการไหลของน้ำไหลจากทางทิศเหนือไปทางทิศใต้ พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มเผ่าเปียว ตั้งอยู่ในป่าบริเวณเชิงเขา อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของคลองละงู ห่างออกไปทางทิศตะวันออกจะมีเทือกเขาหินปูนสลับซับซ้อน เรียงตัวในแนวเหนือ-ใต้ ยังคงสภาพป่า ส่วนทางด้านทิศตะวันตกจะมีแนวเทือกเขาวางตัวในแนวเหนือ-ใต้ ยังคงเป็นสภาพป่าเช่นกัน

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

มานิกลุ่มเผ่าเปียว หรือที่ชาวบ้านบางคนเรียกว่า "สำเปียว" เป็นกลุ่มหนึ่งที่จะพบเจอตัวได้ยากมาก เพราะยังคงเคลื่อนย้ายถิ่นฐานอยู่ในป่าลึก บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด นาน ๆ ครั้งถึงจะออกมายังโลกภายนอก มานิกลุ่มนี้ ดำรงชีวิตแบบเร่ร่อน-หาของป่า-ล่าสัตว์ที่มีวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมมากที่สุดที่บรรดามานิกลุ่มต่าง ๆ ในเทือกเขาบรรทัด ปกติมานิกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่ในเขตป่าเขาสูงที่กินพื้นที่ประมาณ 40 ตารางกิโลเมตร และออกมาติดต่อกับโลกภายนอกน้อยมาก โดยผู้ศึกษาได้ไปพบมานิกลุ่มนี้โดยบังเอิญ ผู้ศึกษาได้เดินทางไปศึกษามานิกลุ่มเผ่าเนนที่บ้านทับทึง ต.น้ำผุด อ.ละงู จ.สตูล และได้พบมานิกลุ่มนี้ที่ได้อพยพมาสร้างเพิงอยู่ในเขตป่าใกล้ๆ มานิกลุ่มเผ่าเนน เจ้าของรีสอร์ทบอกว่ามานิกลุ่มนี้ได้มาตั้งเพิงอยู่ที่นี่ประมาณยี่สิบกว่าวันแล้ว

ลักษณะที่อยู่อาศัย

สำหรับที่อยู่เพิงพัก หรือ สะญะ ของชาวมานิกลุ่มนายเปียวนี้ยังคงเป็นแบบดั้งเดิม โดยทำเป็นเพิงหมาแหงนหลายหลังติดกันยาวเป็นแถว หันหน้าไปทางทิศตะวันตก หลังค่อมด้วยใบพืชตระกูลปาล์ม เช่น ใบหูก ใบเหรก ใบพ้อ ใบชิง และใบพืชตระกูลคลุ้ม คล้า นอกจากนี้ยังมีใบกล้วยแซมบ้างเล็กน้อย โครงสร้างใช้ไม้ไผ่และไม้ยืนต้นขนาดเล็กเท่ากำมือ พื้นที่นอนยกเป็นแคร่เอียงเป็นรูปตัววี ภายในเพิงก่อกองไฟอยู่ข้างแคร่รูปแบบดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับสะญะของชาวมานีในอดีตที่ I.H.N Evans ได้บันทึกภาพไว้

“ฮะญะ” ของกลุ่มเผ่าเปียว

ที่นอน กองไฟ ฟืนและข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ

การสร้างที่พักที่อยู่อาศัยของมานิกลุ่มนี้จะมีลักษณะเด่นที่เป็นลักษณะพิเศษแตกต่างจากที่อื่น กล่าวคือ มานิกลุ่มอื่น ๆ จะสร้างเพิงพักแยกๆ กันแต่ละครอบครัวๆ ไป แต่มานิกลุ่มนี้ จะสร้างเพิงเป็นแถวยาว ต่อ ๆ กัน ประมาณ 15 เมตร อยู่อาศัยภายใต้หลังคาเดียวกันถึง 5 ครอบครัวแออัดๆ ด้วยไม้หรือไม้ไผ่เรียง

คว้ยาว โดยมีเฒ่าเปี้ยวที่เป็นผู้อาวุโสมีที่นั่งอยู่ตรงกลาง ด้านข้างๆ จะเป็นภรรยา ลูกๆ หลานๆ ลูกเขยและลูกสะใภ้ อยู่ถัดออกไปสองข้างเฒ่าเปี้ยว (อ.ดร.อิสสระ ชูศรี กล่าวว่า อาจเป็น concept การสร้างที่อยู่อาศัยแบบ Long House) มีเพียงครอบครัวเดียวเท่านั้นในกลุ่มนี้ที่สร้างเพิงพักแยกออกไปอยู่เป็นครอบครัวเพียงลำพังเท่านั้น มานิกลุ่มนี้เล่าว่า บางครั้งที่ต้องเร่ร่อนอยู่ในป่า ก็จะไปอาศัยเพิงผาเล็ก ๆ แล้วก็ทำแคร่เล็ก ๆ ติดพื้น ไม่ต้องใช้หลังคาใบไม้ มานิบอกว่า พื้นที่แถบนั้นมีเพิงผามากมายและล้วนแต่พวกเขาเคยอยู่อาศัยมาแล้วทั้งสิ้น

วิถีชีวิตประจำวันของชาวมานิ กลางวันผู้ชายคนอื่น ๆ จะออกไปหาสัตว์ ส่วนนายเปี้ยวจะอยู่ในเพิงพักนั่งเฝ้าบอเลเลนไฟแล้วดัดให้ตรง ผู้หญิงและเด็กอยู่ที่เพิงพัก บางวันจะออกไปขุดหาหัวมันป่า แต่ในวันนี้ไม่ได้ออกไปเพราะมีหัวมันสะสมอยู่พอสมควรแล้ว

ในป่าจะมีพืชที่มีหัวอยู่หลายชนิดที่ชาวมานินำมากินเป็นอาหาร เช่น las lantak chac takop เป็นต้น หัวมันที่สะสมอยู่ในเพิงพักจะเป็นหัวมัน chaj ซึ่งชาวบ้านจะเรียกว่า “หัวมันเงาะ” มีลักษณะเป็นหัวยาวลงไปใต้ดิน บางหัวยาว ๒ เมตร ชาวมานิจะขุดหลุมลึกลงไปใต้ดิน บางหลุมลึกท่วมหัว แม่จะคอยจับขาเด็กอยู่บนปากหลุมแล้วให้ยื่นหัวลงไปขุด ได้มาแล้วจะหันเป็นท่อนๆ เท่ากัน แบ่งกันภายในกลุ่ม

นายเปี้ยวหรือเฒ่าเปี้ยว ผู้อาวุโสในกลุ่ม กับภรรยาและลูกๆ หลาน

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่าเปี้ยว บ้านทับทุ่งทอง อ.ละงู จ.สตูล

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	สมรสกับ 2	ลูก2	สมรสกับ 3	ลูก3	สมรสกับ 4	ลูก4	สมรสกับ 5	ลูก5	สมรสกับ 6	ลูก6	หมายเหตุ
2	เปี้ยว	ช	เดช	ปั้ง	เซาะ	ชา	แนะ	ฉิม,แดง2,หวาง,คำ,พูน	ฉุน	ยะ,เนน,ฉินรี,ชาเล็ก,หอย	เม่น	ปาง,ยะ2?,ไข่เอียด,แดงเล็ก	หลง	ชี,ม้วย,บน,แท้ก	โกบ	ยม,ส้ม,แป้น,ตัว,บู,โบ	ผู้นำกลุ่ม
2	เสน	ช	เดหาว	ยิบ	เซาะ		ชะ										
2	โกบ	ญ	เซียด	ซับ	เปี้ยว	ยม,ส้ม,แป้น,ตัว,บู,โบ											
2	หลง	ญ	เซียด	ซับ	เปี้ยว	ชี,ม้วย,บน,แท้ก											
3	คำ	ช	เปี้ยว	แนะ	ส้ม	ยูน,ฉ้อ,เบว											
3	ไข่เอียด	ช	เปี้ยว	เม่น	ตัว	ชน,เดียด,แตบ											
3	แท้ก	ช	เปี้ยว	หลง													
3	บน	ช	เปี้ยว	หลง													
3	บู	ช	เปี้ยว	โกบ													
3	ยม	ญ	เปี้ยว	โกบ	ด้อม		หวัด(ชาวบ้าน)	เบ2	ยาว	ชา3,จอย							
3	ตัว	ญ	เปี้ยว	โกบ	ไข่เอียด	ชน,เดียด,											

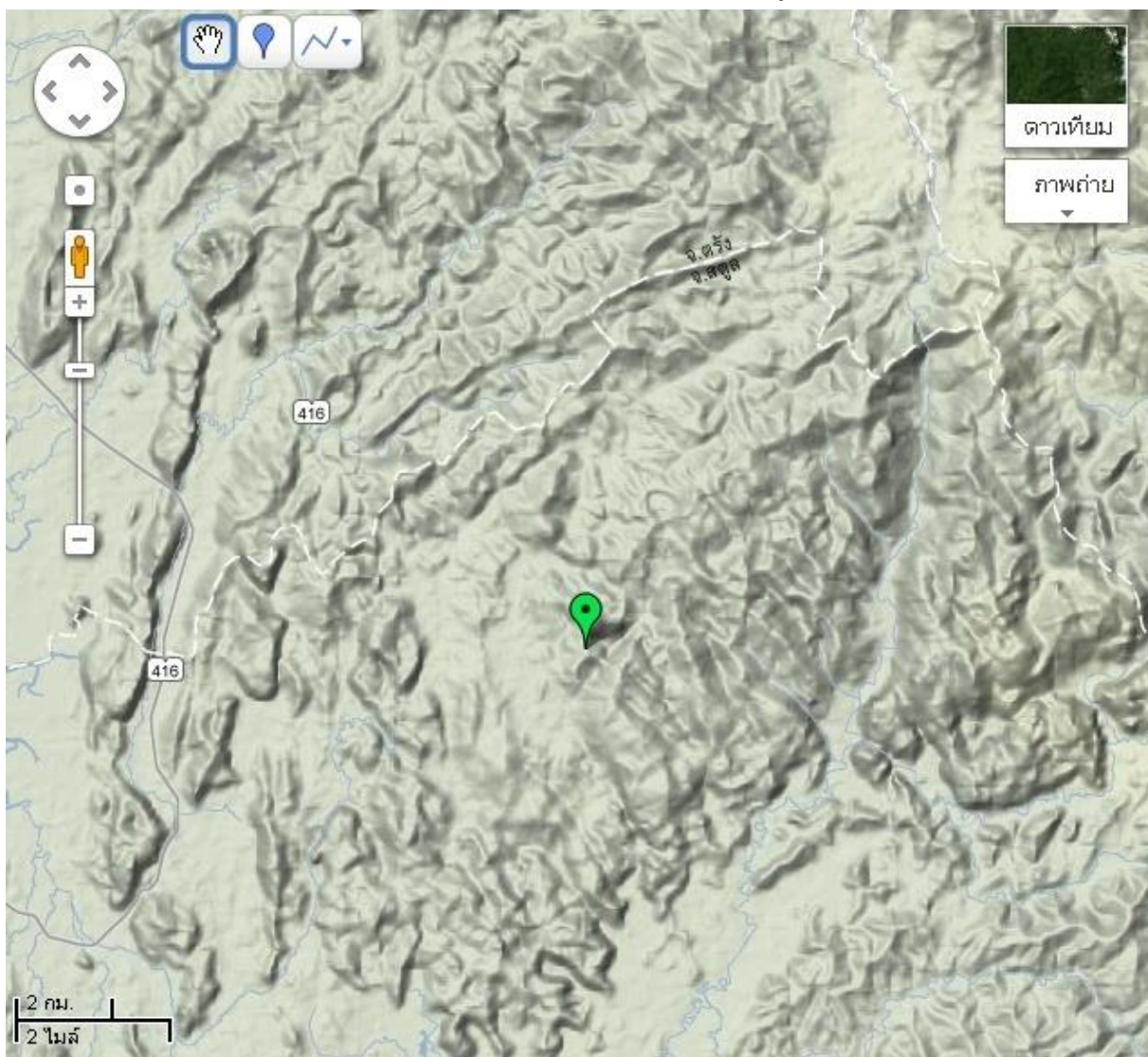
						แตบ											
3	โบ	ญ	เปี้ยว	โกบ													
3	สั้ม	ญ	เปี้ยว	โกบ													
4	แตบ	ช	ไข่ เอียด	ตี้ว													
4	เฉียบ	ญ	ไข่ เอียด	ตี้ว													
4	ชน	ญ	ไข่ เอียด	ตี้ว													

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

เนื่องจากมานอกกลุ่มนี้ เป็นมานิกกลุ่มที่ยังใช้ชีวิตแบบอพยพเร่ร่อนหาของป่าล่าสัตว์แบบดั้งเดิมอยู่ในเขตป่าลึก ดังนั้นมานิกกลุ่มนี้จึงมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอกน้อยมาก ทั้งนี้ผู้ศึกษาเองก็ได้พบกับมานิกกลุ่มนี้โดยบังเอิญ จากการเดินทางไปศึกษามานิกกลุ่มเผ่าเนน และพบกับมานิกกลุ่มนี้ที่มที่ตั้งเพิงอาศัยอยู่ใกล้ๆ กับกลุ่มเผ่าเนนเป็นระยะเวลาสั้นๆ ทั้งนี้ มานิกกลุ่มนี้ยังหวาดระแวงบุคคลภายนอกอยู่มาก และไม่ค่อยพูดคุยเจรจามากนัก ซึ่งต้องใช้ความพยายามในการสร้างความไว้วางใจอยู่ยาวนานพอสมควร

จากคำบอกเล่าของอดีตทหารในกองทัพพรคคอมมิวนิสต์ภาคใต้คนหนึ่ง ที่เคยเคลื่อนไหวอยู่ในเขตเทือกเขาบรรทัดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 ได้กล่าวว่า เดิมทีมานิกกลุ่มเผ่าเปี้ยวนี้ได้อาศัยอยู่ในแถบป่าตั้งแต่ จ. ตรัง ในเขตบ้านตระ ต. ปะเหลียน โดยป่าในพื้นที่แถบนั้นครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัด ได้แก่ จ. ตรัง สตูลและพัทลุงมาเป็นเวลานาน โดยนอกจากมานิกกลุ่มนี้ ยังมีกลุ่มลุงเอียด-ป่าซับ, กลุ่มกำนันฟุ่ม, กลุ่มเผ่าสิง และกลุ่มเผ่าครวญ ที่มักจะพบอยู่ในป่าแถบนี้อยู่เสมอๆ

3. ชุมชนมานิกลุ่มเผ่าชา ผาปีกนก บ้านราวปลา ต.ทุ่งหว้า อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N597953.00 ม. ตะวันออก 790317.00 ม. เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 385 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

ผืนป่าบริเวณดังกล่าว เป็นเขตป่าฝนเขตร้อน เช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความชุ่มชื้นสูงและปริมาณฝนที่ชุก ในเขต อ. ทุ่งหว้า ตอนเหนือที่ติดกับ ต. ลิพัง อ. ปะเหลียน จ. ตรัง ในพื้นที่แถบนั้นเป็นส่วนของเทือกเขาที่แยกกันออกมาจากแนวเทือกเขาบรรทัดที่ทอดตามแนวเหนือใต้ที่เป็นสันเขาแบ่งเขตแดน จ. ตรัง/พัทลุงและสตูล แต่แนวเทือกเขาที่แยกออกมานี้เป็นส่วนของเทือกเขาหินปูนที่แผ่ขยายออกมาด้านตะวันตกของแนวเทือกเขาหลัก ด้านทิศเหนือติดกับหุบเขา “ไนตระ” ที่ราบขนาดใหญ่กลางเทือกเขาบรรทัด อดีตรูานที่มันสุดท้ายของกองกำลัง พคท.ภาคใต้ ด้านตะวันออกเป็นป่าผืนใหญ่และเขตภูเขาสูงชันด้วยโครงสร้างภูเขาหินปูน

และคลองละงูและน้ำตกวังสายทอง ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นพื้นที่เนินเขาเตี้ยๆ สลับกับที่ราบที่เป็นพื้นที่สวนยางพาราและสวนปาล์มของชาวบ้าน พื้นที่ที่มานิกลุ่มเผ่าซา เป็นขอบชายป่าโดยพวกเขาจะตั้งเพิงหรือ “อะญะ” อยู่บนยอดเขาที่ไม่สูงมากนัก มีลำธารอยู่ใกล้ๆ ที่เป็นแหล่งน้ำดื่ม พื้นที่แถบนั้นมีลักษณะพิเศษ คือเต็มไปด้วยก้อนหินขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้าง ตั้งอยู่เกลื่อนกลาด บ้างก็มีลักษณะเป็นเหมือนกำแพงที่มีรูและมีลักษณะเหมือนชั้นหินที่ถูกกระทำจากน้ำ รุหินและโพรงต่าง ๆ มากมายเหล่านี้จึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์เลื้อยคลานด้วยชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านเรียกว่า “หมูดิน” หรือ “หมูหริ่ง” ลักษณะตัวเหมือนหมู แต่ไม่มีกีบเท้าเหมือนหมูทั่วไป โดยชาวบ้านบอกว่า ตัวเหมือนหมู แต่ตีนเหมือนหมา และความที่ชาวบ้านพื้นราบรวมทั้งชาวมุสลิมในพื้นที่ไม่มีการนำสัตว์ชนิดนี้มาเป็นอาหาร เพราะมีกลิ่นสาบรุนแรง สัตว์ชนิดนี้จึงสามารถแพร่พันธุ์ในพื้นที่ดังกล่าว และเป็นของมาณี ที่สามารถนำมาประทังชีวิตได้ ตามทางจะมีทางเดินเข้าป่าในแถบนั้นที่พอพบเห็น เป็นช่องทางเดินราบ บ้างก็ตัดขึ้น โดยตามทางเดินแคบ ๆ ในป่านั้น จะพบรอยชาวบ้านใช้ควายลากไม้เถื่อนจำพวกยางนา ต้นหลุมพอ หรือไม้เนื้อแข็งราคาแพง ในป่าแถบนั้นโดยจะโดยจะโค่นแล้วเลื่อยเป็นแผ่นไม้แปรรูปขนาดใหญ่ และใช้ควายลากออกมาสร้างบ้านเรือน ทำโต๊ะ หรือลักลอบนำไปขายให้กับผู้ที่รับซื้อ นกจากยางพาราที่เป็นพืชหลักของชาวบ้านแถบนั้น ชาวบ้านยังปลูกเงาะ ลองกอง สับปะรด กล้วยอยู่ประปรายผสมกัน

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

“อะญะ” หรือเพิงพัก ของมานิกลุ่มนี้ มีลักษณะพื้นฐานเช่นเดียวกับมานิในกลุ่มที่ยังคงใช้วิถีชีวิตแบบเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยและเก็บหาของป่าแบบดั้งเดิม กล่าวคือ สร้างเพิงแบบง่ายๆ มุงหลังคาด้วยใบชิงใบป้อ พืชตระกูลปาล์มที่พอหาได้ง่ายในแถบนั้น บางครั้งก็ใช้ใบตอง ปิดทับชั้นนอกสุดเพื่อกันการรั่วของน้ำฝน มีแคร่เตี้ยๆ ทำมุมเฉียงกับพื้นดินเล็กน้อย มีกองไฟที่ให้ความอบอุ่นและหุงหาอาหารอยู่ข้างๆ ที่นอน มีหม้ออลูมิเนียม มีหุ ถ้วยจาน ช้อน มีด โดยทำชั้นวางสูงแยกออกมาจากเพิง โดยเครื่องมือเครื่องใช้จำพวกนี้ เป็นของใช้ส่วนรวม มานิกลุ่มนี้เล่าว่า บางครั้งพวกเขาก็ไปอาศัยอยู่ที่ “ผาปีกนก” เป็นบางครั้งในช่วงที่มีฝนตกหนักการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยของมานิกลุ่มนี้ จะย้ายจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งที่มีขอบเขตการเคลื่อนย้ายไม่กว้างมากนัก และย้ายไปตามหัวไร่สวนยางพาราของชาวบ้าน ที่สามารถออกมาติดต่อแลกเปลี่ยนของป่าหรือการออกไปซื้ออาหารได้สะดวก เครื่องมือเครื่องใช้ก็ยังเป็นแบบดั้งเดิม ใช้กระบอกไม้ไผ่ขนาดใหญ่ใส่น้ำ และหลามอาหารให้สุก ใช้กระบอกไม้ซางหรือ บาลาว ลำสัตว์ ผู้ชายและผู้หญิงนุ่งผ้าถุงเก่าๆ ขาดๆ มีเสื้อผ้าใส่แต่ไม่ค่อยได้ซัก และจะใส่ซ้ำจนขาดและทิ้งไป

มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มขนาดเล็ก ลักษณะการตั้งเพิงกลุ่มนี้ เป็นการตั้งเพิงแบบหน้ากระดาน เพราะพื้นที่แคบบนยอดเขา มีสองเพิงหันหน้าเพิงไปทางเดียวกันมีเพิงใหญ่กับเพิงเล็ก เพิงใหญ่ เป็นลักษณะที่อาศัยอยู่หลายคนภายใต้เพิงหลังคาเดียวกัน โดยเผ่าซา ผู้อาวุโสในกลุ่มนี้ มีเมีย สามคน โดยทั้งเผ่าซาและเมียอาศัยอยู่

ในขณะเดียวกันและมีลูกสาวเป็นเมียด้วยหนึ่งคน ส่วนอีกเพ็งหนึ่งเป็นเพ็งเล็ก ๆ มีพ่อแม่ลูกครอบครัวหนึ่งอาศัยอยู่

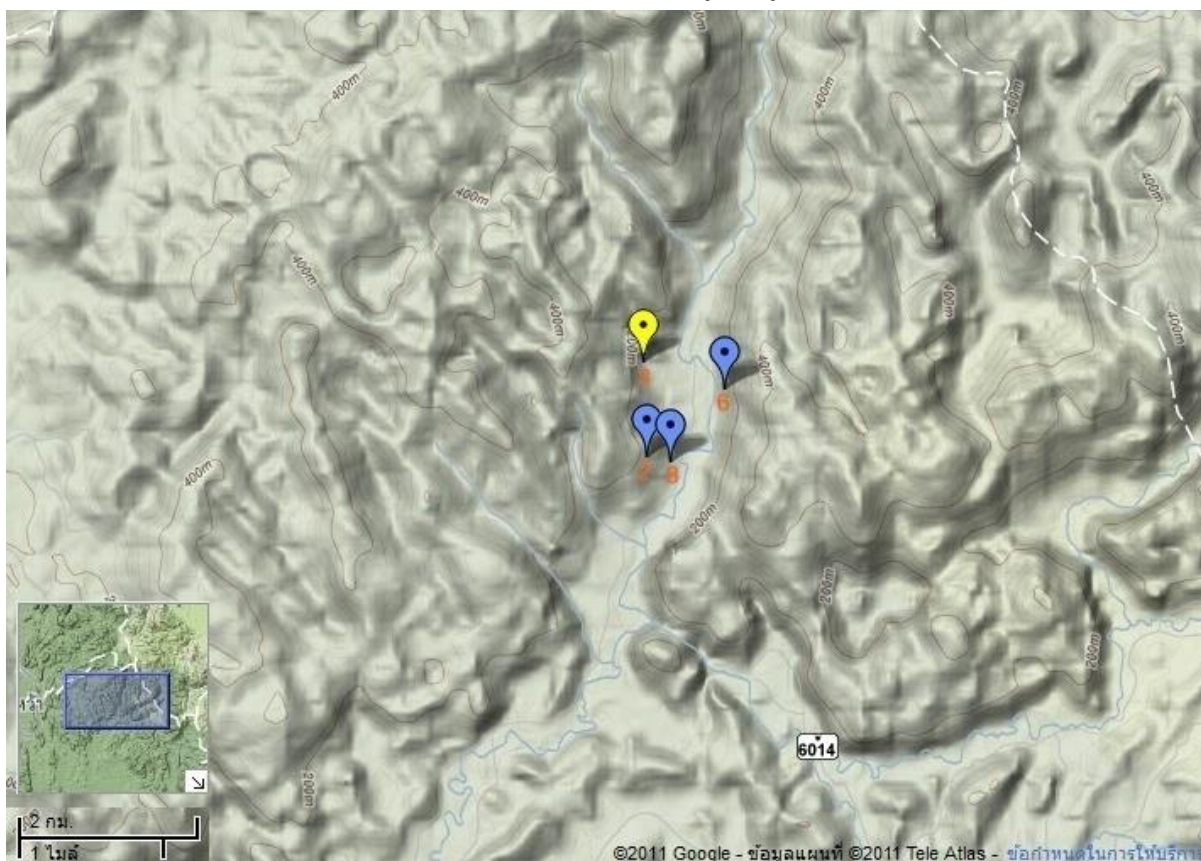
ระบบการแต่งงานของมานิกลุ่มนี้ เป็นกรณีที่ถือว่าแปลกกว่ามานิกลุ่มๆ อื่น ๆ คือมีการแต่งงานในกลุ่ม และเป็นญาติใกล้ชิด โดยเฉพาะเป็นลูกสาวของตัวเอง ประเด็นนี้จึงอาจเป็นหลักฐานที่เคยมีผู้อธิบายว่า มานิกมีระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยก็ยังไม่สามารถหาคำตอบจากการสอบถามว่าทำไมจึงแต่งงานกับลูก เพราะมานิกลุ่มนี้นักจะป่วยเปื่อยและไม่ยอมพูดด้วยเมื่อพูดถึงประเด็นดังกล่าว

มานิกลุ่มนี้ ดำรงชีวิตด้วยการ ชุตหาหัวมัน และพืชวงศ์กลอย ที่เป็นอาหารจำพวกแป้งที่ให้คาร์โบไฮเดรตจากป่า ที่ต้องใช้เวลาเดินเข้าไปในป่าลึกเพื่อชุตหา มีการล่าสัตว์ จำพวกลิงค่าง นก ด้วยกระบอกลูกไม้ขงกับลูกดอกอาบยาพิษ ลำหูลูหรือที่อยู่ตามซอกหลืบรูหินด้วยการจุดไฟรมควันให้หูลูหรือออกมา เมื่อออกมา ก็จะตระครุบและใช้มีดปักใต้ซอกขาหน้าหรือทนต์ มีบางครั้งหูลูหรือไม่ยอมออกมาจากหลุม โดยสาลักควันไฟจนตายในหลุม แม้ก็จะให้ลูกตัวเล็ก ๆ คลานเข้าไปในหลุมโดยแม่จะจับขาลูกไว้แล้วให้ลูกลากหูลูหรือออกมาจากหลุม นอกจากนี้ ในป่าบริเวณแถบนั้นจะมีผลไม้ป่า รสเปรี้ยวฝาด ที่เป็นอาหาร บางครั้งพวกเขาจะไปปีนต้นเงาะของชาวบ้านกินอยู่เสมอแต่ชาวบ้านก็ไม่ได้หวงหรือดูว่าแต่ประการใด นอกจากการหาอาหารมากินแล้ว นาน ๆ ครั้ง มานิกลุ่มนี้ยังพอล่า “ตัวนิ่ม” ไปขายให้กับชาวบ้าน แลกกับข้าวสารเนื้อหมู บุหรี่และเงินจำนวนหนึ่งมาแบ่งปันกันในกลุ่ม เพียงแต่ไม่มีการแบ่งเงิน แต่พอไปซื้อข้าวของขนมอาหารด้วยเงิน ก็จะนำมาแบ่งปันกัน โดยจะไปซื้อที่ร้านค้า หรือตลาดนัดในหมู่บ้าน

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	หมายเหตุ
	ทบ	ช	ดำ	นิม	พง	ดุย,หลี	
	ยม	ช	ชา	ลือ			
	เป็น	ช	ชา	ลือ			
	บอน	ช	ชา	ลือ			
	ปู	ญ	ชา	ลือ			
	หุม	ญ	ชา	ลือ			
	หลบ	ช	ชา	ลือ			
	พง	ญ	ชา	ลือ	ทบ	ดุย,หลี	
	หลี	ญ	ทบ	พง			
	ดุย	ช	ทบ	พง			
	เดียว	ช	เลาะ	แป้น			
	บอน	ช	ดำ	นิม			
	แมว	ช	ดำ	นิม			
	นีก	ช	ดำ	นิม			

4. ชุมชนมานิกลุ่มเผ่าเจต ต.ทุ่งหว้า อ.ทุ่งหว้า / ต.น้ำผุด อ.ละงู จ.สตูล

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N603101.00 ม. ตะวันออก 789073.00 ม. เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 152 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ที่มานิกลุ่มนี้อาศัยอยู่ เป็นพื้นที่บริเวณขอบสวนยางพาราของชาวบ้านที่ติดกับเขตป่าเขาด้านหลังภายในบริเวณดังกล่าวมีต้นกล้วยป่าขึ้นเป็นดงติดกันแต่ไม่กว้างมากนัก มานิกลุ่มนี้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังคงใช้ชีวิตแบบเร่ร่อนในเขตป่าตอนเหนือของ อ.ทุ่งหว้า อ.ละงูและรวมไปถึงในเขต อ.มะนังบ้าง บางส่วนก็มีพื้นที่การหาอยู่หากินทับซ้อนกับมานิกลุ่มเผ่าเปียวด้วยเช่นกัน พื้นที่ป่าเขาในบริเวณดังกล่าวจึงเป็นเขตป่าเขารกทึบ สูงชันเต็มไปด้วยภูเขาและหน้าผาหินปูน

ลักษณะการดำรงชีวิต วิธีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยของมานิกลุ่มนี้เป็นเพิงใบไม้และมีแคร่ไม้เอียงเป็นรูปตัววี เช่นกัน แต่จะปิดด้านข้างด้านหน้าด้านหลังด้วยใบไม้มีลักษณะคล้ายการสร้างเพิงด้านเดียวเหมือนกับกลุ่มเผ่าแซและเผ่าเปียว เพราะพื้นที่ที่เป็นป่าโปร่งในสวนยางพาราจะกันน้ำค้างน้ำฝนได้ยากกว่าการอาศัยอยู่ในเขตป่าทึบ

มานิกลุ่มนี้ ดำรงชีวิตด้วยการหาของป่า-ล่าสัตว์มากิน บางส่วนก็หามาขายหรือแลกข้าวสาร หรือข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ สัตว์ที่ล่ามาก็จะเป็นพวกค่าง ลิง ตะกวด เต่า ถ้าได้ตัวนิ่มหรือกระรอกก็นำมาขายให้กับชาวบ้าน นอกจากล่าสัตว์แล้ว มานิกลุ่มนี้ก็จะขุดหาหัวมันป่า และหากล้วยป่าผลไม้ป่ามาเป็นอาหาร เช่นเดียวกับมานิกลุ่มอื่น ๆ ในช่วงหน้าแล้งก็จะหาน้ำผึ้งมาขายบ้าง ในช่วงหน้าฝนก็จะหาสะตอมาขาย เวลาที่ไม่มีอะไรที่จะขายได้ก็จะเข้าไปเร่ร่อนหากินอยู่ในป่า ชอบเขตการอพยพเร่ร่อนนั้นไม่แน่นอนนัก แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเข้าไปในเขตบ้านราวปลา ต.ทุ่งหว้า และในเขต ต.ลิพัง ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรังด้วยสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับมานิกลุ่มนี้คือ การนุ่งผ้าถุง เพราะทั้งผู้หญิงผู้ชาย ล้วนแต่นุ่งผ้าถุงกันทุกคนแต่ผู้ชายจะไม่ใส่เสื้อ มานิกลุ่มนี้พูดภาษาไทยได้บ้าง แต่ผู้หญิงจะไม่ค่อยพูดนัก

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่าเจด บ้านทับทุ่งทอง อ.ละงู จ.สตูล

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	หมายเหตุ
3	เจด2	ช	ลอย	ปาน	แดง2	แอต,ซุม,พัน,จอย,หาด,มุก,กะปอง	ผู้นำกลุ่ม
3	แดง2	ญ	เปี้ยว	นนะ	เจด2	แอต,ซุม,พัน,จอย,หาด,มุก,กะปอง	
4	กะปอง	ช	เจด2	แดง2			
4	จอย	ช	เจด2	แดง2			
4	พัน	ช	เจด2	แดง2			
4	หาด	ช	เจด2	แดง2			
4	ซุม	ญ	เจด2	แดง2			
4	มุก	ญ	เจด2	แดง2			

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่เกิดและแยกออกมาจากมานิ 2 กลุ่ม คือส่วนหนึ่งแยกครอบครัวมาจากมานิกลุ่มเผ่าเปี้ยว ส่วนอีกหลายๆ คนแยกออกมาจากมานิกลุ่มเผ่าชา บ้านราวปลา อ. ทุ่งหว้า ฝั่งตะวันตกสุดของผืนป่าผืนนี้

กลุ่มกิ่งเคลื่อนย้าย-กิ่งตั้งถิ่นฐานถาวร

5. กลุ่มเต่าแซ บ้านภูผาเพชร ต.ปาล์มพัฒนา อ.มะนัง จ.สตูล

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N 611936.00 ม. ตะวันออก 788729.00 ม. เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 218 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

เดิมทีพื้นที่ อ.มะนัง จ.สตูล เป็นพื้นที่ที่เป็นป่ารกชัฏและมีแนวเทือกเขาที่สลับซับซ้อนติดกับเทือกเขาบรรทัดถัดจากแนวเทือกเขาบรรทัดที่เป็นสันยาวทอดแนวเหนือใต้ออกมาทาง อ.มะนัง จะเป็นแนวภูเขาหินปูนกระจายอยู่ทั่วไปทำให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีน้ำตกและถ้ำหินปูนมากมาย หนึ่งในนั้นก็คือ ถ้ำภูผาเพชร ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของ จ.สตูล โดยชาวบ้านเล่าว่า เมื่อก่อนที่จะยังไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเคยพบเศษหม้อภาชนะดินเผาและโครงกระดูกอยู่ในถ้ำนี้ ต่อมาก็มีนักโบราณคดีมาสำรวจและเก็บเอาโบราณวัตถุเหล่านั้นไปจนหมด โดยในปัจจุบัน ถ้ำภูผาเพชรเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อมากของ จ.สตูล ซึ่งในฤดูท่องเที่ยวหรือช่วงวันหยุด เทศกาลจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมหลายพันคน และตัวถ้ำนี้อยู่ห่างจากที่อยู่อาศัยของชาวมานิประมาณแค่หนึ่งกิโลเมตรเท่านั้น

พื้นที่แถบนี้ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่สวนยางพาราของชาวบ้าน ที่เป็นเนินเขาทั่วไปตลอดจนถึงบริเวณที่เป็นผืนป่า ซึ่งผืนป่าแถบนี้เป็นผืนป่าที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์อยู่มาก แม้จะพบร่องรอยการตัดไม้ และพบร่องรอย

ปลูกกระสุนที่ชาวบ้านมาล่าสัตว์อยู่ แต่ก็ยังคงความหลากหลายทางชีวภาพสูง ยิ่งถัดเข้าไปในผืนป่ายิ่งลึกเข้าไปเรื่อย ๆ ก็เจอความมรกตและเป็นป่าดงดิบที่มีผู้รบกวนน้อย

ด้านทิศตะวันออกของถ้ำภูผาเพชรที่เป็นส่วนของเทือกเขาบรรทัด เป็นแหล่งต้นน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่า “ลำห้วยสงขลา” ที่เป็นแหล่งสำคัญที่ชาวมานิภูผาเพชรและชาวบ้านหมู่ 9 และหมู่ 6 ใช้อุปโภคบริโภค ถัดจากลำห้วยขึ้นไปถึงยอดเขาเป็นสันปันน้ำแบ่งเขต อ.มะนัง จ.สตูลและ อ.ตะโหมด จ.พัทลุง โดยสันปันน้ำนี้ชาวบ้านเรียกว่า “สันไม้ไผ่” เป็นทิวสันยาว ซึ่งในอดีต เส้นทางเดินป่าตั้งแต่ลำห้วยสงขลา สันไม้ไผ่นี้เป็นเส้นทางที่ชาวบ้านและกองทหาร พคท. ใช้สัญจรระหว่าง จ.สตูลและพัทลุง และเป็นเส้นทางทหารอพยพพาหนะของชาวมานิจากเขตจังหวัดต่าง ๆ ด้วยและหากเดินตามแนวสันเขาจะไปทางทิศเหนือประมาณ 2 วัน ก็จะไปเข้าถึง “หุบเขาตระ” หรือ “ไนตระ” ซึ่งเป็นรอยต่อของสามจังหวัดคือ จ.ตรัง สตูลและพัทลุง ลักษณะเป็นหุบเขากว้างหลายพันไร่กลางป่าลึกและเคยเป็นฐานที่มั่นสุดท้ายของ พคท. ในภาคใต้ก่อนที่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์จะประกาศนโยบายได้ร่มเย็น และปัญหาความขัดแย้งภายในพรรคก่อนที่จะแยกย้ายกระจัดกระจายตัวไปในที่สุด

พื้นที่ที่มานิกลุ่มนี้อาศัยอยู่ ตั้งอยู่บริเวณชายป่า แม้จะเป็นป่ากรรไ้มแต่ก็ตั้งอยู่ห่างจากสวนยางพาราของชาวบ้านแค่ไม่กี่สิบลเมตร และอยู่ใกล้ถ้ำภูผาเพชรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของ อ.มะนัง ประมาณ 1 กิโลเมตรเท่านั้น ดังนั้น ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของมานิกลุ่มนี้ก็นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของวิถีชีวิตที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

ถ้ำภูผาเพชร แหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อของ จ. สตุล

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

เนื่องจากมานิกลุ่มนี้ ได้เริ่มเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก ก็คือชาวบ้านหมู่บ้านภูผาเพชรมาเป็นระยะเวลาประมาณ 4-5 ปีมาแล้ว และพัฒนารูปแบบวิถีชีวิตจนมาเป็นกลุ่มกึ่งเร่ร่อน-กึ่งตั้งถิ่นฐาน การสร้างที่อยู่อาศัยจึงมีลักษณะเป็นกระท่อมชั่วคราว มีการรื้อและสร้างใหม่ในตำแหน่งพื้นที่เดิมทุก ๆ สามถึงสี่เดือนโดยประมาณ เนื่องจากกระท่อมนั้นมุงหลังคาด้วยใบพืชตระกูลปาล์มต่าง ๆ และโครงสร้างกระท่อมก็ใช้ไม้และไม้ไผ่ซึ่งเหี่ยวแห้งเร็วและผุพังเร็ว จึงต้องเปลี่ยนอยู่บ่อย ๆ นอกจากนี้ เหตุผลที่ต้องรื้อและสร้างใหม่อีกอย่างก็คือ เป็นการจัดการกับความสกปรกและขยะมูลฝอย รวมทั้งมดแมลง หนูและงู ที่มักจะเข้ามากินเศษอาหารและทำรัง วิธีการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ของมานิ จึงทำการรื้อถอนและสร้างใหม่ และทิ้งซากกระท่อมที่อยู่อาศัยนั้นไว้รอบ ๆ กลุ่มกระท่อมจนเป็นขยะกองโตและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค มด หนู แมลงต่าง ๆ อย่างดี เห็นได้ชัดว่าการเปลี่ยนจากการที่ใช้ชีวิตแบบเร่ร่อนมาเป็นการเริ่มตั้งถิ่นฐานติดที่นั่นมีปัญหาด้านการจัดการกับความสะอาด เพราะวิธีการจัดการกับความสะอาดของมานิที่ยังเร่ร่อนอยู่ ก็คือจะย้ายจากที่ที่เริ่มไม่สะอาดไปหาที่พักใหม่ทันที

ในกระท่อมของมานิ

มานิกลุ่มนี้ดำรงชีวิตหาอยู่หากิน ด้วยการขุดหาหัวมันป่า ลำสัตร และยังหาหัวพืชสมุนไพรมาขายให้ชาวบ้าน มานิจะออกเดินไปหาในป่าตั้งแต่เช้ามืด เมื่อแต่ละคนได้มา ก็จะเอามารวมกันได้ครึ่งกระสอบ แล้วนำไปขายให้ชาวบ้านที่รับซื้ออยู่เป็นประจำ โดยชาวบ้านก็จะรับซื้อในราคาที่ถูกมากๆ บางครั้งก็ได้ค่าตอบแทนเป็นเงินไม่กี่ร้อยบาทและข้าวอาหารแค่พอประทัง เมื่อได้หัวสมุนไพรมาแล้วก็นำไปฝานตากแดดให้แห้ง แล้วนำไปขายที่จุดขายของที่ระลึกบริเวณหน้าถ้ำภูผาเพชร ซึ่งขายราคาแพงมากทำกำไรให้กับพ่อค้าแม่ค้าได้หลายพันบาท

ในภาพจะเห็นกิ่งไม้เรียวเล็กที่มัดต่อกันด้วยเถาวัลย์ พาดไปที่หน้าผาหินสูงชัน มานิใช้เป็นบันไดที่นำหวาดเสียวปีนขึ้นไปเอาน้ำผึ้ง กิจกรรมเสี่ยงตายนี้มานิจะได้ค่าตอบแทนเป็นค่าน้ำผึ้งขวดละ 100 บาท แต่ชาวบ้านนำไปขายขวดละ 500 บาทโดยรับซื้อจากมานิไป

เมื่อได้เงินมา มานิก็จะนำเงินที่ได้ไปซื้อข้าวสาร ขนมน้ำส้ม บุหรี่ เครื่องแกงสำเร็จรูป ผงชูรสโดยนายแซะจะเป็นผู้ที่คอยใช้จ่ายเงินซื้อของ เพราะรู้จักค่าเงิน และพอที่จะนับเลขคำนวณได้บ้าง

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ *(ดูที่ ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ชุมชนมานิกลุ่มเต่าแซม)

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	สมรสกับ 2	ลูก2	สมรสกับ 3	ลูก3	หมายเหตุ
2	แดงแก่	ช	เดหวา	ยิบ	เซาะ	ทิก,พา					
2	พัน	ช									
2	เซาะ	ญ	เดช	ชะ	เปี้ยว	ชา	แดงแก่	ทิก,พา	หวาง		อยู่ติดที่
2	เม่น	ญ	เอียด	ضب	เปี้ยว	ปาง,ยะ2?,ไข่เอียด,แดงเล็ก	แซม	เพียร2,ตุ้ย	แซ	บุน	
3	ทิก	ช	แดงแก่	เซาะ	ยะ						
3	แดงเล็ก	ช	เปี้ยว	เม่น	พา	ลี,ปอ,ท่อน					
3	แซม	ช	โกบ	ควะ	เม่น	เพียร2,ตุ้ย	ปาง	เสาส่าลี			ผู้นำกลุ่ม
3	แป้น	ช	เปี้ยว	โกบ	ตุ้ย	เบ					

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	สมรสกับ 2	ลูก2	สมรสกับ 3	ลูก3	หมายเหตุ
3	แซ	ช	ลอย	ปาน	เม่น	บุณ					อยู่ติดที่
3	หวาง	ช	เปี้ยว	แนะ	เซาะ						อยู่ติดที่
3	ยะ	ญ	เปี้ยว	ฉุน	ทิก						

นายแซหรือเต๋าแซ คนสำคัญของมานิภูผาเพชร

สมาชิกกลุ่มมานิกลุ่มนี้ ในช่วงหน้าฝนจะแยกย้ายเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไปท่องเที่ยวหากินอยู่ในป่า บางคนก็ได้แยกไปอยู่กับกลุ่มอื่น แต่ละคนแต่ละครอบครัวจะไปมาหาสู่กันได้อย่างอิสระ เพราะเป็นวงศ์วานญาติพี่น้องกันทั้งหมด

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

บริเวณที่ชาวมานิกลุ่มนี้อาศัยอยู่ คือ หมู่ 9 ต.ปาล์มพัฒนา อ.มะนัง จ.สตูล หมู่บ้านนี้มีประชากรทั้งสิ้น 427 คน ประกอบอาชีพกรีดยางพาราเป็นส่วนใหญ่ โดยคนในหมู่บ้านนี้เป็นคนไทยพุทธที่อพยพมาจากพัทลุง เมื่อประมาณ 20 - 30 กว่าปีที่แล้ว ชาวบ้านหลายคนส่วนใหญ่จะอพยพมาจาก อ.เมือง อ.ตะโหมด อ.ป่าบอน และ อ.ป่าพะยอม อ.ศรีนครินทร์ จ.พัทลุงมีชาวไทยมุสลิมบ้างเป็นส่วนน้อย

หลังจากสงครามระหว่างรัฐบาลทหารของไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยสิ้นสุดลง เมื่อกว่า 30 ปีก่อน ป่าในเขตเทือกเขาบรรทัดพื้นที่ที่เคยเป็นพื้นที่สีแดงระหว่างการต่อสู้ของประชาชนกับสิ่งที่ชาวบ้านเรียกว่า “การกดขี่ของผู้มีอำนาจ”¹ ก็จบลง ชาวบ้านหลายคนต่างพากันอพยพออกจากพัทลุงด้วยความหวาดกลัวและบาดแผลในใจจากการถูกกวาดล้างอย่างรุนแรงของรัฐบาลในยุคนั้น หลายคนเลือกที่จะทิ้งที่นา สวนยางพาราและรกรากเดิมไป “สร้างเอาใหม่” เพื่อหนีและลืมความหลังอันโหดร้ายในยุคนั้น

หลังจากผ่านพ้นยุคสงครามและรัฐบาลเผด็จการทางทหารของไทย ชาวบ้านหลายคนก็เริ่มมาตั้งรกรากใกล้เทือกเขาบรรทัดที่ยังไม่มีใครจับจอง และยึดอาชีพเลี้ยงไม้ที่เป็นไม้เศรษฐกิจจำพวกไม้แดง ไม้ยาง ไม้หลุมพวย และจะเปลี่ยนจากพื้นที่ที่เคยเป็นป่ามาเป็นสวนยางพาราโดยในขณะนั้นนโยบายสัมปทานป่าไม้ยังไม่ถูกยกเลิก พื้นที่ป่าบริเวณที่เป็น ต.ปาล์มพัฒนาจึงลดลงอย่างรวดเร็ว แต่เขา ชาวมานิกในลุ่มนี้บอกว่า เดิมทีพวกตนหากินอยู่ตั้งแต่บริเวณลำธารหน้าถ้ำภูผาเพชร แต่พอมีคนเข้ามา มีรถเข้ามาชนไม้ ชาวบ้านก็พากันเข้ามาตัดไม้สร้างบ้าน สร้างสวนยางพารา พวกเขาจึงต้องถอยร่นเข้าไปในป่าเรื่อย ๆ กระทั่งมีการค้นพบถ้ำภูผาเพชรและเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว พวกเขาจึงไม่สามารถหากินบริเวณนั้นได้อีก ลำธารที่น้ำไหลตลอดทั้งปีที่เคยใช้กินใช้อาบมานานก็กลายเป็นลำธารล่องแก่งและลำธารที่ชาวบ้านยึดจับจองไว้ใช้ แต่พวกเขากลับต้องไปขุดบ่อน้ำซับและใช้น้ำจากลำธารเล็ก ๆ บนภูเขา

ชาวบ้านหลายคนนั้นเป็นพรานที่ชำนาญในการล่าสัตว์และเดินป่ามีปืนตั้งแต่ปืนลูกซองกระทั่งปืนล่าสัตว์ขนาดใหญ่ แต่การล่านั้นเป็นแค่การล่าเพื่อความสนุกสนานเพื่อมาทำ “กับแก้มเหล้า” ในขณะที่ชาวมานิกล่าเพื่อประทังชีวิตด้วยลูกดอกอาบยาพิษที่เรียกว่า “บาเลา” เท่านั้น ประสิทธิภาพและเครื่องมือที่พร้อมกว่า ชาวมานิกเองที่เป็นคนที่หากินอยู่กับป่ามาตั้งแต่เกิดยังบอกว่า “หาไม่ทันคนบ้านคนบ้านมันเก่งกว่า มันมีปืนติดกลองกูดกับบอกตุตเท่านั้น”

อย่างไรก็ตาม ชาวมานิกลุ่มนี้ก็ยังมีความสัมพันธ์กับคนภายนอกในลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน โดยจะล่าสัตว์ป่าที่มีราคาแพง เช่นตัวนึ่ง เต่า หาน้ำผึ้ง สะตอและหาสมุนไพรที่เรียกว่า “ไอ้เหล็ก” ซึ่งเป็นเหง้าของพืชชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ตามป่าเขา เชื่อว่าเป็นยาบำรุงเลือดและกระตุ้นกำลังทางเพศ โดยจะนำมาแลก ข้าวสาร

¹คณะกรรมการการประสานงานการก่อสร้างอนุสรณ์สถานประวัติศาสตร์ถ้ำแดง, **กรณีถ้ำแดงพัทลุง : การศึกษาเพื่อความเข้าใจข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกันของชาวกิ่งอำเภอศรีนครินทร์และชาวพัทลุง**, จัดพิมพ์เพื่อระดมทุนในการก่อสร้างอนุสรณ์สถานประวัติศาสตร์ถ้ำแดง, มปป. มปป.

เนื้อหมู บุหรี่ ขนมน้ำส้มหรือแลกเงิน ได้บ้างไม่ได้บ้าง บางครั้งก็ไม่มีอะไรกินนอกจากข้าวสารเปล่าๆ อยู่หลายวัน

ความสัมพันธ์กันในลักษณะพึ่งพากันนี้ ทำให้ชาวมานียังมาติดต่อกับกลุ่มชนภายนอกอยู่เสมอ และจะเรียกชาวบ้านที่ตนไว้วางใจว่า “ไอ้เฒ่า” หรือ “ไอ้เกลอ” แสดงถึงความสนิทสนมไว้วางใจอย่างมาก ผนวกกับคนในชุมชนนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดีนี้ชาวพารามีราคาแพง หลายคนก็ได้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว การเอารถเอาเปรียบจึงแทบไม่มีหรือไม่รุนแรงเหมือนกับที่อื่น ๆ ทั้งชุมชนหมู่ 9 นี้ก็เป็นชุมชนที่เข้มแข็งมาก มีผู้นำชุมชนหลายๆ คนที่มีเหตุผลและถือความยุติธรรมเป็นหลัก หากใครในชุมชนทำสิ่งที่ไม่ดีไม่งามก็จะโดน “คว่ำบาตร” และใช้จารีตของสังคมลงโทษ

ตามคำบอกเล่าของชาวบ้านในเรื่องของการติดต่อสัมพันธ์กับชาวมานี กลุ่มภูผาเพชรและกลุ่มต่าง ๆ ในเทือกเขาบรรทัด ชาวบ้านที่เคยเป็นทหาร พ.ค.ท. เล่าว่าตอนที่ยึดที่มั่นบริเวณเทือกเขาบรรทัดเพื่อต่อสู้กับทางรัฐบาล และเดินทางรอนแรมป่า เคยพบกับชาวมานีตั้งแต่จังหวัดตรัง พัทลุงและสตูลหลายครั้ง และมีชาวมานีคนหนึ่งที่ได้เข้าร่วมกับกองทัพ พ.ค.ท. โดยชื่อว่า “สหายสืบ” แต่หลังจากค่ายบ้านตระที่เป็นฐานที่มั่นสุดท้ายแตกแยกกระจัดกระจายไป ก็ไม่มีใครได้ข่าว “สหายสืบ” อีกเลย แต่มีข่าวลือกันในหมู่ชาวมานีด้วยกันว่า “สหายสืบ” ได้กลายเป็นชาวบ้านและมีฐานะค่อนข้างดี และลงสมัครเป็นผู้นำฝ่ายปกครองท้องถิ่นในจังหวัดพัทลุง

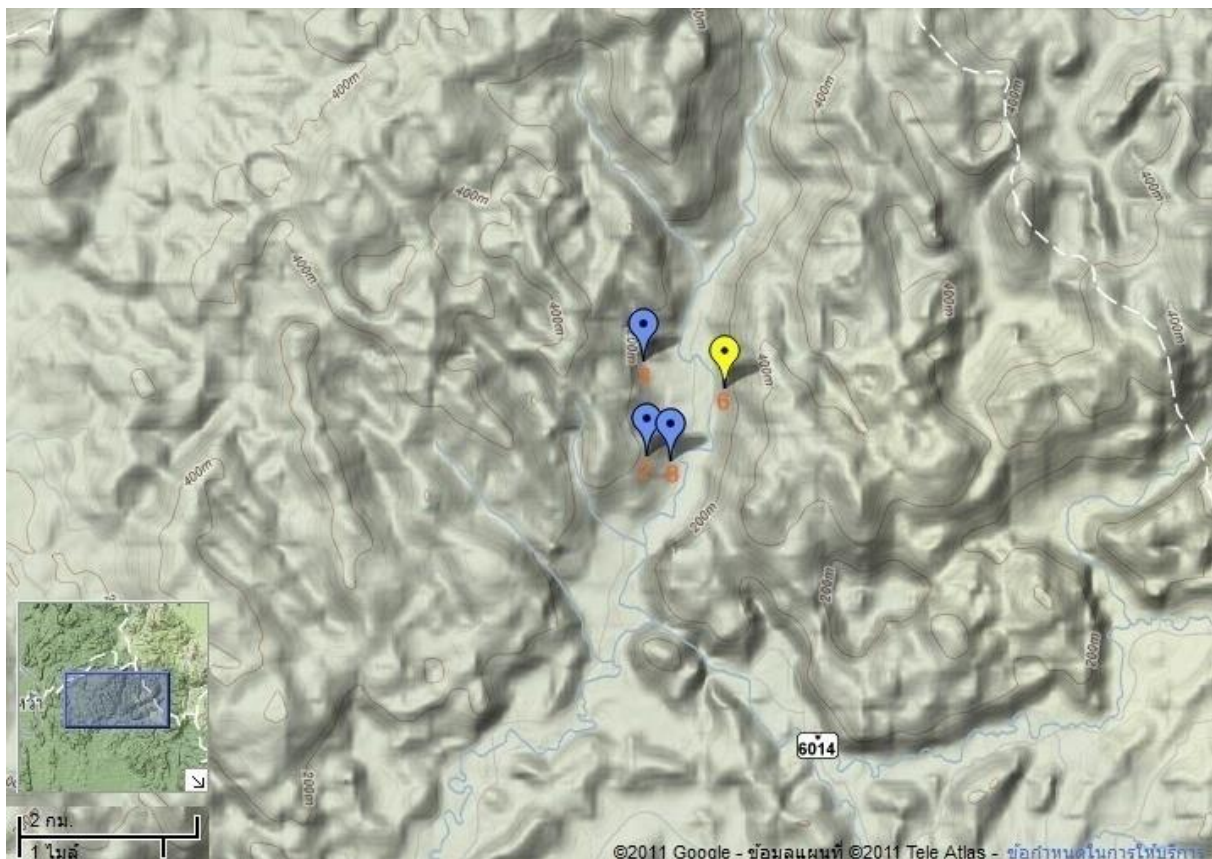
นอกจากนี้ชาวบ้านยังเล่าว่า ระหว่างการสู้รบนั้น กองทัพอากาศของรัฐบาลโจมตีทางอากาศโดยใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดตรงจุดที่มีคว้นไฟหรือคิดว่าจะเป็ฐานของกองกำลัง พ.ค.ท. แต่ระเบิดนั้นกลับไปถูกชาวมานีที่ก่อไฟหุงข้าวจนบาดเจ็บ กลุ่มชาวมานีที่บาดเจ็บนั้นจึงไปขอความช่วยเหลือจากทหารแพทย์ฝ่าย พ.ค.ท. ที่ตั้งค่ายอยู่ไม่ไกลจากนั้นและได้รับความช่วยเหลือรักษาพยาบาลจากหน่วยแพทย์ของ พ.ค.ท.

ชาวบ้านที่เข้ามาตั้งรกรากในเขต ม.9 หรือบริเวณถ้ำภูผาเพชรนี้เล่าว่า ตอนที่เข้ามารับจ้างตัดไม้ เลื่อยไม้ในป่าแถบนี้เมื่อกว่า 20 ปีก่อนได้พบกับชาวมานีกลุ่มนี้และกลุ่มอื่น ๆ อยู่เสมอ คนที่เข้ามาอยู่ที่นี่ในยุคแรกๆ มีความลำบากในการหาอยู่หากินไม่ต่างอะไรกับชาวมานี เพราะเป็นพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลมาจากตัวเมือง ข้าวของก็มีราคาแพง รายได้จากการรับจ้างก็ได้น้อย แต่ทั้งคนบ้านและชาวมานีก็สามารถอาศัยพึ่งพิงกันได้บ้าง จนบางคนแทบจะเป็นเพื่อนที่ชาวมานีกลุ่มนี้ไว้วางใจ บางครั้งเวลาในป่ามีน้ำผึ้งหรือกล้วยป่ามาก ชาวมานีก็คิดถึงชาวบ้านที่ตนเห็นว่าเป็นเพื่อน ก็จะนำน้ำผึ้ง กล้วยป่า สะตอ มาให้ ส่วนชาวบ้านก็จะให้ข้าวสาร ขนมน้ำส้ม บุหรี่ เพียงแต่ไม่ใช่ลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้า แต่เป็นการให้ เพราะถือเอาความห่วงใยกัน

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนภูผาเพชรกับมานีนั้น จะดำเนินมาด้วยดีและเป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกันมายาวนาน ปัจจุบัน ความสัมพันธ์นั้นได้พัฒนาจนเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะใหม่ที่ชาวบ้านเรียกว่า “เจ้าเงาะ” เจ้า หมายถึง เจ้าของ เจ้าเงาะจึงหมายถึง เจ้าของพวกเงาะ กล่าวคือมีชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆ ชายป่าที่เป็นชุมชนมานีกลุ่มนี้ จะมีมานีบางคนหาน้ำผึ้ง ลำสัถ์ หายาสมุนไพรมาให้มานีคนหนึ่ง จะเอาสิ่งของที่หาได้ ไปให้ชาวบ้านคนหนึ่งเท่านั้น มานีอีกสี่ห้าคน ก็จะมีความสัมพันธ์ในลักษณะ

เช่นเดียวกันกับชาวบ้านอีกสี่ห้าคน โดยจะไม่ให้คนอื่นโดยตอนเย็นเมื่อหาของมาได้ มานิกก็จะแบกไปให้ที่บ้าน เจ้าของบ้านก็จะหาข้าวหาน้ำให้กิน เมื่อกินเสร็จก็จะนอนดูโทรทัศน์จะตึกแล้วจึงเดินกลับที่พักไป ในการหาของป่ามาให้แต่ละครั้งจะได้ค่าตอบแทนเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นข้าวสารห้ากิโล เนื้อหมู ขนม แต่ปรากฏว่าไม่ค่อยจะคุ้มค่ากันนักในสายตาคนภายนอก อย่างไรก็ตามก็ดี ถึงแม้จะได้มากได้น้อยอย่างไร มานิกแต่ละคนก็ไม่เคยเรียกร้องโว้ยวายและพอใจตามแต่จะให้ ถึงแม้ว่าบางครั้งไปหาของป่าทั้งวัน คนในกลุ่มหรือลูกเมียก็พอได้กินกระทั่งชีวิตไปเป็นมือๆ ในขณะที่ของป่าที่มานิกนำมาให้นั้นทำเงินได้หลายพันบาทต่อวัน โดยเจ้าเงาะนั้นก็มิเหตุผลที่ไม่ให้เงินทองหรือซื้อสิ่งของตอบแทนให้สมน้ำสมเนื้อว่า ถ้าหากให้เงินไปสองพันหรือสามพัน มานิกก็จะไม่หาของป่ามาเป็นเดือนเพราะมีเงินมีของกินอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องไปดิ้นรน แต่ถ้าให้ประทังไปแคว้นต่อวัน เมื่อวันไหนหมดพุงนี้เข้าก็จะไปหามาให้ใหม่ สุดท้ายระบบความสัมพันธ์นี้จึงพัฒนา ไปเป็นระบบเจ้าเงาะที่สมบูรณ์ผนวกกับการไม่รู้ค่าเงิน และความคุ้มค่าควรจะไดเท่าไร

6. ชุมชนมานิกกลุ่มเผ่าไซ (ป่านิงรีสอร์ท) วังนาใน บ้านทับทุ่ง ต.น้ำผุด อ.ละงู จ.สตูล

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N 604061.00 ม. ตะวันออก 788874.00 ม.เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 201 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

มานิกลุ่มเผ่าไข่ สร้างกระท่อมอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของ ป่านึ่งรีสอร์ท บ้านทับทึง ต.น้ำผุด อ.ละงู จ.สตูล โดยตั้งอยู่บนดินเนินเขาด้านตะวันออกของคลองละงู ด้านหลังเป็นเขตแนวภูเขาหินปูนที่ทอดตามแนวเหนือใต้ ด้านหลังภูเขาเป็นพื้นที่ป่าผสมกับภูเขาหินปูนกว้างใหญ่ต่อไปถึงพื้นที่หน่วยพิทักษ์ป่าภูผาเพชร

บริบททางพื้นที่ ที่มานิกลุ่มนี้อาศัยอยู่ ใกล้กับลำธารล่องแก่งวังสายทองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของ จ.สตูลอีกเช่นกัน ในวันหยุดเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุดยาว จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวหลายพันคน มีรีสอร์ท บ้านพักโฮมสเตย์และบริษัทท่องเที่ยวล่องกว่า 50 แห่งตลอดลำธารสายนี้ไว้บริการนักท่องเที่ยว จุดเด่นของการท่องเที่ยวก็คือลำธารล่องแก่งที่โลดโผน และผืนป่าธรรมชาติที่ยังสวยงามมากมาย

น้ำตกวังสายทอง แหล่งท่องเที่ยวขึ้นชื่อของ จ. สตูลอีกแห่งหนึ่ง

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

มานิกลุ่มนี้ ตั้งกระท่อมเล็กๆ อาศัยอยู่บนดินเนินเขา ภายในเขตรีสอร์ทป่านึ่งรีสอร์ท ลักษณะกระท่อมเป็นไม้ไผ่และไม้ฝากระดานเล็กๆ ติดต่อกันด้วยตะปู มุงหลังคาด้วยพืชตระกูลปาล์ม มีใบกล้วยแซมและปิดทับแกนกลางหลังคาด้วยสังกะสีและผ้าใบ

มานิกลุ่มนี้ ปัจจุบันดำรงชีวิตด้วยการ “นั่งอยู่บ้านเฉยๆ” เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาดู เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามา ก็จะผ่านรีสอร์ทก่อนชั้นหนึ่ง จากนั้นก็จะมีคนคหุเทศก์นำชม บ้านเรือนที่อยู่อาศัย โดยนักท่องเที่ยวที่มา มักจะซื้อขนม ข้าว สาร เสื้อผ้า หรือให้เงินไว้ใช้จ่าย นอกจากรายได้ดังกล่าวแล้ว รีสอร์ทก็จะเป็นผู้ให้ข้าวสารและอาหารแก่มานิกลุ่มนี้ เพื่อ “เลี้ยง” ไว้เป็นไฮไลต์อย่างหนึ่งของรีสอร์ทนอกจากการล่องแก่ง

แม้ว่ามานิกลุ่มนี้จะมีวิถีชีวิตการอยู่การกินที่ค่อนข้างจะดี โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดเทศกาลที่นักท่องเที่ยวจะมากเป็นพิเศษ มานิกลุ่มนี้มักจะไปหาของป่ามากินมาขายด้วยเช่นกัน บางครั้งก็จะเข้าไปนอนในป่าสองสามวันแล้วกลับมาอยู่ที่กระท่อม

ด้านหลังแนวภูเขาหินปูนที่สูงชันนี้ พอมิช่องทางที่เดินเข้าไปในป่าผืนใหญ่นี้ ด้านหลังจะเป็นป่าดงดิบที่ชาวบ้านเรียกว่า “ป่าแก่” คือเป็นป่าดงดิบ สลับกับภูเขาสูง มีสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ มากมาย เช่น พาบแมว เสือ ค่าง ตะกวด เม่น เม่นเล็ก บ่าง ลิง และในป่าผืนนั้นยังมี ป่าต้นกระท่อมธรรมชาติขนาดใหญ่อยู่สองแห่ง เรียกว่า ป่ากระท่อมล่าง กับ ป่ากระท่อมบน ชาวบ้านในเขต อ.มะนังมักจะลักลอบเข้าไปโค่นทั้งต้นและเก็บใบนำไปขายคราวละมาก ๆ สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่ในป่าแถบนั้นก็ไม่ค่อยมีใครกล้าเข้าไปล่าสัตว์มากเท่าไร เพราะโครงสร้างภูเขาหินปูน ที่มักจะพบเห็นรอยยุบตัวของดินที่มีโพรงน้ำไหลผ่านอยู่ใต้ดิน บางแห่งเป็นหน้าผา มีแก่งหินแหลมคม และค่อนข้างเป็นอันตรายมากแก่ชาวบ้านถึงแม้จะเป็นนายพรานที่เชี่ยวชาญ การเดินป่า ในป่าแถบนั้นจึงมีแต่แผนที่ใช้พื้นที่นั้นหากิน หาต้นยาพิษ หากกระบอกไม้ซาง และใช้เป็นเส้นทางป่า ในการเดินทางติดต่อกันระหว่างมานิ จากฝั่ง น้ำตกวังสายทอง และ กลุ่มภูผาเพชร กับกลุ่มที่ยังวนเวียนเร่ร่อนในพื้นที่แถบนั้นบ้างได้แก่กลุ่มเผ่าเปียว และกลุ่มเผ่าแหม่ม

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มกลุ่มเผ่าไข่ (หลังรีสอร์ทป่านี้) บ้านทับท่งทอง อ.ละงู จ.สตูล

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ	ลูก1	สมรสกับ	ลูก2	หมายเหตุ
					1		2		
3	ไข่	ช	เริะ	บั้ง	กั้ง	ด้อม,หลอ	ยะ	ปอย,แป้น,นุ้ย,เม่น,พร,จิ้น,หมี,ย้อย	ผู้นำกลุ่ม
3	จี	ช	เปียว	หลง	นุ้ย				
3	เลาะ	ช	ครวญ	แนะ	แป้น	เดียว			
3	ยะ	ญ	เปียว	เม่น	ไข่	ปอย,แป้น,นุ้ย,เม่น,พร,จิ้น,หมี,ย้อย			

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	สมรสกับ 2	ลูก2	หมายเหตุ
4	ปอย	ช	ไข่	ยะ					รีสอร์ทพาล์ม ตอง
4	เม่น	ช	ไข่	ยะ					
4	แอต	ช	เฉด2	แดง 2					
4	จิ้น	ช	ไข่	ยะ					
4	พร	ช	ไข่	ยะ					
4	แป้น	ญ	ไข่	ยะ	เลาะ	เดียว			
4	น้ย	ญ	ไข่	ยะ					
4	ย้อย	ญ	ไข่	ยะ					
4	หมี	ญ	ไข่	ยะ					
4	เดียว	ช	เลาะ	แป้น					

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

ชาวบ้าน บ้านทับทุ่ง ต. น้ำผุด อ. ละงู จ. สตูลเล่าว่า เมื่อประมาณ 4-5 ปีมาแล้ว มานิกลุ่มนี้อาศัยเร่ร่อนอยู่ในเขตป่า และเขตเชิงเขาเหล่านี้ กระทั่งได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากเจ้าของรีสอร์ท ให้ที่อยู่อาศัย และให้ข่าวสารโดยการรับจ้างทำงานเล็ก ๆ น้อยนอกจากการให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชม กับการเป็นสถาปนิกท่องเที่ยวล่องแก่งแล้ว หัวหน้ากลุ่มมานิกลุ่มนี้ ก็คือเผ่าไข่ มักจะออกไปล่าสัตว์และชุดหัวมันในเวลากลางวัน หรือบางครั้งอาจจะไปค้างในป่าสักวันสองวัน

ความน่าสนใจในแง่ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอกกับมานิกลุ่มนี้นับว่าน่าสนใจมาก กล่าวคือธุรกิจการท่องเที่ยวแบบครบวงจรที่ทำเงินให้กับโฮมสเตย์ต่างๆ แล้ว ไฮไลท์หนึ่งที่เป็นโปรแกรมเสริมสำหรับการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมคือ “การชมวิถีชีวิตเงาะป่าซาไก” ธุรกิจนี้ เริ่มจากป่าน้ำรีสอร์ทและรีสอร์ททับทุ่งทองที่ให้ความดูแล จากนั้นรีสอร์ทโฮมสเตย์ต่างๆ ก็เริ่มพากันทำธุรกิจชมเงาะป่าซาไกตามๆ กัน มีการเริ่มดึงดูดและการแข่งขันเพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยว รีสอร์ทหลายแห่ง เริ่มดึงดูดคนไปกินอยู่หลับนอนที่รีสอร์ทและให้ทำงานเป็นสถาปนิกเรือล่องแก่ง หรือทำงานเสิร์ฟอาหารที่รีสอร์ทบ้าง

ระบบความสัมพันธ์ที่ได้เริ่มดึงดูดคนไปอยู่กินในรีสอร์ท ส่งผลให้มานิกที่ถูกดึงดูดไปนั้นมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รู้จักการพูดคุย เข้าสังคม ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีรถมอเตอร์ไซด์ โทรศัพท์มือถือ

ส่วนผู้หญิงในกลุ่มก็จะอยู่เฝ้าบ้าน ให้นักท่องเที่ยวเอาขนมข้าวของ เงินมาให้เท่านั้นกลายเป็น ผู้ขายเท่านั้นที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางในทำการทำงาน ส่วนผู้หญิงก็มีหน้าที่ทำอาหาร เลี้ยงลูก ดูแลบ้านเรือนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ความสัมพันธ์นี้จะดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรคน ผนวกกับการไม่มี

ที่ทางเป็นหลักแหล่งของตนเอง ก็ไม่มีใครกล้ารับประกันได้ว่า มานิกลุ่มนี้ จะอาศัยอยู่ที่เดิม หรือจะต้องโยกย้ายถิ่นฐานการอยู่อาศัยไปที่อื่นอีกหรือเปล่า แต่ถ้านับในปัจจุบันและในอนาคตถ้าไม่มีปัญหาความขัดแย้งอะไร มานิกลุ่มนี้ก็ค่อยเปลี่ยนเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานถาวรภายในเวลาไม่เกินสองสามปีข้างหน้าอย่างแน่นอน

7. ชุมชนมานิกลุ่มเผ่าควน บ้านโละหาร ต. หุ่นาริ อ. ป่าบอน จ. พัทลุง

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N 615588.00 ม. ตะวันออก 790250.00 ม. เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 171 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มกึ่งเร่ร่อน กึ่งตั้งถิ่นฐาน (semi-sedentary) อาศัยอยู่บริเวณเหนือเขื่อนป่าบอน ต.หุ่นาริ อ.ป่าบอน จ.พัทลุง ใกล้ๆ กับหน้าตาเม่น หรือ บ้านบนเขาของนายสมภพ ทองทวี บริเวณที่อยู่อาศัยเป็นตะพักที่ราบแคบ ๆ บนเนินเขาลาดชัน ด้านทิศตะวันออกเป็นสวนยางพาราของชาวบ้าน ด้านเหนือและด้านทิศตะวันตกเป็นป่าเขาสูงของแนวเทือกเขาบรรทัด ทิศใต้ห่างออกไปประมาณ 200 เมตร เป็นแนวคดเคี้ยวของน้ำตกโละหารก่อนที่ลำน้ำสายนี้จะไหลลงไปยังเขื่อนป่าบอนทางทิศตะวันออก สภาพป่าบริเวณดังกล่าว เป็นป่าดิบชื้น หรือป่าฝนเขตร้อนตามสภาพปกติของป่าในภาคใต้ ลำธารสายเล็ก ๆ กระจายอยู่ตามหุบตามร่องเขาและมีน้ำไหลอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี แต่บริเวณเหนือเขื่อนดังกล่าว แม้จะเป็นแหล่งต้นน้ำบน

น้ำตกโละหาร บนเทือกเขาบรรทัดที่จะไหลลงเขื่อนป่าบอน ใน จ. พัทลุง

เขตป่าสูง แต่ก็มีชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงมานานและมีการหักร้างถางพงเพื่อปลูกยางพารา พืชเศรษฐกิจหลักของภาคใต้ นอกจากนี้ในสวนยางพาราบางแห่ง ยังปลูกผลไม้จำพวกลำไย เงาะทุเรียน ปะปนกันสวนยางพาราด้วยป่าบนเทือกเขาบรรทัด ยังพออุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยพืชพรรณธรรมชาติและไม่ใหญ่ยืนต้นนานาพันธุ์ แต่สัตว์ป่านั้นเหลือน้อยเต็มที และพบเห็นได้ยาก นอกจากนกสัตว์เล็กและแมลง

ต่าง ๆ แต่เขตป่านั้นเป็นป่าที่อยู่บนเนินเขาสูงชันและสลับซับซ้อน ส่วนด้านล่างถัดลงมานั้นเต็มไปด้วยพื้นที่สวนยางพาราที่ถูกบุกรุกจับจองของชาวบ้านเป็นพื้นที่กว้างเหนือเขื่อนป่าบอน

ลักษณะการดำรงชีวิต

มานิกลุ่มนี้ มีสมาชิกทั้งสิ้น 26 คน มีผู้อาวุโส ชื่อว่า “ควน” หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “เฒ่าควน” หรือ “กำนันควน” บรรดาศักดิ์พิเศษที่ชาวบ้านในแถบนี้อุปโลกน์ให้เพราะเข้าใจไปเองว่ามานิกลุ่มนี้มีระบบการปกครองแบบหัวหน้าเผ่า (Chief of Band) ซึ่งอาควนเอง ก็ดูจะไม่ค่อยจะเข้าใจบรรดาศักดิ์นี้สักเท่าไร เพียงแต่บอกว่า “ชาวบ้านพูดว่า กำนัน กูก็พูดตามชาวบ้านไปอย่างนั้น”

ลักษณะที่อยู่อาศัยหรือ “ฮะญะ” ของมานิกลุ่มนี้ มีลักษณะเป็นเพิงใบไม้ (Leaf Shelter) ประเภทใบหนา ใบพ้อ ใบชิง พืชตระกูลปาล์มใบของต้นหนา โดยจะเอามาทั้งกิ่งใหญ่ๆ ที่มีใบสองด้าน และพับก้านใบทั้งสองด้านเข้าหากันและสานสลับกันเหมือนกับการสานขัดแบบง่ายๆ จากนั้นก็นำมาวางซ้อนทับกันไปมาอย่างง่ายๆ เพื่อกันน้ำค้างแต่กันน้ำฝนได้ไม่ค่อยดีเท่าไร ใช้กิ่งทั้งสองด้านเป็นทั้งหลังคาและคานรับน้ำหนักใบไม้อื่น ๆ ในเวลาเดียวกัน บางหลังจะมุงหลังคาจนเกือบถึงพื้นเหลือทางออกเล็ก ๆ สองด้าน บางหลังจะเปิดโล่ง มีหลังคาเพียงด้านเดียว ที่นอนก็จะเป็นแคร่เตี้ยๆ ดัดพื้น ส่วนหัวจะยกสูงประมาณ 30 เซนติเมตร ข้างๆ จะมีกองไฟให้ความอบอุ่นและหุงหาอาหารเช่นเดียวกับมานิกลุ่มอื่น ๆ

“ฮะญะ” หรือ เพิงพักหลบร้อนของเฒ่าควน

ปากท้องของมานิกลุ่มนี้

ป่าทางฝั่งตะวันออกในเขต จ. พัทลุง มีลักษณะเป็นป่าบนเนินเขาที่ค่อนข้างชัน ส่วนพื้นที่ลาดชันน้อยนั้น ถูกบุกรุกจับจองเพื่อเป็นพื้นที่สวนยางพาราเสียส่วนมาก พืชพรรณและสัตว์ป่าจึงขาดความอุดมสมบูรณ์ไปมากตามปกติของเทือกเขาบรรทัด การหาอาหารจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว จึงไม่เพียงพอกับมานิกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะยังพอหาหัวมันป่า พอได้กินบ้าง แต่ก็ไม่สามารถหามาเลี้ยงคนทั้งกลุ่มให้สามารถกินอิ่มได้ทุก

วันมานิกลุ่มนี้จึงจำเป็นต้องออกมาติดต่อกับชาวบ้านในลักษณะการแลกเปลี่ยนของป่า กระทั่งมาเป็นการรับจ้างทำงาน ทำให้การอพยพเคลื่อนย้ายของมานิกลุ่มนี้ จำกัดวงแคบลงเรื่อย ๆ เนื่องจากจำเป็นต้องออกมาติดต่อยู่บ่อย ๆ การเลือกที่พักไกล ๆ จึงเป็นการไม่สะดวก ผู้ศึกษาพบว่า มานิกลุ่มนี้ มีรัศมีการอพยพแค่ประมาณ 2-4 ตารางกิโลเมตร และมักจะอาศัยอยู่ที่เดิมเป็นเวลานานหลายเดือน และเมื่อมีการอพยพก็เป็นการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยออกไปจากที่เดิมไม่กี่ไกลมากนัก เนื่องจากความสกปรกของที่พัก มีแมลง มด หนูมารบกวน แหล่งน้ำแห้งขอดในช่วงหน้าแล้งหรือเริ่มสกปรก

มานิกลุ่มนี้ หาเลี้ยงชีพสองลักษณะ 1 คือการหาหัวมันป่าและล่าสัตว์ โดยยังมีความรู้ในการหาอาหารจากป่าทรัพยากรในป่าก็ยังพอหาได้บ้างแต่ก็ยากลำบากพอสมควรเพราะต้องปีนป่ายภูเขาสูงชันและอันตราย อาจได้สัตว์เล็ก ๆ จำพวก ตะกวด นก กระรอก พาบแมว เต่า กบ ฯลฯ ลักษณะที่สองในการหาเลี้ยงชีพของมานิกลุ่มนี้ เป็นการติดต่อกับกลุ่มคนภายนอก ได้แก่การหาสัตว์ป่ามาขาย เช่นหมูป่า ตัวนึ่ง หาน้ำผึ้ง กล้วยไม้ป่ามาขายและแลกเงินไปซื้อข้าวสาร อาหาร ตะเกียงแบตเตอรี่ ไฟแช็ก ยาเส้น บางครั้งจะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ก็จะได้รับเงิน อาหารแห้งหรือเสื้อผ้า อยู่เป็นประจำไม่ขาดสาย โดยจะฝากเงินไว้กับลุงเม่น หรือเฒ่าเม่น ชาวบ้านที่ให้การดูแลมานิกลุ่มนี้ มานิกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยมีปัญหามากนักเรื่องปากท้องและการอยู่การกิน

ผู้วิจัยได้เดินทางจาก ชายป่าด้านตะวันตกของเทือกเขาบรรทัดเพื่อไปพบกับมานิกลุ่มเฒ่านควนบ้านโล๊ะหารนี้ โดยมีเฒ่าแซม มานีเป็นผู้นำทางเดินตัดเทือกเขาไปด้วยกันกับผู้วิจัย ผู้วิจัยพบว่าป่าผืนนั้น เป็นป่าสมบูรณ์อยู่พอสมควร ยังพอพบเห็นค่าง รอยหมูป่าสัตว์เล็กอื่น ๆ รวมทั้งปลอกกระสุนปืนลูกซองกระจายอยู่

เต็มป่า บนน้ำตกโละหารอีกด้านตะวันออกของเทือกเขาบรรทัดก็พบกระโหลกและซากหมูป่าขนาดใหญ่ เศษผ้าใบ ถูพลาสติกและขวดเหล้าโรงวางอยู่ใกล้ๆ มานิบอกว่า ชาวบ้านแถบนั้นนิยมเข้าป่ามาล่าสัตว์เป็นหมู่คณะ และมักจะมาผูกเปลตั่งแคมป์ กินเหล้าล่าสัตว์อยู่เสมอ เฒ่าแซมบอกว่าถึงแม้ว่าจะพอมีสัตว์ให้ล่า แต่ด้วยความสูงชันของภูมิประเทศก็เป็นอุปสรรคและความยากลำบากต่อการล่าสัตว์หรือหาของป่าประทังชีวิต ระหว่างทางก็พบสวนลำไยและสวนยางของชาวบ้านที่อยู่บนเขตภูเขาสูงมาก บางจุดเป็นพื้นที่ที่พืชจะถูกแผ้วถาง และมีป่าขนาดใหญ่ปกไว้เขียนว่า “เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเทือกเขาบรรทัด” ผู้วิจัยเองก็ไม่แน่ใจเหมือนกันว่าเครือข่ายนี้ก่อตั้งมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด และไม่แน่ใจด้วยว่าองค์กรนี้ก่อตั้งมาและมีสิทธิ์อันชอบธรรมในการตัดไม้ทำลายป่าและบุกรุกพื้นที่ป่ามาเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเองอย่างนั้นหรือ?

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

ในบันทึกของ John H. Brandt ได้กล่าวถึงมานิกลุ่มหนึ่งที่อยู่บริเวณ Lohjangkra ที่เขียนเมื่อปี 2503 ในวารสาร Journal of Siam Society ผู้วิจัยพยายามที่จะเทียบเคียงกับพื้นที่ปัจจุบันพบว่า Lohjangkra ในบันทึกของ Brandt น่าจะหมายถึงบ้าน โละจังกระ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกับพื้นที่ดังกล่าว อย่างไรก็ตามบันทึกของ Brandt ก็ได้ทำให้รายละเอียดพอที่จะสามารถเชื่อมโยงว่า มานิในบันทึกของ Brandt เป็นกลุ่มเดียวที่สืบเชื้อสายมาจากสมัยนั้นหรือเปล่า

สมาชิกมานิในกลุ่มนี้หลายคน ผู้วิจัยเคยพบอาศัยอยู่ร่วมกับกลุ่มของเฒ่าแซม ที่ภูผาเพชร ต.ปาล์มพัฒนา อ.มะนัง จ.สตูลเมื่อปี 2553 หลายคนจึงมีความคุ้นเคยกันดี มานิในกลุ่มนี้ เคยรักใคร่ชอบพอกับชาวบ้านคนหนึ่ง จนมีลูกด้วยกันคนหนึ่ง กระทั่งชาวบ้านฝ่ายชายนั้นเสียชีวิตเนื่องจากติดเชื้อ HIV แต่กระนั้นก็ไม่ทราบว่ามีฝ่ายหญิงนั้นติดเชื้อ HIV จากผู้เป็นสามีชาวบ้านด้วยหรือเปล่า ซึ่งกรณีที่น่าเป็นห่วงสำหรับประเด็นนี้ก็คือ รูปแบบการแต่งงานของมานิ ที่จะมีการเปลี่ยนคู่แต่งงานและอยู่กิน กล่าวคือ ผู้ชายสามารถแต่งงานได้หลายครั้ง แต่มีเมียได้แค่ครั้งละ 1 คน ผู้หญิงก็เช่นกันที่สามารถแต่งงานได้หลายครั้ง แต่มีสามีได้แค่ครั้งละ 1 คน ระบบดังกล่าวนี้ เป็นอันตรายมากเมื่อมีเชื้อ HIV เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จากจำนวนประชากรมานิที่น้อยมาอยู่แล้วแค่ประมาณไม่ถึง 300 คนและมีการแต่งงานกันภายในชาติพันธุ์เป็นส่วนใหญ่ โรคภัยนี้ก็อาจแพร่ระบาดและจะเป็นปัญหาลึกลับถึงขั้นหมดสิ้นเผ่าพันธุ์ได้เลยทีเดียว

8. ชุมชนมานิกลุ่มเฒ่าลอย น้ำตกไพรวัลย์ ต. คลองเจลิท อ. กงหรา จ. พัทลุง

*ยังไม่มีข้อมูล เนื่องจากช่วงที่ไปสำรวจ พบแต่เพิงร้างที่มานิได้ย้ายออกไปแล้ว ไม่มีใครทราบว่าย้ายไปที่ใด แต่รอบ ๆ บริเวณพิกัตดังกล่าว พบเพิงร้างและร่องรอยการอยู่อาศัยกระจายอยู่ทั่วบริเวณ ชาวบ้านก็เล่าว่ามีมานิกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่บริเวณนี้ ชื่อว่า “เฒ่าลอย” มีสมาชิกอยู่ราว 10 คน

พิกัตที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ: 47 N 601945.00 ม. ตะวันออก 816278.00 ม. เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล: 362 เมตร

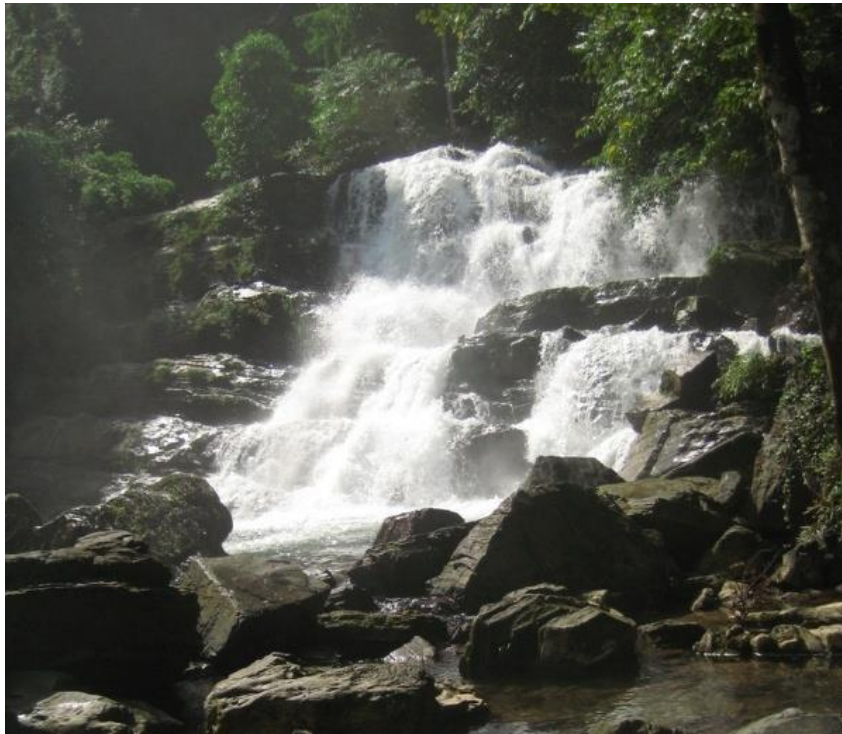
9. ชุมชนมานิกุลุ่มเต่าละ น้ำตกโตนตก บ้านควนไม้ดำ ต. ปะเหลียน อ. ปะเหลียน จง ตรัง

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : 47 N 596836.00 ม. ตะวันออก 804522.00 ม. เหนือ

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 339 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นเนินเขาที่ลาดชันติดกับเขตป่าเขาสูงด้านทิศตะวันออก มีลำธารเล็ก ๆ ไ่ว่พอได้ใช้อุปโภคบริโภคถัดลงไปด้านทิศใต้และทิศตะวันตกแค่ประมาณ 200 เมตร จะเป็นสวนยางพาราของชาวบ้าน

น้ำตกโตนตก

พื้นที่ที่มานิกุลุ่มนี้อาศัยอยู่ ตั้งอยู่ใกล้กับน้ำตกโตนตก เขตบ้านควนไม้ดำ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง โดยน้ำตกโตนตกนี้ เป็นช่องทางเดียวที่ขึ้นไปสู่บ้านตระ หรือที่ชาวบ้านแถบนั้นเรียกว่า “ในตระ” ที่ราบสูงกว้างใหญ่กลางหุบเขาที่แวดล้อมไปด้วยภูเขาสูงชัน รอยต่อของสามจังหวัดได้แก่ ตรัง พัทลุงและสตูล ครั้งหนึ่งพื้นที่นี้เคยเป็นฐานที่มั่นอันแข็งแกร่ง ของการเคลื่อนไหวต่อสู้กับรัฐบาลของกองกำลัง พคท.ภาคใต้ ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวนี้เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านได้บุกรุกหักร้างถางพง สร้างสวนยางพาราและสวนผลไม้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้เล่าว่า มีผู้คนอพยพเข้าไป บ้างก็เป็นแรงงานของนายทุนที่มาจากภาคอื่น บ้างก็ผู้หลบหนีคดีความ ในหมู่บ้านก็มีทั้งการพนัน ยาเสพติด อาวุธเถื่อนเป็นดินแดนที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในท้องที่ไม่ว่าที่เข้าไปสอดส่องดูแล เพราะเป็นพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด และมีกรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าไม้อยู่บ่อยครั้ง เช่นการเผาหรือถอนบ้านเรือนที่บุกรุก ชาวบ้านก็ได้ตอบด้วยการเผาจุดสกัดด่านของเจ้าหน้าที่เช่นกัน ความไม่เกรงกลัวกฎหมายบ้านเมือง บางครั้งชาวบ้านเอง

ก็อ้างว่าเคยมีเจ้าหน้าที่บางคนมาเรียกรับเงินจากชาวบ้าน ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีความระหองระแหงกันจนยากที่จะควบคุม

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

มานิกลุ่มนี้ ตั้งเพิงพักอยู่ด้านตะวันตกเฉียงใต้ของน้ำตกโตนตก บนเนินเขาอีกฟากหนึ่ง มีทั้งหมด 8 เพิง สร้างเพิงด้วยเสาไม้ขนาดใหญ่กว่ามานิกลุ่มที่ยังอพยพเคลื่อนย้ายเล็กน้อย โดยจะขุดหลุมฝังดิน มีไม้คานมุงหลังคาด้วยใบพ้อ ใบปุดช้าง และใบเนนาที่นำมาสานขัดกันไปมาเหมือนเสื่อ บ้างก็ปิดทับชั้นนอกสุดด้วยใบกล้วย บ้างก็กันผนังด้วยผ้าใบเก่าๆ หรือถุงปุ๋ย เพิงบางหลังยังปูที่นอนด้วยแคร่เตี้ยๆ ทำมุมเอียงกับพื้นดินเล็กน้อย ส่วนด้านหัวนอนเชิดขึ้น มีกองไฟอยู่ข้างๆ ที่ให้ความอบอุ่นตลอดเวลา เพิงบางหลังทำที่นอนเป็นแคร่ค่อนข้างถาวร บางหลังมีลักษณะค่อนข้างมิดชิด มีไม้กระดานมาปิดกันเป็นฝาผนังอย่างหนาๆ เพิงทุกหลังหันหน้าเข้าหากัน ตรงกลางชุมชนเป็นลานโล่ง

ชุมชนมานิกลุ่มเผ่าละ น้ำตกโตนตก ต. ปะเหลียน อ. ปะเหลียน จ. ตรัง

การใช้ใบต้นเหมามาสานขัดกันแล้วกันเป็นผนังด้านในสุด

มานิกลุ่มนี้ ประทับชีวิตด้วยการหากินหลายลักษณะ มีการขุดหาหัวมันปามาบ้างเล็กน้อย ด้วยการป็นปายภูเขาสูงชัน ที่ค่อนข้างเสี่ยงอันตรายเช่นเดียวกับการล่าสัตว์ ที่นาน ๆ ครั้งถึงจะได้ค้างตัวใหญ่ๆ ที่พอเพียงพอต่อทุกคนในกลุ่ม ส่วนใหญ่จะได้นก กระรอก ค้างคาว แต่ก็ไม่ได้หาได้บ่อย ๆ นอกจากการหาอาหารดังกล่าวแล้ว บางคนยังไปรับจ้างตัดหญ้า หรือรับจ้างเล็ก ๆ น้อยให้กับชาวบ้านที่ว่างในสวนยางพารา เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็อาจแบ่งข่าวสารอาหารแห้งมาให้บ้างในแต่ละเดือน ผู้ใหญ่บ้านหรือ อบต. ก็นำข่าวสาร ขนม ปลากระป๋องมาให้บ้าง บ้างก็ได้รับเงิน ขนมจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมแวะชมเป็นบางครั้งบางคราว และเผ่ายาว มานิในกลุ่มนี้ ก็มักจะชอบไปคลุกคลีกับชาวบ้านบางคนและดื่มสุราจนเมามายตาแดงอยู่เป็นประจำ จนทั้งมานิในกลุ่มและชาวบ้านต่างพากันอดทนระอาใจจนมานิในกลุ่มอื่น ๆ และชาวบ้านต่างรู้จักมานิคนนี้ดีว่า “ไ้ย่าวซี่เมา”

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่าละ น้ำตกโตนตก ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

*ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์

เผ่าละ

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

เท่าที่สอบถามเรื่องราวมานิจากกลุ่มนี้และกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งชาวบ้านเล่าว่า เดิมทีมานิจกลุ่มนี้ที่มีผู้อาวุโสในกลุ่มคือ เผ่าละ กับเผ่าสิง ได้อาศัยอยู่หากินอยู่ในหุบเขาตระ รอยต่อของสามจังหวัดที่เป็นที่ราบกลางหุบเขากว้างใหญ่ ต่อมาเมื่อนักวิชาการคนหนึ่งได้มีความคิดอย่างใดไม่ทราบ โดยการพยายามรวบรวมมานิจหลายคน ทั้งกลุ่มในตระกูลคือเผ่าละ เผ่าสิง เผ่าโซะที่เขา้ำเต้าและกลุ่มวังสายทองที่ จ.สตูล บางกลุ่มให้ไปอาศัยอยู่ที่สวนพฤกษศาสตร์สากลภาคใต้ โดยขึ้นรถสิบล้อและบอกว่าที่นั่นมีอาหารมีที่พักจะได้ไม่ต้องอยากมานิจหลายคนจึงยอมไปอยู่ที่นั่น กระทั่งเผ่าสิง มีอาการมาลาเรียกำเริบ นักวิชาการผู้นั้นจึงได้พาไปโรงพยาบาล แต่ไม่สามารถบรรเทาอาการและรู้สึกว่าจะเกินจะเยียวยา นักวิชาการผู้นั้นจึงได้นำเผ่าสิง มาส่งให้กลับเข้าป่าที่บริเวณน้ำตกโดนตก ไม่นานนักมานิคคนดังกล่าวก็ได้เสียชีวิตที่บริเวณใกล้น้ำตกโดนตกดังกล่าว ส่วนมานิคคนอื่นๆ ที่เหลือ ก็รู้สึกเหมือนกับถูกหลอกให้มาอยู่ไม่มีอาหารกินมากมายอย่างที่เคยตกลงกันไว้ กระทั่งชาวบ้านคนหนึ่ง ใน ต.ปะเหลียน ได้นำรถบรรทุกไปแอบพามานิจออกมาจากสวนพฤกษศาสตร์สากล และมาส่งที่น้ำตกโดนตกทางขึ้นบ้านตระกูลดังกล่าว มานิจหลายๆ คนเดินตัดป่าไปขอความช่วยเหลือจากมานิจกลุ่มเผ่าชัยคลองตง บ้านควนไม้ดำ ให้นำทางในป่าไปส่งยังบริเวณเขตแดน จ.สตูล และเดินต่อกลับไปยังแถบบ้านทับทุ่ง วังสายทอง หลายคนอยู่รวมกันใหม่ตั้งเป็นกลุ่มที่อาศัยหากินอยู่ในหุบเขาตระ ส่วนเผ่าละ ก็ได้หากินอยู่บริเวณทางขึ้นตระกูลโดนตกดังกล่าว หลังจากนั้นไม่นานก็มีข่าวว่า เหตุที่เผ่าสิงตายเพราะนักวิชาการคนนี้นำเผ่าสิงไปให้ฝรั่งดน้ำเชื้อ ทำให้เผ่าสิงตายในที่สุด ข่าวนี้แพร่กระจายและรับรู้ไปทั่วในกลุ่มของมานิจในเทือกเขาบรรทัด ทำให้มานิจต่าง ๆ หวาดกลัวและไม่ชอบนักวิชาการคนดังกล่าว โดยเฉพาะกลุ่มที่เคยรับไปอยู่ที่สวนพฤกษศาสตร์สากล ทุกคนที่เคยไปอยู่ที่นั่นค่อนข้างจะมีความหวาดระแวงคนภายนอกมาก โดยเฉพาะกลุ่มเผ่าแซมที่แต่เดิมหากินอยู่ในตระกูล แต่ไม่ออกมาพบเจอผู้คน ก่อนที่จะไปอาศัยอยู่เหนือคลองป่าบอนชั่วระยะเวลา

หนึ่งและลงมาอาศัยหากินในเขตพื้ตลิ่งและสตูลจนปัจจุบัน เฒ่าเฒ่าเอง แต่เดิมก็เป็นกลุ่มที่หวาดระแวงคนภายนอกมากและหวาดระแวงแม้กระทั่งมาด้วยตนเอง ซึ่งมานิกกลุ่มอื่น ๆ เฒ่าเฒ่า ก่อนหน้านี้พวกตนเคยเดินทางไปเยี่ยมมานิกกลุ่มเฒ่าเฒ่า แต่ทุกคนกลับวิ่งหนีเข้าป่าไปไม่ยอมออกมาพบแม้กระทั่งรู้ว่าเป็นมาด้วยตนเอง

10. ชุมชนมานิกกลุ่มเฒ่าเฒ่า บ้านเจ้าพะ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ : N/A

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล :

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศและสภาพแวดล้อม มานิกกลุ่มนี้ เดิมทีอาศัยอยู่บริเวณเขาหัวสุม บ้านเจ้าพะ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง เขาหัวสุม หรือเขาหัวสุม มีลักษณะเป็นเทือกเขาหินปูนสูงชะลูดยอดโค้งมน มองดูไกล ๆ คล้ายๆ สุ่มไก่ รอบ ๆ ภูเขาเป็นป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่สวนยางพารา ปัจจุบันได้ย้ายมาอยู่บริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า ปลายคลองเขาหัวสุมตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2553 เนื่องจากถูกรื้อขับไล่ออกจากพื้นที่

มานิกกลุ่มนี้ตั้งกระท่อมอาศัยอยู่ในสวนยางพาราอ่อน ของชาวบ้านคนหนึ่ง และใช้น้ำจากลำธารเล็ก ๆ อุปโภคบริโภค ซึ่งลำน้ำก็เริ่มมีตะไคร่น้ำ ขยะ และความสกปรกที่ส่งผลต่อสุขภาพอนามัย สภาพแวดล้อมเป็น

สวຍยางพาราที่ยังไม่โตเต็มที่ที่พอจะกรีดได้ ห่างออกไปด้านทิศตะวันออกประมาณ 500 เมตร จะเป็นเขตป่าสูงของเทือกเขาบรรทัด ทิศใต้ติดกับเขต ต. ลิพัง อ. ปะเหลียน จ. ตรัง รอบชุมชนเป็นสวนยางพาราและป่าเสื่อมโทรมที่เตรียมปลูกยางพารา พื้นที่ดังกล่าวตั้งแต่บ้านเจ้าพะไปบรรจบเทือกเขาบรรทัดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัดแทบทั้งสิ้น บางส่วนเป็นพื้นที่ชาวบ้านอาศัยอยู่มานานแล้ว บางส่วนเป็นพื้นที่ที่เพิ่งถูกบุกรุกจับจองมาไม่นาน ปัจจุบันยังมีการลักลอบตัดไม้ บุกรุกจับจองพื้นที่ป่ามาเป็นที่ดินของตนเองอยู่เสมอ

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

มานิกลุ่มเผ่าไซ้ เป็นกลุ่มมานิกลุ่มหนึ่งใน จ.ตรัง ที่มีลักษณะลักษณะทางวิวัฒนาการอย่างเห็นได้ชัดจากความที่น่าจะพัฒนาไปสู่กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานและมีที่ทางอยู่อาศัยมั่นคง แต่ปัญหาปัจจัยหลายๆ อย่างทำให้มานิกลุ่มนี้อยู่ในสภาวะ กลับไม่ได้ ไปไม่ถึง

มานิกลุ่มนี้สร้างที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะกระท่อม หลังคามุงด้วยใบพืชตระกูลปาล์ม ชิง ใบกล้วย ถ้าฝนตกหนักๆ ก็ไม่ค่อยจะทานทนได้บางคนเอา ผ้าใบเล็ก ๆ มามุงและทับด้วยใบไม้อีกชั้นหนึ่งเพื่อกันน้ำฝนรั่ว

นายไซ้หรือเกลอไซ้ ผู้อาวุโสในกลุ่มนี้

ด้านหลังจะเป็นกระท่อมของสมาชิกในกลุ่มที่ตั้งอยู่ในสวนยางพาราของชาวบ้าน

กระท่อม

กระท่อมที่อยู่อาศัยที่ใช้บังแดดบังฝนไม่ค่อยจะได้

กองไฟเป็นสิ่งเดียวที่ช่วยคลายความเหน็ดเหนื่อย ไล่ยุงและแมลงต่าง ๆ

ตอนเช้าพ่อแก่ไข่มักจะถือมิดเข้าไปในสวนยาง ป่าเสื่อมโทรม หรือผืนป่าที่พอยังเป็นป่าอยู่ แต่อยู่ไกลออกไปและสูงชันมาก เพื่อไปล่าสัตว์และหาหัวมันป่า แต่เกือบทุกครั้งที่ไม่ไป กลับมามักจะไม่มีอะไรติดไม้ติดมือมาเลยนอกจากไม้พินก่อไฟไม่กี่ท่อน พ่อแก่ไข่มักบอกว่า “ไปยังนั่นแหละ” หมายถึง ถึงแม้ว่ารู้ว่าจะไม่ได้อะไร แต่ก็ยังไปอยู่ บางครั้งผู้หญิงและคนแก่ก็จะไปตกปลาบนแอ่งน้ำตกหรือลำธารเล็ก ๆ มาเป็นอาหารแต่ก็ได้น้อย ไม่เพียงพอจะเป็นอาหารสำหรับทั้งกลุ่ม ผู้ชายบางคนมีปืนยาวที่ได้มาจากชาวบ้านเพื่อใช้ในการล่าสัตว์ป่ามาขายให้กับชาวบ้าน เมื่อได้เงินมาก็จะซื้อมอเตอร์ไซด์ไปซื้อข้าวสาร และเนื้อไก่ เนื้อปลา และมาแจกจ่ายแบ่งปันกันในกลุ่ม เมื่อแจกจ่ายกันเสร็จแต่ละครอบครัวก็จะนำไปปรุงอาหารเอง มีหม้อ กระทะ ช้อน กะลามะพร้าวที่เป็นอุปกรณ์ในการทำครัว ยังมีการใช้กระบอกไม้ไผ่ในปรุงอาหารอยู่บ้าง

ในช่วงเดือนมกราคม ปี 2554 มานิกุลนี้บอกว่ากำลังถางพื้นที่ป่าบนเขาสูงเพื่อจะทำสวนยางพารา พวกเขาเคยถางที่ป่า และปลูกยางมาแล้วหลายพื้นที่แต่ก็โดนชาวบ้านไล่ที่ทุกครั้ง คราวนี้จึงต้องหนีไปทำบนเขาสูงชัน โดยพวกเขาจะรับจ้างและเก็บเงินเพื่อไปซื้อลูกยางพารามาเพาะเมล็ด ตีดาและปลูก จากนั้นก็ต้องหาเงินซื้อปุ๋ยอีก มานิเล่าว่า พวกเขาเคยเพาะเมล็ด ตีดาและปลูกเพราะมีชาวบ้านมาสอนให้ทำ พอปลูกเสร็จก็จะโดนไล่ออกมาและทำใหม่เรื่อย ๆ ซ้ำแล้วซ้ำอีก

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่าไข่ บ้านเจ้าพะ ต. ปะเหลียน อ. ปะเหลียน จ. ตรัง

*ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์ (ดูที่ :รายชื่อประชากรมานิในเทือกเขาบรรทัด จ. ตรัง สตูล พัทลุง(ยังไม่สมบูรณ์))

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

มานิกลุ่มเกลือไข่ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า พ่อแก่ไข่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวบ้านบ้านเจ้าพะ และบ้านสันติราษฎร์ มานานหลายสิบปี เดิมทีที่พื้นที่แถบเขาหัวส้มยังเป็นป่ารกและไม่ค่อยมีคนอาศัยอยู่ มานิกลุ่มนี้ก็ได้เร่ร่อนหากิน กระทั่งผืนป่าเหล่านี้ถูกบุกรุกมากขึ้นจนไม่สามารถดำรงชีวิตด้วยการหาของป่าแบบดั้งเดิมได้ มานิกลุ่มนี้จึงมีอาชีพรับจ้าง งานรับจ้างหนึ่งที่ชาวบ้านมักจะจ้างก็คือ ถางและเผา พื้นที่ป่า กระทั่งเป็นป่าเสื่อมโทรมก็จะปลูกพันธุ์ยางพาราและขับไล่มานิผู้รับจ้างออกนอกพื้นที่ทันที วิธีการขับไล่ก็มีตั้งแต่ การบอก บังคับ ช่มชู้ กระทั่งการเผากระท่อม จากการสอบถามพบว่า การถูกไล่ที่นี้เกิดขึ้นเป็นประจำปีละครั้งสองครั้ง จนพื้นที่ป่าแถบเขาหัวส้มเกลี้ยงกลายเป็นสวนยางพาราของชาวบ้านและผู้มีอิทธิพลบางคน และผู้ศึกษาพบว่า วิธีการเปลี่ยนพื้นที่ป่าของชาวบ้านนั้น นิยมจ้างให้มานิเป็นคนแผ้วถางเพราะเจ้าหน้าที่ป่าไม้รู้สึกตะขิดตะขวงใจและไม่กล้าที่จะจับกุมมานิเหล่านี้ ส่งผลให้มานิเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือที่มีค่า แต่ให้ค่าตอบแทนแรงงานที่มีค่าด้วยข้าวสารเล็ก ๆ น้อย ๆ กับเนื้อไก่ปลาบ้าง

มานิกลุ่มนี้ มีประสบการณ์ที่เจ็บปวดจากการถูกกระทำจากคนภายนอกมากมายหลายเหตุการณ์ แต่มีกรณีหนึ่งที่เป็นบาดแผลทางจิตใจที่ยากจะเยียวยา และผู้วิจัยเองก็รู้สึกสะเทือนใจกับเหตุการณ์ดังกล่าวอย่างมาก ชาวบ้านคนหนึ่ง (ไม่ประสงค์ออกนาม) เล่าว่า เมื่อก่อนมีชาวบ้านคนหนึ่งที่เป็นผู้พอมิหน้ามีตาในบ้านเจ้าพะ และเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เขามีครอบครัวและมีลูกมีหลานอยู่แล้ว แต่ได้ไปรักใคร่ชอบพอกับหญิงมานิลูกสาวเผ่าไข่ จนกระทั่งมานิเกิดตั้งท้องขึ้นมา ลูกชายชาวบ้านที่มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับหญิงมานินี้ ก็กลัวว่าจะอับอายชาวบ้านร้านตลาดว่าพ่อตัวเองไปมีอะไรกับคนป่าแล้วก็ทำคนป่าท้อง ลูกชายกับพวกจำนวนหนึ่ง จึงได้

หลอกให้มานิพนธ์ที่กำลังตั้งห้องนั้นออกมาจากกลุ่ม แล้วใช้ปืนยิงจ่อศีรษะ แล้วใช้มีดผ่าท้องควักเอาเด็กออกจากนั้นก็เอาศพถ่วงน้ำ แต่เคราะห์ไม่ค่อยดีที่คืนนั้นฝนตกหนัก ทำให้เกิดน้ำหลากจนศพมานิพนธ์ถูกพัดไปติดรากไม้ในลำธารในหมู่บ้านสร้างความสลดใจแก่ผู้พบเห็น แต่ไม่พบศพลูกที่ถูกผ่าออก ชาวบ้านที่เล่าให้ฟังบอกว่า พอได้ยินข่าว เขาก็โกรธมาก และไปต่อว่าต่อขานในความเหี้ยมโหดของครอบครัวนั้น และสาปแช่งต่าง ๆ นานา แต่ในขณะที่ชาวบ้านคนนั้นเล่าให้ฟัง เขาก็นิ่งเงียบไปพักหนึ่ง และกล่าวกับผู้ศึกษาว่า “สิ่งที่เล่าให้ฟังเมื่อครู่นี้ ลืมมันไปซะเถอะ ถือซะว่าผมไม่เคยเล่าอะไรให้ฟัง” ผู้ศึกษาเข้าใจว่า ชาวบ้านคนนั้นเกิดความกลัวอิทธิพลของครอบครัวนั้นและระแวงว่าผู้วิจัยจะนำเรื่องนี้ออกไปเล่ากับสังคมภายนอก และผลกระทบและความวุ่นวายเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ก็จะมาตามมา อาจทำให้เห็นความซับซ้อนของการถูกกระทำของคนกลุ่มนี้ราวกับว่าไม่ใช่คน ซึ่งถ้าเทียบกับมานิกกลุ่มอื่น ๆ ในเทือกเขาบรรทัด มานิกกลุ่มนี้ก็ประสบปัญหารุนแรงมากที่สุด

กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานถาวรแล้ว

11. ชุมชนมานิกลุ่มเผ่าชัย บ้านควนไม้ดำ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ :

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล :

สภาพภูมิประเทศ

ชาวมานิกลุ่มนี้ มีถิ่นอาศัยอยู่ในหมู่บ้านคลองตง ม. 2 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง พิกัดแผนที่ UTM 47N 595364.41 800638.70 สูงจากระดับน้ำทะเล 180 เมตร ห่างจากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สันติราษฎร์ประชาบำรุงไปทางตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 4.5 กิโลเมตรโดยพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ด้านฝั่งตะวันตกที่มีลักษณะเป็นกลุ่มทิวเขาที่สลับซับซ้อนกินพื้นที่บริเวณกว้างและเป็น แหล่งต้นน้ำที่สำคัญในเขต อ.ปะเหลียนและ อ.ย่านตาขาว จ. ตรังด้วยส่วนด้านตะวันออกของ อ.ปะเหลียนติด กับเขต อ.ตะโหมด จ.พัทลุง โดยเป็นเขตเทือกเขาบรรทัดที่ทอดตัวจาก จ. นครศรีธรรมราช ลงมาถึงด้านใต้คือ จ.สตูล

มานิกลุ่มนี้ตั้งบ้านเรือนอยู่บนที่ราบบนหุบเขาสูงประมาณ 200 เมตร
จากระดับน้ำทะเล มีทางแคบ ๆ และสูงชันที่มานิและชาวบ้านใช้สัญจรไปมา

มานิกลุ่มนี้ อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณดังกล่าว แต่ละครอบครัวจะมีบ้านเรือนตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน ยกเว้น บ้านของนายดำและครอบครัวที่มีสมาชิก 11 คน ที่จะอยู่ห่างออกมา โดย บ้านของนายดำ เป็นครอบครัวที่มีวิถีชีวิตแบบชาวบ้านทั่วไป แต่มีเครื่องปั่นไฟ เพราะไฟฟ้าเข้าไม่ถึง มีโทรทัศน์ดาวเทียม ไฟฟ้า และนายดำจะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับครอบครัวและมานิคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

มานิกลุ่มนี้ ตั้งชุมชนเป็นหลักแหล่งอยู่ในหุบเขาที่ชาวบ้านเรียกว่า “บ้านคลองตง” โดยคลองตงนี้เป็นลำน้ำสายหลักที่ทอดกลางหุบเขาที่มานิและชาวบ้านในหุบเขานี้ใช้อุปโภคบริโภค ในตลอดหุบเขาที่เป็นที่ราบหลายร้อยไร่จะเป็นสวนยางพาราของชาวบ้านเกือบทั้งสิ้น โดยชุมชนมานิกลุ่มนี้จะอยู่ด้านในสุดของหุบเขา ซึ่งทางเข้าชุมชนก็จะเป็นบ้านไม้หลุมพองขนาดใหญ่ของนายดำกับครอบครัว ที่มีเครื่องปั่นไฟ โทรทัศน์จานดาวเทียม ถัดจากบ้านนายดำก็จะเป็นบ้านของชาวบ้านครอบครัวหนึ่งที่เพิ่งได้มาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่และขายข้าวสารอาหารแห้ง ขนม เนื้อสด เหล้า เบียร์ ถัดจากบ้านหลังนี้ไปประมาณ 200 เมตรก็จะเป็นชุมชนมานิที่อยู่ในสวนยางพารา ด้านหลังชุมชนจะเป็นภูเขาหินปูนสูงชันที่เป็นต้นกำเนิดของลำน้ำคลองตงนี้

มานิกลุ่มนี้ มีครัวเรือนทั้งหมด 9 หลังคาเรือนสร้างด้วยไม้จำพวกไม้หลุมพอ หรือไม้เนื้อแข็งที่หาได้ง่ายในบริเวณนั้น จากนั้นก็นำมาแปรรูปเป็นเสาและไม้กระดาน โดยจะสร้างบ้านขนาดไม่ใหญ่มาก มักจะยกพื้นสูง มุงหลังคาด้วยกระเบื้องลอนเป็นส่วนใหญ่ มีบ้างที่มุงหลังคาด้วยสังกะสี รอบบ้านก็จะปลูกผลไม้ จำพวกเงาะ ลองกอง ขนุน มะพร้าว หมาก สับปะรด มันทะเทศ เผือก

บ้านและรถมอเตอร์ไซด์ของนายเห็งมานิกลุ่มนี้ ด้านหลังเป็นสวนยางพารา แหล่งรายได้สำคัญในปัจจุบัน

ในภาพจะเห็นต้นมะพร้าว ขนุน มะละกอ ที่มานิกลุ่มนี้ปลูกไว้มานาน

ปัจจุบันมานี้ในกลุ่มนี้ ดำรงชีวิตด้วยการทำสวนยางพารา และทำข้าวไร่ มีพื้นที่ที่เป็นสวนยางพาราของตนเองประมาณ 20 ไร่ โดยจะกรีดยางพาราในวันที่ฝนไม่ตกและทำก้อนยางพาราตากแดดพอให้แห้งแล้วใส่กระสอบบรรจุทุกใส่รถมอเตอร์ไซด์ไปขาย รายได้ก็ผันแปรไปตามราคาที่สูงลงของราคายางพาราที่รับซื้อ เมื่อได้เงินมาก็จะนำเงินไปซื้อข้าวสาร เนื้อสัตว์จำพวกหมู ไก่ ปลา มาทำกับข้าว นอกจากนั้นก็จะซื้อขนม บุหรี่ มีด เสื้อผ้าจากนั้นก็จะขนข้าวของกลับไปแจกกับทุก ๆ คน นอกจากการกรีดยางพาราแล้ว มานี้ในกลุ่มนี้ ยังรับจ้างทำงานตัดหญ้า ฉีดหญ้า และยังหาน้ำฝั้งป่าในช่วงหน้าแล้ง และมีการหายาสมุนไพรมาตากแห้งและขายแก่ผู้ที่มักจะมาสั่งซื้อคราวละมาก ๆ

ยางพาราที่กรีดยัดจะตากแดดให้แห้งจนเป็นก้อนแล้วจะใส่กระสอบขนไปขายในหมู่บ้าน

ช่วงเดือนกันยายน มานิกลุ่มนี้จะปลูกข้าวไร่และเก็บเกี่ยวช่วงเดือนธันวาคม

รถมอเตอร์ไซด์ที่ปรับแต่งเป็นล้อวิบาก พาหนะสำคัญในปัจจุบันของมานิกลุ่มนี้

แม้ว่ามานิกลุ่มนี้จะมีอาชีพที่ค่อนข้างมั่นคง อย่างไรก็ตามผู้ขายบางคนในกลุ่มก็ชอบที่จะเข้าป่าไปล่าสัตว์ บางครั้งก็อาจจะไปเที่ยวไปนอนในป่าคราวละสามสี่วัน แล้วก็กลับมาหาครอบครัวโดยที่ไม่ได้อพยพโยกย้ายไปที่อื่น

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ชาวมานิกลุ่มนี้ทุกคนล้วนเป็นเครือญาติเดียวกันทั้งหมด โดยมีสมาชิกทั้งสิ้น 44 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 26 คน ซึ่งในกลุ่มนี้จะมีชาวบ้านที่เป็นคนไทย คือนายประดิษฐ์ ปักซี่ หรือนายดำ เข้ามาแต่งงานกับหญิงมานิ คือนางฝา ซึ่งทั้งสองมีลูกทั้งหมด 9 คน ปัจจุบัน มานิตั้งหมดได้รับการเพิ่มชื่อเข้าในทะเบียนบ้าน ทร. 14 ที่ออกให้โดย อ. ปะเหลียน จ. ตรัง เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2554 และออกบัตรประจำตัวประชาชนขึ้นต้นด้วยเลข 5 ออกเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2554

มานิกลุ่มแรกที่ได้รับสถานะบุคคลตามกฎหมายไทย

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่าชัย บ้านควนไม้ดำ ต. ปะเหลียน อ. ปะเหลียน จังหวัดตรัง

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	หมายเหตุ
2	ชัย	ช	เดช	บั้ง	หว่า	ยะ	ผู้นำกลุ่ม
2	บ๊ะ	ญ	ชู	นาง	สัง	หว่า,พิน,ฝา,หุย,แบน,แจ่ม,ล้อม	
3	เห้ง	ช	ไช้ะ	แดง	ยะ	ออง,หวั็ก,ปอ,ปู้,แมป	
3	หยา	ช	ไช้ะ	แดง	พิน	รี,เนียน	
3	นุช	ญ	ไช้ะ	แดง	แบน	ข้อ,บอล,วุฒิ,คม,เมาะ,โป้ท	
3	เท่ง	ญ	ไช้	เหี้ยง	หุย	ฉาย,โจ,มู๋,พง,อ้อม	
3	ยะ	ญ	ชัย	หว่า	เห้ง	ออง,หวั็ก,ปอ,ปู้,แมป	
3	แจ่ม	ช	สัง	บ๊ะ	รี	กลม,กลอย	

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	หมายเหตุ
3	ล้อม	ช	สัง	บ๊ยะ	บี้		
3	แบน	ช	สัง	บ๊ยะ	นุช	ซ้อ,บอล,วุฒิ,คม,เมาะ,โบ๊ท	
3	หยู	ช	สัง	บ๊ยะ	เท่ง	ฉาย,โจ,มู๋,พง,อ้อม	
3	พิน	ญ	สัง	บ๊ยะ	หยยา	รี,เนียน	
3	ฝา	ญ	สัง	บ๊ยะ	ประดิษฐ์ (ชาวบ้าน)	ศักดิ์, วรรณดี,ราตรี,อำพัน,วัฒนา, จันทิมา,อำพร,ธวัชชัย ,เสาวลักษณ์	
3	หว่า	ญ	สัง	บ๊ยะ	ชัย	ยะ	
4	ปอ	ช	เห้ง	ยะ			
4	แมป	ญ	เห้ง	ยะ			
4	ปุย	ญ	เห้ง	ยะ			
4	หวั็ก	ญ	เห้ง	ยะ			
4	ออง	ญ	เห้ง	ยะ			
4	โบ๊ท	ช	แบน	นุช			
4	คม	ช	แบน	นุช			
4	บอล	ช	แบน	นุช			
4	วุฒิ	ช	แบน	นุช			
4	เมาะ	ญ	แบน	นุช			
4	ซ้อ	ญ	แบน	นุช			
4	บี้	ญ	ชา	ลือ	ล้อม		
4	ธวัชชัย	ช	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	วัฒนา	ช	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	ศักดิ์	ช	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	เสาวลักษณ์	ญ	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	จันทิมา	ญ	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	ราตรี	ญ	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	วรรณดี	ญ	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	อำพร	ญ	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	อำพัน	ญ	ประดิษฐ์	ฝา			ลูกครึ่ง
4	รี	ญ	หยยา	พิน	แจ่ม	กลม,กลอย	
4	เนียน	ญ	หยยา	พิน			
4	โจ	ช	หยู	เท่ง			
4	พง	ช	หยู	เท่ง			

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	หมายเหตุ
4	ฉาย	ญ	หยู	เพ่ง			
4	มู๊	ญ	หยู	เพ่ง			
4	อ้อม	ญ	หยู	เพ่ง			

นายชัยหรือเกลอชัย ผู้อาวุโสในกลุ่มมานิคลองตง
ที่เดินทางมากจาก จ. สตูลเมื่อหลายสิบปีก่อน

นายประดิษฐ์ ปักชี หรือนายดำ ชาวบ้าน อ.ย่านตาขาว จ.ตรัง
ผู้ที่แต่งงานกับนางผาหึงมานิและมีบุตรด้วยกัน 9 คน

สังเกตในภาพจะเห็นมานิที่มีลักษณะทางกายภาพที่คงเอกลักษณ์กับมานิที่มีผิวขาวผอมตรง

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

ตามหลักฐานทางเอกสารงานวิชาการทั้งของ I.H.N Evans และ John H. Brandt ได้กล่าวถึงที่อยู่ของมานิกกลุ่มหนึ่งได้อาศัยอยู่บริเวณ Kuan Mai Dam ตรงกับ ม.4 บ้านควนไม้ดำ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ดังหากลุ่มนี้เป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่อ้างในเอกสารข้างต้น อาจจะพอสันนิษฐานได้ว่ามานิกกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวมาแล้วไม่ต่ำกว่า 70-80 เป็นอย่างน้อย ชาวบ้านแถบนั้นก็เล่าว่า เคยเจอมานิกกลุ่มนี้ตั้งแต่ ประมาณ ปี 2500 หรือประมาณ 50 ปีมาแล้ว

หลังจากนั้นมา พื้นที่ป่าในเขตบ้านควนไม้ดำก็กลายเป็นฐานที่มั่นของกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยภาคใต้

กระทั่ง ปี 2529 นายประดิษฐ์ ปักชีหรือนายดำ คนงานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด ได้มาแต่งงานอยู่กับลูกสาวของเกลอสังหรือนายสังหวนำกลุ่มมานิกกลุ่มนี้ ชื่อ ฝา หรือ นางฝา ที่ได้อาศัยอยู่บริเวณทุ่งหญ้าคา หลังจากแต่งงานก็มีลูกชายเกิดปี 2529 ด้วยกัน 1 คนและในปีเดียวกันก็ได้ย้ายจาก ทุ่งหญ้าคาไปกระทั้งอาศัยอยู่ที่ปัจจุบันเนื่องจากถูกใช้เป็นแรงงานในการถางป่า เมื่อถางเสร็จก็ถูกไล่ที่ไปเรื่อย ๆ

การแต่งงานอยู่กินระหว่างนายดำกับคนมานิที่เกิดขึ้นนี้ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตของมานิกจากเดิมมาจนกระทั่งมีวิถีชีวิตในปัจจุบัน นายดำนั้นเป็นทั้งผู้ที่คอยปกป้องดูแลคนภายนอกที่จะเข้ามารังแกและยังได้ถ่ายทอดวิธีการดำรงชีวิตแบบชาวบ้าน ให้เทคโนโลยีภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการสร้างบ้านเรือน สอนให้ทำสวนยางพารา และการหาของป่าต่าง ๆ ไปขายเพื่อใช้เงินมาซื้อข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ อย่างไรก็ดี ชาวบ้านบางคนก็ยังว่าจ้างให้มานิถางพื้นที่ป่าเพื่อเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ทำการเกษตรและสวนยางพาราอยู่เรื่อย ๆ

เนื่องจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ไม่สามารถจับกุมมาได้ ส่วนค่าตอบแทนการหักล้างถางพงนั้นก็เป็นการเอารัดเอาเปรียบ ที่มีค่าตอบแทนเพียงแค่ข่าวสารประดังชีวิตเป็นม้อๆ เท่านั้น

ปี 3532 อ.สุรินทร์ ภู่อจรร อ.ประจำคณะโบราณคดีและทีมวิจัยโครงการวัฒนธรรมโฮบีนเนียนในประเทศไทย ได้เดินทางเข้ามาศึกษาด้านโบราณคดี มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ภาษาศาสตร์ ฯลฯ ที่มานิกลุ่มนี้ ซึ่งในรายงานของโครงการดังกล่าวก็ได้แสดงภาพที่คลุมเครือเกี่ยวกับมานิใน จ.ตรัง ที่ชัดเจนมากขึ้น

ปี 2535 จากการช่วยเหลือของ อ.สุรินทร์ ภู่อจรร บุตรของนายดำ 5 คนจึงได้รับลงรายการสัญชาติไทย ได้เพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านและได้รับสูติบัตร และได้้นำบุตรคนโตของนายดำกับนางผา ไปเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่ จ.สุราษฎร์ธานี

หลังจากนั้นมา นายดำก็ได้ถางป่าเพื่อปลูกยางพาราและแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งให้มานิทำกิน ได้แก่ปลูกข้าวไร่ และทำสวนยางพารา ต่อมาก็มีหน่วยงานภาคเอกชนต่างๆ เข้ามาศึกษาวิจัยและพัฒนา อาทิ กลุ่มนักวิจัยจากประเทศสิงคโปร์ได้เข้ามาสร้างเพิงเรียนหนังสือ สร้างเล้าไก่ หอ้งน้ำ สอนปลูกพืชผักผลไม้ต่าง ๆ แต่พอกลุ่มผู้สนับสนุนกลับไปทั้งเพิงที่ใช้เรียน ก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์ถูกทิ้งร้างพุง การเลี้ยงไก่ก็ไม่สามารถเลี้ยงได้ เพราะมานิกลุ่มนี้เมื่อรู้ว่ามีคนให้ไก่มาก็จัดการฆ่าแล้วแบ่งกันไปทำอาหาร นอกจากความอดอยากหิวโหยแล้ว การเลี้ยงสัตว์ไว้กิน ถือเป็นเรื่องใหม่ที่เข้ามาในวัฒนธรรมของมานิกลุ่มนี้ที่มีวิถีคิดแบบกลุ่มชนหาของป่าล่าสัตว์มานาน นอกจากสุนัขและแมวที่มานิไม่กินแล้ว พบว่าไม่สามารถเลี้ยงสัตว์อื่นได้เลย

มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่รู้จักกันทั่วไปมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ จึงมีหน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้ามาหวังที่จะช่วยเหลือและพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องมีดังนี้

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสันติราษฎร์ ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง ที่อยู่ห่างจากชุมชนมานิกลุ่มนี้ประมาณ 4 กิโลเมตรได้ส่งเสริมให้นำเด็กมานิที่อยู่ในวัยเล่าเรียนมารับการศึกษาเล่าเรียน การเล่าเรียนนั้น เด็ก ๆ มานิ ไม่สามารถเล่าเรียนได้เหมือนกับนักเรียนคนอื่น ๆ เพราะมานิไม่ชอบกฎระเบียบ บางครั้งก็โดนล้อ บ้างก็ไม่ตั้งใจเรียน คือ ดูด่าว่ากล่าวก็ไม่ใช่ผล การสอนก็สอนด้วยความยากลำบาก เด็ก ๆ มานิก็ไม่สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายๆ เหมือนกับเด็กชาวบ้านอื่น ๆ ทำให้เกิดการหนีเรียน ไม่ไปโรงเรียน ผู้ใหญ่ในกลุ่มก็สงสารลูกๆ หลานๆ ที่ต้องถูกบังคับ ถูกดู ถูกล้อเลียน จนต้องออกจากโรงเรียนทั้งหมดและไม่มีใครไปเรียนอีกเลยนับแต่นั้นมา

ผลจากการเข้ามาขององค์กรหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ถึงแม้จะมีความประสงค์ดี แต่ก็ได้สร้างบาดแผลทางใจไว้ให้มานิกลุ่มนี้ไม่น้อย ซึ่งก็นำมาซึ่งความหวาดระแวงคนภายนอก ความไวเนื้อเชื่อใจ และความกลัว นักวิชาการในพื้นที่เล่าให้ฟังว่า ในอดีต มีบ่อยครั้งที่ชาวบ้าน ได้เข้ามาข่มขืนหญิงมานิในกลุ่มนี้จนตั้งท้อง เด็กที่เกิดมาจึงไม่มีพ่อ สังเกตได้จากมานิในกลุ่มนี้หลายคนทั้งหญิงทั้งชายที่มีผิวขาวแบบชาวบ้านๆ ผมตรง ซึ่งเป็นลักษณะผิดธรรมชาติของชาติพันธุ์อย่างเห็นได้ชัด ผู้หญิงในกลุ่มนี้จึงมีความหวาดกลัวผู้คนที่ไม่รู้จักหน้าค่าตา ส่วนพวกผู้ชายก็จะต่อต้าน มีนิสัยและคำพูดก้าวร้าว ไม่ยอมรับคนที่เข้าไปนัก สิ่งเหล่านี้จึงเป็นตราบาปยากแก่การเยียวยาที่คนภายนอกได้หยิบยื่นให้เช่นกัน

12. ชุมชนมานิกลุ่มเผ่าโซะ บ้านเขาน้ำเต้า ต.ลิพัง อ.ปะเหลียน จ.ตรัง

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ: 47N 593520 795951

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล : 109 เมตร

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่บ้านเขาน้ำเต้า หรือเขาติง ต. ลิพัง อ. ปะเหลียน จ. ตรัง เป็นเขตด้านทิศใต้สุดของ จ. ตรัง และเป็นช่องทางเดียวในการติดต่อกันทางบกระหว่าง จ. ตรังและ จ. สตูล ชื่อเขาน้ำเต้ามาจาก ชื่อภูเขาหินปูนขนาดใหญ่ลูกหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายผลน้ำเต้า ที่ผู้คนที่เดินทางมาจาก จ. สตูล จะเห็นภูเขาลูกนี้มาแต่ไกล พื้นที่ที่มานิกลุ่มอาศัยอยู่ในเขตหน่วยพิทักษ์ป่าน้ำตกธารกระจาย ขึ้นต่อเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด แต่ถึงกระนั้น พื้นที่ดังกล่าวก็ถูกชาวบ้านรวมทั้งนายทุนใน จ. ตรัง บุกรุกจับจองพื้นที่เป็นพื้นที่สวนยางพาราเกือบทั้งสิ้น มีเพียงต้นกำเนิดแหล่งน้ำเล็ก ๆ บนภูเขาสูง ๆ ที่ยังคงมีสภาพเป็นหย่อมป่ากับภูเขาหินปูนที่สูงและชันที่ไม่สามารถทำกิจกรรมทางการเกษตรใด ๆ ได้ พื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีอัตราการบุกรุกพื้นที่ป่าค่อนข้างมากและเสมอ เนื่องจากยังมีพื้นที่ที่ไม่สูงชันมากนัก และยังไม่มีการจับจอง พื้นที่ป่าแถบนั้นจึงเป็นงานหนักของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่ต้องต่อสู้กับการลักลอบบุกรุกและมีชาวออกมาอยู่เป็นประจำ

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานถาวร จากการบอกเล่าของชาวบ้านบอกว่ามานิกลุ่มนี้ตั้งถิ่นฐานบริเวณดังกล่าวมาแล้วประมาณ 3-4 ปี โดยจะสร้างที่พักด้วยเสาไม้ฝังดิน ใช้คานยึดเสา ส่วนใหญ่เป็นกระท่อม 6 เสา อาจต่อเติมที่วางจานชามหม้อกะละมังออกมาจากตัวกระท่อม กันฝาผนังกันลมกันฝนด้วยไม้ไผ่ขนาดใหญ่ ทูบจนแบนขยายแล้วมัดหรือขัดแตะเข้ากับเสา บางก็ใช้เศษไม้กระดานที่ชาวบ้านเลื่อยเอาแต่แก่นไม้แล้วทิ้งเศษกระดานไว้เก็บมาขัดแตะแบบง่ายๆ หลังคาใช้ซ้อพาดกับง่ามเสา มีก้านต้นหนาเป็นกระดุกไกววางเรียงขาดกับซ้อเพื่อรับน้ำหนักหลังคาไปไม้และใช้หวายหรือใบไม้มัดหลังคา ซ้อนทับกันหลายชั้น เพราะเมื่อใบแห้งจะไม่สามารถกันน้ำฝนรั่ว จึงมีการซ้อนทับอยู่เสมอ อาจใช้ใบพ้อ ใบชิง หรือใบตองกล้วย แล้วทับหลังคาด้วยไม้หนัๆ เพื่อกันหลังคาไม่ให้ปลิว บ้านบางหลัง เช่นบ้านของ แม่แมว มานีที่อพยพมาจาก อ.ทุ่งหว้า สร้างบ้านด้วยไม้อย่างหนาและไม้หลุมพอ ใช้ตะปูตอกยึด มีประตูเปิดปิดได้ หลังคามุงด้วยกระเบื้องลอน

มานิกลุ่มนี้ ปัจจุบันดำรงชีวิตด้วยการรับจ้างกรีดยาง และเก็บน้ำยางจ้าง รับจ้างฉีดยาฆ่าแมลง กล้วย และมีการได้เล็กๆ น้อยๆ จากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาแวะชม มีทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่มักจะมาเป็นหมู่คณะ สภาพความเป็นอยู่ที่น่าสงสารในสายตาคนนอก มานิจึงมักได้เงินสงสารเป็นกอบเป็นกำ บ้างก็ได้เสื้อผ้าคราวยาวๆ โดยเมื่อมานิได้รับเงินค่าจ้างก็จะไปซื้อข้าวสารอาหารแห้ง อาหารสด เนื้อหมูไก่ ปลา เครื่องปรุงเครื่องแกง ผงชูรส น้ำมันพืช บุหรี่ กาแฟโดยจะซื้อมอเตอร์ไซด์ไปซื้ออาหารคราวยาวๆ มาแจกจ่ายกัน พวกผู้หญิงก็จะชอบไปเดินเที่ยวและซื้อข้าวของที่ตลาดนัดบ้านเขาติงในวันเสาร์ ผู้ชายบางคนทำงานรับจ้างจนมีเงินเก็บ ก็เอาเงินไปซื้อโทรศัพท์มือถือและอัดเพลงสตริง ลูกทุ่งมาใส่แจ๊คซอนฟัง ผู้ชายในกลุ่มนี้มักจะซื้อมอเตอร์ไซด์ซ้อนสามซ้อนสี่ไปเยี่ยมมานิกลุ่มอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงเสมอ

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่าโซะ บ้านเขาน้ำเต้า ต. ลิพัง อ. ปะเหลียน จ. ตรัง

	โซะ	ช	หวัน	พุ่ม	แดง	หลง(พริ้อย),นุช,โผน ,แมว,หย่า,เห้ง,ยม	
เขาน้ำเต้า	แดง	ญ	ชู	นาง	โซะ	หลง(พริ้อย),นุช,โผน ,แมว,หย่า,เห้ง,ยม	
เขาน้ำเต้า	หลง (พริ้อย)	ญ	โซะ	แดง			
เขาน้ำเต้า	โผน	ช	โซะ	แดง			
เขาน้ำเต้า	แมว	ช	โซะ	แดง			
เขาน้ำเต้า	ตุ้ม	ญ	หวัน	พุ่ม			
เขาน้ำเต้า	แดง	ญ	ชู	นาง			
เขาน้ำเต้า	เขียว	ญ					
เขาน้ำเต้า	หวาง	ช					
เขาน้ำเต้า	เขียว	ช					
เขาน้ำเต้า	นง	ญ					
เขาน้ำเต้า	นง	ช					
เขาน้ำเต้า	ไ้	ช					
เขาน้ำเต้า	ครวน	ช					
เขาน้ำเต้า	เม่น	ช					
เขาน้ำเต้า	ยม	ญ	โซะ	แดง			

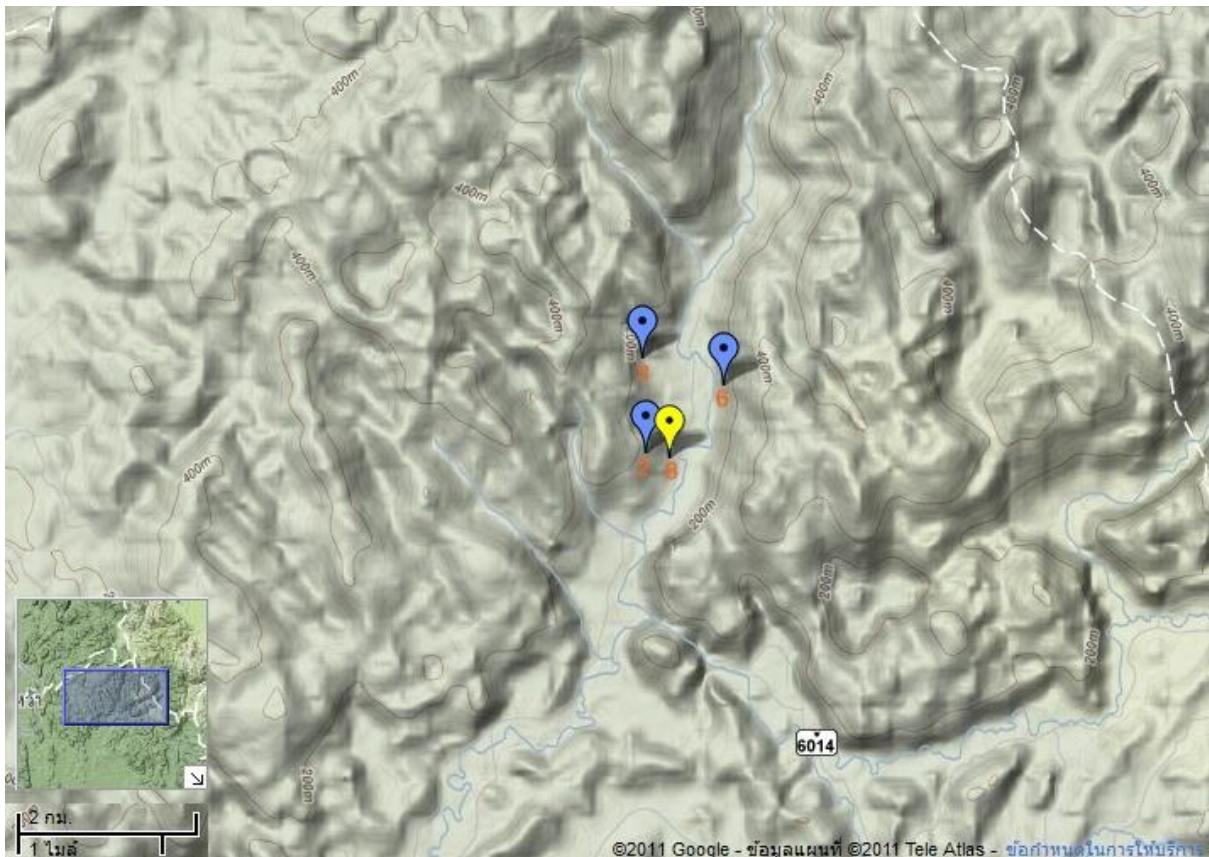
ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

อดีตทหาร พคท.ภาคใต้คนหนึ่งที่เคยเคลื่อนไหว อยู่แถบบ้านตระ พัทลุง ตรังและสตูล เล่าถึงมานิกลุ่มหนึ่งบริเวณเขาน้ำเต้า ว่ามีชาวบ้านไทยมุสลิมคนหนึ่งชื่อพุ่ม ได้แต่งงานอยู่กินกับมานิบริเวณดังกล่าว และสอนให้มานิกลุ่มนั้นว่าอย่ากินหมู จากการสืบถามประวัติพบว่า เผ่าโซะ ผู้อาวุโสในกลุ่มนี้ มีบิดาชื่อ พุ่ม หรือที่มานิเรียกว่า “ก้านนพุ่ม” นายพุ่มบอกว่าหมูเป็นสิ่งที่กินไม่ได้ ลูกๆ หลานๆ ก็เลยไม่กินหมู กระทั่งนายหย่า ลูกชายเผ่าโซะเล่าให้ฟังว่าครั้งหนึ่งพวกเขาก็ไม่กินหมู เพราะว่าตัวเองนั้นเป็นแขก (มุสลิม) แต่อยู่ไปอยู่มาลองกินดู จึงรู้ว่าหมูนั้นกินได้ จึงกินหมูตั้งแต่นั้นมา และไม่มีใครที่ไม่กินหมู

ตามบันทึกของ Ivor H. N. Evans นักโบราณคดีชาติพันธุ์ ที่เข้ามาสำรวจชุมชนกลุ่ม Negritos สมัย ร.5 ก็ปรากฏในบันทึกของเขาว่ามี Negritos กลุ่มหนึ่ง อาศัยอยู่บริเวณ Khoa Nam Taw ซึ่งน่าจะหมายถึงเขาน้ำเต้า หากกลุ่มคนดังกล่าวเป็นคนกลุ่มเดียวกับมานิในปัจจุบัน นั่นก็แสดงว่า มานิได้อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวและเป็นที่รู้จักและรับรู้ของชาวบ้านใน อ. ปะเหลียน มาแล้วอย่างต่ำก็กว่าร้อยปี

เรื่องเล่าจากชาวบ้านเกี่ยวกับมานิ หลาย ๆ กลุ่มเริ่มปรากฏเค้าลางพร้อม ๆ กันหลังจากสิ้นสุดยุคทหารป่า หรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์การประกาศใช้นโยบายไถ่ร่มเย็นที่นิรโทษกรรมนักโทษทางการเมืองที่ถูกออกหมายจับ รวมทั้งประชาชนนักศึกษาปัญญาชนในยุคนั้นให้กลับมาใช้ชีวิตปกติ ในกรณีป่าเทือกเขาบรรทัดนั้น หลังจากพื้นที่สงบจากกลิ่นไอของสงครามและความหวาดระแวง เศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วเร่งเร้าให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายผู้คนและจับจองเอาพื้นที่รกร้างเพื่อหันมาทำการเกษตรและการทำสวนยางพารา กลุ่มมานิกลุ่มนี้ก็ได้รับอานิสงส์นั้นด้วยเช่นกัน ในช่วงแรกๆ มานิกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานในการถางป่า เลื่อยไม้เถื่อน แบบไม่รวมทั้งเพาะปลุกต้นยางพาราให้กับผู้ว่าจ้างที่มีลักษณะเป็น นายกับบ่าว มากกว่าลูกจ้างนายจ้าง เพราะการถูกใช้อย่างเอารัดเอาเปรียบและมักจะได้ค่าตอบแทนเป็นข้าวสารอาหารแห้งพอประทังชีวิตไปวันๆ เพื่อที่จะได้มาทำงานต่อ เมื่อถางพื้นที่หนึ่งเสร็จชาวบ้านก็จะขับไล่มานิกลุ่มนี้ออกจากพื้นที่และให้ไปอยู่ที่อื่นทางที่อื่น พอถางเสร็จก็ไล่รื้อไปเรื่อย ๆ จนป่าแถบเขาน้ำเต้าเหี้ยนเตียน และมีชาวบ้านอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งมีนายทุนเข้ามาทำธุรกิจเปลี่ยนป่าเป็นที่ดินของตัวเองก็มี ซึ่งการที่มานิที่เป็นคนป่า ทำให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่สามารถจับกุมใด ๆ ได้นอกจากว่ากล่าวตักเตือน และไม่สามารถเอาผิดกับผู้ที่อยู่เบื้องหลังได้จริง ๆ จึง มานิเองก็ยังถูกรื้อไล่ที่อยู่ดงกล่าวและเคลื่อนย้ายไปเรื่อย ๆ นับเวลาทั้งสิ้นก็เกือบยี่สิบปี ที่ต้องวนเวียนอยู่ในระบบถาง ปลุกและถูกรื้อไล่ที่ เร่ร่อนไปมา กระทั่งพึ่งจะตั้งหลักแหล่งหยุดเร่ร่อนแค่ประมาณสามสี่ปี และประกอบอาชีพรับจ้าง ถางหญ้า ฉีดหญ้า และมีสวนยางพาราขนาดย่อมที่พึ่งจะได้กรีดยเมื่อปลายปี 2554 ซึ่งก็ไม่แน่ใจอีกว่าจะโดนรื้อไล่ที่และยึดเอาสวนยางพาราไปอีกหรือเปล่า

13. ชุมชนมานิกลุ่มเฒ่าเนน รีสอร์ททับทุ่งทอง ต.น้ำพุต อ.ละงู จ.สตูล

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ :

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล :

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของมานิกลุ่มนี้ ตั้งอยู่ในเขตลำธารล่องแก่งวังสายทอง ใกล้เคียงกับกลุ่มมานิกลุ่มเฒ่าเปี้ยว เฒ่าไชร้สอร์ท และเฒ่าเณต บริเวณดังกล่าวเป็นแนวภูเขาสองแนวทอดแนวเหนือใต้ ตรงกลางเป็นคลองละงูหรือลำธารวังสายทอง ด้านตะวันออกเป็นหน้าผาหินปูนเป็นแนวยาวขนาดใหญ่เหมือนกำแพง ด้านหลังเป็นเนินเขาที่เป็นผืนป่ากว้างในเขต อ.ทุ่งหว้า โดยมานิกลุ่มนี้ ได้อาศัยอยู่ในบ้านที่ชาวบ้านให้อาศัยตั้งอยู่ในสวนยางพาราในเขตรีสอร์ททับทุ่งทอง

ลักษณะการดำรงชีวิต วิธีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

มานิกลุ่มเฒ่า เนน มีสมาชิกอยู่ 3 คนอาศัยอยู่ในบ้านเล็ก ๆ หลังเดียวกันภายในสวนยางพาราของลุงพัน มานิกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มมานิที่มีพัฒนาการทางเทคโนโลยีมากที่สุดในบรรดากลุ่มมานิทั้งหมดในเทือกเขาบรรทัด มีบ้านที่ชาวบ้านเจ้าของรีสอร์ททับทุ่งทองมอบให้ ตั้งอยู่ในสวนผลไม้ ลักษณะเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ยก

พื้นเตี้ยๆ มีผนังเป็นบ้านไม้ฝากระดานหลังคามุงสังกะสี ภายในบ้านมีข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ ดาวเทียม ตู้เย็น หม้อหุงข้าว เตาแก๊ส พัดลม มีตุ่มรองน้ำฝน โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ราคาแพง มีรถมอเตอร์ไซด์ รอบ ๆ บ้านปลูกพืชผัก จำพวกกล้วย พริก กระเพรา ผักหวาน ขนุน และมีกล้วยไม้ป่าหายาก นานาชนิดปลูกประดับอยู่รอบ ๆ บ้าน

นางแควกับบ้านของเธอ เธอเพิ่งกลับมาจากไปถางสวนยางพาราที่ปลูกไว้

จากการสอบถามได้ความว่าสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนหนึ่งได้มาจากการหาตัวนิ่มมาขาย บางครั้งก็หา ยาสมุนไพรมาขาย ส่วนหนึ่งก็ทำงานรับจ้างกับเจ้าของรีสอร์ทจนมีเงินเหลือเก็บมากมายเพราะไม่ค่อยได้ใช้จ่ายอะไร หลายต่อหลาย ซึ่งนอกจากจะทำงานหาของป่ามาขายและทำงานรับจ้างรีสอร์ทแล้ว เจ้าของรีสอร์ทยังให้พื้นที่จำนวนหนึ่งเพื่อทำสวนยางพารา

ความเป็นอยู่ของมานิกลุ่มนี้ หากดูเผินๆ จะพบว่า มีความเป็นอยู่สุขสบายกว่ากลุ่มอื่นๆ มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีและจะมั่นคงต่อไปในอนาคต แต่ในอีกแง่มุมหนึ่ง ความมีเงินมีทองมากมายของมานิกลุ่มนี้ก็ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอยตามวัยรุ่นสมัยนิยม ซึ่งบางสิ่งบางอย่างเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยและเกินเลยความจำเป็น การพัฒนาแบบก้าวกระโดดนี้ได้ส่งผลต่อการรับเอาวัฒนธรรมภายนอกเข้ามา โดยไม่สามารถพิจารณาไตร่ตรองว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดีได้ ผู้ที่หิวยืนยันให้ก็อาจจะมีความประสงค์ที่ต้องการให้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ผลจากการที่หิวยืนยันให้โดยที่ไม่ได้สอดแทรกความรู้และผลดีผลเสีย ผลที่ตามมาคือการใช้จ่ายซื้อของที่เกินความจำเป็น การดื่มสุรา การขับซิ่งรถมอเตอร์ไซด์โดยไม่รู้กฎจราจร การพกพาอาวุธปืน ฯลฯ ซึ่งหากพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตแล้ว การจัดการกับปัญหาเหล่านี้ก็นับเป็นเรื่องยาก เพราะได้กลืนกลืนวัฒนธรรมภายนอกและถูกกลืนความเป็นตัวตนชาติพันธุ์ในที่สุด

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

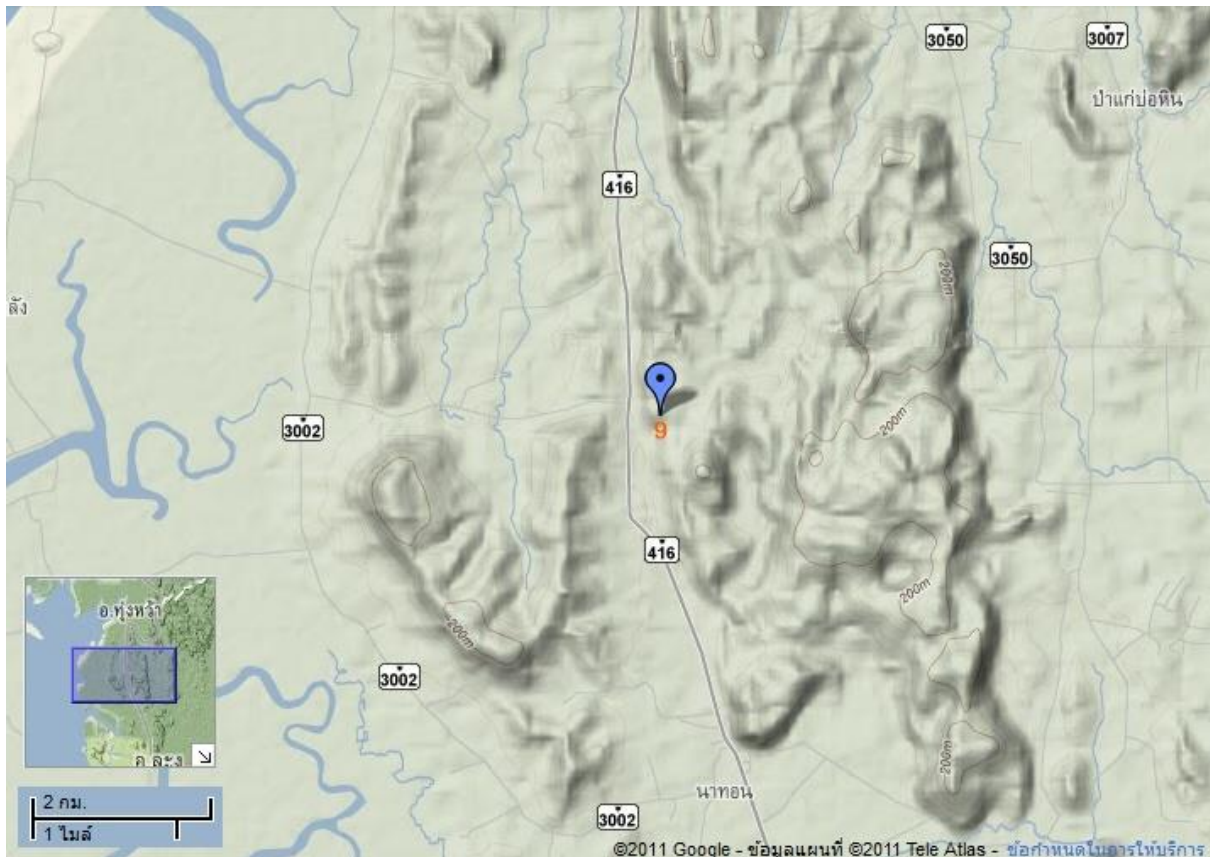
ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มเผ่าเนน รีสอร์ททาบทุ่งทอง ต.น้ำผุด อ.ละงู จ.สตูล

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	หมายเหตุ
3	เนน	ช	เปี้ยว	ฉุน	เคว	ผู้นำกลุ่ม
3	หอ	ช	เปี้ยว	ฉุน		
3	เคว	ญ	ไซ	เหี้ยง	เนน	

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

มานิกลุ่มนี้ เดิมทีอยู่รวมกับกลุ่มเผ่าเปี้ยว อาศัยอยู่ในบริเวณป่าแถบนี้ตั้งแต่ยังไม่มีรีสอร์ทและการท่องเที่ยวยังไม่เป็นที่นิยมมากดังเช่นปัจจุบัน กระทั่ง โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ได้แจ้งความจำนงค์ว่าต้องการมานิไปเรียนหนังสือและอยู่ประจำ โดยชุมชนวังสายทองก็ได้ส่ง แป้น ปอ ปอย ชา แอ๊ด ไปเรียนหนังสือกระทั่งเรียนได้ถึงชั้นมัธยมต้นและได้ออกมา แป้นบอกว่า “ในเมือง อากาศร้อน ไม่มีต้นไม้ใหญ่ ไม่มีค้างให้ดู ไม่มีห้วยให้กิน อยากกินห้วยจึงกลับบ้านมา” เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ พอกลับมาอยู่บ้านแล้ว ปอยได้เข้าไปอยู่ในป่ากับกลุ่มของ แซ่ม ได้แต่งงานกับนางต้อย จนมีลูกด้วยกัน 1 คน ปัจจุบันก็ใช้ชีวิตเร่ร่อนหากินอยู่ในป่ารอยต่อสตูลกับพัทลุงกับกลุ่มของแซ่ม ปอย เป็นคนที่เรียนเก่งที่สุด แต่ก็ไปอยู่กับกลุ่มของยาวที่พัทลุง จากนั้นก็มาอยู่กับแซ่ม ปัจจุบันก็กลับไปอยู่กับกลุ่มของเผ่าเนน และออกมาทำงานกินอยู่ที่ป่าลุ่มตองรีสอร์ท เป็นลูกจ้างพายเรือเสิร์ฟอาหารในที่สุด เช่นเดียวกับแอ๊ดที่ทำงานให้กับป่านิ่งรีสอร์ท ใกล้เคียงๆ บริเวณนั้น ส่วนปอ และชาได้ทำงานอยู่กับเจ้าของรีสอร์ททาบทุ่งทอง

14. ชุมชนมานิกุลมนางรววย บ้านช่องไทร ต.นานทอน อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล

พิกัดที่ตั้ง ณ เวลาสำรวจ :

ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล :

สภาพภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่โดยรอบหากมองจากถนนสายตรัง-สตูล จะพบว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นเนินเขาสูงสลับกับเนินเตี้ยๆ และถูกปกคลุมไปด้วยป่าที่ซึ่งเป็นป่าฝนเขตร้อนที่มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางชีวภาพสูง แต่พอพ้นจากสภาพป่าที่เป็นฉากเบื้องหน้าแล้วจะพบว่าพื้นที่เบื้องหลังป่านั้นล้วนเป็นพื้นที่ทางการเกษตรที่ได้เข้ามาถูกจับจองเป็นสวนยางพาราและสวนปาล์มจนหมดแล้ว

จากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ส่งผลให้ความหลากหลายทางชีวภาพที่เคยสมบูรณ์ลดลง ลำธารที่เคยมีน้ำไหลตลอดทั้งปีก็เหลือเพียงลำธารสายเล็ก โดยในฤดูแล้งน้ำจะลดลงอย่างมากจนแทบจะไม่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภค ถึงแม้ว่าในบริเวณใกล้เคียงจะมีการสร้างฝายกักเก็บน้ำขนาดใหญ่เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในชุมชน แต่ฝายดังกล่าวก็ไม่ได้ส่งผลดีต่อธรรมชาติหรือระบบนิเวศเลย

ลักษณะการดำรงชีวิต วิถีชีวิตความเป็นอยู่

ลักษณะที่อยู่อาศัย

มานิกลุ่มนี้ ได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณดังกล่าวมานานแล้ว จากคำบอกเล่าของชาวบ้านได้ความว่าอยู่บริเวณดังกล่าวมาแล้วประมาณ 10 ปี โดยอาศัยพื้นที่สวนยางพาราของชาวบ้านคนหนึ่ง สร้างบ้านยกพื้นเตี้ยๆ มุงหลังคาด้วยสังกะสี ใช้ไม้กระดานเล็ก ๆ และไม้ต้นเล็ก ๆ เป็นบ้าน สภาพภายในบ้านค่อนข้างรก ไม่เป็นระเบียบและค่อนข้างสกปรก รอบ ๆ บ้านจะปลูกพืชผักสวนครัว มีมะเขือ พริก มะละกอ ถั่วฝักยาว มันเทศ ผักกาด ใช้น้ำจากลำธารเล็ก ๆ ไม่มีไฟฟ้าใช้

นางรวยกับลูกชายลูกครึ่งมานิชาวบ้าน กับบ้านในสวนยางพารา
บ้านช่องไทร ต. นาทอน อ. พงษ์หว้า จ. สตูล

ชุมชนบ้านช่องไทร เป็นกลุ่มมานิกกลุ่มเล็ก ๆ เดิมที่มีสมาชิกอยู่ 15 และลดลงเหลือ 10 คน เนื่องจากมีครอบครัวหนึ่งไปรับจ้างทำงานกับนายทุนคนหนึ่ง แต่ไม่ทราบว่าไปที่ไหน กระทั่งปัจจุบันนี้

บ้านช่องไทร เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ใน ตำบลนาทอน อ. พงษ์วา จ. สตูล เป็นชุมชนชาวบ้านไทยพุทธและไทยมุสลิมที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างๆ กันตามถนนสายตรัง-สตูล เดิมทีพื้นที่บริเวณดังกล่าวเป็นป่าทึบและมีชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่เบาบาง ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนชาวประมงชายทะเลที่เรียกว่าหมู่บ้านทุ่งสะโอะอยู่ห่างจากโรงเรียนบ้านช่องไทรประมาณ 10 กิโลเมตร ส่วนชาวไทยพุทธที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนบริเวณดังกล่าวนี้สันนิษฐานว่าน่าจะมาตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ไม่เกิน 40 ปีมานี้โดยได้มาหักร้างทางพงและจับจองพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นพื้นที่ทางการเกษตรของตนเอง

ชุมชนบ้านช่องไทรนั้นตั้งอยู่บริเวณช่องเขาที่เป็นเส้นทางสำคัญที่ใช้สัญจรระหว่างจังหวัดตรังและสตูล พื้นที่ดังกล่าวจึงค่อยๆ ขยายขนาดของชุมชนและมีประชากรอาศัยอยู่มากขึ้น ประกอบกับเมื่อกรมทางหลวงได้ตัดถนนลาดยางตั้งแต่ตรังถึงสตูล การขนส่งคมนาคมก็สะดวกส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วพร้อม ๆ กับชุมชน ซึ่งผลจากเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วนั้นก็ส่งผลให้มีการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำสวนยางพาราและสวนปาล์มน้ำมันเพิ่มมากขึ้น

ในพื้นที่บ้านช่องไทรนั้นจะมีร้านขายของที่ชาวมานิกกลุ่มดังกล่าวจะมาซื้อของอยู่เป็นประจำซึ่งตั้งอยู่หน้าโรงเรียนบ้านช่องไทร ชาวมานิกกลุ่มนี้จะมาซื้อข้าวสาร อาหาร และข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็น เจ้าของร้านเล่าว่า ชาวมานิกกลุ่มนี้จะซื้อข้าวของและนำไปกินให้หมดภายในวันเดียวโดยไม่มีการเก็บไว้กินในวันพรุ่งนี้หรือวันต่อ ๆ ไป เมื่ออาหารหมดหรือเงินหมดก็ค่อยหาใหม่ มีเจ้าของสวนยางพาราเคยว่าจ้างให้ชาวมานิกไปกรีดยาง แต่พอได้เงินแล้ว ชาวมานิกกลุ่มนี้ก็จะนำเงินไปซื้อหาอาหารมากิน บางครั้งก็จะซื้อสุรามาดื่มกินจนเมามายและไม่สามารถไปทำงานในตอนเช้าได้ เป็นอย่างนี้อยู่หลายครั้งจนเจ้าของสวนทนไม่ได้จึงหาคนอื่นมารับจ้างแทนในที่สุด

เจ้าของร้านขายของบอกว่า ตั้งแต่จำความได้ก็รู้ว่าหากมีเงินจากการรับจ้างหรือนำของมาขาย ชาวมานิกกลุ่มนี้จะนำเงินมาซื้อเหล้ากินเสมอ และไม่ว่าใครเป็นคนชักชวนให้ดื่มกินกันเป็นคนแรก ซึ่งจากคำบอกเล่าก็ทำให้ได้ทราบว่า ไม่ว่าผู้หญิง ผู้ชาย คนเฒ่าคนแก่ จะดื่มกินจนเมามายจนทุกคน บางครั้งก็มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน

ประชากรและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ชุมชนบ้านช่องไทร เป็นกลุ่มมานิกกลุ่มเล็ก ๆ เดิมที่มีสมาชิกอยู่ 15 และลดลงเหลือ 10 คน เนื่องจากมีครอบครัวหนึ่งไปรับจ้างทำงานกับนายทุนคนหนึ่ง แต่ไม่ทราบว่าไปที่ไหน กระทั่งปัจจุบันนี้

ตารางแสดงรายชื่อสมาชิกกลุ่มนางรวย บ้านช่องไทร

รุ่น	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรสกับ 1	ลูก1	หมายเหตุ
	เป้	ช					
	เหน่ง	ช					
	แอน	ช					
	ยา	ช					
	อิด	ช					
	เปี้ย	ญ					
	เอียด	ญ					
	แดง	ญ					
	บิว	ญ					
	รวย	ญ					ผู้นำกลุ่ม
	สายฝน	ญ					
	สายฟ้า	ญ					
	สายรุ้ง	ญ					
	สี	ญ					

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

กลุ่มมานิกลุ่มนี้ ได้อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวมากกว่ายี่สิบปีมาแล้ว จากการสอบถามชาวบ้านพบว่า เดิมทีมานิกลุ่มนี้อพยพเร่ร่อนหากินทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของที่อยู่ปัจจุบัน ซึ่งสมัยก่อนมีสภาพเป็นป่าและป่าเสื่อมโทรม ตั้งแต่บริเวณ ต. ป่าแก-บ่อหิน ต. นาตันและ ต. นาทอน อ. ห้วยหว้า ก่อนที่จะย้ายลงมาตั้งถิ่นฐานบริเวณปัจจุบันได้ประมาณยี่สิบปี ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวสภาพโดยรอบที่ยังคงเป็นป่าอยู่บ้างก็ได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่สวนยางพาราอย่างรวดเร็ว จนพื้นที่ป่าที่เป็นแนวภูเขาหินปูนเล็ก ๆ ที่มานิกลุ่มนี้อาศัยอยู่ได้ถูกตัดขาดออกจากป่าผืนใหญ่และตัดขาดจากการติดต่อญาติพี่น้องมาด้วยกันมาเป็นเวลานาน

นายบุญปลูก หินแดง หรือลุงคัมชายชราเล่าว่า เดิมทีเขาพบมานิกลุ่มนี้ได้อาศัยอยู่บริเวณที่เรียกว่า สะพานวา จากนั้นก็ได้พบอีกครั้งโดยอาศัยอยู่ที่คลองหินแดง ลุงคัมได้ช่วยทำคลอดให้กับมานิกลุ่มนี้และได้มานิคคนหนึ่งเป็นภรรยาและอยู่กินกันมานานตั้งแต่นั้น หลังจากนั้นลุงคัมจึงชักชวนให้มานิมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในบริเวณปัจจุบันได้ทำงานรับจ้างและหาหาสมุนไพรมาขายเป็นอาชีพหลัก

ข้อเสนอแนะจากนักวิชาการ เครือข่ายและองค์กรต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

กลุ่มชาติพันธุ์มานิ เป็นกลุ่มชนที่มีลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่ค่อนข้างพิเศษและแตกต่างไปจากสังคมทั่วไปส่วนใหญ่ ทั้งด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรม ภาษา นักวิชาการแขนงต่าง ๆ จึงได้เข้ามาศึกษาเป็นเวลากว่า

ร้อยปีมาแล้ว เพียงแต่งานส่วนใหญ่เป็นงานที่ไม่ค่อยได้เผยแพร่ในวารสารที่เป็นภาษาไทยมากนัก โดยมีการศึกษาด้านโบราณคดี มานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ พฤกษศาสตร์ ส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาทางวิชาการ คือการเก็บข้อมูลขั้นพื้นฐานเท่านั้น

นอกจากการศึกษาทางวิชาการแล้ว ยังมีหน่วยงานของรัฐได้เข้าไปพยายามพัฒนาหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานด้านการศึกษา สาธารณสุขและหน่วยงานด้านการปกครอง แต่ก็ไม่มีหน่วยงานใดที่สามารถพัฒนาหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากการอาศัยอยู่กระจุกกระจาย ระบบวิถีคิดในวัฒนธรรมมาโนที่สวนทางกับการพัฒนาและอิทธิพลท้องถิ่นของกลุ่มคนบางกลุ่มทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำงานในระยะยาวหากไม่เข้าใจสถานการณ์จริงรวมทั้งระบบสังคมวัฒนธรรมวิถีคิดที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน

อย่างไรก็ดี จากการสัมภาษณ์นักวิชาการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ชาวบ้าน ต่างก็มีความคิดเห็นมุมมองต่อการพัฒนาหรืออนุรักษ์ต่าง ๆ กันไป ดังนี้

1. ควรมีการส่งเสริมและจัดการด้านสถานะความเป็นพลเมืองตามกฎหมายไทย ควรมีการให้สิทธิขั้นพื้นฐาน และเมืองควรมาทำงานศึกษาและพัฒนาควบคู่กันโดยเฉพาะ และควรมีการศึกษานโยบายต่อการจัดการชนพื้นเมืองในประเทศมาเลเซีย และถอดบทเรียนต่าง ๆ เพื่อมาปรับใช้กับกลุ่มชาติพันธุ์มาโนในภาคใต้ของไทย และศึกษากลุ่มมาโนในประเทศมาเลเซีย ที่เคยอาศัยอยู่ที่ หมู่บ้านซาไก ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา เพื่อถอดบทเรียนจากการพัฒนาของภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตสังคมและวัฒนธรรมที่ทำให้กลุ่มมาโนดังกล่าวอพยพไปอยู่มาเลเซีย
2. หน่วยงานกรมป่าไม้และกรมอุทยานฯ มีความเห็นว่า ควรจะรักษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมไว้ให้มากที่สุด มาโนอยู่กับป่าได้เพราะมาโนใช้ประโยชน์จากป่าแต่ไม่ทำลาย เพียงแต่มีคนบางกลุ่มว่าจ้างให้มาโนตัดไม้ทำลายป่า ล่าสัตว์ป่าอนุรักษ์ และเก็บหากกล้วยไม้ป่า ทำให้ป่าไม้ลดความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางธรรมชาติเป็นการทำลายวิถีชีวิตวัฒนธรรมโดยที่มานิไม่รู้ตัว จึงควรส่งเสริมการวิจัยหาความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ สัดส่วนการใช้ทรัพยากรมาโน การปลูกพืชบางอย่างทดแทนในขณะเดียวกันก็อาจส่งเสริมการปลูกพืชและการท่องเที่ยวที่ไม่กระทบต่อวิถีชีวิตก็น่าจะเป็นทางออกที่ดี
3. หน่วยงานด้านองค์กรและพัฒนาเอกชน หรือ NGOs มองว่า สถานะปัญหาต่างๆ นั้น ต้องแก้ไขและจัดการบนพื้นฐานองค์ความรู้ ต้องมีการจัดการความรู้ทุกอย่างให้เป็นระบบ โดยทั้งเริ่มต้นจากการเก็บข้อมูลวิจัยข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ควบคู่ไปกับกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเครือข่ายต่างๆ ต้องมีความสัมพันธ์กัน รับรู้สถานการณ์ด้วยกันและสร้างจิตสำนึกพื้นฐานต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ตกเป็นเหยื่อการพัฒนาที่ไร้ทิศทางจากภาครัฐ
4. ชุมชนในพื้นที่บางคนมีความเห็นว่า ปัญหาส่วนหนึ่งที่เป็นการเอาผิดเอาเปรียบ มาจากการไม่รู้จักรัก และไม่เข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมมาโน ทำให้การกระทำบางอย่างส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สภาวะความรู้สึกถึงความปลอดภัยและมั่นคง ที่เป็นผลมาจากทัศนคติในแง่ลบ กล่าวคือ มีการชอบดูถูกเหยียดหยามและไม่ได้ตีค่าว่ามานิเป็นคนที่เท่าเทียมกัน

5. หน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนเสนอว่า การจัดการปัญหาด้านสถานะบุคคลกลุ่มชาติพันธุ์มานิ บ้านคลองตง ที่สามารถให้สถานะและออกบัตรประจำตัวประชาชนที่ได้ 45 คนแล้วนั้น ควรมีการถอดบทเรียนจากการจัดการปัญหา ไว้เป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการขยายผลการทำงานในอนาคตสำหรับกลุ่มมานิที่พร้อมที่จะได้รับสถานะความเป็นพลเมือง หรือการจัดการปัญหาในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งเป็นกรณีศึกษาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาจประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันในอนาคต
6. เจ้าอาวาสวัดจิริสอร์ทและท้องที่เกี่ยวพันที่ใกล้เคียงเสนอว่า ปัจจุบันพื้นที่ป่าลดลงมากแล้ว มานิไม่อาที่จะอาศัยอยู่ในป่าแบบดั้งเดิมได้ จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับโลกสมัยปัจจุบัน เช่นการส่งเสริมด้านรายได้ การส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือการหาอาสาสมัครไปมาขายให้กับนักท่องเที่ยว

ศึกษาข้อมูลมานุษยวิทยาภาษาศาสตร์

ศักยภาพด้านการศึกษาและการรู้หนังสือ

มานิเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ชีวิตแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ (hunter-gatherer) กลุ่มเดียวในประเทศไทย ในขณะที่กลุ่มมลาบรี (Mlabri) หรือ มอแกน (Moken) มีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วจากรูปแบบการเก็บหาทรัพยากรธรรมชาติ และได้รับการพัฒนาทั้งจากภาครัฐ หน่วยงานองค์กรเอกชนต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะด้านการศึกษา แต่กลุ่มมานิ เป็นกลุ่มที่การศึกษายังเข้าไม่ถึงคนกลุ่มนี้ และไม่มีใครประสบความสำเร็จจากการศึกษา แม้แต่กลุ่มที่ได้รับสถานะบุคคลตามกฎหมายไทย ที่ฝ่ายทะเบียนราษฎรออกบัตรประจำตัวประชาชนให้ ก็ยังไม่มีใครที่อ่านออกเขียนได้เลยสักคน แต่มีมานิ 5 คน ที่เคยส่งไปเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์พัทลุง ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่บ้านทับทึง อ.ละงู จ.สตูล แต่เรียนแค่ชั้นมัธยมต้นแต่เรียนไม่จบแล้วออกจากโรงเรียนมาใช้ชีวิตอยู่ในป่า บ้างก็รับจ้างทำงานเป็นลูกจ้างในรีสอร์ทช่วยพายเรือให้นักท่องเที่ยว และมีมานิอีก 3 คน กลุ่มมานิช่องไพร 2 คนเรียนอยู่ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สตูลชั้นอนุบาลและประถมศึกษา อีก 1 คนเรียนอยู่ โรงเรียนบ้านช่อไทร ต.นาทอน อ.ทุ่งหว้า จ.สตูล ในระดับประถมศึกษาเช่นกัน

ณ ปัจจุบันนี้ มานีในเทือกเขาบรรทัด ยังไม่มีใครที่เรียนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแม้แต่คนเดียว คนที่พออ่านออกเขียนได้ก็กลับไปใช้ชีวิตอยู่ในป่า ทำให้ทักษะการอ่านการเขียนนั้นน้อยลงเรื่อย ๆ แต่สิ่งที่น่าสนใจกว่านั้น คือ มานีหลายคนสามารถใช้โทรศัพท์มือถือได้ สามารถฟังเพลงจากโทรศัพท์มือถือ สามารถถ่ายรูป สามารถโทรและรับสายได้ ถึงแม้บางคนจะนับเลขไม่เป็นหรือไม่เคยเรียนหนังสือมาก่อน แต่มานีใช้วิธีการจดจำลักษณะของตัวเลขที่เรียงกันและระบุได้ว่าเป็นเบอร์โทรศัพท์ของใคร

ความหลากหลายของสำเนียงถิ่น

สำเนียงภาษาถิ่นของมานี นั้น จากการที่สำรวจข้อมูล ยังไม่สามารถระบุความหลากหลายของสำเนียงถิ่นได้ เพราะพื้นที่ที่มานีอาศัยอยู่กระจายตัวตามป่าเขารอบเทือกเขาบรรทัดที่กินบริเวณกว้าง สภาพความรกรงของป่า ประกอบกับบางพื้นที่ไม่สามารถอยู่ในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเป็นเวลานานได้เพราะเหตุผลด้านความปลอดภัย ซึ่งผู้วิจัยบางครั้งก็โดนข่มขู่จากกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ในพื้นที่ การศึกษาความหลากหลายของสำเนียงถิ่นจึงค่อนข้างเป็นอุปสรรค แต่ถึงกระนั้น จากการสำรวจข้อมูลคำศัพท์พื้นฐานพบว่า การออกเสียงของคำศัพท์เฉพาะในเทือกเขาบรรทัดเป็นสำเนียงเดียวกัน เพราะเนื่องด้วยการแต่งงานและระบบครอบครัวของมานีในเทือกเขาบรรทัด ล้วนเป็นเครือญาติกันทั้งหมด มีชาวบ้านภายนอกมาแต่งงานบ้าง แต่ทั้งหมดก็ยังใช้ภาษามานีในการสื่อสารที่มีลักษณะการออกเสียงและสำเนียงแบบเดียวกัน

สถานการณ์ทางด้านภาษาของชุมชนมานีและปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทาง

ภาษามานี มีผู้พูดประมาณ 300 คน ไม่มีภาษาเขียน การใช้ภาษาในแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันไปในบางพื้นที่ มานี ยังใช้ภาษาของตัวเองเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ บางกลุ่มที่เป็นชุมชนตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานถาวรอยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน การใช้ภาษาก็จะลดน้อยลงไป บางกลุ่มเขินอายไม่ยอมพูดไม่กล้าพูด เพราะรู้สึกว่าการ

และแตกต่าง วัยรุ่นสมัยใหม่หลายคนพูดภาษาไทยถิ่นใต้ได้คล่องแคล่ว แต่ไม่สามารถพูดภาษาไทยกลางได้ ถึงแม้กลุ่มวัยรุ่นจะรู้ภาษามานิและพูดได้ แต่เขามักจะบอกคนทั่วไปว่าพูดไม่ได้บ้าง จำได้บ้างคำบ้าง หรือไม่ก็ลืมหมดแล้ว พูดไม่เป็นแล้ว

ถึงแม้ว่าสถานการณ์ปัจจุบัน มานิส่วนใหญ่ยังพูดภาษาของตนเองได้และมีการดำรงชีวิตภายใต้วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม แต่ความเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมก็ทำให้มานิต้องปรับตัว ทั้งในแง่วิถีชีวิต วัฒนธรรมรวมถึงภาษาด้วย ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เกิดขึ้นมาหลายสิบปีแล้ว แต่เมื่อประมาณ 10 ปี มานิได้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากมายและรวดเร็วมาก ระดับภาวะการเปลี่ยนแปลงจึงค่อนข้างน่าเป็นห่วง นักวิชาการท้องถิ่นและแกนนำชุมชนใกล้เคียงที่เคยปฏิสัมพันธ์กับมานิมาเป็นเวลานานกล่าวว่าภายในเวลาประมาณ 5 ปีนี้ มานิอาจไม่สามารถรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ได้ภาษาและวัฒนธรรมก็จะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

สรุปความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก

งานเขียน งานวิจัย หน่วยงานองค์กร นักวิชาการที่เข้าไปเกี่ยวข้อง มีดังนี้

- สมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2352-2367)

- ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีเรื่องสังข์ทอง กล่าวถึงพระสังข์สวมรูปเงาะและอธิบายข้อมูลลักษณะของเจ้าเงาะค่อนข้างชัดเจน

- สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453)

- ทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีเรื่อง “เงาะป่า” และทรงนำ “คนิง” ลูกชายชาวเงาะมาชุบเลี้ยงเป็นมหาดเล็ก และได้ทรงอธิบายลักษณะทางชาติพันธุ์ของคนิงไว้ในส่วนอธิบาย ค่อนข้างชัดเจน ในช่วงนี้วรรณคดีเรื่องเงาะป่านี้ได้แพร่หลายเข้าไปในยุโรป และเป็นที่กล่าวขานมาก เรื่องพระราชากับคนป่า วรรณคดีเรื่องเงาะป่านี้ก็ถูกแปลเป็นภาษาต่าง ๆ และมีอยู่ในหอสมุดใหญ่ๆ ทั่วยุโรปและวรรณกรรมเรื่องนี้ก็เป็นที่ให้นักวิชาการแขนงต่าง ๆ เริ่มสนใจที่จะเข้ามาศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น

- ปี 2442

- ตรงกับรัชกาลที่ 5 Wilhelm Schmidt ผู้เชี่ยวชาญด้านชาติพันธุ์วิทยาและภาษาศาสตร์ ได้ศึกษาเงาะเผ่าเซม้งและเซนอยในมาเลเซีย เปรียบเทียบกับกลุ่มชนที่พูดภาษาในกลุ่มมอญ-เขมร (Austroasiatic) และกลุ่มชนอื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

- ปี 2453

- Wilhelm Schmidt ได้ก่อตั้งสถาบันชาติพันธุ์แห่งเวียนนา (Viennese School of Ethnology) และสถาบันนี้ก็ผลิตนักวิชาการสายชาติพันธุ์วิทยามากมาย หนึ่งในนั้นก็คือ

(Robert Hiene Geldern) ได้เข้ามาศึกษาภาษาศาสตร์ภาษามานีในมาเลเซียในเชิงลึกมากขึ้น

- ปี 2471

- Paul Schebesta มีชันนารีจากสถาบันชาติพันธุ์แห่งเวียนนาได้เผยแพร่ผลงานทางชาติพันธุ์วิทยาที่มีชื่อหนังสือว่า Among the Forest Dwarfs of Malaya และได้กล่าวถึงการเข้ามาสำรวจกลุ่มมานีที่เขาเรียกว่าเซมัง (Semang) และกล่าวถึงเซมังในจังหวัดตรัง สตูลและพัทลุง โดยเรียกเซมังกลุ่มนี้ว่า Mos, Tonga

- ปี 2503

- บราเซอร์ อมาโด ได้ศึกษา (Nigritos) หรือชาไก และได้กล่าวถึงชาไกในจังหวัดนราธิวาส สตูล พัทลุงและตรัง

- ปี 2506

- กรมประชาสงเคราะห์ได้เข้าไปช่วยเหลือและให้ที่ดินทำกิน สร้างบ้านเรือน ให้ที่อยู่เป็นหลักแหล่งแก่ชาวมานิกันชีว ที่หมู่บ้านชาไก ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา นายกล่อม ศรีธำโรต์ เริ่มเป็นที่รู้จักในวงกว้างทั้งด้านวิชาการ เคยออกรายการโทรทัศน์ ชาวมานีที่ อ.ธารโต จ.ยะลา เริ่มมีการนำตัวไปแสดงโชว์ตัว ตามที่ต่าง ๆ เช่น งานวัด พาตัวขึ้นเกล้าฯลฯ
- ม.ล.อัมพร สนิทวงศ์ ได้บันทึกเรื่องราวการพบชาวเงาะกลุ่มหนึ่งที่เขาสามง่าม ม.4 ต.ปะเหลียน จ.ตรัง เอาไว้ในอนุสาร อสท.ฉบับเดือนกันยายน พ.ศ.2506

- ปี 2507

- John H. Brandt ได้เข้ามาศึกษากลุ่ม Negrito ในประเทศไทยและเผยแพร่ในวารสาร Journal of the Siam Society Vol.49,(1961) 123-158.

- ปี 2512

- อ. ธารโต จ. ยะลา ได้จัดทำสถานะบุคคลให้แก่ชาวชาไกที่ หมู่บ้านชาไก ต.บ้านแห อ.ธารโต จ.ยะลา ประมาณ 50 คน ทุกคนเกิดวันที่ 1 มกราคม 2512
(จากการสัมภาษณ์คุณเบญจวรรณ ศรีธำโรต์เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โดยนาย ชุมพล โพธิสาร)

- ปี 2516

- หมู่บ้านชาไก ที่ อ. ธารโต จ. ยะลา มีสมาชิกบางส่วนเริ่มอพยพออกจากกลุ่มไปอยู่ประเทศมาเลเซีย ตามคำบอกเล่าของคุณเบญจวรรณ ศรีธำโรต์ เนื่องจากปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบ การไม่สามารถปรับตัวกับวัฒนธรรมภายนอก

(จากการสัมภาษณ์คุณเบญจวรรณ ศรีธารโตเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โดยนาย
ชุมพล โพธิ์สาร)

- ปี 2523

- อ.ไพบุลย์ ดวงจันทร์ ได้เรียบเรียงข้อมูลจากการเข้าไปคลุกคลีกับชาวซาไกที่หมู่บ้านซาไก
ดังกล่าว เขียนเป็นหนังสือชื่อว่า “ซาไก” เจ้าแห่งผืนป่าและสมุนไพร เป็นคนแรกในประเทศไทย
ที่นำคำว่า ซาไก ในภาษามลายูมาใช้เรียกคนกลุ่มนี้ในทางวิชาการแทนคำว่า เงาะหรือ
ชาวป่า (จาก ไพบุลย์ ดวงจันทร์, *ซาไก เจ้าแห่งขุนเขาและสมุนไพร* (กรุงเทพฯ: การศาสนา,
2523) 9.)

- ปี 2529

- นายประดิษฐ์ ปักซี่ มีอาชีพเป็นพรานป่าได้เข้ามาพบกับชาวมานิกกลุ่มเผ่าสัง บริเวณทุ่งหญ้า
คา หมู่ 2 ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
(จากการสัมภาษณ์นายประดิษฐ์ ปักซี่ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 โดยนายชุมพล
โพธิ์สาร)

- ปี 2532

- อ.เสาวนีย์ พากเพียร นักศึกษาปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ศึกษา
ภาษาซาไกถิ่นแอ่งที่ อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
(เสาวนีย์ พากเพียร, ระบบเสียงของภาษาซาไกที่จังหวัดตรัง, สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก
ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532)

- ปี 2533

- อ.สุรินทร์ ภู่อจรร คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรและคณะ จากโครงการวัฒนธรรมหิน
โฮบินเนียนในประเทศไทยเข้ามาศึกษาโบราณคดีที่ถ้ำซาไก ต.ปะเหลียน อ.ปะเหลียน จ.ตรัง
และได้ศึกษาข้อมูลทางมานุษยวิทยา สมุนไพร กายวิภาคศาสตร์ฯ
(สุรินทร์ ภู่อจรรและคณะ, รายงานขั้นสรุปการขุดค้นที่ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่, ถ้ำซาไก
จังหวัดตรังและการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดีชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไก จังหวัดตรัง,
กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยวัฒนธรรมโฮบินเนียนในประเทศไทย, 2534)

- ปี 3535

- อ.สุรินทร์ ภู่อจรร แนะนำและช่วยเหลือให้นายประดิษฐ์ ปักซี่ หรือนายคำพาบุตรไปจด
ทะเบียนการเกิด ได้แก่นายศักดิ์ นางสาววรรณดี นางสาวราตรี อำพันและวัฒนา โดยได้เลข
13 หลักขึ้นต้นด้วยเลข 2

- อ.สุวัฒน์ ทองหอม อาจารย์โรงเรียนสภาราชนี จังหวัดตรัง เข้ามาศึกษาชาวมานิกลุ่มนี้ โดยในข้อมูลนั้นมีรายชื่อกลุ่มเผ่าสังที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเผ่าไขและเผ่าโชะซึ่งทั้งสามกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ห่างกันมากและมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ค่อนข้างใกล้ชิด
- มีชาวบ้านที่เป็นคนสัญชาติไทยอพยพมาตั้งบ้านเรือนบริเวณใกล้ๆ กับชุมชนมานิคลองตง โดยว่าจ้างให้ชาวมานิแผ้วถางป่าเพื่อที่จะใช้พื้นที่เป็นสวนยางพาราของตนเอง ปัจจุบันมีพื้นที่ ๓ เป็นสวนยางพาราเป็นของตนเองกว่า 200 ไร่

(จากการสัมภาษณ์นายประดิษฐ์ ปักซี่ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 โดยนายชุมพล โพธิ์สาร)

- ญิบ พันจันทร์ นักเขียน เข้าไปศึกษาและเขียนงานวรรณกรรมกึ่งสารคดีเรื่อง “เงาะป่า ชีวิตดั่งฝันที่เทือกเขาบรรทัด”

- ปี 2538

- Gerd Albrecht ชาวเยอรมัน จาก University of Tübingen ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของชนกลุ่มน้อยชาวกูเพื่อจัดทำแผนผังที่อยู่อาศัยของชนเผ่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่หลับนอนที่หุงหาอาหาร พื้นที่ใช้ทำกิจกรรม ตลอดจนบันทึกภาพความเป็นอยู่ของชาวกูด้วยวิดีโอ

- ปี 2539

- Dr. Helmut Lukas แห่ง University of Vienna ได้ศึกษาโครงสร้างทางสังคมของชาวกู ซึ่งรวมถึงระบบเครือญาติรูปแบบการดำรงชีวิตที่อยู่อาศัย ภาษา และดนตรีตลอดจนศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวกูหลังจากที่ได้มีการติดต่อกับสังคมภายนอก ซึ่งมิอาจพิจารณาเพียงกรณีในพื้นที่ จ.สตูล

- ปี 2545

- Nancy Bishop นักภาษาศาสตร์จาก SIL ชาวอเมริกัน ได้เข้ามาสำรวจและศึกษาภาษาของเงาะชาวกู ในจังหวัดทางภาคใต้

- ปี 2546

- เกศริน มณีบุญและพวงเพ็ญ ศิริรักษ์ แห่งคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ได้ศึกษาพืชสมุนไพรของชาวกู และมีผลงานชื่อว่า “ชาวกู ชนกลุ่มน้อยภาคใต้ของไทย”

- ปี 2548

- บุญเสริม ฤทธาภิรมย์ เขียนหนังสือเรื่อง “นายคั่น เงาะเซม้งภาคใต้” จากการสำรวจและรวบรวมและศึกษางานวิจัยของนักวิจัยชาวต่างประเทศซึ่งมีเนื้อหาค่อนข้างกว้างกว่างานเขียนในยุคก่อน ๆ มาก

- ปี 2550

- นายช่วงชัย เปาอินทร์ รองผู้ว่าราชการ จ.สตูลและเหล่ากาชาดได้เข้าไปมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ชาวซาไกที่บ้านช่องไทรหรือช่องจับ ต.นาทอน อ.ทุ่งหว้า จ.สตูลและจัดทำทะเบียนซาไก ให้กับชาวซาไกกลุ่มดังกล่าว

- ปี 2551

- ดร. สุทิน นพเกตุ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ได้เข้าไปสำรวจปัญหาด้านต่าง ๆ ของชาวนา ที่ อ.ป่าบอน จ.พัทลุงและวางแผนในการช่วยเหลือด้านสถานะบุคคลและการขึ้นทะเบียน - อ.มะนัง จ.สตูล จัดวิวิธชาไก

- ปี 2552

- นายกิจ หลีกภัย นายก อบจ.ตรัง ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือและดูแลวิถีชีวิตความเป็นอยู่
- พัทลุงจัดวิวิธชาไก
- สารคดี คนค้นคน จ.พัทลุง
- อ.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ – ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤติสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้จัดการประชุมเครือข่ายหน่วยงานองค์กร และนักวิชาการรวมทั้งผู้ที่มีความสนใจในพื้นที่ ในการรับทราบปัญหาและการวางแผนแนวทางในการให้ความช่วยเหลือและการพัฒนาภาษามานี

- ปี 2553

ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤติสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับ โครงการบางกอกคลินิกเพื่อให้คำปรึกษาด้านกฎหมายด้านสิทธิและสถานะบุคคล คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดทำโครงการจัดการปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายไทยกรณีกลุ่มชาติพันธุ์มานิก (ซาไก) ในพื้นที่ จ.ตรัง สตูล

รายชื่อประชากรมานิในเทือกเขาบรรทัด จ. ตรัง สตูล พัทลุง(ยังไม่สมบูรณ์)

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
1		เดหว่า	ช			ยิบ	เสน ,ลอย, แดง แก่											ตาย	31/3/2011
2		ยิบ	ญ			เดหว่า	เสน ,ลอย, แดง แก่											ตาย	31/3/2011
3	ทับทุ่ง ทอง	เสน	ช	เดหว่า	ยิบ	เซาะ		ชะ											31/3/2011
4	ตะ โหมด	ลอย	ช	เดหว่า	ยิบ	แดง	เฉด	ปาน	เฉด2, เพียร ,แซ,, ตุก										31/3/2011
5	ภูผา เพชร	แดงแก่	ช	เดหว่า	ยิบ	เซาะ	ทิก,พา												31/3/2011
6		เดช	ช			ชะ	โกบ, เซาะ, แดง ,ดำ	บั้ง	เปี้ยว ,ครวญ ,เมาะ ,ชัย, เตะ									ตาย	31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
7		ชะ	ญ	ชู	นาง	เดช	โกบ, เซาะ, แดง, ดำ	เสน										ตาย	31/3/2011
8		บั้ง	ญ			เดช	เปี้ยว ,ครวญ ,เมาะ ,ควะ ,ชัย, เตะ	เระ	ลือ,ไซ									ตาย	31/3/2011
9	?	โกบ	ช	เดช	ชะ	ควะ	เข้ม	ท่า	ยง	เมาะ	ควา, หวัด ,ตุ้ม,ธง ,ล้อง							?	31/3/2011
10	ตะ โหมด	ครวญ	ช	เดช	บั้ง	ปาน	คะนู้ ,กะฮำ	แนะ	เลาะ	ควะ	กั้ง, ยาว ,ยะ, พัต,?								31/3/2011
11		ท่า	ญ			โกบ	ยง											?	31/3/2011
12		ปาน	ญ			ครวญ	คะนู้ ,กะฮำ	ลอย	เฉด2, เพียร ,แซ,									ตาย	31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
									ตุ๊ก										
13	ราว ปลา	ลือ	ญ	เริะ	บั้ง	ชา	บิ,พง, หลุบ ,หมู,ปู, บอน, เปิล ,ยม												31/3/2011
14	ริ สอร์ทปี าเนิง	ไช่	ช	เริะ	บั้ง	กั้ง	ด้อม ,หลอ	ยะ	ปอย ,แป้น, นู้ย ,เม่น, พร,จิ้น ,หมี, ย้อย										31/3/2011
15	ภูผา เพชร	แชน่	ช	โกบ	ควะ	ปาง	เสา ,สำลี	เม่น	เพียร 2,ตุ้ย ,บุณ										31/3/2011
17	ราว ปลา	ดำ	ช	เดช	ชะ	ฉิม	พร ,ทบ, บอน ,แมว, แน่นง												31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
							, นึก												
18	ทับทุ่ง ทอง	เปี้ยว	ช	เดช	บั้ง	เซาะ	ชา	แนะ	ฉิม ,แดง2, หวาง ,คำ, พูน	ฉุน	ยะ ,เนน, ฉินรี ,ชา เล็ก ,หอ	เม่น	ปาง ,ยะ2 ?,ไข่ เอี้ยด ,แดง เล็ก	หลง	ชี,ม้วย, บน ,แท็ก	โกบ	ยม ,ส้ม, แป้น ,ดี้ว, บู,โบ		31/3/2011
19	ตะ โหมด	มะะ	ญ	เดช	บั้ง	โกบ	ควา ,หวัด, ตุ้ม,รง, ล้อง												31/3/2011
20	คลอง ตง	ชัย	ช	เดช	บั้ง	หว่า	ยะ												31/3/2011
21	เจ้าพะ	ตะะ	ช	เดช	บั้ง														31/3/2011
22	?	ยง	ช	โกบ	ท่า														31/3/2011
23	?	คะนู้	ช	ครวญ	ปาน														31/3/2011
24	?	กะฮ่า	ญ	ครวญ	ปาน														31/3/2011
25	รี สอร์ทปี าเนิง	เลาะ	ช	ครวญ	แนะ	แป้น	เบว	แว่น	เตียว										31/3/2011
26	ตะ โหมด	แนะ	ญ	เซียด	ชัย	ครวญ	เลาะ	เปี้ยว	ฉิม ,แดง2,										31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
									หวาง ,คำ, พูน										
27		ควะ	ญ	เดช	ปั้ง	ครวญ	ยาว ,กั้ง, พัต											ตาย	31/3/2011
28	?	แดง	ญ	เดช	ชะ	ลอย	เฉด											?	31/3/2011
30	ตะ โหมด	ยาว	ช	ครวญ	ควะ														31/3/2011
31	?	กั้ง	ญ	ครวญ	ควะ	ไข่	ต้อม ,หล่อ												31/3/2011
32	?	พัต	ช	ครวญ	ควะ														31/3/2011
33		เฉด	ช	ลอย	แดง	ปาง	แมว ,บิว, ดุก											ตาย	31/3/2011
34	ภูผา เพชร	ปาง	ญ	เปี้ยว	เม่น	เฉด	แมว ,บิว, ดุก	แซม	เสา ,สำลี										31/3/2011
35	?	เพียร	ช	ลอย	ปาน														31/3/2011
36	ภูผา เพชร	แซ	ช	ลอย	ปาน	เม่น													31/3/2011
37	ตะ	ดุก	ญ	ลอย	ปาน														31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	โหมด																		
38	ภูผา เพชร	เซาะ	ญ	เดช	ชะ	เปี้ยว	ชา	แดง แก่	ทิก,พา										31/3/2011
39	ราว ปลา	ฉิม	ญ	เปี้ยว	แนะ	ดำ	พร ,ทบ, บอน ,แมว, แน่นง ,นีก												31/3/2011
40	ทับท่ง (สวน ยาง)	แดง2	ญ	เปี้ยว	แนะ	เฉด2	แอต, ชุม ,พิน, จอย, หาด, มุก,กะ ปอง												31/3/2011
41	ภูผา เพชร	หวาง	ช	เปี้ยว	แนะ														31/3/2011
42	ทับท่ง ทอง	คำ	ช	เปี้ยว	แนะ	ส้ม	ยูน ,ฉ้อ, เบว												31/3/2011
43	?	พูน	ช	เปี้ยว	แนะ	ตุ้ม	นึ่ง,ก												31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
							ลอย ,โซ๊ก, แดน												
44	ราว ปลา	ชา	ช	เปี้ยว	เขาะ	ลือ	บ๊,พง, หลุบ ,หมู,ปู, บอน, เปิล ,ยม	ฉุน	อ้า ,แต้ว										31/3/2011
45	ราว ปลา	ฉุน	ญ	เปี้ยว	เขาะ	ชา	อ้า ,แต้ว	เปี้ยว	ยะ,ฉิน รี,ชา เล็ก ,หอ										31/3/2011
46	ราว ปลา	อ้า	ช	ชา	ฉุน														31/3/2011
47	ราว ปลา	แต้ว	ญ	ชา	ฉุน														31/3/2011
48	ภูพา เพชร	ยะ	ญ	เปี้ยว	ฉุน	ทิก													31/3/2011
49	?	ฉินรี	ญ	เปี้ยว	ฉุน	ดง	แว ,ดม,?												31/3/2011
50	ตะ	ชาเล็ก	ช	เปี้ยว	ฉุน														31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	โหมด																		
51	บ้านลุง พันธ์	หอ	ช	เปี้ยว	ฉุน														31/3/2011
52	รี สอร์ทปี านิง	ยะ	ญ	เปี้ยว	เม่น	ไข่	ปอย ,แป้น, นุ้ย ,เม่น, พร,จิ้น ,หมี, ย้อย												31/3/2011
53	ทับทึง ทอง	ไข่เอี้ยด	ช	เปี้ยว	เม่น	ตัว	ชน ,เอี้ยบ, แตบ												31/3/2011
54		แมว	ช	เณด	ปาง													ตาย	31/3/2011
55	ภูผา เพชร	บิว	ช	เณด	ปาง														31/3/2011
56	ภูผา เพชร	เม่น	ญ	เขียด	ซับ	เปี้ยว	ปาง ,ยะ2?, ไข่ เอี้ยด, แดง เล็ก	แซม	เพียร 2,ตุ้ย ,บุญ	แซ									31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
57	ทับทึง ทอง	หลง	ญ	เอียด	ซั๊บ	เปี้ยว	ซี,ม้วย, บน ,แท้ก												31/3/2011
58	รี สอร์ทปี านิง	ชี	ช	เปี้ยว	หลง	นุ่ย													31/3/2011
59	?	ม้วย	ญ	เปี้ยว	หลง	ยะ													31/3/2011
60	ทับทึง ทอง	บน	ช	เปี้ยว	หลง														31/3/2011
61	ทับทึง ทอง	แท้ก	ช	เปี้ยว	หลง														31/3/2011
62		ชู	ช			นาง	ชะโบ ,ชะ											ตาย	31/3/2011
63		นาง	ญ			ชู	ชะโบ ,ชะ											ตาย	31/3/2011
64	ทับทึง ทอง	โบ	ญ	เปี้ยว	โกบ														31/3/2011
65	ภูผา เพชร	เพียร2	ช	แหม่ม	เม่น	หลอ													31/3/2011
66	ภูผา เพชร	ด้อย	ญ	แหม่ม	เม่น	แป้น	เบ												31/3/2011
67	ภูผา	บุน	ญ	แหม่ม	เม่น														31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	เพชร																		
68		เสา	ช	แหม่ม	ปาง													ตาย	31/3/2011
69	ภูผา เพชร	สำลี	ญ	แหม่ม	ปาง														31/3/2011
70	ทับทูน ทอง	โกบ	ญ	เอียด	ซับ	เปี้ยว	ยม , ส้ม, แป้น , ตั้ว, บู, โบ												31/3/2011
71	ภูผา เพชร	หลอ	ญ	ไข่	กั้ง	เพียร2													31/3/2011
72	ทับทูน ทอง	ยม	ญ	เปี้ยว	โกบ	ต้อม		หวัด (ชาวบ้ าน)	เบ2	ยาว	ชา3, จอย								31/3/2011
73	ทับทูน ทอง	ส้ม	ญ	เปี้ยว	โกบ														31/3/2011
74	ภูผา เพชร	แป้น	ช	เปี้ยว	โกบ	ตุ๋ย	เบ												31/3/2011
75	ทับทูน ทอง	บู	ช	เปี้ยว	โกบ														31/3/2011
76	?	ชะโบ	ญ	ชู	นาง														31/3/2011
77	ตะ	ต้อม	ช	ไข่	กั้ง	ยม													31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	โหมด																		
78		ชา3	ช	ยาว	ยม													ตาย	31/3/2011
79		จอย	ช	ยาว	ยม													ตาย	31/3/2011
80	ภูผา เพชร	ทิก	ช	แดง แก่	เซาะ	ยะ													31/3/2011
81	ภูผา เพชร	พา	ญ	แดง แก่	เซาะ	แดง เล็ก	ลี,ปอ, ท่อน												31/3/2011
82	ภูผา เพชร	แดงเล็ก	ช	เปี้ยว	เม่น	พา	ลี,ปอ, ท่อน												31/3/2011
83	ภูผา เพชร	ลี	ช	แดง เล็ก	พา														31/3/2011
84	ภูผา เพชร	ปอ	ช	แดง เล็ก	พา														31/3/2011
85	ภูผา เพชร	ท่อน	ญ	แดง เล็ก	พา														31/3/2011
86	ภูผา เพชร	เบ	ช	แป้น	ตุ้ย														31/3/2011
87	ตะ โหมด	เบ2	ญ	หวัด (ชาวบ้ าน)	ยม														31/3/2011
88		สัง	ช	ฮะ	นุ่ย	บ๊ะ	หว่า ,พิน,											ตาย	31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
							ฝา ,หยุ, แบน, แจ่ม ,ล้อม												
89	คลอง ตง	บ๊ะ	ญ	ชู	นาง	สัง	หว่า ,พิน, ฝา ,หยุ, แบน, แจ่ม ,ล้อม												31/3/2011
90	คลอง ตง	หว่า	ญ	สัง	บ๊ะ	ชัย	ยะ												31/3/2011
91	คลอง ตง	พิน	ญ	สัง	บ๊ะ	หย่า	รี ,เนียน												31/3/2011
92	คลอง ตง	ฝา	ญ	สัง	บ๊ะ	ประดิ ษฐ์ (ชาวบ้ าน)	ศักดิ์ ,วรรณ ดี, ราตรี, อำพัน ,วัฒนา												31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
							,จันทิ มา,อำ พร ,ธวัช ชัย ,เสาวลั กษณ์												
93	คลอง ตง	หยู	ช	สัง	บ๊ะ	เท่ง	ฉาย ,โจ,มู, พง ,อ้อม												31/3/2011
94	คลอง ตง	แบน	ช	สัง	บ๊ะ	นุช	ซ้อ, บอล ,วุฒิ, คม ,เมาะ, โบท												31/3/2011
95	คลอง ตง	แจ่ม	ช	สัง	บ๊ะ	รี	กลม ,กลอย												31/3/2011
96	คลอง ตง	ล้อม	ช	สัง	บ๊ะ	บี้													31/3/2011
97	คลอง	หยา	ช	โห๊ะ	แดง	พิน	รี												31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	ตง						,เนี่ยน												
98	คลอง ตง	เท่ง	ญ	ไข่	เหียง	หุย	ฉาย ,โจ,มู, พง ,อ้อม												31/3/2011
99	คลอง ตง	นุช	ญ	โตะ	แตง	แบน	ซ้อ, บอล ,วุฒิ, คม ,เมาะ, โบท												31/3/2011
100	คลอง ตง	รี	ญ	หยา	พิน	แจ่ม	กลม ,กลอย												31/3/2011
102	คลอง ตง	ยะ	ญ	หว่า	ชัย	หัง	ออง,ห วัค ,ปอ, ปู้ย ,แมป												31/3/2011
103	คลอง ตง	เนี่ยน	ญ	หยา	พิน														31/3/2011
104	คลอง ตง	ศักดิ์ดา	ช	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
105	คลอง ตง	วรรณดี	ญ	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
106	คลอง ตง	ราตรี	ญ	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
107	คลอง ตง	อำพัน	ญ	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
108	คลอง ตง	วัฒนา	ช	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
109	คลอง ตง	จันทิมา	ญ	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
110	คลอง ตง	อำพร	ญ	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
111	คลอง ตง	ธวัชชัย	ช	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
112	คลอง ตง	เสาวลักษ ณ์	ญ	ประติ ษฐ์	ฝา														31/3/2011
113	คลอง ตง	ฉาย	ญ	หยุ	เท่ง														31/3/2011
114	คลอง ตง	โจ	ช	หยุ	เท่ง														31/3/2011
115	คลอง ตง	มู	ญ	หยุ	เท่ง														31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
116	คลอง ตง	พง	ช	หยู	เท่ง														31/3/2011
117	คลอง ตง	อ้อม	ญ	หยู	เท่ง														31/3/2011
118	คลอง ตง	ซ้อ	ญ	แบน	นุช														31/3/2011
119	คลอง ตง	บอล	ช	แบน	นุช														31/3/2011
120	คลอง ตง	วุฒิ	ช	แบน	นุช														31/3/2011
121	คลอง ตง	คม	ช	แบน	นุช														31/3/2011
122	คลอง ตง	เมาะ	ญ	แบน	นุช														31/3/2011
123	คลอง ตง	บัวท	ช	แบน	นุช														31/3/2011
124	คลอง ตง	อง	ญ	เท่ง	ยะ														31/3/2011
125	คลอง ตง	หวัก	ญ	เท่ง	ยะ														31/3/2011
126	คลอง ตง	ปอ	ช	เท่ง	ยะ														31/3/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
127	คลอง ตง	ปุ๋ย	ญ	เหิง	ยะ														31/3/2011
128	คลอง ตง	แมป	ญ	เหิง	ยะ														31/3/2011
129	คลอง ตง	เหิง	ช	โชีะ	แตง	ยะ	ออง,ห วัก ,ปอ, ปุ๋ย ,แมป												31/3/2011
130	ทับทุ่ง (สวน ยาง)	เฉด2	ช	ลอย	ปาน	แตง2	แอต, ชุม ,พิน, จอย, หาด, มุก,กะ ปอง												1/4/2011
131	?	ตุ้ม	ญ	โกบ	เมาะ														1/4/2011
132	?	หวัด	ช	โกบ	เมาะ														1/4/2011
133	ตะ โหมด	ธง	ช	โกบ	เมาะ	ตุก	แอม, เชียร์, ช้าง น้อย												1/4/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
134	?	ล้อง	ช	โกบ	เมาะ														1/4/2011
135	?	ควา	ญ	โกบ	เมาะ														1/4/2011
136	บ้านลุง พันธ์	เนน	ช	เปี้ยว	จุน	เคว													1/4/2011
137	?	ยะ	ช	ครวญ	ควะ														1/4/2011
139	ราว ปลา	ทบ	ช	ดำ	ฉิม	พง	นุ้ย,หลี												1/4/2011
140	ราว ปลา	ยม	ช	ชา	ลือ														1/4/2011
141	ราว ปลา	เป็น	ช	ชา	ลือ														1/4/2011
142	ราว ปลา	บอน	ช	ชา	ลือ														1/4/2011
143	ราว ปลา	ปู	ญ	ชา	ลือ														1/4/2011
144	ราว ปลา	หมู	ญ	ชา	ลือ														1/4/2011
145	ราว ปลา	หลุบ	ช	ชา	ลือ														1/4/2011
146	ราว ปลา	พง	ญ	ชา	ลือ	ทบ	นุ้ย,หลี												1/4/2011
147	คลอง	บี้	ญ	ชา	ลือ	ล้อม													1/4/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	ตง																		
148		เจียด	ช			ชัย												ตาย	1/4/2011
149		ชัย	ญ			เจียด												ตาย	1/4/2011
150	รื้อ สอรัทปี านิง	แอต	ช	เฉด2	แดง2														1/4/2011
151	ทับท่ง (สวน ยาง)	ชุม	ญ	เฉด2	แดง2														1/4/2011
152	ทับท่ง (สวน ยาง)	พัน	ช	เฉด2	แดง2														1/4/2011
153	ทับท่ง (สวน ยาง)	จอย	ช	เฉด2	แดง2														1/4/2011
154	ทับท่ง (สวน ยาง)	หาด	ช	เฉด2	แดง2														1/4/2011
155	ทับท่ง (สวน ยาง)	มุก	ญ	เฉด2	แดง2														1/4/2011
156	ทับท่ง	กะปอง	ช	เฉด2	แดง2														1/4/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	(สวน ยาง)																		
157	ปาล์ม ทอง	ปอย	ช	ไข่	ยะ														1/4/2011
158	รี สอร์ทปี านิง	แป้น	ญ	ไข่	ยะ	เลาะ	เดียว												1/4/2011
159	รี สอร์ทปี านิง	นุ้ย	ญ	ไข่	ยะ														1/4/2011
160	รี สอร์ทปี านิง	เม่น	ช	ไข่	ยะ														1/4/2011
161	รี สอร์ทปี านิง	พร	ช	ไข่	ยะ														1/4/2011
162	รี สอร์ทปี านิง	จิ้น	ช	ไข่	ยะ														1/4/2011
163	รี สอร์ทปี านิง	หมี	ญ	ไข่	ยะ														1/4/2011

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
164	รื้อ สอร์ทปี านิ่ง	ย้อย	ญ	ไข่	ยะ														1/4/2011
166	ราว ปลา	หลิ	ญ	ทบ	พง														1/4/2011
167	ราว ปลา	นุย	ช	ทบ	พง														1/4/2011
168	รื้อ สอร์ทปี านิ่ง	เดียว	ช	เลาะ	แป้น														1/4/2011
169	ราว ปลา	บอน	ช	ดำ	ฉิม														1/4/2011
170	ราว ปลา	แมว	ช	ดำ	ฉิม														1/4/2011
171	ราว ปลา	นีก	ช	ดำ	ฉิม														1/4/2011
172		พร	?	ดำ	ฉิม													ตาย	1/4/2011
173	บ้านลุง พัน	เคว	ญ	ไข่	เหียง	แนน													1/4/2011
174	ราว ปลา	แน่ง	ช	ดำ	ฉิม														
175	ตะ	แอม	ช	ธง	ตุก														

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	โหมด																		
176	ตะ โหมด	เชียร์	ญ	ธ	ตุก														
177	ตะ โหมด	ช้างน้อย	ญ	ธ	ตุก														
178	ภูผา เพชร	พัน	ช																
179	ทับทึง ทอง	ชน	ญ	ไข เอียด	ตัว														
180	ทับทึง ทอง	เฉียบ	ญ	ไข เอียด	ตัว														
181	ทับทึง ทอง	แตบ	ช	ไข เอียด	ตัว														
182	ทับทึง ทอง	ตัว	ญ	เปี้ยว	โกบ	ไข เอียด	ชน ,เฉียบ, แตบ												
183	เขา น้ำเต้า	โชีะ	ช	หวัน	พุ่ม	แดง	หลง (พริอย ,นุช, โผน ,แมว, หยา,												

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
							หัง ,ยม												
184	เขา น้ำเต้า	แดง	ญ	ชู	นาง	โตะ	หลง (พริ้ว) ,นุช, โผน ,แมว, หยา, หัง ,ยม												
185	เขา น้ำเต้า	หลง (พริ้ว)	ญ	โตะ	แดง														
186	เขา น้ำเต้า	โผน	ช	โตะ	แดง														
187	เขา น้ำเต้า	แมว	ช	โตะ	แดง														
188	เขา น้ำเต้า	ตุ้ม	ญ	หวัน	พุ่ม														
189	เขา น้ำเต้า	แดง	ญ	ชู	นาง														
190	โตนตก	เริะ	ช	หวัน	พุ่ม														
191	เขา	เขียว	ญ																

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	น้ำเต้า																		
192	เขา น้ำเต้า	หวาง	ช																
193	เขา น้ำเต้า	เซียะ	ช																
194	เขา น้ำเต้า	นง	ญ																
195	เขา น้ำเต้า	นง	ช																
196	เขา น้ำเต้า	ไ้	ช																
197	เขา น้ำเต้า	ครวน	ช																
198	เขา น้ำเต้า	เม่น	ช																
199	เขา น้ำเต้า	ยม	ญ	โ้๊ะ	แดง														
200	ช่อง ไทร	สี	ญ																
201	ช่อง ไทร	แดง	ญ																
202	ช่อง	อิด	ช																

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	ไทร																		
203	ช่อง ไทร	เอียด	ญ																
204	ช่อง ไทร	รวย	ญ																
205	ช่อง ไทร	แอน	ช																
206	ช่อง ไทร	เหน่ง	ช																
207	ช่อง ไทร	สายฝน	ญ																
208	ช่อง ไทร	ยา	ช																
209	ช่อง ไทร	เปี้ย	ญ																
210	ช่อง ไทร	บิว	ญ																
211	ช่อง ไทร	เป้	ช																
212	ช่อง ไทร	สายฟ้า	ญ																
213	ช่อง	สายรุ้ง	ญ																

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
	ไทร																		
214	เจ้าพะ	ไข่																	
215	เจ้าพะ	เหียง																	
216	เจ้าพะ	เขี้ยว																	
217	เจ้าพะ	ธง																	
218	เจ้าพะ	จิ้น																	
219	เจ้าพะ	บ่าว																	
220	เจ้าพะ	หว่าง	ช	ไข่	เหียง	ปาน	ดำ, จิ้น, หวัด, ถ้ง,พร, ปก, ไฟ ,ลอย												
221	เจ้าพะ	ปาน	ญ	แดง	เขียด	หว่าง	ดำ, จิ้น, หวัด, ถ้ง,พร, ปก, ไฟ ,ลอย												
222	เจ้าพะ	ดำ	ช																

ID	ที่อยู่	รายชื่อ	เพศ	พ่อ	แม่	สมรส กับ 1	ลูก 1	สมรส กับ 2	ลูก 2	สมรส กับ 3	ลูก 3	สมรส กับ 4	ลูก 4	สมรส กับ 5	ลูก 5	สมรส กับ 6	ลูก 6	สถานะ	วันที่บันทึก
223	เจ้าพะ	จิ้น	ช																
224	เจ้าพะ	หวัด	ช																
225	เจ้าพะ	ถ้ง	ช																
226	เจ้าพะ	พร	ญ																
227	เจ้าพะ	ปก	ญ																
228	เจ้าพะ	ไฟ	ช																
229	เจ้าพะ	ลอย	ญ																

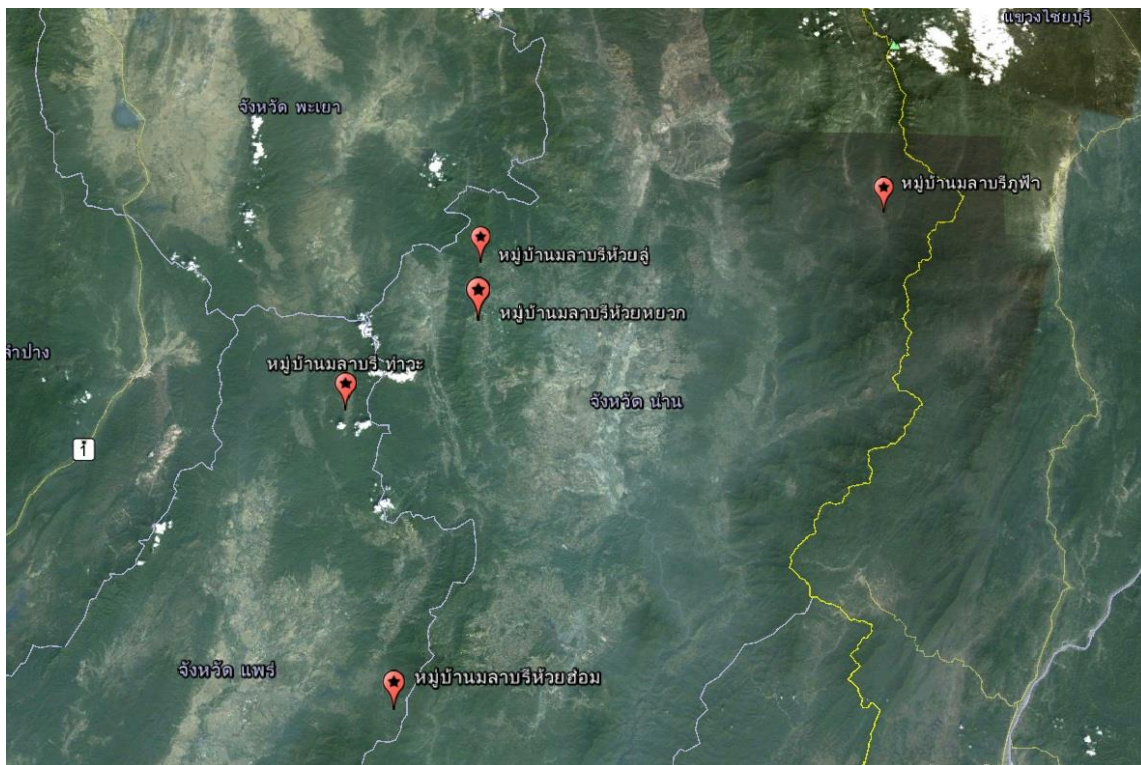
3.2. มลาบรี

เนื้อหาของรายงานในส่วนนี้เป็นรายงานการสำรวจหมู่บ้านของชาวมลาบรีในจังหวัดแพร่และน่าน โดยจะกล่าวถึงภาพรวมของชาวมลาบรีในปัจจุบันภายใต้หัวข้อการตั้งถิ่นฐาน ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม การศึกษา อาชีพ สุขภาพและสาธารณสุข และการปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคมนอกกลุ่ม ดังที่ผู้วิจัยได้สำรวจในช่วงปี 2553 เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยกำลังศึกษาภาษาเพื่อทำวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการสำรวจกลุ่มมลาบรีจะเป็นประโยชน์เพื่อการต่อยอดการศึกษาวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของพวกเขาต่อไป

การตั้งถิ่นฐาน

มลาบรีในประเทศไทยกระจายกันอยู่ใกล้ชายแดนไทย-ลาว ในจังหวัด แพร่และน่าน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มหมู่บ้านดังต่อไปนี้ กลุ่มที่อาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน ได้แก่ บ้านห้วยหยวก อำเภอเวียงสา และโครงการภูฟ้าในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ อำเภอปัวเกลือ กลุ่มที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแพร่ ได้แก่ บ้านท่าวะ อำเภอสอง และบ้านห้วยฮ่อม อำเภอร้องกวาง เดิมทีชาวมลาบรีเป็นนักล่าที่แยกตัวออกไปอาศัยอยู่ในป่าลึก และนี่เป็นที่มาของคำว่า “ผีตอเหลือง” จากสายตาของคนภายนอกที่มองพวกเขา เนื่องจากชาวมลาบรีมักจะย้ายที่อยู่บ่อย ๆ ซึ่งอาจจะด้วยเหตุผลเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของอาหารหรือความเชื่อเรื่องความตาย ดังนั้น พวกเขาจึงมักจะทำเพิงเล็ก ๆ ที่เรียกว่า “หับ” เป็นเพิงที่มีหลังคาเอียงไปด้านหนึ่ง ไม่มีประตู หน้าต่าง มีเพียงแต่พื้นดินเป็นที่นอน เป็นห้องรับแขก ห้องครัว และพื้นที่สารพัดประโยชน์(Bernatzick, 1938 pp. 46-47)

แผนที่แสดงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านมลาบรีในพื้นที่ต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันชาวมลาบรีได้รวมกลุ่มอาศัยเป็นหมู่บ้านที่ฮ่อมล้อมไปด้วยภูเขาและหมู่บ้านชาวม้ง ที่จริงแล้วพวกเขาได้ออกมาอาศัยอยู่นอกป่าและสร้างบ้านเรือนของตนเองมาเป็นเวลาหลายปีแล้วจากความช่วยเหลือของคุณบุญยืน สุขเสน่ห์ มิชชันนารีชาวอเมริกันที่ลาออกจากงานและมุ่งมั่นช่วยเหลือชาวมลาบรีมาเป็นเวลาหลายสิบปี มลาบรีที่บ้านห้วยห้วยกและห้วยฮ่อมเป็นหมู่บ้านที่ล้อมรอบไปด้วยบ้านม้งทำให้ทั้งสองชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์แนบแน่นยาวนาน แต่สำหรับมลาบรีที่บ้านท่าวะและภูฟ้านั้นค่อนข้างมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนพื้นเมืองมากกว่า

ลุงปามลาบรี บ้านห้วยฮ่อม ต. แม่คะนิง อ. เวียงสา จ. น่าน

บ้านห้วยฮ่อมเป็นหมู่บ้านที่ผู้วิจัยค่อนข้างใกล้จึงสามารถสรุปบรรยากาศโดยรอบได้ดังนี้มีห้วยเล็ก ๆ ไหลผ่านหมู่บ้านและค่อนข้างมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของชาวมลาบรีอย่างมาก เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำที่พวกเขาใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งอาบน้ำ ต้ม ซักผ้า และทำการเกษตร อย่างไรก็ตามคุณภาพของน้ำก็ไม่ค่อยจะดีนักเนื่องจากเป็นห้วยที่ไหลผ่านไร่กะหล่ำปลีและไร่ข้าวโพดซึ่งเป็นพืชที่ได้รับสารเคมีป้องกันแมลงในปริมาณมากทำให้สารเหล่านี้ตกค้างทั้งในผักและในน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฝนชะหน้าดินลงมาในแหล่งน้ำ ถึงกระนั้นชาวบ้านก็จำเป็นต้องใช้แม้จะใช้เพื่อการซักล้างแต่ก็ถือว่าอันตรายไม่แพ้การดื่มกินสำหรับชาวมลาบรีในบ้านท่าวะ อยู่ในสวนที่มีเจ้าของที่จัดสรรพื้นที่บางส่วนให้มลาบรีอาศัยอยู่ แต่ก็ยังเป็นเพียงกลุ่มเล็กไม่ถึง 20 คน มีบุคคลภายนอกมาช่วยพัฒนาสร้างเล้าไก่ บ่อเลี้ยงปลา แต่ก็กลับกลายเป็นที่รกร้างในปัจจุบัน ถนนทางเข้าหมู่บ้านยังไม่ได้ขึ้นและค่อนข้างห่างไกล แยกออกไปจากชุมชนคนพื้นเมือง

ชาวมลาบรีบ้านท่าวะ ต. สะเอียบ อ. สอง จ. แพร่

ชาวมลาบรีในโครงการภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ค่อนข้างจะไม่มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นมากนักเนื่องจากถูกจัดให้แยกออกไปอาศัยอยู่ในเขตป่า มีลำธารที่มีน้ำไหลตลอดทั้งปีและมีความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกินดังที่เคยเป็นในอดีตของชาวมลาบรี หมู่บ้านค่อนข้างเงียบสงบเนื่องจากห่างไกลจากหมู่บ้านอื่นมาก แต่ก่อตั้งหมู่บ้านก็ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของโครงการหลวง การที่คนในจะออกหรือคนนอกจะเข้านั้นต้องขออนุญาตอย่างเป็นทางการและซับซ้อน ทำให้เข้าไปศึกษาวิจัยยาก เนื่องจากไม่สามารถพักอยู่ในหมู่บ้านได้ สำหรับบ้านห้วยหยวก ในอำเภอยางชุมน้อยได้กลายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากมีถนนผ่านและมีป้ายโฆษณาเชิญชวนคนให้มาเที่ยว ทำให้ชาวมลาบรีในหมู่บ้านนี้มีปฏิสัมพันธ์กับคนภายนอกมากกว่าที่อื่น ๆ สิ่งที่น่าอัศจรรย์ใจที่สุดก็คือไม่มีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน ทั้ง ๆ ที่หมู่บ้านมั่งที่มีอยู่ใกล้เคียงกันมีไฟฟ้าใช้ จะด้วยความต้องการของชาวมลาบรีเองหรือบุคคลที่หวังดีก็ไม่อาจทราบได้

แม้ว่านักกล่าบลาบรีจะยังคงอาศัยอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ แต่ชีวิตของพวกเขาที่ทันสมัยมากขึ้นด้วย เนื่องจากการหลั่งไหลเข้ามาของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ รถมอเตอร์ไซด์ ไฟฟ้า หรือปืน แต่ที่น่าเศร้าก็คือ พวกเขาต้องเผชิญกับความเสื่อมถอยของป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติที่น้อยลงทุกปีๆ เนื่องจากบริเวณโดยรอบที่พวกเขาอาศัยอยู่นั้นถูกเผาทำลายและปรับพื้นที่เพื่อการทำเกษตรกรรม สิ่งนี้ทำให้แหล่งอาหารที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ค่อยๆหมดไป พวกเขาต้องเผชิญความยากลำบากในการหาอาหารมากขึ้น จากที่เคยขุดเผือกมันได้ทั่วไป กลับต้องเปลี่ยนมาใช้แรงงาน แลกเงินเพื่อไปซื้ออาหารแทน

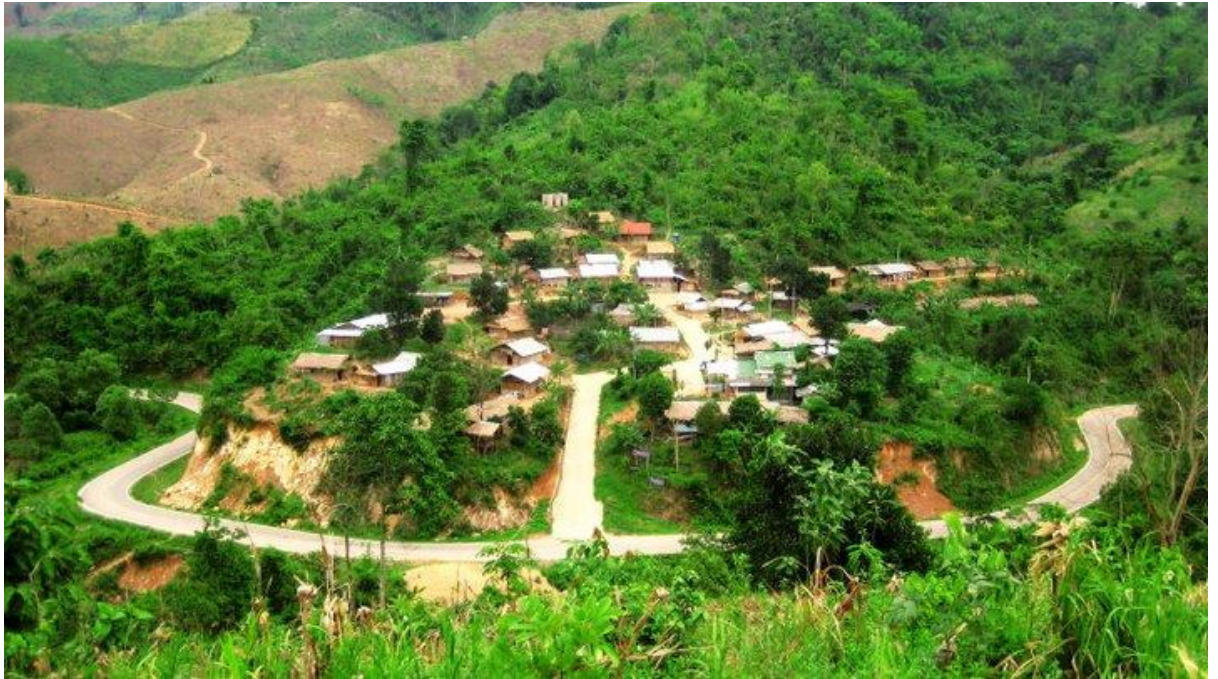
บ้านเรือน

ดั้งเดิมนั้นชาวมลาบรีเคยอาศัยอยู่ในเพิงที่มีหลังคาบังแดดฝนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และเมื่อหลังคาที่ทำจากใบไม้ต้องถล่มเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นเหลือง พวกเขาก็มักจะย้ายไปอยู่ที่ใหม่ ซึ่งแท้จริงแล้วการเปลี่ยนสีของใบไม้นั้นถือเป็นสัญญาณอย่างหนึ่งว่า พวกเขาได้อยู่บริเวณนี้มาเป็นเวลาพอควรแล้ว และอาหารก็ควรจะหว่ายหรือ ควรจะย้ายไปอยู่ที่ ภูมิอาหาร และปล่อยให้พืชพรรณอาหารบริเวณนี้เติบโตเพื่อจะมาก็กินใหม่อีกครั้ง จากรูปด้านล่างจะเห็นได้ว่าบ้านเรือนของชาวมลาบรีเมื่อครั้งอาศัยอยู่ในป่านั้นเรียบง่าย ไม่ซับซ้อนเหมือนบ้านเรือนที่เรารู้จักกันโดยทั่วไป

ปัจจุบัน บ้านของชาวมลาบรีส่วนใหญ่เป็นบ้านเหมือนบ้านทั่วไปมากขึ้น มีทั้งบ้านที่เป็นปูนและบ้านที่ทำจากไม้ไผ่ ส่วนใหญ่เป็นบ้านชั้นเดียว บ้านที่ทาวจะยกพื้นทุกหลัง ส่วนบ้านที่ภูฟ้าจะเป็นบ้านสองชั้นที่ดูซับซ้อนมากขึ้น มีการแบ่งพื้นที่ห้องครัวไว้ด้านล่าง ทั้งนี้เนื่องมาจากมีเจ้าหน้าที่โครงการหลวงช่วยสร้างและคิดออกแบบ บ้านจึงออกมาให้รูปแบบแตกต่างจากบ้านของมลาบรีที่อื่น ๆ หลังคามีทั้งมุงจากบ้าง สังกะสีบ้าง กระเบื้องบ้าง บ้านของชาวมลาบรีในปัจจุบันดูค่อนข้างมีขีดจำกัดมากกว่าเมื่อครั้งอาศัยอยู่ในหุบเขา แม้ว่าบางบ้านจะไม่มีประตู หรืออาจจะมีช่องหน้าต่างแต่ไม่มีบานหน้าต่าง ครัวของบางบ้านสร้างแยกออกมาจากตัวบ้าน แต่บางบ้านก็เอาครัวมาไว้ใต้ถุนบ้านเพื่อกันแมลง เป็นไปได้ว่าความคิดนี้อาจจะมาจากคนพื้นเมืองหรือชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่โดยรอบ เฟอร์นิเจอร์ในบ้านของมลาบรีดูเหมือนจะไม่ใช้เรื่องสำคัญอะไรเลย เพราะแม้แต่เครื่องเรือนพื้นฐานที่เราพึงมีเช่น โต๊ะ เก้าอี้ เตียง เป็นต้น ก็ยังไม่เห็นในบางบ้าน จากการสังเกต มีบาง

บ้านที่เอาเสื่อน้ำมันปูและทำพื้นที่ตรงนั้นเป็นที่สารพัดประโยชน์ เป็นทั้งห้องนั่งเล่น ห้องกินข้าว ห้องรับแขก และห้องนอน ห้องส้วมไม่นิยมสร้างในตัวบ้าน แต่จะแยกออกมาและมีจำนวนน้อยเพียง 2-3 หลัง แต่ต้องใช้ร่วมกันทั้งหมู่บ้าน

หมู่บ้านมลาบรี ห้วยหยวก อ. เวียงสา จ. น่าน ประชากรประมาณ 180 คน

เห็นได้ชัดเจนว่าชาวมลาบรีมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนถาวรมากยิ่งขึ้น พวกเขาไม่จำเป็นต้องย้ายไปมาอีกต่อไป และแม้ว่าบ้านของพวกเขาอาจจะดูไม่สะดวกสบายเหมือนที่เราคุ้นเคย แต่ก็ยังเป็นบ้านที่แข็งแรงมากขึ้นกว่าที่บและสามารถปกป้องพวกเขาจากแสงแดด ลม และฝนได้ดีเช่นกัน

เสื่อผ้าเครื่องนุ่มห่ม

ในอดีตคงเป็นที่ทราบกันดีว่ามลาบรีนั้นแทบจะไม่ได้ใส่เสื้อผ้าเลย จากหลักฐานภาพถ่ายของ Bernatzik ในหนังสือ Spirit of Yellow Leaves ที่ตีพิมพ์มาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษ เสื่อผ้าของฝ่ายมีเพียงผ้าปกปิดอวัยวะเพศเท่านั้น ส่วนสตรีชาวมลาบรีก็สวมใส่แค่ผ้าถุงและเปลือยอก แต่ในปัจจุบันนี้การแต่งกายของพวกเขาเปลี่ยนไปมากจากอดีตนัก ทั้งหญิงชาย เด็กและผู้ใหญ่ต่างก็ใส่เสื้อผ้าเหมือนที่คนทั่ว ๆ ไปใส่กัน ทั้งเสื้อยืด เสื้อเชิ้ต กระโปรง กางเกง หรือแม้กระทั่งกางเกงยีน เสื้อผ้าส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคขององค์กรต่าง ๆ และเนื่องจากพวกเขาเพิ่งจะมีประสบการณ์การใส่เสื้อผ้าเพียงไม่นานมานี้ ทำให้ยังไม่ได้เรียนรู้การรักษาความสะอาดมากนัก และอาจจะเป็นเพราะสภาพทางเศรษฐกิจด้วย แทนที่จะนำเงินไปซื้อผงซักฟอก นำเงินไปซื้ออาหารเพื่อประทังชีวิตดีกว่า เพราะผงซักฟอกหรือความสะอาดไม่ได้สำคัญไปกว่าเรื่องปากท้องเลย

สิ่งที่น่าสนใจจากการเปลี่ยนวิถีการแต่งตัวของพวกเขาคือความกลมกลืนกับสมาชิกอื่น ๆ ในสังคม

ภายนอกกลุ่มได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะมังและคนเมืองที่มีความใกล้ชิดกับชาวมลาบรีมากที่สุด นี่มาจากการสังเกตของผู้วิจัยครั้งเมื่อได้พามลาบรีไปที่ห้างสรรพสินค้า สังเกตได้ว่าผู้คนที่เดินผ่านไปมาไม่ได้มีท่าทีแปลกใจนักเมื่อเจอพวกเขา เนื่องจากการแต่งตัวที่กลมกลืนกับคนทั่วไป

การแต่งกายของมลาบรีในปัจจุบัน (บ้านห้วยหยวก)

การศึกษา

จากการสัมภาษณ์คุณบุญยืน สุขเสน่ห์ ที่ดูแลมลาบรีที่บ้านห้วยฮ่อม ได้ทราบว่าเคยมีโรงเรียนที่ไม่เป็นทางการขนาดเล็กที่คุณบุญยืนเคยจ้างครูมาสอนหนังสือให้เด็ก ๆ และวัยรุ่นชาวมลาบรี โรงเรียนนี้เกิดขึ้นจากความคิดของคุณบุญยืนเองที่หวังจะเห็นการพัฒนาของพี่น้องชาวมลาบรี อย่างไรก็ตามโรงเรียนนี้ก็ต้องล้มเลิกไปเมื่อเด็กมีโอกาสเข้าโรงเรียนเหมือนเด็กทั่วไป โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนเล็กประจำหมู่บ้าน มีตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมต้น หากใครต้องการเรียนต่อชั้นสูงขึ้นไปจะต้องเข้าไปศึกษาต่อในตัวเมืองแพร่

สำหรับมลาบรีในหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ได้เข้าโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ที่บ้านห้วยหยวก มีหลายคนที่กำลังเรียนอยู่ชั้น มัธยมปลาย ที่ศูนย์ภูฟ้าพัฒนากำลังเรียนอยู่ มสธ. 2 คน โดยได้รับการสนับสนุนจากกรมป่าไม้ จ. น่าน เป็นมลาบรีที่ได้เรียนชั้นสูงที่สุดโดยกำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 ในหมู่บ้านห้วยลู่ มีการเปิดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง (ศศช. ห้วยลู่) หรือครูตอย บ้านท่าวะมีส่งเสริมการเรียนระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบ้านท่าวะ (แต่ไม่ค่อยได้เรียนเนื่องจากมักตามพ่อแม่ไปไร่) บ้านห้วยหยวก มีทั้งศูนย์เรียนรู้วัยเตาะแตะและ ศศช. ห้วยหยวกที่เปิดมากกว่า 10 ปี ชั้นประถมจะได้เรียนโรงเรียนห้วยหยวก โรงเรียนภูเต็งพัฒนาและโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จ. น่าน แต่ส่วนใหญ่แล้วพ่อแม่มลาบรีจะให้ความสนใจกับการทำมาหากินมากกว่า ทำให้ลูกๆต้องหยุดเรียนบ่อย เรียนได้ไม่ต่อเนื่อง หลายคนต้องลาออกมาทำงานเพื่อเลี้ยงปากท้อง ไม่ได้เรียนต่อ และโดยธรรมชาติของชาวมลาบรีแล้วมักจะขี้อาย ดังนั้นเมื่อไปโรงเรียน พัฒนาการของพวกเขาจึงช้า และไม่ทันเด็กชาติพันธุ์อื่น และสิ่งนี้ยังคงเป็นปัญหาที่ยังหาทางแก้ไขไม่ได้

อาชีพ

ที่จริงแล้วมลาบรีในอดีตไม่มีอาชีพอย่างเป็นทางการนัก เพราะเราต่างก็รู้ว่ามลาบรีนั้นเป็นนักเก็บของป่าล่าสัตว์ พวกเขารู้จักแต่เพียงการแลกเปลี่ยนน้ำผึ้งหรือของป่าต่าง ๆ เช่น ผึ้ง หวาย เป็นต้น กับยาสูบ ข้าวเกลือ เสื้อผ้า มีด ผืน (เพื่อเป็นยา) และเหล้า การแลกเปลี่ยนนี้ทำกับพ่อค้าแม่ค้าชาวม้ง กะเหรี่ยง เมี่ยนและคนเมือง(Bernatzick,1938)

แต่เมื่อเงินกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการค้าขาย การแลกเปลี่ยนจึงถูกแทนที่โดยการเป็นแรงงานทำงานให้กับไร่ของม้งและคนเมือง นอกจากจะเป็นลูกจ้างให้กับคนอื่นแล้ว มลาบรีเองก็มีไร่ข้าวของตนเองด้วยเช่นกันเพื่อทำนาเก็บข้าวไว้รับประทานในแต่ละปี หากมีผลผลิตมากหรือขาดเงินจะแบ่งไปขายม้งหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง

อาชีพอีกอย่างของชาวมลาบรี โดยเฉพาะที่บ้านห้วยฮ่อมคือ การลักปล้นบุญยืนเป็นคนแรกที่ริเริ่มการสอนลักปล้นเพื่อจะช่วยให้ชาวมลาบรีมีอาชีพ เขาสอนมลาบรีลักและรับซื้อเพื่อขายต่อให้แก่ตลาดข้างนอก ปัจจุบัน เปลของชาวมลาบรีถูกส่งไปขายผ่านทางอินเทอร์เน็ตและมีตลาดรองรับมากขึ้นทั้งยุโรปและเอเชีย

เนื่องจากชาวมลาบรีก็มีฝีมือด้านงานฝีมือเหมือนกัน ความสามารถของพวกเขาฉายให้เห็นจากการถัก ”ยอก” กระเป๋ายามที่ทำมาจากเถาวัลย์ พวกเขารู้จักการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ จากธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น สีเขียวได้มาจากใบไม้และสีเหลืองจากรากของมันชนิดหนึ่ง การถักยอกต้องใช้ความอดทนอย่างมากเพราะมีวิธีที่ดูง่ายและละเอียดละออ เมื่อได้เถาวัลย์มาจะต้องนำมาปั่นเป็นเส้นๆ จากนั้นปั่นเป็นเส้นที่ละเอียด ย้อมสี แล้วนำมาถัก หากต้องการงานที่ละเอียดประณีตต้องใช้เส้นเล็ก ๆ ถักซึ่งใช้เวลาหลายวันกว่าจะเสร็จ ยอกเป็นกระเป๋าสารพัดประโยชน์ใช้ใส่ของป่าหรือแม้กระทั่งพืนก็ยังได้หากมีขนาดใหญ่พอ เพราะทำยากจึงทำให้มีคนสนใจและช่วยซื้อ นับว่าการถักยอกเป็นอาชีพเสริมอีกอาชีพนอกเหนือจากการเป็นลูกจ้างทำไร่ แต่เถาวัลย์ก็หายากขึ้นไปทุกทีๆ เพราะที่รกร้างมักถูกถากถางกลายเป็นไร่เสียหมด

มลาบรี ที่ห้วยลู่ นิคมพัฒนาแห่งใหม่มีการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมเลี้ยงชีพ

ดูเหมือนว่ามลาบรีจะมีอาชีพที่หาเลี้ยงปากท้องตัวเองได้เพียงพอ แต่ในความเป็นจริงแล้วที่ทำมาหากินทุกวันนี้ไม่เพียงพอเลย เนื่องจากพวกเขาต้องพึ่งพาเงินมากกว่าธรรมชาติ ทำให้เป็นหนี้และจำเป็นต้องทำงานใช้หนี้ไปตลอดทั้งปีพร้อมทั้งสร้างหนี้ใหม่นำไปแบบนี้ไม่จบสิ้น

สุขภาพและสาธารณสุข

แน่นอนว่าในสมัยก่อนยาสมุนไพรเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อป่าหมด ยาก็หมดด้วยเช่นกัน ดังนั้นการรักษาพยาบาลแบบใหม่จึงเข้ามาแทนที่ ดูเหมือนว่าพวกเขาจะพึ่งพายาสมัยใหม่กันมากขึ้น เนื่องจากมีสถานอนามัยตั้งอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านมากนัก มีเจ้าหน้าที่ของสถานอนามัยคอยให้บริการในทุกๆ โรคพื้นฐานและไม่หนักมาก เช่น ไอ เจ็บคอ เป็นหวัด ปวดหัว ท้องเสีย หรือแม้กระทั่งสอนการคุมกำเนิด หากมีอาการสาหัสหนักนักก็จะถูกส่งไปที่โรงพยาบาลในตัวเมือง

สิ่งที่น่าสนใจอีกสิ่งหนึ่งคือการคลอดบุตรของชาวมลาบรี เนื่องจากในสมัยก่อนนั้น การคลอดบุตรจะเข้าไปคลอดในป่า และใช้เพียงผิวไม้มาตัดสะดือเด็ก แต่ในปัจจุบันไม่มีอีกต่อไปแล้ว เพราะมลาบรีรู้จักการฝากครรภ์และเลือกไปคลอดที่โรงพยาบาลมากกว่าที่จะทำตามแบบโบราณ นี่แสดงให้เห็นว่าพวกเขารู้จักตระหนักถึงความปลอดภัยและสุขภาพของลูกมากขึ้น และอาจจะเป็นไปได้ว่าพวกเขากำลังจะสูญเสียภูมิปัญญาของตัวเองอีกด้วย

มลาบรีในภาวะปัจจุบัน

การดำรงอยู่ของมลาบรีในภาวะปัจจุบันนั้น ดำรงอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่รับรู้ด้วยข่าวสารบ้างก็เป็น การสร้างภาพตัวแทน (representation) และสถานการณ์จริงแต่น้อยคนที่จะเข้าใจสถานการณ์จริงถึงที่มาที่ไป

และความเปลี่ยนแปลงอันยาวนานบนเส้นทางชีวิตของผู้ที่เกิดมาเป็นมลาบรี

มลาบรี หรือที่รู้จักกันว่า “ผีตอเหลือง” นั้น ในอดีตเป็นกลุ่มชนหาของป่า-ล่าสัตว์ ที่มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ไม่มีการเกษตรกรรม และโยกย้ายที่อยู่อาศัยไปตามผืนป่าตั้งแต่ ป่าภูเขียวใน จ.ชัยภูมิ เลย จ.แพร่ น่าน รวมไปถึงแขวงไซยะบุรี ใน สปป. ลาว มีร่องรอยการติดต่อกับคนพื้นเมืองชาวลัวะ จากกลองยาสูบและแคนที่แสดงถึงการเคยปฏิสัมพันธ์กับคนในวัฒนธรรมลาว-อีสานมาก่อน กระทั่งคนม้ง หรือชาวม้งอพยพเข้ามาอยู่ตามอยู่ในภาคเหนือ ก็เริ่มปฏิสัมพันธ์กับคนม้งเรื่อยมากระทั่งพื้นที่ป่าลดลงเรื่อยๆ กระทั่งขอบเขตการเคลื่อนย้ายอพยพจึงค่อยๆ ลดลง ชาวมลาบรีจึงออกจากป่ามารับจ้างคนม้งในการถางป่าถางไร่และปลูกข้าวโพดแทนการหาของป่า-ล่าสัตว์แต่เดิม และตั้งถิ่นฐานสองแห่งแรก คือ ที่ใกล้ๆ หมู่บ้านม้งดอยภูเค็ง อ.เวียงสา จ.น่าน และจากการรวบรวมของนายบุญยืน สุขเสน่ห์ ตั้งหมู่บ้านมลาบรีและสอนศาสนาคริสต์ ครั้งแรกที่ อ.บ้านหลวง จ.น่าน ในช่วงเวลาดังกล่าว ชาวมลาบรีก็ได้รับจ้างทำไร่ถางป่าและรับจ้างต่างๆ ตามแต่ผู้จ้างวานแต่มักจะได้รับค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม กระทั่งหมู่บ้านมลาบรีที่ อ.บ้านหลวง ถูกชาวบ้านใน อ.บ้านหลวงโจมตีและขับไล่ทำให้บุญยืนพาชาวมลาบรีอพยพไปอยู่ที่ บ้านห้วยฮ่อม ต.บ้านเวียง อ.ร้องกวาง จ.น่าน จนถึงปัจจุบัน ส่วนชาวมลาบรีที่ดอยภูเค็งนั้นก็ได้อพยพหมู่บ้านออกจากพื้นที่ ออกมาตั้งหมู่บ้านใหม่ บริเวณบ้านห้วยหยวก ใกล้ๆ หมู่บ้านม้งห้วยหยวกโดยการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้านม้ง บางส่วนอพยพข้ามเทือกเขาไปอาศัยในไร่ข้าวโพดของคนเมือง ใน บ้านท่าวะ ต.สะเอียบ อ.สอง จ.แพร่ ในช่วงนี้เริ่มมีหน่วยงานพัฒนาต่างๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือและพยายามพัฒนาคุณภาพชีวิตมลาบรีมากมายหลายองค์กร แต่ส่วนใหญ่จะประสบกับความล้มเหลวเพราะพื้นฐานทางความคิด และเงื่อนไขด้านนิสัยเฉพาะของมลาบรีที่ค่อนข้างรักอิสระและไม่ชอบอยู่ในกรอบหรือกฎระเบียบ

ในปี 2550 ศูนย์ภูฟ้าพัฒนา จ.น่านได้พยายามที่จะมีการจัดตั้งหมู่บ้านมลาบรีขึ้นมาเพื่อที่จะหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบและหนี้สิน จึงได้ชักชวนชาวมลาบรีจากบ้านห้วยฮ่อมภายใต้การดูแลของบุญยืน สุขเสน่ห์ ทำให้บุญยืน ไม่พอใจอย่างมาก ต่อมาโครงการพระราชดำริกรมป่าไม้จึงได้ทำดำเนินการสร้างพื้นที่หมู่บ้านมลาบรีขึ้นอีก 1 แห่งในเขตอุทยานแห่งชาตินันทบุรี ค่าย ตชด. 325 บ้านห้วยลู่ ต.สะเนียน อ.เมือง จ.น่านที่ดำเนินการมาประมาณ 3 ปีเศษ

หน่วยงานต่าง ๆ ประสบปัญหาด้านเงื่อนไขหลายๆ อย่างคล้ายๆ กันคือ การประเมินพื้นที่และวิเคราะห์พื้นที่ ที่พื้นที่นั้น ชาวมลาบรีถูกควบคุมครอบงำและอยู่ภายใต้อำนาจของคนนอกในพื้นที่บางกลุ่มเสมอ ซึ่งคนอยู่ใกล้ชิดมักจะมีอิทธิพลสูง เช่นชาวม้ง ที่บ้านห้วยหยวก คนเมือง ที่บ้านท่าวะ จ. แพร่ ที่ในพื้นที่เป็นผู้มีอิทธิพลอยู่ในพื้นที่อันตรายเป็นเขตแก่งเสือเต้นตอนบน ใน บ้านห้วยฮ่อมก็จะอยู่ภายใต้การดูแลและอำนาจของบุญยืน สุขเสน่ห์ พื้นที่ภูฟ้าและห้วยลู่ก็อยู่ภายใต้กรมป่าไม้ จ.น่าน

อุปนิสัยของมลาบรีที่รักอิสระ ไม่ชอบถูกบังคับหรือทำตามกฎระเบียบ จนคนภายนอกมองว่าขี้เกียจหรือนิสัยขี้ฉ้อขี้โกงและจิตใจค่อนข้างเปราะบางทำให้บางครั้งมีมลาบรีหลายคนเคยคิดพยายามฆ่าตัวตายเพราะถูกกดดันและปัญหาต่าง ๆ รุมเร้า เท่าที่ทราบมีชาวมลาบรีประมาณถึง 10 คนพยายามฆ่าตัวตายด้วย

การกินยาฆ่าแมลงแต่โชคดีที่รอดตาย การฆ่าตัวตาย ในสังคมที่เคยเป็นสังคมแบบหาของป่า-ล่าสัตว์นี้ ถือเป็น เรื่องที่น่าเป็นห่วงเพราะโดยปกติในสังคมหาของป่า-ล่าสัตว์นั้นแทบจะไม่มี การฆ่าตัวตายเลย สิ่งนี้เป็นตัวชี้วัดที่ สำคัญที่แสดงถึงการตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานและพัฒนาการทางวัฒนธรรมนั้น สังคมบีบคั้นทำให้จิตใจมนุษย์บอบ บาง จึงต้องหาที่พึ่งทางใจประเภทต่าง ๆ ได้แก่ศาสนา ศาสนาที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อและศรัทธาของคนรุ่น ใหม่ของชาวมลลอบริมาก็คือ ศาสนาคริสต์ โดยมีโบสถ์ที่มีบาทหลวงเป็นคนมั่งและมีสัณสนาริชาวตะวันตกใน อ. เมืองน่าน บางครั้งคนมั่งก็ใช้ศาสนานี้ในการหาเงินกับชาวมลลอบริ โดยอ้างพระประสงค์ของพระเจ้าให้ ไปหักข้าวโพดให้หรือ เอารายชื้อถ่ายรูปชาวมลลอบริไปขอเงินจากต่างประเทศมาดูแลโบสถ์บ้าง

อย่างไรก็ดี แม้ว่าพื้นที่ต่าง ๆ จะประสบปัญหาเงื่อนไขทางสังคมรูปแบบต่าง ๆ กันไป แต่หน่วยงานที่มี บทบาทหลักในการดูแลและพัฒนาที่สำคัญมากคือ กรมป่าไม้ สำนักโครงการพระราชดำริ ที่ได้ระดมนักวิชาการ สาขาต่าง ๆ มาให้คำแนะนำต่อการพัฒนาที่เป็นประโยชน์มากต่อชาวมลลอบริในปัจจุบัน

3.3 มอแกน

“มอแกน” หรือ “ชาวเล” เป็นคำเรียกที่คนทั่วไปใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยมีชีวิตรอยู่และทำมา หากินบริเวณชายขอบทะเลทางตอนใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทยแต่ในความเป็นจริงแล้ว “ชาวเล” สามารถ แบ่งได้เป็นสองกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ๆด้วยกันคือกลุ่มชาติพันธุ์อูรักละโว้ยและกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนไม่มีหลักฐานที่ แน่ชัดทางประวัติศาสตร์ว่าทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์นี้ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อไหร่แต่พอสรุปได้ ว่ามีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลากว่า 500 ปี แล้วจากการจัดทำแผนที่ภาษาของกลุ่ม ชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยของมหาวิทยาลัยมหิดล(สุวิไลเปรมศรีรัตน์และคณะ, 2547)พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ มอแกนมีการกระจายตัวกันอยู่ในจังหวัดภูเก็ตกระบี่และพังงาซึ่งรวมแล้วมีผู้พูดประมาณ 3,000 คน จึงทำให้ ภาษามอแกนจัดเป็นหนึ่งใน15ภาษาที่วิกฤตเสี่ยงต่อการสูญ

หมู่เกาะสุรินทร์เป็นที่พักอาศัยทำมาหากินและดำรงชีวิตของชาวมอแกนมากกว่า 100ปีในอดีตชาวมอ แกนเรียกเกาะแห่งนี้ว่า “ปาเลาหะตะ” ก่อนที่จะมีการจัดตั้งเป็นอุทยานหมู่เกาะสุรินทร์ในอดีตนั้นชาวมอ แกนดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์น้ำและมักจะเคลื่อนย้ายไปยังแหล่งต่าง ๆ ที่อุดมสมบูรณ์แต่เมื่อมีการจัดตั้งอุทยาน ขึ้นมีผลทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนไปเนื่องจากไม่สามารถออกทะเลล่าสัตว์ได้อีก(นฤมลอรุณทัยและคณะ, 2549) และเนื่องด้วยวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปนี้เองส่งผลกระทบโดยตรงต่อวัฒนธรรมและความรู้พื้นบ้านของกลุ่ม ชาติพันธุ์

จากการวิจัยของนฤมล อรุณทัยและคณะ (2549) เกี่ยวกับความรู้ประเภทต่าง ๆ ของชาวมอแกนซึ่ง แบ่งประเภทความรู้ออกเป็น3ประเภทดังนี้ความรู้เรื่องวิญญานและการแพทย์พื้นบ้านความรู้ด้านดนตรีและ นิทานและความรู้ด้านงานช่างและงานฝีมือพบว่าความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้มีอยู่ในวงจำกัดเพียงแค่ผู้สูงอายุและ

ผู้ใหญ่เท่านั้นและจากข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่าความรู้และวัฒนธรรมที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นกำลังจะหายไปซึ่งถ้าไม่มีการจัดการที่ดีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ถือว่าเป็นรากเหง้าสำคัญอันแสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะสาบสูญไปในที่สุดประกอบกับกระแสวัฒนธรรมของภายนอกที่หลั่งไหลเข้ามายังชุมชนแห่งนี้ยังทำให้เกิดการเสื่อมสลายของกลุ่มชาติพันธุ์อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

จากความสำคัญข้างต้นทั้งในแง่ของการที่ภาษามอแกนเป็นหนึ่งในสืบทอดภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตเสี่ยงต่อการสูญและความถดถอยของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเพื่อธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์และความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมในพื้นที่ผืนแผ่นดินไทยดังนั้นโครงการวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาระบบเสียงภาษามอแกนและรวบรวมคำศัพท์พื้นฐานเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเตรียมการพัฒนาภาษามอแกนด้วยการสร้างระบบตัวเขียนภาษามอแกนร่วมกับชาวมอแกนเพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูลทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจและจัดทำแผนที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์มอแกน
2. เพื่อศึกษาและตรวจสอบระบบเสียงของภาษามอแกน
3. เพื่อศึกษาและตรวจสอบระบบไวยากรณ์เบื้องต้นของภาษามอแกน
4. เพื่อจัดทำพจนานุกรมศัพท์หมวดมอแกน-ไทยฉบับเบื้องต้น
5. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาระบบตัวเขียนของภาษามอแกนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. ได้ฐานข้อมูลแผนที่ทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาและสร้างระบบตัวเขียน
2. ได้ข้อมูลพื้นฐานทางด้านระบบเสียงในการพัฒนาและจัดทำระบบตัวเขียนภาษามอแกน
3. ได้ข้อมูลระบบไวยากรณ์เบื้องต้นของภาษามอแกน
4. ได้แนวทางในการจัดทำพจนานุกรมศัพท์หมวดมอแกน – ไทยฉบับเบื้องต้น
5. ได้แนวทางในการพัฒนาระบบตัวเขียนของภาษามอแกน

ผลเชิงพัฒนา

1. เอกสารทางด้านระบบภาษามอแกนในอดีตได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับลักษณะภาษามอแกนในปัจจุบัน
2. เกิดแนวร่วมจากชุมชนในการพัฒนาและสร้างระบบตัวเขียน
3. ได้คำศัพท์พื้นฐานในการทดสอบระบบตัวเขียน
4. สามารถพัฒนาและจัดทำพจนานุกรมมอแกน – ไทยฉบับสมบูรณ์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนและมอแกลนประกอบด้วยสองสาขาหลักๆ คือสาขาสังคมศาสตร์และสาขาภาษาศาสตร์โดยทางด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การประกอบอาชีพการตั้งบ้านเรือนและวัฒนธรรมของชาวมอแกนซึ่งโครงการวิจัยและบทความส่วนใหญ่ได้ดำเนินการโดย “โครงการนาร่องอันดามัน” สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในส่วนของงานวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์นั้นพบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของภาษามอแกนและมอแกลนอยู่เพียงแค่สองงานวิจัยเท่านั้นคือวิทยานิพนธ์ของ Swastham (1982) ที่ได้ศึกษาและอธิบายลักษณะภาษาแกลนและวิทยานิพนธ์ของ Chantanakomes (1980) ที่ได้ศึกษาและอธิบายลักษณะภาษามอแกนโดยวิทยานิพนธ์ทั้งสองเล่มนี้ได้อธิบายระบบเสียงและระบบไวยากรณ์อย่างละเอียดนอกเหนือจากนั้นพบว่ามีการศึกษาระบบเสียงของภาษามอแกนถิ่นตุง (Dung Dialect) ที่พูดอยู่ในประเทศพม่าอีกหนึ่งงานวิจัย (Naw Say Bay, 1995:pp193-205) และงานวิจัยของ Hogan (1972) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มอแกนมอแกลนและอูรักละโว้ยในประเทศไทยและใช้เกณฑ์คำศัพท์เพื่อจำแนกภาษาของทั้งสามกลุ่มชาติพันธุ์นี้สำหรับการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนเอกสารข้อมูลทางด้านภาษาศาสตร์เป็นหลักเนื่องจากมีความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบระบบเสียงและระบบไวยากรณ์เบื้องต้นของภาษามอแกนที่พูดบนหมู่เกาะสุรินทร์เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบตัวเขียนต่อไปสำหรับข้อมูลทางด้านสังคมศาสตร์นั้นจะไม่กล่าวถึงในการทำวิจัยในครั้งนี้เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ในการลงพื้นที่และสำรวจชุมชนในขั้นต้นเท่านั้น

กลุ่มชาติพันธุ์มอแกนมอแกลนและอูรักละโว้ยเป็นกลุ่มที่อาศัยและหากินอยู่ในทะเลฝั่งตะวันตกทางตอนใต้ของประเทศไทยโดยอยู่ตั้งแต่เขตจังหวัดระนองจนถึงจังหวัดสตูลคนส่วนใหญ่เรียกกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่มโดยรวมว่า “ชาวเล” หรือ “ชาวทะเล” นอกจากนั้นยังสามารถเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ชาวไทยใหม่” ซึ่งอาจหมายถึงเฉพาะชาวอูรักละโว้ยและชาวมอแกลนก็ได้ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าคนทั้งสามกลุ่มนี้เข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อไหร่แต่จากการสันนิษฐานและหลักฐานเท่าที่มีพบว่าคนทั้งสามกลุ่มนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยกว่า 500 ปีวิถีชีวิตของคนทั้งสามกลุ่มนี้มีความคล้ายคลึงกันค่อนข้างมากไม่ว่าจะ

เป็นในด้านความเชื่อการตั้งถิ่นฐานและการทำมาหากินมอแกนมอกลนและอูรักละโว้ยนับถือวิญญาณธรรมชาติและวิญญาณบรรพบุรุษเป็นหลักพวกเขาจะมีพิธีต่าง ๆ และสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับจิตวิญญาณมากมายในด้านการตั้งถิ่นฐานและการทำมาหากินนั้นพบว่ากลุ่มคนทั้งสามกลุ่มนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ติดกับทะเลและใช้ชีวิตหากินในทะเลเป็นหลักโดยการออกหาสัตว์ทะเลมาเป็นอาหารในส่วนของภาษานั้นพบว่าทั้งสามกลุ่มจัดอยู่ในตระกูลภาษาตระกูลเดียวกันคือออสโตรเนเซียน (Austronesian language family) แต่เมื่อพิจารณาลึกลงไปกว่านั้นทำให้พบว่าภาษาอูรักละโว้ยมีความแตกต่างจากภาษามอแกนและมอกลนจากการศึกษาพบว่าภาษาอูรักละโว้ยมีความใกล้เคียงกับภาษามาลาย์แต่ภาษามอแกนและมอกลนจัดอยู่ในแขนงเดียวกัน

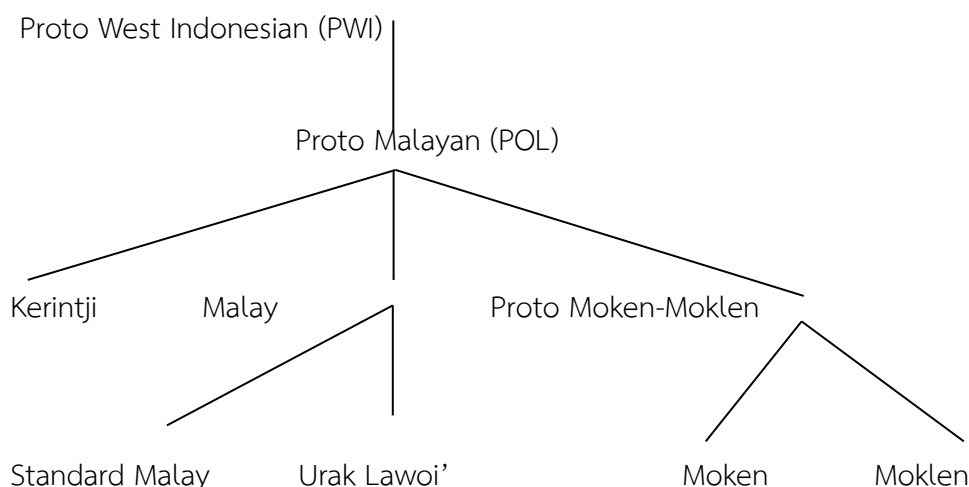

Figure 1: Language family tree diagram

(Source: Thongkhamchum, 1998:19)

ภาษามอแกนและภาษามอกลนมีความใกล้เคียงกันค่อนข้างมากจนนักภาษาศาสตร์หลายๆท่านจัดให้ภาษามอกลนเป็นภาษาถิ่นของภาษามอแกนแต่ถึงอย่างไรก็ตามแต่นักภาษาศาสตร์บางท่านออกมาคัดค้านกับแนวคิดดังกล่าวแต่ก็ยังไม่อาจมีข้อสรุปได้อย่างชัดเจนในแง่มุมทางภาษาศาสตร์เกี่ยวกับทั้งสองภาษานี้ ดังนั้นจึงสามารถพบในงานทางภาษาศาสตร์หลายๆงานที่จะใช้คำว่า “มอแกน/มอกลน” มากกว่าที่จะจงลงไปเพียงชื่อเดียวแต่ในแง่มุมอื่น ๆ อาจจะระบุความแตกต่างจากการตั้งถิ่นฐานประเพณีหรือแม้แต่การเรียกกลุ่มตนเอง

จากการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงพยัญชนะของทั้งภาษามอแกนและมอกลนพบว่ามีความใกล้เคียงกันค่อนข้างมากในภาษามอแกนนั้นพบว่าหน่วยเสียงพยัญชนะทั้งหมด 22 หน่วยเสียงด้วยกันดังนี้ /p/, /ph/, /b/, /t/, /th/, /d/, /c/, /ch/, /j/ [|], /k/, /kh/, /g/, /ʔ/, /m/, /n/, /ɲ/, /ŋ/, /s/, /h/, /l/, /w/ และ /y/ โดยพบว่าหน่วยเสียงที่สามารถเป็นพยัญชนะต้นได้ทั้งหมดดังนี้ /c/, /ph/, /th/, /ch/, /kh/, /b/, /d/, /j/, /g/, /s/, /h/, /ɲ/ และ /l/

(Chantanakomes, 1980: 44-52) ในส่วนของภาษามอแกนพบว่ามีหน่วยเสียงพยัญชนะมีความใกล้เคียงกับภาษามอแกนโดยพบว่ามีทั้งหมด 20 หน่วยเสียงคือ /p/, /ph/, /b/, /t/, /th/, /d/, /c/, /ch/, /k/, /kh/, /g/, /ʔ/, /m/, /n/, /ɲ/, /ŋ/, /h/, /l/, /w/ และ /j/ [y] โดยในภาษามอแกนนั้นไม่มีเสียง [s] และ [ʃ] แต่เมื่อพิจารณาการปรากฏในลักษณะการเป็นพยัญชนะต้นพบว่ามีเพียง 8 หน่วยเสียงเท่านั้นคือ /ph/, /b/, /th/, /d/, /ch/, /kh/, /g/ และ /ɲ/ (Swastham, 1982: 42-46) เมื่อเปรียบเทียบกับปรากฏของหน่วยเสียงพยัญชนะต้นในภาษามอแกนจะพบที่มีความแตกต่างกันค่อนข้างมากจึงอาจใช้เป็นเครื่องบ่งชี้อีกตัวหนึ่งว่า “มอแกน” และ “มอแกลน” เป็นคนละภาษา

สำหรับหน่วยเสียงสระนั้นพบว่าทั้งสองภาษามีความแตกต่างกันค่อนข้างมากโดยที่ในภาษามอแกนมีหน่วยเสียงสระทั้งหมด 18 หน่วยเสียงโดยแบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 15 หน่วยเสียงและหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียงดังนี้ /i:/, /i&:/, /i:/, /i&:/, /↔:/, /u/, /u&:/, /u:/, /u&:/, /e/, /e:/, /a/, /a:/, /o/, /o:/, /i↔:/, /u↔/ และ /u↔/ (Chantanakomes, 1980: 53) แต่ในสำหรับภาษามอแกลนพบว่ามีหน่วยเสียงสระทั้งหมด 21 หน่วยเสียงโดยแบ่งเป็นหน่วยเสียงสระเดี่ยว 18 หน่วยเสียงและหน่วยเสียงสระประสม 3 หน่วยเสียงได้แก่ /i:/, /i:/, /e/, /e/, /x/ [a], /x:/ [a:], /i:/, /i:/, /↔:/, /↔:/, /a/ [ɛ], /a:/ [ɛ:], /u/, /u:/, /o/, /o:/, /ɔ/, /ɔ:/, /i↔:/, /i↔/ และ /u↔/ (ดัดแปลงจาก: Swastham, 1982: 29) จากหน่วยเสียงสระของทั้งสองภาษาจะพบว่าทั้งสองภาษามีหน่วยเสียงสระสั้นและสระยาวควบคู่กันแต่เมื่อศึกษาจากข้อมูลที่มีอยู่พบว่าไม่มีข้อมูลคู่เทียบเสียงอย่างเพียงพอที่สามารถสรุปได้ว่าสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวเป็นคนละหน่วยเสียง หน่วยเสียงสระยาวอาจเป็นเพียงแค่หน่วยเสียงย่อยของสระเสียงสั้นก็เป็นได้แต่ถึงอย่างไรก็ตามแต่อาจจำเป็นต้องมีการศึกษาระบบเสียงเพิ่มเติม

นอกจากนั้นยังมีการพบการใช้ทำนองเสียงและการเน้นเสียงในระดับประโยคและระดับพยางค์โดยการใช้ทำนองเสียงมี 2 รูปแบบด้วยกันคือการใช้ทำนองเสียงขึ้น (ในประโยคคำถาม ประโยคคำสั่ง และประโยคขอร้อง) และการใช้ทำนองเสียงตก (ในประโยคบอกเล่า ในประโยคคำถามแบบต้องการข้อมูล และประโยคเชิญชวน) ซึ่งพบได้ในทั้งภาษามอแกนและมอแกลน การทบทวนเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาภาษาของกลุ่มชนพื้นเมืองที่ไม่มีระบบตัวเขียนและยังไม่มีการจัดทำเอกสารทางภาษา (Language Documentation) โดยเฉพาะภาษามอแกนที่พูดบนหมู่เกาะสุรินธร นอกจากนั้นยังมีความจำเป็นอย่างยิ่งกับภาษาที่ยังเป็นข้อถกเถียงในวงการวิชาการเกี่ยวกับการจำแนกภาษาตามที่กล่าวในข้างต้นว่าภาษามอแกนและมอแกลนมีความใกล้เคียงกันมากจนมีนักภาษาศาสตร์หลายท่านจัดให้เป็นภาษาเดียวกันดังนั้นเพื่อจะระบุภาษาที่กำลังศึกษานี้เป็นภาษาใดกันแน่จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่ได้มีผู้ทำไว้เรียบร้อยแล้ว

ฐานกรณ์ ลักษณะการ ออกเสียง	ริมฝีปาก	ฟัน/ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ระเบิด	p b ph	t d th	c j[] ch	k g kh	ʔ
นาสิก	m	n	ɲ	ŋ	
เสียดแทรก		s			h
ข้างลิ้น		l			
กึ่งสระ	w		y		

ระบบเสียงพยัญชนะภาษามอแกน

(ดัดแปลงจาก: Chantanakomes, 1980: 43)

ฐานกรณ์ ลักษณะการ ออกเสียง	ริมฝีปาก	ฟัน/ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ระเบิด	p b ph	t d th	c ch	k g kh	ʔ
นาสิก	m	n	ɲ	ŋ	
เสียดแทรก					h
ข้างลิ้น		l			
กึ่งสระ	w		j[y]		

ระบบเสียงพยัญชนะภาษามอแกน

(ดัดแปลงจาก: Swastham, 1982: 23)

วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษามอแกน
2. สำรวจและจัดทำแผนที่ทางสังคม
 - สำรวจพื้นที่และจัดทำแผนที่การตั้งถิ่นฐานภายในชุมชนรวมถึงสถานที่สำคัญต่าง ๆ
 - ระบุที่อยู่ของปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมความรู้ที่อาจสูญหายไปในอนาคต
 - จัดทำเครือข่ายทางความรู้ของปราชญ์ภายในชุมชนเพื่อแสดงความเกี่ยวเนื่องของความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่อาจมีความเกี่ยวเนื่องกัน
 - ระบุนามสถานที่สำคัญภายในชุมชนและระบุความสำคัญของสถานที่นั้น ๆ
 - จัดการเสวนาระดมความคิดกับชาวบ้านในการจัดทำแผนที่ทางสังคม
3. ศึกษาและตรวจสอบระบบเสียงของภาษามอแกนในภาคสนามจากหมวดคำศัพท์พื้นฐาน(ดังจะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่5)โดยจะสอบถามคำศัพท์ต่าง ๆ เป็นภาษาไทยแล้วจึงให้ผู้บอกภาษาชาวมอแกนที่ได้คัดเลือก(นายตะวันกล้าทะเล)บอกคำศัพท์ต่าง ๆ เป็นภาษามอแกนโดยจดบันทึกด้วยสัทอักษรสากล (International Phonetic Alphabet) เนื่องจากภาษามอแกนไม่มีระบบตัวเขียนในภาษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้สัทอักษรสากลเพื่อถ่ายทอดเสียงจากภาษามอแกนให้ได้ใกล้เคียงที่สุด
4. ศึกษาและตรวจสอบระบบไวยากรณ์พื้นฐานของภาษามอแกนในภาคสนาม
 - ศึกษาและตรวจสอบการเรียงคำเพื่อจัดแบ่งลักษณะนามวลีกริยาวลีและบุพบทวลีของภาษามอแกน
 - ศึกษาและตรวจสอบประโยคบอกเล่าประโยคคำถามประโยคปฏิเสธโดยประกอบด้วยประโยคและอนุประโยคประเภทต่าง ๆ
 - วิธีการศึกษาระบบไวยากรณ์พื้นฐานมีความใกล้เคียงกับการศึกษาระบบเสียงโดยการศึกษา ระบบไวยากรณ์นั้นผู้วิจัยสอบถามวิธีการพูดภาษามอแกนโดยยกตัวอย่างประโยคหรือลักษณะสถานการณ์ดังกล่าวเป็นภาษาไทยแล้วทำการจดบันทึกประโยคต่าง ๆ เหล่านั้นด้วยสัทอักษรสากล

5. รวบรวมหมวดคำศัพท์พื้นฐาน

- รวบรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องในเชิงมานุษยวิทยาและคำศัพท์หมวดพื้นฐานซึ่งได้มีการเก็บข้อมูลในขั้นตอนของการตรวจสอบระบบเสียง
- คำศัพท์จะถูกจัดและแบ่งตามหมวดต่าง ๆ เช่นร่างกายท้องฟ้าน้ำภูเขาเครื่องใช้บ้าน เป็นต้น

6. ศึกษาความแนวทางในการพัฒนาและจัดทำตัวเขียนของภาษามอแกน

- การซักถามแบบไม่เป็นทางการและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อประเมินความพร้อมและความเป็นไปได้ในการจัดทำระบบตัวเขียน
- ประเมินความเป็นไปได้ในการพัฒนาระบบตัวเขียนเช่นอัตราการรู้หนังสือวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพรวมทั้งความต้องการของชุมชน

7. จัดทำพจนานุกรมศัพท์หมวดมอแกน- ไทยฉบับเบื้องต้น

- นำศัพท์หมวดที่ได้ในข้อ5จัดทำเป็นพจนานุกรมศัพท์หมวดพื้นฐาน(มีความเป็นไปได้ที่จะจัดทำในลักษณะออนไลน์หรือหนังสืออิเล็กทรอนิกส์)

8. จัดทำรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

ลักษณะทางภูมิศาสตร์²และเครือข่ายทางสังคมของชาวมอแกนบนหมู่เกาะสุรินทร์

หมู่เกาะสุรินทร์หรืออุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ตั้งอยู่ในอำเภอกระบุรีจังหวัดพังงาหมู่เกาะสุรินทร์ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2524ซึ่งนับเป็นอุทยานแห่งชาติในลำดับที่ 29 ของประเทศไทยหมู่เกาะสุรินทร์อยู่ห่างจากแผ่นดินใหญ่ประมาณ 60 กิโลเมตรโดยใช้เวลาเดินทางไปกลับประมาณ 2 ชั่วโมงด้วยบริการเรือเร็ว(speed boat)ของบริษัทเดินเรือเอกชน

²ข้อมูลจาก เว็บไซต์ “<http://www.dnp.go.th/parkreserve/asp/style1/default.asp?npid=202&lg=1>” ณ วันที่ 12 กันยายน 2555

ภาพที่...:อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์
(ข้อมูลจาก<https://maps.google.com/?vector=1>)

หมู่เกาะสุรินทร์มีพื้นที่รวมกันประมาณ 141.25 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 88,282 ไร่ซึ่งประกอบไปด้วยเกาะต่างๆ จำนวน 5 เกาะดังนี้เกาะสุรินทร์เหนือเกาะสุรินทร์ใต้เกาะรีเกาะกลางและเกาะไข่นอกจากนี้ยังได้รวมกองหินริเชียวเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์อีกด้วยลักษณะภูมิอากาศของหมู่เกาะสุรินทร์สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ฤดูด้วยกันคือฤดูร้อนและฤดูฝนโดยฤดูร้อนจะเริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมและฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนตุลาคมนั้นทำให้การเดินทางท่องเที่ยวในบริเวณอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์จะเกิดขึ้นในช่วงตุลาคมถึงประมาณพฤษภาคม(ตามประกาศเปิด-ปิดฤดูกาลท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ) ของทุกปีเนื่องด้วยความไม่ปลอดภัยในการเดินทางในช่วงฤดูฝนอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์จึงประกาศปิดฤดูกาลท่องเที่ยวและไม่อนุญาตให้มีการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว

นอกจากอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ทั้งทางทะเลและบนบกไม่ว่าจะเป็นสัตว์ทะเลชนิดต่าง ๆ ปะการังพืชพรรณป่าไม้และสัตว์ป่าหมู่เกาะสุรินทร์ยังเป็นดินแดนของกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิม(indigenous people)ที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งคือ “คนมอแกน” อย่างที่ได้กล่าวไปในตอนต้นว่าชาวมอแกนเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับท้องทะเลมาเป็นระยะเวลายาวนานโดยในอดีตนั้น

ชาวมอแกนอาศัยอยู่ในเรือเป็นหลักและจะเข้าฝั่งต่อเมื่อเกิดมรสุมหรือคลื่นลมแรงพวกเขาจะเดินทางไปยังแหล่งสมบูรณ์ต่าง ๆทางธรรมชาติและเมื่อความสมบูรณ์ในจุดนั้นหมดไปพวกเขาก็จะย้ายถิ่นที่อยู่ไปยังจุดหรือแหล่งอื่น ๆโดยลักษณะการเคลื่อนย้ายดังกล่าวเป็นในรูปแบบที่คล้ายกับวงกลมนั่นคือพวกเขาจะกลับยัง ณ จุดเดิมๆ เมื่อเวลาที่เหมาะสมดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงไม่ใช่กลุ่มคนที่เดินทางแบบเร่ร่อนไม่มีจุดหมาย(gypsy) แต่เป็นกลุ่มที่เคลื่อนย้ายอย่างมีรูปแบบและจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน(nomadic people)คนมอแกนถือเป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังคงวิถีชีวิตในแบบการล่าสัตว์เพื่อการดำรงชีพโดยผู้ชายจะออกทะเลเพื่อหาอาหารในแต่ละวันและผู้หญิงจะอยู่บ้านเลี้ยงลูกและทำงานบ้านงานครัวหรือจะออกไปหาสัตว์ทะเลเล็กๆ น้อยๆ เช่น หอยหรือเปลือกทะเล เป็นต้น

สภาพสังคมโดยรวมของคนมอแกนหลังจากเกิดเหตุการณ์พิบัติภัยทางทะเล (สึนามิ) ได้รับการพัฒนาและช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกหรือองค์กรต่าง ๆเป็นจำนวนมากทำให้สภาพความเป็นอยู่และสภาพชุมชนได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นทั้งในแง่ของความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการตั้งถิ่นฐานจากแต่เดิมมีการตั้งถิ่นฐานกระจายตามชายหาดต่าง ๆมาเป็นการตั้งถิ่นฐานรวมอยู่ณจุดเดียวกันยังอ่าวบอนบริเวณเกาะสุรินทร์ใต้ในแง่ของสาธารณสุขและอนามัยที่มีการจัดตั้งสาธารณสุขชุมชนขึ้นภายในหมู่บ้านทำให้สุขภาพและสุขภาวะของคนมอแกนได้รับการดูแลรักษาอย่างทันทั่วที่มากขึ้นรวมถึงในแง่ของการศึกษาซึ่งแต่เดิมนั้นมีการจัดตั้งโรงเรียนโดยกรมป่าไม้(ในขณะนั้น)เพื่อให้ความรู้แก่เด็กและวัยรุ่นมอแกนแต่เมื่อเกิดเหตุการณ์สึนามิทำให้การจัดการศึกษาได้หยุดชะงักลงต่อมาในภายหลังกรมการศึกษานอกโรงเรียน (ในขณะนั้น) ได้จัดตั้งศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนขึ้นมาและได้มีความพยายามในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนดังกล่าว

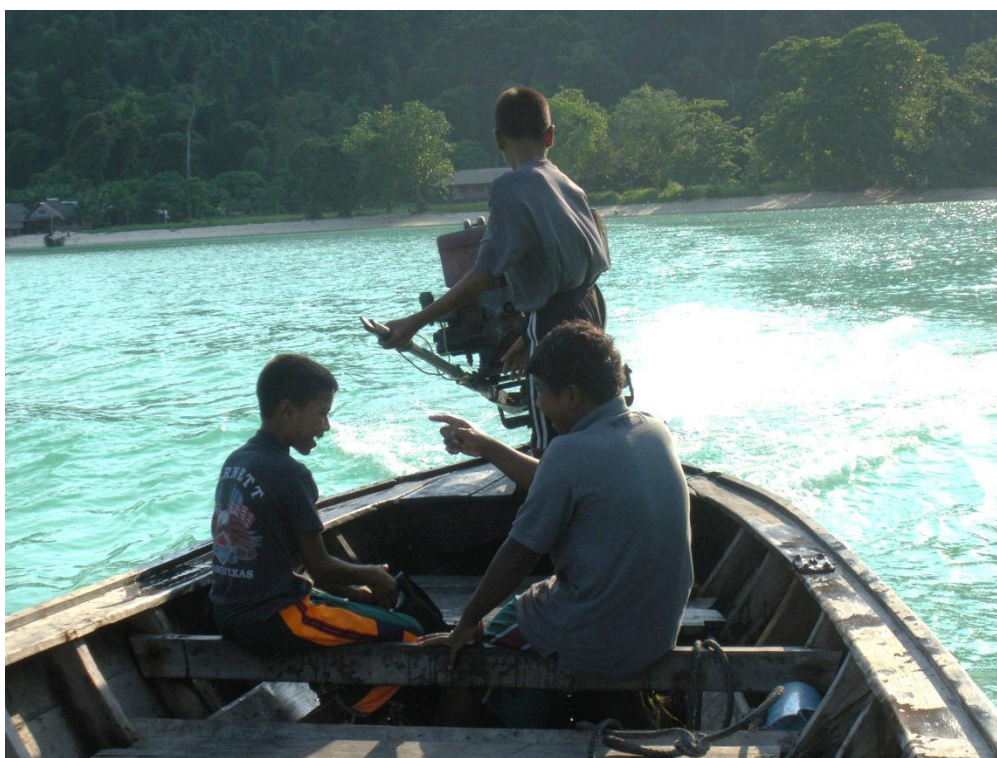

ลักษณะบ้านเรือนของคนมอแกนชุมชนหมู่เกาะสุรินทร์

หมู่บ้านของชาวมอแกนบนหมู่เกาะสุรินทร์

ปัจจุบัน³ในชุมชนแห่งนี้มีชาวมอแกนอาศัยอยู่รวมกันประมาณ 235 คน (65 หลังคาเรือน) แบ่งเป็นเพศชาย 105 คน และเพศหญิง 130 คน ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีชาวมอแกนอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศไทยโดยคนมอแกนในชุมชนแห่งนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวมอแกนในประเทศพม่าเนื่องจากกระยะทางในการเดินทางระหว่างมอแกนทั้งสองกลุ่มไม่ไกลนักทำให้สะดวกในการติดต่อสื่อสารหรือเดินทางไปยังชุมชนมอแกนในประเทศพม่าจากการสำรวจชุมชนพบว่าคนมอแกนส่วนใหญ่นิยมแต่งงานกับคนภายในชุมชนเดียวกันซึ่งอาจเป็นญาติพี่น้องหรือเป็นชาวมอแกนที่เดินทางมาจากชุมชนแห่งอื่นนอกจากนั้นการตั้งบ้านเรือนของชาวมอแกนไม่ได้เป็นไปอย่างถาวรเช่นเมื่อคนในบ้านเจ็บป่วยก็มักจะรื้อบ้านที่ตนเองอยู่แล้วย้ายไปปลูกที่อื่นหรือในกรณีที่ต้องการอาศัยอยู่บนเรือในช่วงที่มีคลื่นมากก็มักนิยมรื้อบ้านทิ้งและเมื่อกลับขึ้นมาจากเรือก็ไม่นิยมปลูกบ้านในตำแหน่งเดิมด้วยเหตุผลที่กล่าวมาในข้างต้นทำให้ทุกครั้งที่มีการสำรวจเพื่อจัดทำแผนที่เครือข่ายทางสังคมเป็นเรื่องยุ่งยากและซับซ้อนมากดังนั้นในรายงานการวิจัยครั้งนี้จะไม่แสดงเครือข่ายทางสังคมภายในชุมชนตามที่ระบุในวัตถุประสงค์การวิจัย

คนมอแกนส่วนใหญ่สามารถขับเรือยนต์ได้ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก

ถึงอย่างไรก็ตามจากการสอบถามและสังเกตการณ์พบว่าชาวมอแกนในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐจากหน่วยงานต่าง ๆ บริษัทท่องเที่ยวเอกชนและองค์กรเอกชนอื่น ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ อัน

³ข้อมูล ณ วันที่ 10 เมษายน 2554

เนื่องมาจากการที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามเพราะยังคงมีวัฒนธรรมชาติค่อนข้างมากและด้วยอีกประการหนึ่งคือองค์กรต่าง ๆ มุ่งหวังที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อยู่ในชุมชนให้ดีขึ้นแต่ถ้าพิจารณาเฉพาะในบริบทของชุมชนจะพบว่าชาวมอแกนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกหลักๆ 3 กลุ่มด้วยกันคือครูผู้สอนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมอแกนหมู่เกาะสุรินทร์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์

จากการสำรวจปราชญ์ในชุมชนพบว่าปราชญ์ในด้านต่างๆ รวมกันประมาณ 17 คนโดยแบ่งได้ออกเป็น 5 กลุ่มด้วยกันดังนี้ปราชญ์ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการต่อเรือจำนวน 6 คนปราชญ์ที่มีความรู้ด้านวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทนิทานจำนวน 2 คนปราชญ์ที่มีความรู้ด้านวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงและเครื่องดนตรีพื้นบ้านจำนวน 7 คนปราชญ์ที่สามารถเข้าทรงและมีความรู้ทางด้านการแพทย์พื้นบ้านจำนวน 6 คนปราชญ์ที่มีความรู้ด้านการทำคลอด (หมอด้าย) จำนวน 5 คนข้อมูลจำนวนปราชญ์ในด้านต่าง ๆ เมื่อรวมแล้วอาจดูเหมือนว่ามีจำนวนมากกว่า 17 คนแต่ในความเป็นจริงแล้วพบว่าปราชญ์หลายๆ คนมีความรู้มากกว่า 1 ด้านดังจะแสดงในตารางด้านล่าง

ปราชญ์ที่มีความรู้ความชำนาญในด้านการต่อเรือ	ปราชญ์ที่มีความรู้ด้านวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทนิทาน
1. ตาดกล้ำทะเล	1. โตกล้ำทะเล
2. ดูนงกล้ำทะเล	2. ดูนงกล้ำทะเล
3. เปนกล้ำทะเล	
4. เฮงกล้ำทะเล	
5. จ้าวกล้ำทะเล	
6. ฮูกกล้ำทะเล	

ปราชญ์ที่มีความรู้ด้านวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงและเครื่องดนตรีพื้นบ้าน	ปราชญ์ที่สามารถเข้าทรงและมีความรู้ทางด้านการแพทย์พื้นบ้าน
1. ตาดกล้ำทะเล	1. ชาละมะกล้ำทะเล
2. ดูนงกล้ำทะเล	2. ดูนงกล้ำทะเล
3. เปนกล้ำทะเล	3. มีเซียงกล้ำทะเล
4. กอฮังกล้ำทะเล	4. โฮงกล้ำทะเล
5. แกะกล้ำทะเล	5. กอฮังกล้ำทะเล
ปราชญ์ที่มีความรู้ด้านวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเพลงและเครื่องดนตรีพื้นบ้าน (ต่อ)	ปราชญ์ที่สามารถเข้าทรงและมีความรู้ทางด้านการแพทย์พื้นบ้าน (ต่อ)
6. บูหลงกล้ำทะเล	6. นาแสงกล้ำทะเล
7. ชาบัยกล้ำทะเล	

ปราชญ์ที่มีความรู้ด้านการทำคลอด (หมอตำแย)
1. มูกิล้าทะเล
2. โสึงล้าทะเล
3. ซอปากล้าทะเล
4. ยาแลดกล้าทะเล
5. กอยังกล้าทะเล

รายนามปราชญ์ชาวมอแกนในด้านต่าง ๆ

วัยรุ่นชาวมอแกนกำลังช่วยกันแกะเสาวิญญูณประจำหมู่บ้าน

คนทรงประจำหมู่บ้านกำลังติดต่อกับผีและวิญญูณ

คนทรงใช้พัดในการเสี่ยงทาย

การลอยเรือของชาวมอแกนบนหมู่เกาะสุรินทร์

คนทรงกำลังบอกกล่าววิญญาณต่าง ๆ ระหว่างการนำเรือไปลอยกลางทะเล

ชาวบ้านช่วยกันต่อโครงสร้างก่อนนำไปฝัง

ระบบเสียงภาษามอแกน

ระบบเสียงภาษามอแกนที่จะบรรยายต่อไปนี้เป็นระบบเสียงภาษามอแกนที่พูดกันอยู่บนหมู่เกาะสุรินทร์จังหวัดพังงาโดยเป็นการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวมอแกนเพศชายอายุประมาณ 30 ปีโดยเป็นผู้ที่เกิดเติบโตและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมอแกนแห่งนี้นี้การบรรยายระบบเสียงภาษามอแกนดังกล่าวจะประกอบด้วยระบบเสียงพยัญชนะและระบบเสียงสระเท่านั้นเนื่องจากภาษามอแกนเป็นภาษาที่ไม่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ซึ่งการบรรยายระบบเสียงในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้สัทอักษรสากลหรือ International Phonetics Alphabet (IPA) ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในวงการภาษาศาสตร์ว่าเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงในภาษาต่าง ๆ ทั่วโลกได้ใกล้เคียงที่สุด

หน่วยเสียงพยัญชนะ

ภาษามอแกนมีเสียงพยัญชนะ 22 หน่วยเสียงดังนี้

ฐานกรณ์ ลักษณะการ ออกเสียง	ริมฝีปาก	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง
ระเบิด	p b	t d	c	k g	ʔ
ระเบิดมีลมแทรก	p ^h	t ^h	c ^h	k ^h	
นาสิก	m	n	ɲ	ŋ	
เสียดแทรก			ç j		h
ข้างลิ้น		l			
กึ่งสระ	w		j		

หน่วยเสียงพยัญชนะภาษามอแกน

หน่วยเสียง/p/ มีสองหน่วยเสียงย่อยคือ [p] และ [p̚]

โดยหน่วยเสียงย่อย [p] ออกเสียงคล้าย “ป” ในภาษาไทยเช่นคำว่า ปาก เป็น เป็นต้น โดยหน่วยเสียงย่อยนี้ จะปรากฏเป็นพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงย่อย [p̚] จะออกเสียงคล้าย “บปและพ” เช่นในคำว่า กบ ปาก และ ภพ ในภาษาไทย เป็นต้น โดยจะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายหรือพยัญชนะสะกด

- หน่วยเสียงย่อย [p] ในคำว่า /pɛːt/ ‘มิด’ /paːt/ ‘สี่’ /kaːpaw/ ‘ถุงน้ำดี’ /kɔːpaːn/ ‘ตะขาบ’ เป็นต้น
- หน่วยเสียงย่อย [p̚] ในคำว่า /çɛːp/ ‘หอยที่มีกาบ’ /jap/ ‘หลับ’ /hɔ̃p/ ‘หอม’

/guːnup/ ‘คลุม’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/p^h/

ออกเสียงคล้าย “พ และผ” ในภาษาไทย เช่น ในคำว่า พาผา และ พาค โดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /laːp^hiaŋ/ ‘น้ำตาล’ /p^hluːŋ/ ‘ถ้ำ’ /p^haːnuːʔ/ ‘เสือ’ /p^haːŋ/ ‘ขวด’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/b/

ออกเสียงคล้าย “บ” ในภาษาไทย เช่น ในคำว่า บ้าน บิน และ บนาค โดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /baːbuːj/ ‘หมู’ /baːbi/ ‘เล็กน้อย’ /baːcaŋ/ ‘กะปิ’ /baːʔɔk/ ‘เมา’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/ต มีสองหน่วยเสียงย่อยคือ [t] และ [t̚]

โดยหน่วยเสียงย่อย [t] ออกเสียงคล้าย “ต” ในภาษาไทย เช่น คำว่า ตาก ตน เป็นต้น โดยหน่วยเสียงย่อยนี้จะปรากฏเป็นพยัญชนะต้น และหน่วยเสียงย่อย [t̚] จะออกเสียงคล้าย “ด และ ท” เช่น ในคำว่า กด ท และ ท ในภาษาไทย เป็นต้น โดยจะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้าย หรือพยัญชนะสะกด

- หน่วยเสียงย่อย [t] ในคำว่า /baːtaŋ/ ‘โคนต้นไม้’ /taːtap/ ‘เข็มขัด’ /tabuːŋ/ ‘หวับูก’ /paːtiːʔ/ ‘หม้อ’ เป็นต้น
- หน่วยเสียงย่อย [t̚] ในคำว่า /pɛːt/ ‘มีด’ /paːt/ ‘สี่’ /pat/ ‘ปลิว’ /buːlut/ ‘ท้ายเรือ’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/t^h/

ออกเสียงคล้าย “ท และ ฐ” ในภาษาไทย เช่น ในคำว่า ทา ท้า และ ฐาร โดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /mat^hiaŋ/ ‘เถียง’ /pɔːt^haw/ ‘แก่’ /t^huːm/ ‘เท่าไร’ /t^huːwaːʔ/ ‘สอง’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/d/

ออกเสียงคล้าย “ด” ในภาษาไทย เช่น ในคำว่า ด้าน ดิน และ ดแวง โดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /daːda/ ‘หน้าอก’ /daːto/ ‘พายุก่เกิดขึ้นในเดือนนี้จะมีลักษณะฝนตกปรอยๆ และเกิดฟ้าร้องร่วมด้วย’ /hadaj/ ‘เชื่อง’ /paːde/ ‘สะอึก’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/c มีหนึ่งหน่วยเสียงย่อย [ɕ]

โดยออกเสียงคล้าย“จ” ในภาษาไทยเช่นคำว่าจากจนเป็นต้นโดยหน่วยเสียงย่อยนี้จะปรากฏเป็นพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /ca:kɔj/ ‘จอบ’/cahu:ŋ/ ‘จุมูก’/ca:diak/ ‘เกาะย่านเชือก’/calɔ:n/ ‘แท่งลูก’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/c^h/ มีหนึ่งหน่วยเสียงย่อย[tɕ^h]

ออกเสียงคล้าย“ชและฉ” ในภาษาไทยเช่นในคำว่าชาและฉากโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /c^hapɔh/ ‘สับ’ /c^hu:ju:k/ ‘ส้อม’ /c^hɔ:pah/ ‘สาบาน’ /c^halɛh/ ‘เขียว’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/k/ มีสองหน่วยเสียงย่อยคือ[k] และ[k̚]

โดยหน่วยเสียงย่อย[k] ออกเสียงคล้าย“ก” ในภาษาไทยเช่นคำว่าการเก็บเป็นต้นโดยหน่วยเสียงย่อยนี้จะปรากฏเป็นพยัญชนะต้นและหน่วยเสียงย่อย[k̚] จะออกเสียงคล้าย“ก” เช่นในคำว่าบฏบาฏและรกในภาษาไทยเป็นต้นโดยจะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายหรือพยัญชนะสะกด

- หน่วยเสียงย่อย[k] ในคำว่า/kɛh/ ‘ตะคอก’ /kɛ:ma:n/ ‘เมล็ด’ /kaman/ ‘มีด’ /kaniaŋ/ ‘เมฆ’ เป็นต้น
- หน่วยเสียงย่อย[k̚] ในคำว่า/ɕada:k/ ‘ฟันเขียว’ /caʔiak/ ‘แฉะ’ /lɔ:k/ ‘โคลน’ /lu:ju:k/ ‘เจ็ด’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/k^h/

ออกเสียงคล้าย“ค และ ข” ในภาษาไทยเช่นในคำว่าคาและขาโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /ja:k^hɛ:/ ‘ถ่านไฟฉาย’ /k^ho:m/ ‘ประกาศาร’ /k^hɛ:/ ‘เสือ’ /k^ha:jah/ ‘ช้าง’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/g/

หน่วยเสียงนี้ไม่มีในภาษาไทย แต่ออกเสียงคล้าย“ก” โดยมีการสั่นของเส้นเสียงร่วมด้วยในขณะออกเสียงหน่วยเสียงดังกล่าวจะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /ga:pa/ ‘วา (หน่วยวัด)’ /gamɔ:k/ ‘พอง’ /taɡu:n/ ‘ฟ้าลั่น’ /ɡaj/ ‘ซ้ำ’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/ʔ/

ออกเสียงคล้าย“อ” ในภาษาไทย ในตำแหน่งพยัญชนะต้น แต่ในตำแหน่งพยัญชนะท้ายหรือพยัญชนะสะกดนั้น ไม่มีหน่วยเสียงดังกล่าวในภาษาไทย โดยผู้พูดได้ปิดเส้นเสียงในตำแหน่งพยัญชนะท้าย การศึกษาทางด้านสัทศาสตร์พบว่า หน่วยเสียง/ʔ/ ที่ปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะท้ายจะเกิดหลังสระเสียงสั้นและสระเสียง

ยาว แต่ในการวิเคราะห์ในฐานะของหน่วยเสียง /ʔ/ ผู้วิจัยตัดสินใจให้หน่วยเสียง ปรากฏหลังสระเสียงยาวเท่านั้น เนื่องจากทางสรีระศาสตร์พบว่าหลังสระเสียงสั้นผู้พูดต้องปิดเส้นเสียงโดยธรรมชาติ ดังนั้นใน

- /ʔaːt/ ‘วิดน้ำ’/ʔɛːbaːp/ ‘ปู/ตา’/ʔaːpɔːʔ/ ‘เกาะ (คำกริยา)’/mɛʔah da/ ‘อ่าวบอนใหญ่’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/m/

ออกเสียงคล้าย“ม” ในภาษาไทยเช่นในคำว่ามามาก ม จาม เป็นต้นโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะสะกด

- /men/ ‘เอา’/miːmik/ ‘ปลาหมึก’/kʰeːm/ ‘ชอบเรือ’/ɕɛːm/ ‘คนไทย’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/n/

ออกเสียงคล้าย“น” ในภาษาไทยเช่นในคำว่านานาก น้ำ จาน เป็นต้นโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะสะกด

- /namːk/ ‘เอา’/miːmik/ ‘ปลาหมึก’/kʰeːm/ ‘ชอบเรือ’/ɕɛːm/ ‘คนไทย’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/ŋ/

หน่วยเสียงนี้ไม่มีในภาษาไทยกรุงเทพฯออกเสียงคล้าย“ย และ ญ” แต่เป็นเสียงขึ้นจมูกหรือเสียงนาสิก คล้ายกับเสียงในภาษาไทยถิ่นอีสาน หน่วยเสียงดังกล่าวจะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /ŋaː/ ‘สรรพนามบุรุษที่สาม’/kaŋniːt/ ‘เหือก’/maŋaːt/ ‘น้ำมัน’/paŋoj/ ‘เต้าต๋น’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/ɕ/มี 2 หน่วยเสียงย่อยที่เกิดจากการแปรอิสระคือ [ɕ] และ[tɕʰ]

หน่วยเสียงนี้ไม่มีในภาษาไทย ออกเสียงคล้าย“ช และ ส”พร้อมกัน เป็นเสียงเสียดแทรกที่เกิดจากการยกลิ้นส่วนหน้าไปยังบริเวณเพดานแข็ง โดยให้มีช่องว่างระหว่างลิ้นและเพดานแข็งเล็กน้อย เพื่อให้กระแสลมผ่านออกไปได้ หน่วยเสียงดังกล่าวจะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /ɕaːŋ/ ‘เหือกปลา’/ɕuːniː/ ‘รู้’/ɕaːma/ ‘น้ำมูก’/ɕɛːlaːʔ/ ‘เกลือ’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/ʝ/

หน่วยเสียงนี้ไม่มีในภาษาไทย ออกเสียงคล้าย“ช และ ส”พร้อมกัน เป็นเสียงเสียดแทรกที่เกิดจากการยกลิ้นส่วนหน้าไปยังบริเวณเพดานแข็ง โดยให้มีช่องว่างระหว่างลิ้นและเพดานแข็งเล็กน้อย เพื่อให้กระแสลมผ่านออกไปได้ เช่นเดียวกับหน่วยเสียง /ɕ/ แต่มีการสั่นของเส้นเสียงร่วมด้วย หน่วยเสียงดังกล่าวจะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /ʝiːgeː/ ‘น้ำแข็ง’/baːʝiː/ ‘เสือ’/jaːʝiː/ ‘เลื่อย’/jaːgaːm/ ‘เลื่อย’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/h/

ออกเสียงคล้าย“ห และ ฮ” ในภาษาไทยเช่นในคำว่าหาหา หูหา เป็นต้นโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะสะกด

- /he:/ ‘พ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง’/hɔːŋ/ ‘เรียก’/jaːmuh/ ‘มะม่วงหิมพานต์’/laːbɔh/ ‘สมอเรือ’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/l/

ออกเสียงคล้าย“ล” ในภาษาไทยเช่นในคำว่าลาลา ลูก เป็นต้นโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นเท่านั้น

- /luːpʰuj/ ‘ขาย’/luː ʔuj/ ‘น้อง’/luːŋ/ ‘ครก’/luːkiːt/ ‘ล้ม (ใช้กับต้นไม้เท่านั้น)’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/w/

ออกเสียงคล้าย“ว” ในภาษาไทยเช่นในคำว่าวาดวางว๊ว เป็นต้นโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย

- /weːn/ ‘น้ำ’/waːlaj/ ‘แปด’/kiaw/ ‘หุบเขา’/laːɕaːw/ ‘คาน’ เป็นต้น

หน่วยเสียง/j/

ออกเสียงคล้าย“ย” ในภาษาไทยเช่นในคำว่ายางยับยาก เป็นต้นโดยหน่วยเสียงนี้จะปรากฏในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้าย

- /jaːhɔːj/ ‘ซ้อน’/jaːlaːn/ ‘ปลาไหล’/jaŋaːw/ ‘สาหร่าย’/jaːlaj/ ‘ภูเขา’ เป็นต้น

หน่วยเสียงสระ

ภาษามอแกนมีหน่วยเสียงสระทั้งหมด 20 หน่วยเสียง โดยแบ่งเป็นสระเดี่ยว 14 หน่วยเสียง สระประสมสองเสียง 2 หน่วยเสียง และสระนาสิก 4 หน่วยเสียง

สระเดี่ยวภาษามอแกนมีการเปรียบเทียบความสั้นยาวของสระ โดยแบ่งเป็นหน่วยเสียงสระหน้า 4 คู่ และหน่วยเสียงสระหลัง 3 คู่ ดังนี้

	สระหน้า		สระหลัง	
สระสูง	i	iː	u	uː
สระกลางค่อนข้างสูง	e	eː	ɔ	ɔː
สระกลางค่อนข้างต่ำ	ɛ	ɛː	o	oː

สระต่ำ

a a:

หน่วยเสียง /i/ /i:/ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “อิ” และ สระ “อี” ในภาษาไทย

- /i/ เช่น /ŋin/ ‘ชน’ /pit/ ‘ปิด’ /laːdiŋ/ ‘มา’
- /i:/ เช่น /ŋiːn/ ‘ชน’ /piːt/ ‘ปีก’ /luːhiː/ ‘รั้ว’

หน่วยเสียง /e/ /e:/ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “เอะ” และ สระ “เอ” ในภาษาไทย

- /e/ เช่น /nek/ ‘เล็ก’ /pade/ ‘สะอึก’ /jen/ ‘เครื่องยนต์’
- /e:/ เช่น /baŋeː/ ‘น้ำขึ้น’ /beːk/ ‘เปิด’ /jeːloŋ/ ‘คอมหรือถ้วยขนาดใหญ่’

หน่วยเสียง /ɛ/ /ɛ:/ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “แอะ” และ สระ “แเอ” ในภาษาไทย

- /ɛ/ เช่น /nakɛ/ ‘พุง’ /mɛh/ ‘เรียบหรือแวววาว’ /cʰalɛh/ ‘เขียว’
- /ɛ:/ เช่น /mɔːkɛːn/ ‘มอแกน’ /mɛːdaː/ ‘แมงดาทะเลหรือปลาตาว’ /lɛːpan/ ‘ฟัน’

หน่วยเสียง /a/ มีหน่วยเสียงย่อย 2 หน่วยเสียงคือ [ɛ] และ [ə] โดยหน่วยเสียงย่อย [ɛ] ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “อะ” เมื่อปรากฏในตำแหน่งพยางค์ที่สองหรือปรากฏในคำพยางค์เดียวและจะเปลี่ยนเป็นหน่วยเสียงย่อย [ə] ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “เออะ” แต่เบากว่า โดยจะปรากฏในตำแหน่งพยางค์ที่หนึ่งของคำสองพยางค์และสำหรับหน่วยเสียง /a:/ [ɛː] ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “อา” ในภาษาไทย

- /a/ เช่น /na[ɛ]kɛ/ ‘พุง’ /baːja[ɛ]/ ‘ก้น’ /cʰa[ə]lɛh/ ‘เขียว’
- /a:/ เช่น /baːjaː/ ‘กองหินขนาดใหญ่’ /baːka/ ‘บาน’ /baːlaːt/ ‘ทิศตะวันตก’

หน่วยเสียง /u/ /u:/ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “อุ” และ สระ “อู” ในภาษาไทย

- /u/ เช่น /baɕuj/ ‘เหล็ก’ /buːjaŋ/ ‘วัยรุ่นชาย’ /kuka/ ‘เดือด’
- /u:/ เช่น /baːbuːj/ ‘หมู’ /buːdɔː/ ‘โง่/ปลานกแก้ว’ /puːtiak/ ‘ขาว’

หน่วยเสียง /ɔ/ /ɔ:/ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “ออะ” และ สระ “ออ” ในภาษาไทย

- /ɔ/ เช่น /baɕuj/ ‘เหล็ก’ /buːjaŋ/ ‘วัยรุ่นชาย’ /kuka/ ‘เดือด’
- /ɔ:/ เช่น /baːbuːj/ ‘หมู’ /buːdɔː/ ‘โง่/ปลานกแก้ว’ /puːtiak/ ‘ขาว’

หน่วยเสียง /o/ /o:/ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “โอะ” และ สระ “โอ” ในภาษาไทย

- /o/ เช่น /baŋo/ ‘กบ’ /lot/ ‘เผา’ /laʔo/ ‘ร้อน’
- /o:/ เช่น /mo:ʔ/ ‘เห็ด’ /po:to:/ ‘หัวแหลม’ /jo:ŋ/ ‘ลาก’

สระประสมสองเสียงภาษามอแกนไม่มีการเปรียบเทียบความสั้นยาวของเสียงสระ โดยมีสองหน่วยเสียง ดังนี้ /ia/ [i:ə, iə] /ua/ [u:ə, uə]

หน่วยเสียง /ia/ [i:ə, iə] ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “เอีย” หรือ “เอียะ” ในภาษาไทย เนื่องจากเสียงสั้นยาวของสระประสมสองเสียงในภาษามอแกนไม่มีการเปรียบเทียบ ดังนั้นการออกเสียงสั้นหรือยาวจึงไม่มีผลต่อความหมายที่เปลี่ยนไป

- /kaniaŋ/ ‘เมฆ’ /tiak/ ‘เปลวไฟ’ /ʔiaŋ/ ‘ไต้ยีน’

หน่วยเสียง /ua/ [u:ə, uə] ออกเสียงคล้ายกับเสียงสระ “อัว” หรือ “อัวะ” ในภาษาไทย เนื่องจากเสียงสั้นยาวของสระประสมสองเสียงในภาษามอแกนไม่มีการเปรียบเทียบ ดังนั้นการออกเสียงสั้นหรือยาวจึงไม่มีผลต่อความหมายที่เปลี่ยนไป

- /k^ha:muaŋ/ ‘หอยอุด’ /la:p^huaj/ ‘พระเครื่อง’ /buan/ ‘สิงหาลัง’

สระนาสิกภาษามอแกนประกอบด้วยสระเดี่ยว 4 หน่วยเสียง ดังนี้ /a/ /a:/ /ɔ̃/ /e:/ โดยการออกเสียงนั้นคล้ายกับสระเดี่ยวดังที่ได้เสนอไว้ในข้างต้น แต่ต่างกันตรงที่ในสระนาสิกผู้พูดจะลดเพดานอ่อนลงเพื่อเปิดให้ลมผ่านจมูก

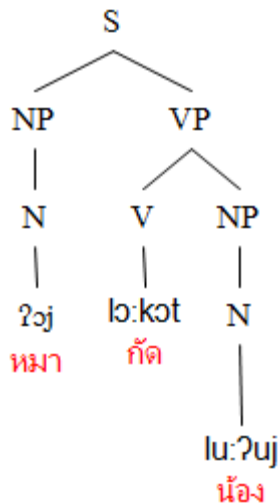
- /lə:ŋ/ ‘ไฟเราะ’ /na:wə:ʔ/ ‘หัวเราะ’ /wah/ ‘สั้น’ /wɔ̃h/ ‘กลืนหอม’

ไวยากรณ์ภาษามอแกนเบื้องต้น

ภาษามอแกนเป็นภาษาที่มีการเรียงคำในประโยคในรูปแบบ SVO หรือประธาน กริยา กรรม เช่นเดียวกับภาษาอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอนุญาตให้มีการละประธานของประโยคได้โดยไม่ผิดเงื่อนไขทางไวยากรณ์ งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งแสดงลักษณะไวยากรณ์ที่เรียบง่ายและสามารถนำไปสื่อสารเบื้องต้นกับภาษามอแกนได้ โดยจะไม่แสดงผลการศึกษาตามแบบนิยมนทางภาษาศาสตร์ที่มุ่งจะอธิบายลักษณะทางไวยากรณ์ทั้งหมด เพื่อประโยชน์ในการบันทึกข้อมูลภาษาและประโยชน์ในการศึกษาต่อทางภาษาศาสตร์

การแสดงผลข้อมูลไวยากรณ์เบื้องต้นแบ่งออกเป็น รูปแบบการเรียงคำในประโยค ประโยคบอกเล่า ประโยคปฏิเสธ และประโยคคำถาม โดยมุ่งประโยชน์ทั้งหมดไปยังผู้ที่สนใจจะศึกษาภาษามอแกนเพื่อการสื่อสารมากกว่าประโยชน์ในเชิงวิชาการ

อย่างที่ได้อธิบายในตอนต้นว่าภาษามอแกนมีการเรียงคำในประโยคแบบ ประธาน กริยา กรรม ดังตัวอย่างประโยค ?ɔj lɔ:kɔt lu:ʔuj ที่แสดงให้เห็นในแผนภูมิต้นไม้ด้านล่าง ทำให้เห็นการเรียงคำในประโยค โดยที่ ?ɔj ‘หมา’ เป็นคำนามทำหน้าที่ประธานของประโยค โดยวางไว้ทางด้านซ้ายมือหน้าสุดของประโยค lɔ:kɔt ‘กัด’ เป็นคำกริยาทำหน้าที่เป็นภาคแสดงของประโยค และ lu:ʔuj ‘น้อง’ เป็นคำนามทำหน้าที่กรรมของประโยค โดยวางไว้ในตำแหน่งด้านขวาของคำกริยา

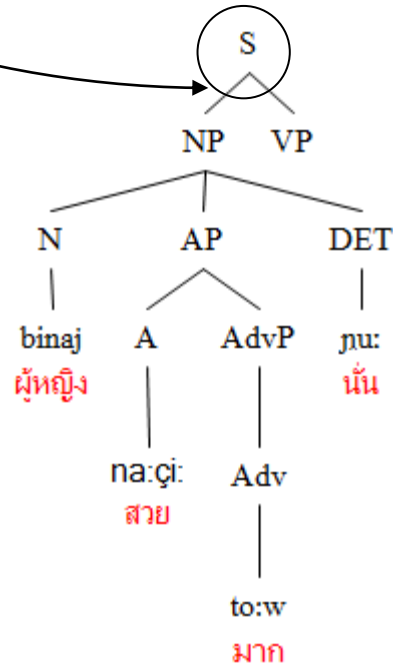
ประโยคบอกเล่า

ประโยคบอกเล่าในภาษามอแกนมีการเรียงคำแบบประโยคพื้นฐานนั่นคือ ประธาน-กริยา-กรรม โดย ส่วนขยายประธาน-กรรม (คำคุณศัพท์) คำชี้เฉพาะ และส่วนขยายกริยา (คำวิเศษณ์) จะตามหลังประธาน/กรรมและคำกริยานั้น ๆ เช่น

- binaj na:ci: to:w ɲu: pin nɔŋ co:j

ผู้หญิง สวย มาก นั้น เป็น แม่ ฉัน

“ผู้หญิงที่สวยมากคนนั้นเป็นแม่ของฉัน”

- ɲa:pin ma:ta:

3_{pers} เป็น ตำรวจ

“เขาเป็นตำรวจ”

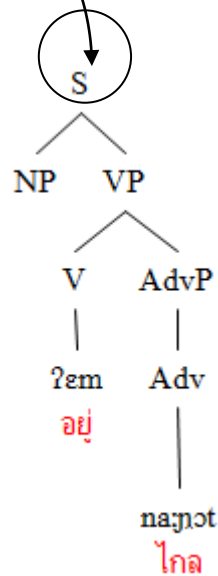
- lɛ:panpa:tak

ฟัน หัก

“ฟันหัก”

- jaːtan ʔɛm naːɲɔt

แผ่นดิน อยู่ ไกล
“ฝังอยู่ไกล”

- na maːnut mɔː keːn ɕɛːwaːj jiːluj

มี คน จม น้ำเค็ม 9_{cardinal} CLF
“มีคนจมน้ำเก้าคน”

- katɔː pin kʰuː buːm ciː

หมอ เป็น เพื่อน ย่า/ยาย_{1pers}
“หมอเป็นเพื่อนของย่า/ยายฉัน”

- ɲaː laːdin nɔŋ kʰuːtep

3_{pers} มา จาก กรุงเทพฯ
“เขามาจากกรุงเทพฯ”

- tɔːhaː bɔ cʰɔːbaːj deː

ลุง ทำ แกง PERF
“ลุงทำกับข้าวเสร็จแล้ว”

ประโยคปฏิเสธ

การเรียงคำในประโยคของปฏิเสธไม่แตกต่างจากการเรียงคำพื้นฐานและในประโยคบอกเล่ามากนัก แต่มีการเติม negative particle/haʔ/ เข้าไปในประโยค โดยจะปรากฏติดกับคำที่ต้องการทำให้เป็นปฏิเสธ negative particle/haʔ/ สามารถเกิดร่วมได้กับคำเกือบทุกประเภทเช่น คำนาม คำกริยา หรือแม้แต่คำสรรพนาม เป็นต้น

- coːj ɲam ha deː cɔːn

1_{pers} กิน NEG PERF ข้าว

“ฉันยังไม่ได้กินข้าว”

- nut ha jaːlam maːk

คน NEG ข้างใน_{LOC} บ้าน

“ไม่มีคนในบ้าน”

- jaːtaːʔ jaːtan maːk luːp^huj k^hɔːŋ ha

บน แผ่นดิน บ้าน ชาย ของ NEG

“บนฝั่งไม่มีร้าน”

- pɛːtaw beːk mɔj ha

ประตู เปิด SUCCNEG

“ประตูเปิดไม่ได้”

- coːj ɲam cɔːn mɔj ha

1_{pers} กิน ข้าว SUCCNEG

“ฉันกินข้าวไม่ได้”

- ciː dan ha

1_{pers} รู้ NEG

“ฉันไม่รู้”

- ciː dan jaːlaːn ha

1_{pers} รู้ ทางเดิน *NEG*
 “ฉันไม่รู้เรื่อง”

- ɲaː bɔː jaw ha

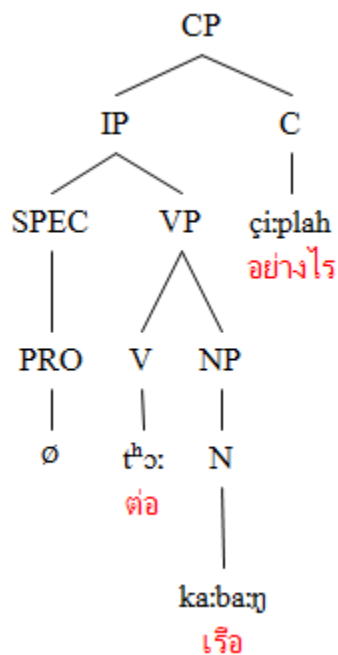
3_{pers} ทำ ถูก *NEG*
 “เขาทำไม่ถูก”

- bɔː ha

ทำ *NEG*
 “ไม่ทำ” <literal meaning>
 “ไม่ทำหรือ” <Pragmatically interpretation as a question>

ประโยคคำถาม

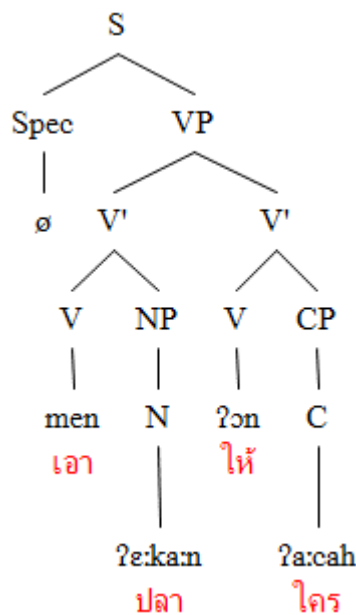
การเรียงคำในประโยคคำถามจะคล้ายคลึงกับการเรียงคำพื้นฐานในประโยคบอกเล่าและประโยคปฏิเสธ แต่จะใช้ question word ในการสร้างประโยคคำถาม โดยแบ่งเป็นสองกลุ่มดังนี้ คำถามที่ต้องการคำตอบ (wh-questions) และคำถามแบบใช่-ไม่ (yes-no questions) โดยคำถามกลุ่มแรกประกอบด้วยคำว่า /bɔː nɔːh/ “ทำไม” /biːta/ “ที่ไหน” /ʔanɔːh/ “อะไร” /ʔaːlɔːj tah/ “เมื่อไหร่” /ɕiːplah/ “อย่างไร” /tʰuːm/ “เท่าไร” และ /ʔaːcah/ “ใคร” สำหรับคำถามในกลุ่มที่สองประกอบด้วยคำว่า /kaː/ และ /plaː/ โดยทั่วไปแล้ว question word มักวางไว้ท้ายประโยคคำถาม แต่มีบางคำที่สามารถวางไว้ทั้งต้นและท้ายประโยค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- men ka ʔeː bɔ nɔh
เอา ไม่ ทำ อะไร
“เอาไม่มาทำอะไร”
- luː ʔuj ʔɛːm bitaː
น้อง อยู่ ที่ไหน
“น้องอยู่ไหน”
- baːlɛh maːk ʔaːlɔj-tah
กลับ บ้าน เมื่อไหร่
“จะกลับบ้านเมื่อไหร่”
- ʔaːlɔj-tah baːlɛh maːk
เมื่อไหร่ กลับ บ้าน
“เมื่อไหร่จะกลับบ้าน”
- kaw ɕaː ɲuː bɔ nɔh
พูด ถ้า นั้น_{DEMON} ทำ อะไร
“พูดอย่างนั้นทำไม”

- bɔ̌ nɔ̌h kaw ɕaː ɲuː ʔɛh
ทำ อะไร พุด ถ้า นั้น_{DEMON} *PRT*
“ทำไมพุดอย่างนั้น”
- ʔeːŋ lak mɛːlaːk plaː
2_{pers} ชอบ สีแดง Q
“คุณชอบสีแดงไหม”

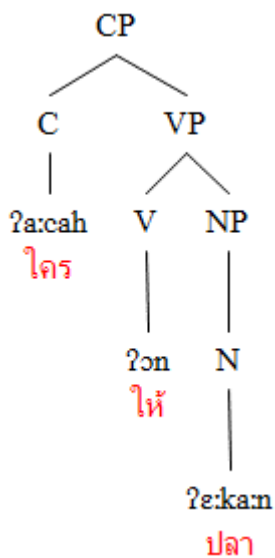
/ʔaːcah/ “ใคร” สามารถเกิดในตำแหน่งหน้าและหลังประโยคได้ แต่บทบาททางไวยากรณ์แตกต่างกัน เนื่องจาก /ʔaːcah/ “ใคร” ที่เกิดหน้าประโยคนั้นจะเกิดในตำแหน่งประธานและหลังประโยคจะเกิดในตำแหน่งกรรม ถ้าไม่ตระหนักถึงความแตกต่างอาจทำให้ความหมายของประโยคผิดจากที่ตั้งใจจะสื่อสารได้

ตัวอย่างประโยค men ʔɛːkaːn ʔɔn ʔaːcah
เอา ปลา ให้ ใคร
“เอาปลาไปให้ใคร”

ประโยคดังกล่าวสามารถแจกแจงตามแผนภูมิต้นไม้(C-structure) ได้ ดังที่ได้แสดงไว้ทางด้านซ้ายมือ จากการแจกแจงดังกล่าวพบว่า /ʔaːcah/ อยู่ในตำแหน่งกรรมของประโยคโดยในประโยคนี้มีการละประธานของประโยคเอาไว้ และเมื่อพิจารณาในF-structure ที่ได้เสนอไว้ในด้านล่าง จะเห็นได้ชัดว่าคำกริยา ʔɔn ต้องการกรรมมารับ แต่กรรมในที่นี้ถูกแทนที่ด้วย complimentizer ดังนั้น complimentizer จึงต้องทำหน้าที่แทนกรรม เพื่อให้ประโยคนี้สมบูรณ์

TYPE	Q
PRED	$\left[\begin{array}{l} \text{'men} < (\overset{\uparrow}{\text{SUBJ}}) (\overset{\uparrow}{\text{OBJ}}) > \\ \text{'?on} < (\overset{\uparrow}{\text{SUBJ}}) (\overset{\uparrow}{\text{COMP}}_{\text{Benefactive}} \text{OBJ}) > \end{array} \right]$
SUBJ	[e]
OBJ	[?ɛ:ka:n]
COMP _{Benefactive}	$\left[\begin{array}{ll} \text{PCASE} & \text{COMP}_{\text{Benefactive}} \\ \text{SUBJ} & [e] \\ \text{PRED} & \text{'?on} < (\text{SUBJ}) (\overset{\uparrow}{\text{COMP}}_{\text{Benefactive}} \overset{\uparrow}{\text{OBJ}}) > \\ \text{OBJ} & [?a:cah] \end{array} \right]$

ตัวอย่างประโยค ?a:cah ?on ?ɛ:ka:n
ใคร ให้ ปลา
“ใครให้ปลา”

ประโยคดังกล่าวสามารถแจกแจงตามแผนภูมิต้นไม้ (C-structure) ได้ ดังที่
ได้แสดงไว้ทางด้านซ้ายมือ จากการแจกแจงดังกล่าวพบว่า /?a:cah/ ซึ่งเป็น
complimentizer อยู่ในตำแหน่งประธานของประโยค

แนวทางในการพัฒนาระบบตัวเขียน

ระบบตัวเขียนเปรียบเสมือนเครื่องมือในการฟื้นฟูและรักษาภาษานั้น ๆ เอาไว้ แต่เนื่องจากภาษามอแกนเป็นภาษาที่ไม่มีระบบตัวเขียน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสร้างระบบตัวเขียนเพื่อใช้ในการจดบันทึกและเก็บรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ การสร้างระบบตัวเขียนต้องเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างชุมชนเจ้าของภาษาและนักภาษาศาสตร์ เนื่องจากระบบตัวเขียนเป็นสมบัติของชุมชนเจ้าของภาษา ดังนั้นเพื่อสร้างความรักและความภูมิใจในระบบตัวเขียนดังกล่าว จึงจำเป็นต้องให้ชุมชนเจ้าของภาษาเลือกรูปแบบตัวเขียนที่พวกเขาต้องการ โดยรับคำแนะนำจากนักภาษาศาสตร์

จากการสำรวจในเบื้องต้นเกี่ยวกับการรู้หนังสือของชาวมอแกน ที่อาศัยอยู่บนหมู่เกาะสุรินทร์พบว่าไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่แล้วเด็กและวัยรุ่นชาวมอแกนจะได้รับการศึกษาจากการศึกษานอกโรงเรียนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่สาม วัตถุประสงค์หลักในการเรียนหนังสือเพื่อให้สามารถฟัง พูด และอ่านภาษาไทยได้ เพื่อการทำงานรับจ้างบริษัทเอกชนในช่วงฤดูการท่องเที่ยว ทำให้อัตราการรู้หนังสือภายในชุมชนมีไม่มากนัก การรู้หนังสือจะถูกจำกัดอยู่แค่ในกลุ่มเด็กและวัยรุ่นเพียงเท่านั้น

จากประเด็นเรื่องอัตราการรู้หนังสือและความต้องการในการเข้าระบบการศึกษา สามารถประเมินได้ว่าคนในชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษามากนัก รวมทั้งการที่เจ้าของภาษาอ่านออกเขียนภาษาไทยมีจำนวนไม่มากนัก และยังจำกัดอยู่ในบางกลุ่มอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบตัวเขียนที่มุ่งประโยชน์ยังระบบการศึกษาโดยตรง ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนาระบบตัวเขียนยังต้องคำนึงถึงความจำเป็นในการเข้าระบบการศึกษาอยู่ดี เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องการรู้ภาษาไทยเพียงแค่สื่อสารกับคนไทยเท่านั้น เพื่อประโยชน์ในการทำงานในช่วงเปิดฤดูการท่องเที่ยวจึงไม่จำเป็นต้องอ่านออกเขียนได้

ดังนั้นการพัฒนาตัวเขียนเพื่อวัตถุประสงค์ในการศึกษาจึงอาจยังไม่เหมาะในเวลานี้ ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนาระบบตัวเขียนยังมีความจำเป็นอย่างมากเพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูภาษา จากการสอบถามพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการพบว่าชาวบ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งปราชญ์ชุมชน ให้ความสำคัญต่อการเลือนหายทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับท้องทะเล องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพืช และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ จากความกังวลเรื่องการเสื่อมสลายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้น จึงอาจพัฒนาระบบตัวเขียนภาษามอแกนเพื่อการอนุรักษ์ จดบันทึก และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาต่าง ๆ และค่อย ๆ นำเข้าสู่ระบบโรงเรียนเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ภาษามอแกนเป็นหนึ่งในภาษาตระกูลออสโตรเนเซียนที่สามารถพบได้ในประเทศไทย ปัจจุบันชาวมอแกนอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดระนอง พังงา และภูเก็ตรวมประมาณ 500 คน ภาษามอแกนเป็นหนึ่งในสอบห้าภาษาที่อยู่ในภาวะวิกฤตเสี่ยงต่อการสูญหาย ชาวมอแกนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมากมายเช่นวรรณกรรมมุขปาฐะที่บอกเรื่องราวและประสบการณ์ของบรรพบุรุษ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับท้องทะเลและระบบนิเวศน์ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ทะเล ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพืชที่ใช้ในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่าง ๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปตามกาลเวลา ดังนั้นการจัดทำระบบตัวเขียนและการจัดทำสารสนเทศทางภาษาเพื่อการฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างเร่งด่วน

ระบบเสียงภาษามอแกนที่พูดอยู่บนเกาะสุรินทร์ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะ 22 หน่วยเสียงดังนี้/p/ /pʰ/ /b/ /t/ /tʰ/ /d/ /c/ /cʰ/ /k/ /kʰ/ /g/ /ʔ/ /m/ /n/ /ɲ/ /ŋ/ /ɟ/ /j/ /h/ /l/ /w/ และ /j/ มีหน่วยเสียงสระทั้งหมด 20 หน่วยเสียง โดยแบ่งเป็นสระเดี่ยว 14 หน่วยเสียง /i/ /iː/ /u/ /uː/ /e/ /eː/ /ɔ/ /ɔː/ /ɛ/ /ɛː/ /o/ /oː/ /a/ /aː/ สระประสมสองเสียง 2 หน่วยเสียง /ia/ [iːə, iə] /ua/ [uːə, uə] และสระนาสิก 4 หน่วยเสียง /ã/ /ãː/ /õ/ /õː/

ในส่วนของระบบไวยากรณ์เบื้องต้นนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้แบ่งประโยคออกเป็น 3 ประเภทคือ ประโยคบอกเล่า ประโยคคำถาม และประโยคปฏิเสธ โดยลักษณะการเรียงคำพื้นฐานในภาษามอแกนจะเรียงแบบประธาน-กริยา-กรรม โดยมีส่วนขยายคำนามและขยายคำกริยาวางไว้ติดกับคำนั้น ๆ เสมอ ซึ่งลักษณะการเรียงคำพื้นฐานนั้นสามารถพบได้ในประโยคบอกเล่า ในส่วนของประโยคปฏิเสธจะมีการใช้ negative particle วางติดกับคำที่ต้องการแสดงการเป็นปฏิเสธโดยไม่จำกัดประเภทของคำ negative particle สามารถปรากฏร่วมกับคำกริยา คำนาม และคำสรรพนามเป็นต้น การสร้างประโยคคำถามจะไม่แตกต่างจากการสร้างประโยคคำถามในภาษาไทยมากนัก โดยมีการใช้ question words ในการสร้างคำถามโดยวางไว้ท้ายประโยคและ/หรือหน้าประโยค ขึ้นอยู่กับประเภทของคำนั้น ๆ โดยแบ่งเป็นสองประเภทหลัก ๆ คือคำถามที่ต้องการคำตอบและคำถามที่ต้องการแค่ใช่หรือไม่

ในรายงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้สรุปหรือแสดงผลการจัดทำพจนานุกรมศัพท์หมวดพื้นฐานแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าจะสามารถเก็บคำศัพท์มาได้มากกว่าหนึ่งพันคำ เนื่องจากคำศัพท์หลาย ๆ คำยังต้องการการตรวจสอบความหมาย ประเภทคำทางไวยากรณ์ และการออกเสียงที่ถูกต้อง ถึงอย่างไรก็ตามพจนานุกรมศัพท์หมวดพื้นฐานจะถูกจัดทำในรูปแบบของ E-book หรือ online หลังจากที่มีการตรวจสอบทั้งหมดสมบูรณ์แล้ว

ส่วนที่ 4

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน

4.1 กลุ่มมานิ

กลุ่มชาติพันธุ์มานิ ในเขตเทือกเขาบรรทัด ผู้ศึกษามักจะเจอกับคำถามมากมายเกี่ยวกับมานิว่า พวกเงาะป่าชาไทยเป็นอย่างไร? พูดภาษายาวีใช่ไหม? พูดภาษาไทยได้รึเปล่า? ยังนุ่งผ้าแดงทัดดอกไม้อยู่รึเปล่า? มียาสมุนไพรบำรุงกำลังทางเพศมัย? มีนิสัยดุร้ายฆ่ากันรึเปล่า? เวลานอนเอาหัวออกนอกที่พักเพราะทำให้เสื้อมากัดหัวไหม้ย ดั่งนั้น ที่เขียนบทความนี้ขึ้นมาจึงเป็นการตอบคำถามและอธิบายภาพมายาคติและการรับรู้ผิดๆ ถูกๆ และให้ข้อมูลประกอบเพื่อไปพิจารณาเอาเองว่าจะเชื่อสิ่งใดดี

มายาคติ คือ การรับรู้หรือความเข้าใจ ที่เกิดจากกระบวนการชี้นำและชักนำทางการสื่อสารและมักจะโน้มเอียงไปตามค่านิยมของสังคม โดยกระบวนการเกิดขึ้น โดยการรับรู้ข้อมูลใดข้อมูลหนึ่ง และปักใจเชื่อค่านิยมของสังคมนั้นในทันทีทันใด และเกิดความสำนึกความเข้าใจอันนั้นอย่างมั่นใจ โดยกระบวนการรับรู้นี้อาจผิดหรือถูก แต่ควรพิจารณาได้จากบริบทและความเป็นจริงของเหตุ-ผลที่จะเชื่อมโยงกันเสมอ เพียงแต่มายาคติ เป็นชุดข้อมูลที่ถูกระบวนการชี้นำและค่านิยมของสังคม ฉุดกระชากให้พ้นไปจากสมองส่วนที่ต้องพิจารณา ทำให้การรับรู้และความเข้าใจนั้น เป็นชุดความรู้ที่ งมงาย และมีเหตุผลไม่สัมพันธ์กัน

คำตอบข้างต้นก็คือ เงาะป่าก็อยู่ในป่า เงาะโรงเรียนอร่อยกว่า เงาะป่าพูดไม่ได้แต่คนอยู่ในป่าไม่ได้พูดภาษายาวี ยาวีเป็นตัวอักษรไม่ใช่ภาษา ที่ใช้บันทึกภาษามลายู มานิก็นักพูดภาษามานิ พูดภาษาไทยถิ่นใต้ได้ด้วย เพราะมีความสัมพันธ์กับคนใต้มาช้านาน ไม่ได้นุ่งผ้าแดง มีอะไรก็นุ่ง ออย่าว่าแต่ผ้าแดงเลย ผ้าสักผืนบางที่ก็หายาก ไม่ได้ทัดดอกไม้อะไร ไม่เคยเห็นสักคน มียาสมุนไพร แต่ยาสมุนไพรบำรุงกำลังทางเพศเป็นยาของคนไทย ปักซีได้ ที่สอนให้มานิหามาขาย

และคำถามที่พบบ่อยเป็นปัญหาความเข้าใจผิดมากที่สุดก็คือเรื่อง “การนอน” ของมานิ มีหลายคนพยายามอธิบายให้ผู้ศึกษาฟังว่า พวกเงาะป่า เวลานอน จะทำที่นอนเป็นเพิงหมาแหงนในป่า แล้วก็หันหัวออกนอกเพิง เพราะถ้าสัตว์ป่ามาทำร้าย จะได้กัดหัว ตายไปเลย ถ้ากัดขาจะทำให้ทรมาน ยอมให้กัดหัวตายไปเลยดีกว่า.....

นี่เป็นข้อมูลเดียวที่อธิบายถึงวิถีคิดในวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้ และเป็นความเชื่อที่ไม่น่าสนใจมาก และคนทั่วไปก็มักจะเชื่อข้อมูลดังกล่าว โดดหลุดลอยไปจากการพินิจพิจารณาอย่างใคร่ครวญ

หากแต่ลองมาพิจารณา กันดีๆ ถึง บริบทความเป็นจริง ธรรมชาติของป่า ธรรมชาติของสัตว์ และธรรมชาติของคน จริงๆ แล้วมันไม่ใช่เรื่องแปลกมากมาย แต่เพราะการให้ข้อมูลแปลกๆ และดูเหมือนจะเชื่อมโยงกันได้ จึงเชื่อกันไปตามเขาว่า อย่างนั้น บริบทความเป็นจริงที่ไม่ได้อธิบายการนอนของมานิให้ครบคือ เวลานอน มานิตั้งเพิงจริง เป็นเพิงหมาแหงนใช้พืชตระกูลปาล์มกันฝนกันน้ำค้าง มีแคร่เตี้ยๆ เป็นเตียงติดพื้นเอียงเป็นพื้นทำมุมประมาณ 30 องศาโดยประมาณ และจะก่อกองไฟไว้ข้างๆ เพื่อให้ความอบอุ่นเวลานอน และ

ป้องกันสัตว์เข้ามาทำร้าย นี่คือบริบทความเป็นจริงในข้อแรกที่ไม่ได้ถูกอธิบายไว้ สอง ธรรมชาติของป่า เมื่อมีกองไฟ สัตว์ป่าก็ยอมที่จะกลัวไฟ ไม่มีสัตว์ชนิดไหนอยากเข้าใกล้กองไฟ นอกจากหิงห้อย กับทากที่ไม่ค่อยกลัวไฟสักเท่าไร ดังนั้นเมื่ออยู่ในป่า ไฟจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้ความอบอุ่นแสงสว่างและกันภัยอันตรายจากป่า และสามารถธรรมชาติของสัตว์ สัตว์ป่า จะรู้วิธีการฆ่า สิ่งมีชีวิตด้วยกัน โดยเฉพาะสัตว์ใหญ่ที่สามารถทำอันตรายได้ถึงตาย เช่น เสือ หรือ หมี สัตว์พวกนี้รู้ว่าการฆ่ามันควรจะฆ่าตรงไหน ฆ่าอย่างไร สัตว์พวกนี้จะทำร้ายจุดที่ทำให้เหยื่อตายทันที โดยกัดที่คอหรือหัวก่อนทันทีเมื่อเข้าถึงตัวให้บาดเจ็บหนักหรือตายทันที แต่จะไม่กัดเท้าหรือขา แล้วหนีไปเรื่อยๆ และสี่ ธรรมชาติของคน ที่ต้องรักชีวิต ยิ่งการอยู่อาศัยอย่างยากลำบากในป่า ชีวิตจึงย่อมสำคัญที่สุด ไม่มีวิธีคิดแบบว่าเอาหัวมาล่อเสือให้เสือกัดหัว แต่ที่หันหัวออกนอก เพราะควันไฟ และก็ไม่ได้นอนเอาหัวออกนอกอย่างเดียว จะหันเข้าในออกนอกหรือหันข้างไปด้านไหนก็ได้ อีกทั้ง หลังกาก็ไปหลังกาไปไม้ ถ้าสัตว์จะมาทำร้ายกันจริงๆ ก็ไม่จำเป็นต้องยอมมาด้านหน้า ทะลุหลังกาไปไม้บางๆ มากก็ได้ ทั้งหมดนี้ จึงเป็นความรู้บริบท และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมที่ถูกกลืนเลือนไม่ได้นำมาอธิบาย

ผลพวงจากภพมายาคติและการดำรงอยู่ที่ถูกสร้างโดยคนภายนอก

ดังที่ได้อธิบาย การรับรู้ของการดำรงอยู่ของมานิสำหรับคนภายนอกแล้ว เป็นการดำรงอยู่ในความรู้สึกและความเข้าใจไปเอง เป็นนามธรรมที่ไม่มีอยู่จริง หรือมีส่วนของความจริงที่รับรู้้น้อยมาก ผลพวงจากภพมายาคติเหล่านั้น ได้สร้างความชอบธรรมให้กับสังคมภายนอก ตั้งแต่ชื่อเรียก ที่คนภายนอกในสมัยโบราณเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ซาไก” ที่แปลว่าทาส มีความหมายชัดเจนที่ดำรงอยู่ในยุคการปกครองแบบชนชั้นศักดินา ซึ่งคำนี้ ก็ได้สร้างความชอบธรรมให้ผู้เรียก มีความรู้สึกเป็นเจ้านาย ที่ทาสต้องรับใช้และบางครั้งทาสเองก็จำเป็นต้องยอมรับความเป็นทาส ด้วยการยอมถูกกดขี่ข่มเหงและไม่เรียกร้องมีปากมีเสียงใดๆ กับผู้เป็นนาย ซึ่งความหมายแค่ว่าๆ เดียวนี้เอง ก็เป็นการรับรู้ที่ถูกสร้างจากคนภายนอกเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับตนเอง เช่นเดียวกับคำว่า Ethnic หรือชาติพันธุ์ มาจากคำว่า Ethnos ในภาษาละตินแปลว่า กลุ่มคนไม่มีวัฒนธรรมหรือไม่มีศาสนา คำๆ นี้ เมื่อผนวกกับแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการสายเดี่ยวของชาร์ล ดาร์วิน ที่พัฒนาเรื่อยมาและเชื่อว่า คนผิวขาว ฉลาดกว่าและสามารถสรรค์สร้างวัฒนธรรมได้ดีกว่าคนผิวสีอื่น ทำให้คำๆ นี้สร้างความชอบธรรมอย่างมากต่อการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตก แต่ชาวตะวันตกเองไม่ได้บอกว่าตัวเองเป็น Ethnic แต่เป็น Human หรือ Civilization อีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดก็คือ กลุ่มคน “ส่วย” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง เดิมทีอาศัยอยู่ในเขตลาวใต้ ปัจจุบันอาศัยอยู่ใน จ. สุรินทร์ ศรีสะเกษ มีชื่อเสียงในการจับช้างและเลี้ยงช้าง แต่พวกเขาเรียกตัวเองว่า กวย หรือ กูย ซึ่งก็แปลว่าคน ส่วนคำว่าส่วย ก็เป็นคำที่คนอื่นเรียก กระทั่งภาษาราชการเองก็ยังเรียกว่าส่วยอยู่ โดยส่วย หมายถึง สิ่งของที่รัฐบาลเรียกร้องเอาจากเมืองที่อยู่ภายใต้ปกครอง หรืออยู่ในความคุ้มครองเป็นค่าตอบแทนการปกครองหรือคุ้มครอง พูดง่ายๆ ว่าเป็นพวกที่อยู่ใต้ปกครองและต้องส่งส่วยให้กับผู้ปกครอง คำว่าส่วยถูกใช้มานาน เพื่อสร้างความชอบธรรมให้ผู้ปกครอง กระทั่งปัจจุบันที่ภาษาและวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้เริ่มจางหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ ความเป็นส่วยจึงแทบจะเหลือ

แต่ชื่อ และคนถูกขายเอง ปัจจุบันก็กลับเรียกตัวเองได้เต็มปากเต็มคำว่าตัวเองเป็นคนสวย เรียกชื่อตัวเองตามที่คนอื่นเรียกง่ายๆ จนชินปาก การเป็นว่า คำว่าสวย เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของการถูกสร้างความชอบธรรมในการปกครองของผู้มีอำนาจเหนือกว่า

นอกจาก ชื่อเรียกที่สามารถสร้างความชอบธรรมในการกดขี่ของผู้มีอำนาจแล้ว แนวคิดทฤษฎี บางแนวคิดก็ได้ส่งผลต่อ การดำรงอยู่อย่างมีความหมายด้วยตนเองของมานิ ให้มีความหมายตามที่คนนอกสร้าง โดยเฉพาะแนวคิดวัฒนธรรมแบบโรแมนติค ที่มองภาพวัฒนธรรมที่สวยงาม แปลก น่าสนใจ และให้ความหมายทางวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่ง ไม่มีการเคลื่อนไหวหรือพลวัตทางสังคม ซึ่งแนวคิดนี้มักจะเป็นเอามากในนักอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณี ที่มักมองภาพอดีตของกลุ่มชนบ้านนอกหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อย่างสวยหรู ส่งผลต่อแนวคิดแบบ การแช่แข็งทางวัฒนธรรม โดยมองว่า วัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นเป็นสิ่งสวยหรู ดึงงามไม่ควรเปลี่ยนแปลง และควรรักษาให้คงเดิมมากที่สุด ผลกระทบต่อเนื่องของแนวคิดแบบดังกล่าวจึงตามมาด้วยการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ เราจึงมักจะได้นักมานุษยวิทยาหลังสมัยใหม่นิยมใช้คำว่า Retribalization คือ การรื้อฟื้นความเป็นชนเผ่า ยกตัวอย่างเช่น กระเหรี่ยงคอยาว Human Zoo หรือสวนสัตว์มนุษย์ คือการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มคนชาติพันธุ์ในลักษณะที่เป็น “ของแปลก” กระทั่งสื่อสารคดีเองก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าสารคดีชาติพันธุ์ในเมืองไทยเป็นแบบ Animal Planet หรือรายการสัตว์โลกน่ารัก กลุ่มชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยเองจึงตกอยู่ในภาวะเป็นคนขายขอบของสังคมดำรงอยู่ด้วยภาพมายาคติอย่างไร้ศักดิ์ศรี เช่นเดียวกับกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่ามานิ ก็กำลังประสบปัญหาดังกล่าวอยู่เช่นเดียวกัน ข้าราชการผู้มีอำนาจปกครองส่วนท้องถิ่นยังใช้มานิเป็นเครื่องมือในการโปรโมทการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมจังหวัดด้วย ดูได้จากการจัดงานแต่งงานชาไก บวชคนป่า หรือการนำตัวออกแสดงกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ

กล่าวโดยสรุปก็คือ มานิ เป็นกลุ่มชนที่ดำรงอยู่ในโลกใบนี้ด้วยการรับรู้ในสองลักษณะของสถานะได้แก่

1. การรับรู้และให้ความหมายการดำรงอยู่ด้วยตัวเอง
2. การรับรู้และถูกให้ความหมายการดำรงอยู่โดยคนภายนอก

ซึ่งการดำรงอยู่ในสองลักษณะนี้ เป็นการดำรงอยู่ ที่แตกต่างกัน ความหมายหนึ่ง มีความหมายการดำรงอยู่ที่เป็นคน มีเลือดเนื้อ มีชีวิตจิตใจ อีกความหมายหนึ่งดำรงอยู่ด้วยภาพมายาคติ ที่ถูกสร้างจากคนภายนอก ถูกมองว่า เป็นคนแปลกๆ หรือไม่ใช้คน (ตามชื่อที่ถูกเรียก) เป็นสัตว์ หรือมีสถานะความเป็นคนที่ต่ำกว่า และถูกนำไปใช้เป็นประโยชน์ตามค่านิยมของสังคม

ทางออกควรจะเป็นอย่างไร

สิทธิในการพูด" หรือ สิทธิในการแสดงความคิดเห็น ที่มาจากมโนสำนึกและทัศนะแบบคนใน วัฒนธรรมแบบคนใน ที่อาจจะเหมือนหรือแตกต่างกับคนภายนอกมอง ได้แก่ นักวิชาการหรือสื่อมวลชนต่างๆ

แต่ผู้ที่ตัดสินใจและให้คุณค่าความหมายในวัฒนธรรมนั้นๆ ส่วนใหญ่เป็นมุมมองมาจากคนนอกวัฒนธรรม ที่เข้าถึงข้อมูลเชิงลึกซึ่งยากมากเพราะความซับซ้อนของพื้นที่ การสื่อออกมาจากนักวิชาการเองก็ดี สื่อที่ดีก็มักจะมีบรรทัดฐานและมุมมองจากวัฒนธรรมของตัวเองอยู่แล้ว นักหน่อยก็มีอคติหรือมายาคติทางชาติพันธุ์ หรือแนวคิดทฤษฎีที่ใช้อธิบายวัฒนธรรม ในแต่ละยุคแต่ละสำนัก ที่ให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนั้น ความหมายทางวัฒนธรรมที่เรารับรู้ในปัจจุบัน จึงมักจะถูกถ่ายทอดผ่านบรรทัดฐานอย่างใดอย่างหนึ่งทฤษฎีอย่างหนึ่ง ค่านิยมของสื่ออย่างหนึ่ง (เช่นเน้นการตลาด มากกว่าที่จะให้ความรู้) ดังนั้น ความหมายและคุณค่าในวัฒนธรรมหนึ่งๆ นั้น กว่าที่จะถูกนำไปสื่อสารให้สังคมส่วนใหญ่ได้รับรู้ มีกระบวนการต่างๆ มากมาย บางครั้งคุณค่าความหมายในวัฒนธรรมนั้นก็ตกหล่นหายไประหว่างทาง นี่จึงเป็นปัญหาในข้อแรกในกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็กเป็นผู้ถูกพูดถึง และนักวิชาการและสื่อเป็นผู้รับความมาอีกทอดหนึ่ง จึงเป็นผู้ถูกพูดแทน (คล้ายๆ กับเกมส์ต่อแถวบอกคำ ที่ คนสุดท้ายมักจะพูดไม่เหมือนคนแรก) บางครั้งจึงเกิดความเข้าใจผิด หรือเข้าใจไปเอง ในแง่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ บทบาทของนักวิชาการและสื่อ กลายเป็นว่าเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้คนในวัฒนธรรมนั้นถูกกระทำให้เป็นคนชายขอบของสังคมเสียเอง

ทั้งนี้ ในแง่สิทธิมนุษยชน เรามักจะได้ยินคำว่า สิทธิตามกฎหมาย สิทธิในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ สิทธิในการศึกษา สิทธิในการอยู่อาศัย ฯลฯ แต่บางทีเราก็กะเลยสิทธิในการ “พูด” หรือสื่อสารกับคนภายนอกด้วยตนเอง ที่สามารถบอกให้สังคมรู้ว่า เขาเป็นใคร กินอยู่หลับนอนอย่างไร สุข ทุกข์อย่างไร หรือต้องการอะไร ไม่ต้องการอะไร

ถึงอย่างไรก็ดี ในข้อนี้ การที่จะให้ กลุ่มคนเหล่านี้ลุกขึ้นมาพูดเองก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย แต่ทำได้ก็จะเป็นเรื่องดีมาก ซึ่งความจำเป็นในที่นี้ จึงควรเป็นการปรับความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้กับมานิ กล่าวคือ สภาพมายาคติที่รับรู้อยู่ทั่วไปและทำ คน ให้เป็น คน ในการรับรู้ของคนทั่วไปในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการใช้อำนาจที่ทันสมัยในการนำเสนอข้อมูลโดยสะท้อนวิถีชีวิต แนวคิด โดยทัศนะแบบคนใน และแนวทางการศึกษากลุ่มชนชาติพันธุ์ในอนาคต นักวิชาการควรให้ความชอบธรรมแก่ตัวเองให้น้อยลงในเรื่องสิทธิการพูดถึงหรือแทนคนอื่น

วิเคราะห์ลักษณะการดำรงชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของมานิในปัจจุบัน

กลุ่มเร่ร่อนอพยพหาของป่า-ล่าสัตว์แบบดั้งเดิม

กลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ เป็นกลุ่มที่ยังคงดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมในผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก โดยจะมีสมาชิกในกลุ่มไม่เกิน 20 คนโดยประมาณ ดำรงชีวิตด้วยการขุดหาหัวมันป่า หาผลไม้ป่า ล่าสัตว์ด้วยกระบอกไม้ขางและลูกดอกอาบยาพิษใช้ยาสมุนไพรป่าในการรักษาโรค สร้างที่พักชั่วคราวด้วยไม้หรือไม้ไผ่ทำเป็นที่นอนง่ายๆ มุงหลังคาด้วยใบพืชตระกูลปาล์ม หรือใช้เพิงผาเป็นที่พัก และจะย้ายที่อยู่เมื่อทรัพยากรที่ใช้บริโภคอุปโภคลดน้อยลง มีสัตว์แมลงมารบกวนที่พัก ลำน้ำเริ่มสกปรก มีคนภายนอกมารบกวน หรือมีคนตาย ก็จะย้ายไปหาทำเลที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ หรืออาจจะย้ายไปในแหล่งที่มีพืชพันธุ์ผลไม้ป่าที่ออกตามฤดูกาลที่กระจายเป็นหย่อมๆ อยู่ในป่าเป็นต้น

มานิที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีวิถีชีวิตค่อนข้างดั้งเดิม วัฒนธรรมจากภายนอกมีผลต่อวิถีชีวิตน้อยมาก ยังคงมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้หรือไม้ไผ่เป็นหลัก แต่ก็เริ่มมีดใช้ ผู้ชายจะไม่ค่อยใส่เสื้อ นุ่งแต่กางเกงหรือผ้าถุง เด็กเล็กไม่นุ่งห่มอะไรเลย ในขณะที่เดียวกันมานิในกลุ่มนี้ สามารถสื่อสารหรือพูดภาษาไทยได้ได้ไม่กี่คนและได้น้อยมาก พูดภาษาไทยกลางไม่ได้เลย

ปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มานิกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ยังสามารถดำรงชีวิตแบบเดิมไว้ได้ก็คือสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า ที่ยังพอให้ได้อพยพเร่ร่อนหากินได้อยู่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามานิที่มีลักษณะเช่นนี้จะมีความมั่นคงทางอาหาร เพราะพบว่า บางครั้งก็มีการอดอยากขาดแคลนอาหารอยู่หลายวันและนานๆ ครั้งจะนำของป่ามาขายหรือแลกข้าวสารกลับเข้าป่าอยู่บ้าง ซึ่งนั่นก็แสดงว่าสภาพพื้นที่ป่าอาจจะไม่ได้สมบูรณ์มากพอเพียงที่จะให้มานิสามารถอาศัยอยู่ในป่าได้อย่างถาวรสมบูรณ์และยั่งยืนเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

กลุ่มกึ่งเร่ร่อน-เริ่มตั้งถิ่นฐาน

มานิกลุ่มกึ่งเร่ร่อน-เริ่มตั้งถิ่นฐาน เป็นมานิที่มีวิถีชีวิตพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปจากมานิกลุ่มแรกที่มีลักษณะวิถีชีวิตที่ค่อนข้างดั้งเดิม เนื่องมาจากสภาพพื้นที่ป่าบางจุดบางพื้นที่ในเทือกเขาบรรทัดนั้นไม่ได้อุดมสมบูรณ์เพียงพอที่จะให้ดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้ มานิที่อยู่ในพื้นที่ดังกล่าวจึงมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเพื่อการอยู่รอดของกลุ่ม โดยมักจะดำรงชีวิตด้วยการหาของป่าจำพวกน้ำผึ้งป่า สะตอป่า ลำสัตรูป่า หรือหายาสมุนไพรมาขาย เมื่อได้เงินก็จะนำเงินไปซื้อข้าวสารและอาหาร บุหรี่ ขนมและเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ มีการล่าสัตว์และขุดหาหัวมันปามากินบ้าง แต่ไม่ค่อยจะพอแบ่งปันกันกินในกลุ่ม บางคนออกมารับจ้างถางไร่ ถางป่า ฉีดยาฆ่าหญ้า แต่เป็นการรับจ้างระยะสั้น ได้เงินเล็กๆ น้อยๆ และมีรายได้ไม่มั่นคง

มานิที่มีลักษณะดังกล่าว มักจะอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ชายป่า ใกล้บ้านคนเพื่อความสะดวกในการไปมาหาสู่ ติดต่อ และการซื้ออาหาร แต่พื้นที่ที่อาศัยอยู่นั้นบางครั้งก็อาจเป็นป่าเสื่อมโทรม หรือภายในบริเวณสวนยางพาราของชาวบ้านที่เพิ่งจะบุกรุกพื้นที่ป่ามาปลูกยางพาราได้ไม่กี่ปี มานิแบบดังกล่าวจึงจะสร้างที่พักที่มั่นคงกว่ากลุ่มที่ยังคงเร่ร่อนอยู่ กล่าวคือจะปลูกเป็นกระท่อมเล็กๆ มีฝาบ้านที่อาจจะทำด้วยไม้กระดานเล็กๆ หรือไม้ไผ่ มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นเทคโนโลยีภายนอกมาใช้มากขึ้นกว่ากลุ่มแรก

มานิที่จัดอยู่ในกลุ่มลักษณะเช่นนี้ ถึงแม้จะมีการอพยพเร่ร่อนย้ายถิ่นอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่การเร่ร่อนด้วยเหตุผลแบบดั้งเดิม แต่เร่ร่อนเนื่องจาก การถูกไล่ที่ หรือการไม่มีที่ดินอยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยอาจจะย้ายที่อยู่อาศัยปีละ 1-2 ครั้ง และจะย้ายไปตั้งปลูกกระท่อมใหม่ไม่ไกลจากที่เดิมมากนัก

กลุ่มของมานิที่มีลักษณะเช่นนี้ เป็นลักษณะที่พบมากที่สุดในบรรดา 3 ประเภท โดยกลุ่มเช่นนี้ พบว่านอกจากจะประสบปัญหาเรื่องความไม่มั่นคงในชีวิต ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในป่าได้โดยสมบูรณ์แล้ว ยังมักประสบปัญหาการเอาเปรียบจากกลุ่มคนภายนอกต่างๆ ค่อนข้างมาก ทั้งการจ้างงานด้วยค่าตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า การซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของก็มักจะโดนฉ้อโกงเอาเปรียบด้วยความที่ไม่รู้ไม่

เข้าใจระบบการแลกเปลี่ยนและค่าเงิน ที่สำคัญคือมักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำผิดกฎหมายเช่น การแผ้วถางพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มาเป็นพื้นที่สวนยางพาราของชาวบ้านหรือผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ สุดท้ายก็จะโดน “ไล่ที่” เป็นประจำทำให้ต้องเคลื่อนย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆ ทั้งนี้ กลุ่มที่มีลักษณะดังกล่าวนี้ จึงตกอยู่ในสภาวะการ “กลับไม่ได้ ไปไม่ถึง” กล่าวคือ ไม่สามารถกลับเข้าไปดำรงชีวิตในป่าได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถพัฒนาไปจนเป็นชุมชนชาวบ้านเหมือนคนทั่วไปได้ เนื่องจากยังขาดหลายปัจจัยที่จำเป็นต่อการเป็นมนุษย์หรือคนที่เท่าเทียมกับคนอื่นๆ ในสังคม และสังคมภายนอกก็มักจะมองอย่างไม่ยอมรับว่ากลุ่มคนเหล่านี้ไม่ควรจะมีสถานะที่เสมอภาคเท่าเทียมกับตน

กลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานถาวรแล้ว

มานิลักษณะนี้ ได้แก่ กลุ่มที่มีลักษณะที่ได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณใดบริเวณหนึ่งโดยถาวร ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายโยกย้าย มีการสร้างบ้านเรือนที่ค่อนข้างถาวร ได้รับการถ่ายทอดการสร้างบ้านที่มีเสาเรือน ไม้ฝา กระดาน ใช้ตะปูตอกยึด หลังคาเป็นสังกะสีหรือกระเบื้อง ดำรงชีวิตด้วยการทำสวนยางพารา หรือรับจ้าง มีรายได้ค่อนข้างประจำและมั่นคงกว่ากลุ่มอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว มีการล่าสัตว์ด้วยอาวุธปืน หายาสมุนไพรบำรุงกำลังหรือน้ำผึ้งป่ามาขาย รู้จักค่าของเงินและรู้จักใช้เงินในการจับจ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของ รู้จักการปลูกพืชผักผลไม้และเลี้ยงสัตว์จำพวกไก่ สุนัข แมว ผู้ชายบางคนรู้จักการแต่งตัวตามสมัยนิยม นุ่งกางเกงยีนส์ มีรถมอเตอร์ไซด์ มีวิทยุเทป บางกลุ่มมีโทรทัศน์ ตู้เย็น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ พูดจาสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ได้ชัดเจน บางคนสามารถพูดภาษาไทยกลางได้ บางคนเคยเรียนหนังสือถึงชั้นมัธยมต้น

จะเห็นได้ว่ามานิกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ มีลักษณะวิถีชีวิตและสภาพทางสังคมแตกต่างจากกลุ่มแบบดั้งเดิม หรือกลุ่มกึ่งเร่ร่อนอย่างมาก ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของสภาพสังคมและวิถีชีวิตของมานิกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ก็คือ “ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก” กล่าวคือ มานิกลุ่มดังกล่าวนี้ มีความสัมพันธ์กับคนภายนอก ได้แก่ชาวบ้านอย่างใกล้ชิดมาก ซึ่งชาวบ้านเหล่านี้ จะให้ความช่วยเหลือ เลี้ยงดูและถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่เป็นความรู้ของระบบสังคมเมืองให้ การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์นั้นก็ก็มีลักษณะต่างๆ เช่น ชาวบ้านภายนอกเข้าไปแต่งงานอยู่กับมานิ หรือการรับเป็นลูกจ้างประจำในการทำงานต่างๆ

เมื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการของมานิที่มีลักษณะดังกล่าวแล้วจะพบว่ามีความเจริญทางด้านวัตถุเทคโนโลยีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่ามีปัญหาหลายอย่างที่ตามมาจากการพัฒนาแบบก้าวกระโดดนี้ หลายคนเป็นหนี้เป็นสิน บางคนติดสุรา มีปัญหาด้านสุขอนามัยการรักษาความสะอาด รวมทั้งพื้นที่สวนยางพาราหรือบ้านช่องก็ยังไม่มียกเอกสารสิทธิ์ใดๆ ทั้งยังไม่มีเอกสารใดๆ ที่แสดงความเป็นพลเมืองตามกฎหมาย ทำให้เสี่ยงต่อการเผชิญปัญหาความไม่มั่นคงทางชีวิตและทรัพย์สินในระยะยาว

จะเห็นได้ว่ามานิกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ มีลักษณะวิถีชีวิตและสภาพทางสังคมแตกต่างจากกลุ่มแบบดั้งเดิม หรือกลุ่มกึ่งเร่ร่อนอย่างมาก ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของสภาพสังคมและวิถีชีวิตของมานิกลุ่มที่มีลักษณะเช่นนี้ก็คือ “ความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอก” กล่าวคือ มานิกลุ่มดังกล่าวนี้ มีความสัมพันธ์

กับคนภายนอก ได้แก่ชาวบ้านอย่างใกล้ชิดมาก ซึ่งชาวบ้านเหล่านี้ จะให้ความช่วยเหลือ เลี้ยงดูและถ่ายทอด ความรู้ต่างๆ ที่เป็นความรู้ของระบบสังคมเมืองให้ การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์นั้นก็จะมีลักษณะต่างๆ เช่น ชาวบ้าน ภายนอกเข้าไปแต่งงานอยู่กินกับมานิ หรือการรับเป็นลูกจ้างประจำในการทำงานต่างๆ

เมื่อศึกษาถึงวิวัฒนาการของมานิที่มีลักษณะดังกล่าวแล้วจะพบว่ามีความเจริญทางด้านวัตถุเทคโนโลยี ฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงกว่ากลุ่มอื่นๆ แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่ามีปัญหาหลายอย่างที่ตามมาจากการ พัฒนาแบบก้าวกระโดดนี้ หลายคนเป็นหนี้เป็นสิน บางคนติดสุรา มีปัญหาด้านสุขอนามัยการรักษาความ สะอาด รวมทั้งพื้นที่สวนยางพาราหรือบ้านช่องก็ยังไม่มียกเอกสารสิทธิ์ใดๆ ทั้งยังไม่มีเอกสารใดๆ ที่แสดงความเป็นพลเมืองตามกฎหมาย ทำให้เสี่ยงต่อการเผชิญปัญหาความไม่มั่นคงทางชีวิตและทรัพย์สินในระยะยาว

ตารางที่ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง สังคมหาของป่า-ล่าสัตว์ (กรณีศึกษา : มานิ) กับ สังคมกสิ กรรมหรือสังคมทั่วไป

กระบวนการทางสังคม	สังคมกสิกรรม	สังคมหาของป่า-ล่าสัตว์ (กรณีศึกษา : มานิ)
กระบวนการผลิตเพื่อยังชีพ	การเพาะปลูก, เลี้ยงสัตว์, แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ เป็นหลัก มีการเก็บผลผลิตจากการกสิกรรมและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคได้นานๆ เน้นที่การควบคุมโดยมีการควบคุมชลประทาน ควบคุมพืช ควบคุมสัตว์กระทั่งควบคุมมนุษย์ (แรงงานทาส) ด้วยกันเอง	การเก็บหาของป่า-ล่าสัตว์ของมานิ เป็นรูปแบบการผลิตที่ใช้ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในการจัดการตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ โดยกระบวนการสำคัญคือการแบ่งปัน(sharing)อย่างเหมาะสมและเท่าเทียมกัน มีการถนอมอาหารบ้างแต่จะไม่เก็บไว้นาน เพราะอาหารในป่ามีอยู่เหลือเฟือ และไม่ควบคุมธรรมชาติเพื่อควบคุมผลผลิต
การปกครอง	มีผู้ปกครอง มีกฎหมายหมาย การแบ่งเขตการปกครอง การลงโทษ มีชนชั้น การควบคุมและอำนาจ ต้องมีสถานะขึ้นอยู่กับรัฐใดรัฐหนึ่งในทางกฎหมาย	มีการนับถือความเป็นอาวุโสทางความรู้และการตัดสินใจ แต่ไม่มีการสั่งการ ไม่มีการปกครอง ไม่มีชนชั้น ไม่มีความคิดทางอำนาจ การควบคุมและการสั่งการ ใช้เหตุผลและการตัดสินใจร่วมกัน จัดการความขัดแย้งด้วยการแยกออกจากกลุ่มชั่วคราว
ศาสนา/พิธีกรรมความเชื่อ	มีความเชื่อ ศาสนา การสืบทอดศาสนา กระบวนการต่างๆ ทางพิธีกรรม มีเทพเจ้า บางสังคมใช้ศาสนาในการควบคุมสังคมไปกับกฎหมายและการปกครอง	ไม่มีความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่ได้กราบไหว้สิ่งใด ไม่มีพิธีกรรม ไม่มีการฝังศพ ไม่มีวัตถุที่ใช้ในทางพิธีกรรม

กระบวนการทางสังคม	สังคมกสิกรรม	สังคมหาของป่า-ล่าสัตว์ (กรณีศึกษา : มานี)
	ในบางสังคมพิธีกรรมมีความหมายเหนือชีวิตมนุษย์	
กรรมสิทธิ์และความเป็นเจ้าของ	มีความคิดเรื่องกรรมสิทธิ์ ความเป็นเจ้าของและมรดก	ไม่มีความคิดเรื่องกรรมสิทธิ์หรือความเป็นเจ้าของ
เทคโนโลยี	มีเทคโนโลยีที่สร้างมาเพื่อทุ่นแรงและความสะดวกสบาย โดยการเปลี่ยนเอาพลังงานบริสุทธิ์จากธรรมชาติมาพัฒนาเทคโนโลยีในการตอบสนองความต้องการรวมถึงกระบวนการผลิต	เทคโนโลยีที่ใช้ มี มีด กระบอกไม้ขางกับลูกดอกอาบยาพิษ ที่เชื่อว่ารับวัฒนธรรมมาจากกลุ่มเซโนยเมื่อนานมาแล้ว เครื่องไม้เครื่องมือส่วนใหญ่ทำจากไม้หรือไม้ไผ่ หรือใบไม้ เปลือกไม้ ที่ผูกมัดและเสื่อมสลวยง่าย แต่ก็หาง่ายเช่นกัน
การนับเลขนระบบคณิตศาสตร์	มีการนับเลขและระบบคณิตศาสตร์ที่ซับซ้อนใช้จัดวาง (place) และคำนวณสิ่งต่างๆ ทางวัตถุให้อยู่ในรูปแบบคณิตศาสตร์ ตรีโกณฯและหลักทางวิศวกรรม	ไม่มีระบบคำนวณหรือคณิตศาสตร์
การใช้สัญลักษณ์และนามธรรม	มีระบบการใช้สัญลักษณ์ที่ให้ความหมายซับซ้อนมีการจัดหมวดหมู่ของสิ่งต่างๆ และสร้างวาทะกรรมและนามธรรมใหม่ขึ้นมาเรื่อยๆ เช่นคำว่าความรัก ประเทศ เขตแดน พัฒนาอักษร	ไม่มีระบบคิดเชิงนามธรรม หรือการจัดหมวดหมู่สิ่งของสัญลักษณ์ต่างๆ ทุกๆ อย่างเกือบทั้งหมดล้วนเรียนรู้โดยตรงจากการมองเห็น การฟัง การสัมผัส เพียงแต่ไม่ได้อธิบายความหมายของสิ่งต่างๆ ที่ต่างออกไปจากการรับรู้ข้างต้น เช่นการรู้ว่าฟ้าร้อง แต่ไม่ได้อธิบายว่าฟ้าร้องเกิดจากอะไรหรือทำไมฟ้าจึงร้อง

ลักษณะทางสังคมเช่นนี้ เฟดเดอร์ริช เอนเคิล (Ferdinand Enkel, 1884) กล่าวไว้ใน The Origins of Family, Private Property and The State) จำแนกสังคมแบบดังกล่าวเรียกว่า "สังคมนิยมบุพกาล" (Primitive Communist) ที่อธิบายวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมและชี้ให้เห็นกระบวนการทางสังคมต่างๆ ที่ค่อยๆ เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของระดับขั้นวัฒนธรรม โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่มนุษย์เข้าสู่ยุคกสิกรรม

มนุษย์เริ่มรู้จักกระบวนการผลิตแบบใหม่ที่เรียกว่า "การกสิกรรม" มาเมื่อประมาณ 10,000(Jacob L. Weisdorf , 2005 p. 561)ปีที่ผ่านมา โดยก่อนหน้านั้นนับล้านปี มนุษย์ดำรงชีวิตด้วยการเก็บหาทรัพยากรจากธรรมชาติและการล่าสัตว์ การเข้าสู่ยุคกสิกรรมนำพาสิ่งต่างๆ ตามมาตั้งแต่การรู้จักควบคุมสัตว์ หรือการเลี้ยงสัตว์ (Domestication) การควบคุมพืชหรือการเพาะปลูก (Cultivation) และตลอดจนการควบคุมน้ำให้ไหลไปในทิศทางที่ต้องการที่เราเรียกว่า "การชลประทาน" (Irrigation) โดยการที่รู้จักการควบคุมสิ่งมีชีวิต พืชและธรรมชาตินี้เอง เป็นผลให้มนุษย์เข้าใจถึงอำนาจการควบคุม และเชื่อว่าทุกอย่างนั้นถูกควบคุมโดยบางสิ่งบางอย่าง ในหลายๆ สังคมพยายามอธิบายปรากฏการณ์เหล่านี้กระทั่งเกิดเป็นศาสนาโบราณที่เทพเจ้าสามารถควบคุมอำนาจที่มนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น เทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์ เทพเจ้าแห่งท้องฟ้า เทพเจ้าแห่งฝน และมีการเช่นพิธีกรรมสวดมนต์อ่อนน้อมด้วยพิธีกรรมซับซ้อนทางจิตวิทยา กระทั่งกระบวนการดังกล่าวถูกนำมาใช้ในทางการปกครองเมืองสังคมพัฒนามีผู้ปกครอง มีการแบ่งแยกชนชั้น มีทาส มีผู้ส่งส่วนภาษา มีผู้นำ ชื่นและผู้นำก็ใช้ความศักดิ์สิทธิ์มาศาสนาและพิธีกรรมนั้นประกอบความชอบธรรมในการปกครองของตน นักสังคมวิทยาทฤษฎีมาร์กซิสต์ก็เชื่อว่า ความคิดในเรื่องของ "กรรมสิทธิ์" (Property) ก็ได้เกิดขึ้นในช่วงที่มนุษย์ได้ปฏิวัติการกสิกรรมเข้ามาโดยเริ่มจากการพัฒนาเครื่องมือเครื่องไม้ให้มีประสิทธิภาพและสวยงาม ทำให้มนุษย์นำเอาความรู้สึกไปแต่งแต้มให้วัตถุมีค่า และเกินความหวงแหนเป็นเจ้าของขึ้นมา มีทั้งกรรมสิทธิ์หรือความเป็นเจ้าของในบ้านเรือน ที่ดินทำกินกระทั่งความคิดเรื่องกรรมสิทธิ์ถูกนำไปใช้กับมนุษย์ด้วยกันกล่าวคือ "พิธีกรรมการแต่งงาน" เป็นการประกาศกรรมสิทธิ์รูปแบบหนึ่งที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ด้วยกัน กระทั่งความคิดเรื่องกรรมสิทธิ์ ได้ถูกขยายออกจนมีชนชั้นใหม่ทางสังคมที่เรียกว่า "ทาส" (Slave) ที่เป็นกรรมสิทธิ์สามารถซื้อขายได้เมื่อสังคมวิวัฒนาการมาถึงจุดดังกล่าวจึงย่อมเกิดสงครามการแย่งชิงทรัพยากร การค้าขาย เกิดชนชั้นทางสังคมขึ้น มนุษย์มีการจำกัดความหมายและให้ความหมายต่อสิ่งที่ตนไม่รู้ต่างๆ มากมายที่เป็นนามธรรมกระทั่งกระบวนการถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ก็ถูกส่งผ่านรุ่นต่อรุ่นโดยที่ไม่ค่อยถูกตั้งคำถามมากนัก

ในหัวข้อที่ผ่านมา เป็นการอธิบายสังคมตามแบบวิวัฒนาการนิยม (Evolutionism) ที่จะเห็นได้ว่าบ่อเกิดของสิ่งต่างๆ ที่ดำรงอยู่ท่ามกลางชีวิตเราไม่ได้เกิดขึ้นมาพร้อมๆ มนุษย์ แต่มันเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจาก การพยายามจัดการกับธรรมชาติและควบคุมการผลิตในสังคมที่สามารถคาดคะเนได้ (predicable) ของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ดำรงอยู่เป็นรูปแบบหลักทางสังคมวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของโลกกระทั่งมันถูกนำมาใช้วัดคุณค่าของคนด้วยกัน กล่าวคือกลายเป็นการตัดสินว่า กลุ่มคนที่ไม่มีความวัฒนธรรมแบบกสิกรรม เป็นพวกคนป่าเถื่อนล้าหลังทางอารยธรรม

สังคมของมานิ เป็นสังคมที่มีลักษณะคล้ายกับรูปแบบของสังคมนิยม อย่างที่ เฟดเดริช เอนเคล กล่าว (แต่ถึงอย่างไรก็ดีผู้ศึกษาก็ไม่มีใครจะเห็นด้วยกับการจำกัดความดังกล่าวนี้) แต่ยังไม่สามารถหาคำใหม่มาจำกัดความได้แม้แต่คำว่า hunter-gatherer หรือ forager เองก็เป็นคำที่แสดงถึงการหามากกว่าคำที่สามารถจำกัดความถึงระบบสังคมได้) เพียงแต่ระบบสังคมแบบหาของป่า-ล่าสัตว์นั้น กระบวนการหาเลี้ยงชีพจริงๆ คือการเก็บหา การล่าและมีภูมิปัญญาในการจัดการชีวิตให้สมดุลกับธรรมชาติและไม่เคยเบียดเบียนกับธรรมชาติ ต่างกับ

กระบวนการผลิตในระบบสังคมนิยมที่มนุษย์ควบคุมและแบ่งปันทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกันและพยายามทำลายช่องว่างทางชนชั้นในสังคม ซึ่งอันที่จริงปัญหาของระบบสังคมนิยมคือไม่สามารถจัดการกับชนชั้นได้จริง สุดท้ายระบบสังคมนิยมจึงเป็นเพียงแค่แนวคิดอุดมคติที่ต้องนำมาปรับใช้กับทฤษฎีทางสังคมอื่นๆ

สิ่งสำคัญที่ทำให้ระบบสังคมวัฒนธรรมแบบหาของป่า-ล่าสัตว์ดำรงอยู่ได้ นั้นมีปรัชญาที่เป็นแนวทางที่สืบทอดกันมา ได้แก่การแบ่งปันอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ไม่เก็บกักตน ไม่ถือสิ่งใดเป็นเจ้าของหรือกรรมสิทธิ์ ไม่คุกคามกัน ไม่มีชนชั้นหรือการเปรียบเทียบคุณค่าของตนกับผู้อื่น ไม่มีการดูถูก ในภาษามานีก็ไม่มีคำพูดหยาบคายหรือคำด่า ไม่มีการใช้อำนาจและไม่คุกคามผู้อื่นด้วยอำนาจ ไม่มีระบบการบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีระบบการนับเลข พวกเขาจะเคลื่อนย้ายหากินไปในเขตที่อุดมสมบูรณ์ และจะใช้ทรัพยากรด้วยภูมิปัญญา ไม่ทำลายและสามารถกลับมาหาใช้หากินใหม่ได้

กระบวนการถูกทำให้เป็นชายขอบ (marginalization)

โครงสร้างของสังคมที่รวมศูนย์ทั้งทางเศรษฐกิจและการปกครองในรัฐชาติสมัยใหม่ได้ลดช่องว่างและพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมย่อยต่างๆ ในสังคมให้ดำรงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดทางการควบคุมและอำนาจทั้งในรัฐเองและระบบสังคมโลกาภิวัตน์ แทบทุกสังคมได้รับอิทธิพลจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและการกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรไปอยู่ในมือนายทุน นิเวศวิทยาทางธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมจึงถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในหลายๆ รูปแบบมากบ้างน้อยบ้าง บางกลุ่มสังคมวัฒนธรรมได้รับผลกระทบต่อเนื่องถึงคุณภาพชีวิต สิทธิมนุษยชน สิทธิทำกินและสิทธิทางวัฒนธรรมเป็นต้น แต่ถึงกระนั้นเอง รัฐก็ได้เล็งเห็นถึงประเด็นทางวัฒนธรรมที่เสื่อมถอยจึงได้มีการพยายามอนุรักษ์ เพียงแต่การอนุรักษ์ของรัฐโดยเฉพาะรัฐไทยนั้น เป็นการทำลายในระยะยาว

ในกรณีกลุ่มมานี องค์การของรัฐเคยมีการพยายามผลักดันให้เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิต "เงาะป่าซาไก" โดยการจัดรวมรวบ "ซาไก" หรือมานีในบริเวณใกล้เคียงให้มาตั้งหมู่บ้านรวมตัวกันและจัดให้มีการท่องเที่ยว "ชมเงาะ" มีกิจกรรมการโชว์เป่าลูกดอกและขายยาสมุนไพรบำรุงกำลังให้แก่นักท่องเที่ยว

รัฐเข้าใจว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์นั้นเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้ในชุมชนกระทั่งมีการสนับสนุนการขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในลักษณะ Mass Product หรือหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ฯ โดยถ้าพิจารณาในบริบททางวัฒนธรรมแล้ว บางกลุ่มมีการ "สร้างภาพจำลองความเป็นชนเผ่า" (retribalization) โดยที่มานีบางกลุ่มมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปเป็นชาวบ้าน ไม่ใช่ชาวป่าแล้ว แต่มีการจับมานุ่งผ้าแดง และสร้างเพิงจัดฉากให้อยู่ในป่าตอนที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม นั่นจึงเป็นภาพที่ถูกสร้างและบงการจากคนนอก ที่หวังดีให้มานีมีรายได้ แต่กลับไม่เป็นเช่นนั้นเมื่อการท่องเที่ยวมีระบบนายหน้าจัดธุรกิจมีแผ่นพับประชาสัมพันธ์ กระทั่งธุรกิจตกไปอยู่ในกลุ่มรีสอร์ทบ้างหรือกลุ่มคนที่พยายามแสวงหาผลประโยชน์ บางพื้นที่มีการแย่งชิงคน (มานี) กัน เพื่อจุดประสงค์ในการท่องเที่ยวและชื่อเสียง นักท่องเที่ยวเองก็ไม่ใช่ว่าผู้ที่ต้องการจะเข้ามาทำความรู้จักเรียนรู้ แต่แค่อยากดู "ของแปลก" หลายคนดั้นด้นมา

จากต่างจังหวัดต่างภาคของประเทศเพื่อมาดู "ของแปลก" และบริจาคเสื้อผ้าข้าวของเงินทอง" ในขณะที่วิถีชีวิตในการล่า การเก็บหาของป่า แทนที่มาจากเงินทองที่ใช้จับจ่ายใช้สอยต่างๆ ที่ยังไม่รู้ระบบนับเลขหรือค่าเงินด้วยซ้ำ แม้กระทั่งคนที่เคยเรียนถึงขั้นมัธยมต้น เมื่อกลับมาอยู่กับครอบครัว กลับถูกจับไปแต่งตัวนุ่งผ้าแดงหรือรับจ้างพายเรือล่องแก่งให้นักท่องเที่ยว ตกเย็นก็นั่งนอนดูทีวี ผู้หญิงก็ไม่ค่อยออกไปเก็บหาหัวมันหัวกลอยหรือผลไม้ป่าของป่า เพียงแต่นั่งรออยู่ที่กระท่อมหรือเพิงเฉยๆ รอให้นักท่องเที่ยวมาดู

การสร้างภาพจำลองความเป็นชนเผ่า (retribalization) ในกรณีของมานิ แทนที่จะกลายเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลับกลายเป็นการพราง "วัฒนธรรม" ออกมาจากบริบทที่มันมีความหมายในตัวเอง ถูกสร้างความหมายใหม่และผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมเรื่อยๆ จนกลายเป็นความเคยชินทั้งผู้บงการและมานิ วิถีชีวิตแบบใหม่จึงถือกำเนิดและดำเนินมาท่ามกลางความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์และผลประโยชน์ระหว่างกันเพียงแต่มานิ เป็นฝ่ายที่ไม่สามารถต่อรองใดๆ ได้เลยความลึกลับจึงเป็นผลตามมาเมื่อสำนักแบบสังคมวัฒนธรรมของมานิปะทะกับการควบคุมอำนาจและเศรษฐกิจแบบใหม่ของสังคมเมือง ความไม่เข้าใจหลายอย่างของมานิ เช่น การนับเลข ความเป็นเจ้าของ การตั้งถิ่นฐานถาวรไม่เคลื่อนย้าย การไม่มีศาสนา การไม่มีระบบการบันทึกหรืออ่านด้วยอักษร หรือการไม่อาบน้ำ สิ่งเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นความล้าหลังและขาดการพัฒนาที่ถูกตัดสินด้วยความไม่เข้าใจวัฒนธรรมของมานิจริงๆ ของคนภายนอก

ทางเลือกของมานิเอง ก็ค่อยๆ แคลงเรื่อยๆ เมื่อปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าของนายทุนท้องถิ่นและชาวบ้าน เริ่มค่อยๆ ปิดทางในการลุ่ม่อล่วยต่อมานิของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่มีหน้าที่ดูแลป่าไม้และไม่ให้ใครตัดไม้ทำลายป่าหรือล่าสัตว์ เดิมทีเจ้าหน้าที่ป่าไม้รู้จักมานิทุกๆ กลุ่มค่อนข้างดีและรู้ว่าพวกเขาล่าสัตว์เพียงแค่พอกินและไม่ตัดต้นไม้ใหญ่เกินกว่าที่ตนเองเลย เจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงไม่จับกุมหรือดำเนินคดีมานิคนใดๆ กระทั่งกลุ่มนายทุนหรือชาวบ้านบางคนเห็นช่องว่างของความลุ่ม่อล่วยดังกล่าวนี้ จึงได้จ้างมานิด้วยค่าจ้างแสนถูกในการแผ้วถางป่าเพื่อเปลี่ยนมาเป็นสวนยางพารา ล่าสัตว์อนุรักษ์หายาก หาไม้หอม ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่จะพยายามห้ามปรามและตักเตือนคนต้นเหตุบ้าง แต่เพราะความเกรงใจและผลประโยชน์เองทำให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ไม่กล้าที่จะบ่มบ่ามทำอะไร เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้บุกยึดสวนยางพาราหรือปิดไม้เถื่อน ยึดสัตว์ป่าอนุรักษ์จากมานิ กลับถูกนายทุนหรือชาวบ้านใช้สื่อโจมตีว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้รังแกมานิ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงมักจะถูกตราหน้าจากกลุ่มคนทั่วไปที่รับสื่อเพียงแค่ว่าด้านเดียว บางครั้งมีปัญหารุนแรงถึงขั้นหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าถูกเรียกสอบสวนจากผู้บังคับบัญชา และพื้นที่ป่าในเทือกเขาบรรทัดเองก็มีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าค่อนข้างรุนแรง บางกลุ่มชนพยายามอ้างกรรมสิทธิ์เหนือผืนป่าและใช้กฎหมายตั้งเครือข่ายปฏิรูปที่ดินที่เปลี่ยนผืนป่ามาเป็นสวนยางพาราเหตุการณ์ปัจจุบันก็นับทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะราคายางพาราในตลาดมีราคาค่อนข้างสูง ผลักดันให้ผู้คนและนายทุนพยายามแสวงหาผลประโยชน์จากผืนป่าที่ยังไม่มีใครครอบครองนี้ องค์กรป่าไม้ นับวันจึงถูกกดดันและวิพากษ์วิจารณ์จากหลายฝ่าย กระทั่งเกิดเหตุการณ์ครั้งรุนแรงเมื่อมีการปะทะกันระหว่างผู้บุกรุกของนายทุนและเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีการยิงต่อสู้กันในเขตป่าในขณะที่มานิที่ตั้งเพิงพักอยู่ใกล้ๆ ก็ต้องหนีตายกันอลหม่านจากการปะทะกันครั้งนี้

สารพันปัญหาต่างๆ เหล่านี้ร่ายล้อมอยู่ภายใต้ความขัดแย้งและการพยายามจัดการกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนต่างๆ อยู่เสมอ แต่มานี้ที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมกลับเป็นฝ่ายที่ไม่สามารถจัดการหรือต่อรองอะไรกับใครได้เลย นั่นจึงเป็นกระบวนการถูกทำให้เป็นชายขอบของมานิ ที่ดำรงอยู่ภายใต้บริบทของความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

การถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของมานิ

นโยบายการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่กำลังจะเข้ามาถึงนี้ แน่แน่นอนว่าจะมีผลกระทบไปทุกสถาบันองค์กร ภาครัฐภาคเอกชน หน่วยย่อยต่างๆ ทางสังคมเศรษฐกิจวัฒนธรรมและทรัพยากร ถึงแม้ด้านการพัฒนาต่างๆ ที่รัฐบาลพยายามที่จะนำเสนอต่อสาธารณะว่าการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นผลดีต่อประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ยังมีสิ่งที่ยังมีที่รัฐบาลยังไม่ค่อยพูดถึงอย่างตรงไปตรงมา เช่น ผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การทำลายความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชีวภาพ โครงการก่อสร้างเมกะโปรเจกต์ที่ต้องแลกกับพื้นที่ทางธรรมชาติ การเปลี่ยนพลังงานบริสุทธิ์มาเป็นสินค้า การจัดการกรณีพิพาททรัพยากรบนเส้นเขตแดน การเปิดโอกาสให้กับกลุ่มบริษัทข้ามชาติ การทำลายระบบการค้าปลีก การเกิดขึ้นของเมืองขนาดใหญ่และผลกระทบต่อโครงสร้างครอบครัวและชุมชน

พื้นที่ภาคใต้ของไทย เป็นยุทธศาสตร์ทางการค้าตั้งแต่สมัยโบราณเพราะตั้งอยู่บนคาบสมุทรที่สองมหาสมุทรมาบรรจบกัน คือมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นพื้นที่ที่สามารถลำเลียงสินค้าผ่านไปยังภูมิภาคต่างๆ ได้เป็นอย่างดี รัฐบาลก็มีแผนพัฒนาภาคใต้ หรือเขาเทียนชีบอร์ด ให้เป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญเพื่อรองรับการขยายตัวของภาคธุรกิจในอนาคต โดยมีโครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา การสร้างทางรถไฟ ทางรถยนต์ นิคมอุตสาหกรรมขนาด 1,500 ไร่ ที่ จ.สตูล การสร้างเขื่อนบริเวณป่าเทือกเขาบรรทัด การสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน และแน่นอนว่า การพัฒนาเหล่านี้ต่างก็มีผลกระทบทั้งทางตรงทั้งทางอ้อมต่อทั้งชาวประมงพื้นบ้าน ระบบสังคมวัฒนธรรมชุมชน และแม้กระทั่งผืนป่าที่เป็นบ้านของมานิเอง ก็จะถูกแปรสภาพมาเป็นวัตถุดิบทางอุตสาหกรรมเศรษฐกิจทางใดทางหนึ่ง นิคมอุตสาหกรรมก็ต้องมีน้ำในเขื่อนปริมาณมากพอต่อกิจการพื้นที่ป่าที่จะกลายเป็นเขื่อน นิคมอุตสาหกรรมก็อาจเกิดมลพิษชุมชน และหากไม่มีการจัดการกากของเสียที่ดีพอนิคมอุตสาหกรรมก็สละของเสียทำลายสภาพแวดล้อม โรงไฟฟ้าถ่านหินก็จะทำให้เกิดมลภาวะปัญหาสุขภาพอนามัยก็จะตามมา ในขณะเดียวกันโครงการต่างๆ เหล่านี้ต่างอยู่ในร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลเรียบร้อยเพียงแต่ยังไม่มีโครงการใดผ่านการสำรวจ EHIA (Environmental Health Impact Assesment) และการลงประชามติของชุมชนที่ได้รับผลกระทบเลย

ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน มีผู้คาดการณ์ว่าหลังจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในระยะเวลา 5 ปีจากนี้วัฒนธรรมหาของป่า-ล่าสัตว์ของมานิจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นอย่างรวดเร็ว และมานิจะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่ยากต่อการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมอยู่รอดอย่างมีศักดิ์ศรี กลุ่มองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างๆ จะเข้ามาหยิบยื่นการพัฒนาหรือการโยกย้ายการอนุรักษ์รูปแบบต่างๆ หลังจากที่มีมานิออกมาจากป่าโดย

สมบูรณ์ดังเช่นที่ได้เกิดกับกลุ่ม มลาบรี มอแกนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทยที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วก็จะเกิดการซ้ำรอยเกิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้นอีก

สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ สถานการณ์และสถานภาพของมานิในปัจจุบัน มานิมีประชากรทั้งสิ้นในเทือกเขาบรรทัดประมาณ 300 คน แต่มีบัตรประจำตัวประชาชนหรือเอกสารสิทธิที่แสดงถึงความเป็นพลเมืองไทยเพียงแค่ 50 คน มีผู้ที่อ่านออกเขียนได้ 8 คนและกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาอีก 3 คน นอกจากนั้นไม่มีใครอ่านออกเขียนได้หรือรู้หนังสือเลย ในขณะที่คนที่ได้เอกสารสิทธิไปก็กำลังจะกลายเป็นฐานในการซื้อขายเสียงในการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ที่จะส่งผลต่อความขัดแย้งในอนาคต การศึกษาที่เหมาะสมก็ยังไม่มีการดำเนินการใดๆ สิทธิทางวัฒนธรรมใดๆ ก็เป็นอุดมคติเกินไปที่จะกล่าวในสถานการณ์เช่นนี้ ส่วนเรื่องปากท้องหรือความมั่นคงทางอาหารกลับกลายเป็นช่องทางในการหาผลประโยชน์เข้าตัวของนักการเมืองท้องถิ่น ที่ยกยอบงบประมาณในการจัดหาอาหารให้กับมานิบางกลุ่มเข้ากระเป๋าตัวเอง

ภาษาของมานิ

ภาษามานิเป็นภาษาที่ไม่มีระบบตัวเขียนหรือการจดบันทึก มีแต่ภาษาพูด การสืบทอดภาษาของมานิจึงเป็นการสืบทอดทั้งความรู้ทักษะและความทรงจำผ่านคำพูดภาษา ปัจจุบันระดับการใช้ภาษาของมานิในเทือกเขาบรรทัดมีอยู่หลายสภาวะแตกต่างกันไปตามแต่บริบทของสภาพพื้นที่และบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่แวดล้อม กลุ่มที่ยังคงรักษารูปแบบการดำรงชีวิตแบบหาของป่า-ล่าสัตว์แบบดั้งเดิมนั้น เป็นกลุ่มที่ยังคงรักษาการใช้ภาษาของตนเองโดยที่ยังใช้ภาษามานิอยู่จริงในชีวิตประจำวัน แต่จะพูดภาษาไทยถิ่นใต้ได้น้อยและพูดภาษาไทยกลางไม่ได้เลย ในกลุ่มที่มีรูปแบบวิถีชีวิตแบบดังกล่าวก็จะได้เห็นว่ายังมีทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยเฉพาะการปรับตัวให้เข้ากับโลกปัจจุบันได้ยากแต่ข้อดีคือเป็นกลุ่มที่ยังคงการใช้ภาษาและวัฒนธรรมที่ครบถ้วนมากที่สุด ในขณะที่รูปแบบที่สองเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างโลกเก่ากับโลกใหม่ ที่กำลังเข้าสู่ช่วงแห่งการปรับตัวอย่างยากลำบาก การพยายามหัดพูดภาษาไทยถิ่นใต้เพื่อสร้างการยอมรับจากคนนอก เป็นหนทางที่สามารถสร้างข้อต่อรองในการรับจ้างถางป่าถางไร่ถางสวนแลกเปลี่ยนสินค้าของป่าที่สามารถประดังความอดอยากไปได้แบบมือต่อมือ ปัญหาที่ตามมาในแง่ภาษาและวัฒนธรรมก็คือการเสื่อมถอยทางการใช้ภาษาอย่างรวดเร็วมาก คนในกลุ่มเริ่มอายุที่จะพูดภาษาของตนให้คนอื่นได้ยิน และรุ่นลูกๆ เด็กเล็กๆ ก็แทบจะพูดภาษามานิไม่ได้เพียงแค่พอฟังออกและจับใจความได้บ้างเวลาที่ผู้ใหญ่ใช้ภาษามานิสื่อสารกัน ในกลุ่มลักษณะที่สองนี้นอกจากปัญหาด้านการเสื่อมถอยทางภาษาที่รวดเร็วมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อาจใช้เวลานานหลายสิบปีกว่าภาษาท้องถิ่นจะเสื่อมถอย แต่กลุ่มชาติพันธุ์มานิเป็นกลุ่มที่ออกมาจากป่าแค่ประมาณ 10 ปีแต่พบว่ามีการใช้ภาษาในระดับที่ค่อนข้างวิกฤตและเสี่ยงต่อการสูญหายโดยเฉพาะจำนวนคนแค่ประมาณ 300 คนทั้งหมดในประเทศไทย ปัญหาดังกล่าวจึงค่อนข้างน่ากังวล ในขณะที่กลุ่มลักษณะที่สาม เป็นกลุ่มที่พัฒนาไปแล้วจนกระทั่งมีรูปแบบวิถีชีวิตไม่ต่างอะไรกับชาวบ้านพื้นราบทั่วไป แต่ปัญหาคือแทบไม่มีการใช้ภาษาในชุมชนให้เห็นเลย การได้รับบัตรประจำตัวประชาชน ทำให้มานิในกลุ่มดังกล่าวเข้าใจว่าต้องทิ้งภาษาและวัฒนธรรมของตนและเปลี่ยนไปใช้ภาษาที่คนส่วนใหญ่ใช้กัน

4.2 กลุ่มมลาบรี

การพัฒนาที่ต่างกันของแต่ละพื้นที่ของชุมชนมลาบรีที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชาวมลาบรีในปัจจุบัน

มลาบรี หรือในชื่อที่รู้จักกันว่า “ผีตอเหลือง” ชื่อที่หลายคนฟังแล้วต้องรีบใส่เอกลักษณ์ให้พวกเขาตามความคิดและความรู้สึกจากความเชื่อในอดีตที่ว่าจะต้องเป็นคนที่อาศัยอยู่ในป่า ไร้เสื้อผ้าอาภรณ์ ไร้ซึ่งวัฒนธรรมใดที่เหล่าคนเมืองถือเป็นเรื่อง ชั่วร้ายอาจจะมียาบางคนคิดว่าพวกเขาเป็นเผ่ากินเนื้อมนุษย์อีกด้วย แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปและเป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นแตกต่างกับมายาคติทั้งหลายที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด อย่างไรก็ตามพวกเขาก็ยังถูกปฏิบัติโดยองค์กรต่างๆ ที่พยายามเข้ามาช่วยเหลือราวกับยังคงเป็นมนุษย์โบราณตามมายาคติที่คนทั่วไปหยิบยื่นให้อยู่ต่อไป ภาพที่เห็นได้ในปัจจุบันคือการตกเป็นเป้าหมายในการพัฒนาของหน่วยงานราชการและเอกชนต่างๆ ทำให้ชาวมลาบรีทั้ง 4 พื้นที่หลัก ได้แก่ บ้านห้วยหยวก อ.เวียงสา จ.น่าน, โครงการภูฟ้าพัฒนา อ.บ่อเกลือ จ.น่าน, บ้านท่าวะ อ.สอง จ.แพร่ และบ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่ มีแนวโน้มที่จะถูกพัฒนาไปในเส้นทางที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับองค์กรที่เข้ามาพัฒนาชนเผ่ามลาบรีให้เป็นไปตามแนวทางที่พวกเขาได้วางไว้และอยากให้เป็น องค์กรเหล่านั้นได้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวต่างชาติ หน่วยงานเอกชนต่างๆ เป็นต้น เนื่องด้วยแต่ละหมู่บ้านใน 4 พื้นที่กำลังถูกพัฒนาด้วยหน่วยงานที่แตกต่างกัน หรืออาจจะหน่วยงานเดียวกันแต่ด้วยจุดประสงค์การพัฒนาไม่เหมือนกัน ทำให้วิถีการพัฒนานั้นต่างกันไปด้วย ดังจะเริ่มกล่าวถึงการพัฒนาในพื้นที่ 2 พื้นที่ใหญ่ก่อนได้แก่ บ้านห้วยหยวกและบ้านห้วยฮ่อมก่อน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาในเวลาใกล้เคียงกัน จากนั้นจะกล่าวถึงโครงการภูฟ้าที่มีการพัฒนาต่อมาจากทั้ง 2 พื้นที่ก่อนหน้านี้และค่อนข้างมีผลกระทบต่อกัน และสุดท้ายก็คือพื้นที่บ้านท่าวะ ที่เพิ่งจะเริ่มมีการพัฒนาอย่างจริงจังช่วงหลังนี้

จากการศึกษาของ Bernatzik (1951) และ Rischel (1995) ทำให้ทราบได้ว่าแท้จริงแล้วชาวมลาบรีได้เข้ามาประเทศไทยเป็นเวลานานมากแล้วและได้อาศัยอยู่บริเวณจังหวัดแพร่และน่าน แต่แล้วเมื่อมีผู้คนรู้จักกันมากขึ้น ทำให้กองทัพพัฒนาทั้งหลายเดินทางเข้ามาสู่พวกเขา เกิดการกระจุกกระจายเป็นกลุ่มใหญ่และตั้งเป็นหมู่บ้านในเวลาไล่เรี่ยกันสองหมู่บ้านคือ บ้านห้วยหยวก อ.เวียงสา จ.น่าน และ บ้านห้วยฮ่อม อ.ร้องกวาง จ.แพร่ ซึ่งต่างก็มีการพัฒนาแตกต่างกันไป

มลาบรี ณ บ้านห้วยหยวก : เดือนที่ถูกล้อมด้วยดาวหลายดวง

หากจะพิจารณาตำแหน่งที่ตั้งของตัวหมู่บ้านตอเหลืองที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านห้วยหยวก ตาม Search Engine ที่มีชื่อว่า Google Earth ทำให้เราทราบเบื้องต้นได้ว่าตัวหมู่บ้านนั้นถูกล้อมรอบไปด้วยหมู่บ้านของชาวม้งและไร้วัวโพรอบด้าน นั้นเป็นเพียงด้านภูมิศาสตร์ เพราะหากในความเป็นจริงแล้วชาวมลาบรีที่บ้านห้วยหยวกกำลังเป็นพื้นที่ที่มีหน่วยงานเข้ามามากที่สุดเพื่อพยายามใช้คำว่า “พัฒนา” มาเป็นเป้าหมายของงานของพวกเขา ส่วนชาวม้งนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาของชาวมลาบรีขับเคลื่อนไป เนื่องจากความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างคนม้งและคนมลาบรีตั้งแต่อดีต อันเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเกื้อกูลกัน ราวพี่กับน้อง ม้งนั้นเป็นกลุ่มคนนอกที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของมลาบรีและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่กลุ่มคนชาย

ชอบได้เข้ามาเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของคนในประเทศได้เต็มภาคภูมิดังที่เห็นได้ในปัจจุบัน มิใช่ชาวม้งช่วยในเรื่องทางราชการการ หากแต่เป็นเรื่องการปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกับคนในสังคมภายนอกได้และการเอาตัวรอดเมื่อไพร่ประเทศแหล่งอาหารที่คุ้นเคยค่อยๆถูกยึดครองกลายเป็นไร่ข้าวโพดที่ทำเงินไว้ให้ไปซื้อของในตลาดแทน

จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับอดีตผู้ใหญ่บ้านชาวม้งได้ความว่า แรกเริ่มเดิมทีนั้นชาวม้งได้เข้ามาในพื้นที่นี้เป็นกลุ่มแรกๆ และได้มาพบกับชาวมลาบรี ความสัมพันธ์ระหว่างม้งกับมลาบรีนั้นเริ่มจากการเป็นนายจ้างกับลูกจ้าง ชาวม้งเป็นผู้ที่สอนการทำการเกษตรกรรมให้แก่ชาวมลาบรีไว้เพื่อเป็นลูกจ้างตน เนื่องจากมีการขยายพื้นที่การเพาะปลูกกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น การสอนในรูปแบบของชาวม้งคือการสอนแบบเข้มข้นและใกล้ชิดกับผู้เรียนมากกว่าการเรียนการสอนในโรงเรียนสมัยนี้เสียอีก การสอนจะเริ่มจากการทำให้ดูและให้ทำตามและทำซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกระทั่งปล่อยให้ชาวมลาบรีได้ทำเองตั้งแต่ขั้นเตรียมดินจนกระทั่งเก็บเกี่ยว จากการช่วยเหลือของชาวม้งส่วนหนึ่ง ทำให้มลาบรีในปัจจุบันสามารถปลูกข้าวไว้รับประทาน ปลูกข้าวโพดไว้ขายและรับจ้างทำไร่เป็นอาชีพหลัก การรับอิทธิพลจากม้งนั้นไม่ใช่แค่การเกษตรกรรมเท่านั้น แต่รวมไปถึงความเชื่อด้วย เดิมทีมลาบรีนั้นไม่มีศาสนาและไม่ได้นับถือสิ่งใดเป็นสรณะ แต่เมื่อคริสต์ศาสนาได้เริ่มแผ่มาอย่างชุมชนม้ง ม้งก็ถ่ายทอดให้แก่ชาวมลาบรีพร้อมกับการเกษตรกรรมด้วย เพราะมิชชันนารีชาวคริสต์มักจะมิสึงใจแก่ผู้ที่ต้องการเผยแพร่ศาสนาอยู่เสมอ ทั้งการให้การศึกษา การร้องรำทำเพลง การให้ของขวัญในงานประเพณีต่างๆของชาวคริสต์ ทำให้ในปัจจุบันมีชาวมลาบรีตั้งแต่วัยกลางคนลงคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ประมาณ 70% หันมานับถือศาสนาคริสต์ ส่วนคนเฒ่าคนแก่ก็ยังคงเป็นบุคคลไร้ศาสนาอยู่เช่นเดิม ไม่นับถือศาสนาอื่นใดทั้งๆที่ในบัตรประชาชนเขียนไว้ว่านับถือศาสนาพุทธและก็มีพระพุทธรูปตั้งรอวันเสื่อมสภาพอยู่กลางหมู่บ้าน

นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากชาวม้งด้านการเกษตรและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ยังมีองค์กรต่างๆเข้ามาตั้งสำนักงานล้อมรอบหมู่บ้าน ได้แก่ การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์เด็กเล็ก กรมป่าไม้และตำรวจตระเวนชายแดน การศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กนั้นเข้ามาเป็นองค์กรแรกๆ โดยมีครูที่เป็นคนเมืองเข้ามาสอนหนังสือและวิถีแบบคนเมือง เช่น การทำอาหาร การรักษาความสะอาด มารยาททางสังคม รวมถึงการสอนแบบแผนความคิดที่ได้รับการยอมรับจากคนภายนอกอีกด้วย เป็นต้น เด็กหลายคนที่ได้เรียนหนังสือก็เริ่มมีวิถีชีวิตแบบคนเมืองมากยิ่งขึ้น สังเกตจากการทำความสะอาดเสื้อผ้า ที่นอน บ้านเรือน การฝึกทำอาหารแบบคนเมือง(แต่ยังไม่ค่อยดีนักเพราะอาหารของมลาบรีดั้งเดิมปรุงแค่เกลือและมีวิธีการทำแค่ต้มกับหลามในกระบอกไม้ไผ่เท่านั้น การทำอาหารแบบคนเมืองดูจะซับซ้อนไปสำหรับพวกเขา จึงไม่เคยเห็นบ้านไหนเลยที่ทำกับข้าวยากๆได้) การเลือกไปโรงพยาบาลยามเจ็บไข้แทนการรักษาเอง การเลือกขับซีรณมอร์เตอร์ไซด์แทนการเดิน การมีความกล้าที่จะพูดคุยและแสดงความคิดเห็นเพื่อรักษผลประโยชน์ของตัวเองมากยิ่งขึ้น หรือมีความมั่นใจที่จะพูดในสิ่งที่ตัวเองคิด จะเห็นได้ว่าการศึกษาที่สูงขึ้นได้ใส่ความเป็นชาวเมืองให้แก่มลาบรีทั้งภายนอกและภายใน อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งพวกเขาก็ยังรักษาอัตลักษณ์บางอย่างของความเป็นมลาบรีไว้ที่ทำให้แยกออกจากความเป็นชาวเมือง

ตอนนี้อักรงที่เข้ามาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านลารีอีกครั้งหนึ่งคือกรมป่าไม้ เนื่องจากกำลังจะมีการจัดตั้งหมู่บ้านใหม่บริเวณบ้านห้วยลู่เพื่อให้มลาบรีย้ายเข้าอยู่โดยมีเรื่องการจัดสรรที่ดินทำกินเป็นเครื่องจูงใจ โครงการนี้เป็นโครงการที่ค่อนข้างใหญ่รองจากโครงการกฎหมายที่กรมป่าไม้ก็เคยทำเช่นเดียวกันด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการให้ชาวมลาบรีได้ออกจากวงจรหนี้ของม้งและกลับไปสู่วิถีชีวิตดั้งเดิมได้ เจ้าหน้าที่ป่าไม้พยายามจะเข้าหาชาวมลาบรีโดยผ่านครูของการศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กที่มีความสนิทสนมกับชาวมลาบรีเป็นอย่างดี ให้เป็นตัวเชื่อมไปสู่โครงการที่ตั้งเป้าหมายไว้และดูเหมือนจะไปได้ดี เพราะเด็กๆหลายคนในหมู่บ้านค่อนข้างจะเชื่อฟังบรรดาครูๆ นอกจากนั้นขณะนี้ได้จ้างมลาบรีวัยรุ่นจำนวนหนึ่งให้ปลูกป่าบริเวณพื้นที่โครงการและปรับพื้นที่เตรียมการโยกย้าย อย่างไรก็ตามการย้ายถิ่นที่อยู่ใหม่นั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับความสมัครใจของชาวบ้านด้วย หากสังเกตดูแล้ว มีหลายครอบครัวที่ไม่ต้องการย้ายไปอยู่ที่ใหม่ เพราะจะต้องเริ่มชีวิตใหม่ทั้งหมดตั้งแต่สร้างบ้าน ถากถางที่ทำไร่ใหม่ หากต้องย้ายไปที่ห้วยลู่จริงๆ และจะต้องรอไฟฟ้า ประปาและถนนเข้าหมู่บ้านอีกนานเท่าไรก็ไม่อาจรู้ได้ แต่ถ้าอยู่ที่ห้วยลู่ก็ไม่ต้องดิ้นรนมากเพราะมีทุกอย่างครบครันแล้ว โครงการนี้จะสำเร็จหรือไม่ก็ต้องติดตามกันต่อไปว่าชาวมลาบรีจะเลือกทางเดินไหนให้แก่ตัวเองและพี่น้อง ทางเดิมที่ไม่ต้องเริ่มใหม่แต่ยังคงเป็นหนี้ชาวม้งตามแบบที่เจ้าหน้าที่ของรัฐอยากให้เป็นหรือเส้นทางใหม่ ชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนกันใหม่แต่จะปลอดจากการเป็นหนี้สิน

สำหรับตำรวจตระเวนชายแดนนั้นไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อชาวมลาบรีเท่าใดนัก เนื่องจากเพียงมาตั้งสำนักงานและเข้ามาตรวจงานเป็นระยะเท่านั้น แต่ตำรวจตระเวนชายแดนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนองค์กรอื่นพัฒนาชาวมลาบรี จึงมีความสัมพันธ์กับมลาบรีแบบหลวมๆเท่านั้น เพราะหน้าที่ของตำรวจตระเวนชายแดนคือการดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน แต่ห้วยลู่ไม่ได้เป็นหมู่บ้านชายแดนเหมือนที่อื่นๆ ที่จะต้องมีตำรวจตระเวนชายแดนคอยดูแลและเป็นครู

นอกจากองค์กรต่างๆที่รัฐส่งมาช่วยเหลือมลาบรี ยังมีองค์กรเอกชนที่เข้ามาเรื่อยๆ ที่เห็นปรากฏอยู่คือเล่าไก่ เล่าหมู องค์กรเอกชนเข้ามาบริจาคและสอนการเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่ที่เห็นตอนนี้ทั้งเล่าหมูและเล่าไก่ก็ต้องผูกไปตามระเบียบ เพราะวิธีการเลี้ยงสัตว์ไม่ใช่วิถีของอดีตนักหาของป่าล่าสัตว์เช่นมลาบรี พวกเขาจึงไม่ค่อยนิยมเลี้ยงเพื่อเพาะขยายพันธุ์ก่อนแล้วจึงนำไปรับประทาน แต่อยากจะรับประทานเมื่อไหร่ก็นำไปทำอาหารได้เลยทันที แม้ว่าหมูตัวนั้นจะผอมจนมีแต่กระดูกหรือไก่แทบจะไม่มีเนื้อติดอยู่เลยและเล่าไก่เริ่มรกร้างว่างเปล่าเพราะไม่มีใครจะเอาสัตว์มาเลี้ยงอีก

จากการพัฒนาสารพัดรูปแบบที่โถมเข้ามาในหมู่บ้านห้วยลู่ ทำให้มลาบรีหมู่บ้านนี้มีการพัฒนา (หรือเปล่า) มากกว่าพื้นที่อื่น เช่นกรณีของตะสีผู้นำชุมชนมลาบรี บ้านห้วยลู่ ที่เริ่มจากไม่มีอะไรเลย และเลือกที่จะเดินตามแนวทางแบบม้ง เป็นลูกจ้างรวมทั้งเปลี่ยนศาสนาเป็นคริสต์ตามชาวม้ง จนในปัจจุบันตะสีสามารถมีรถกระบะขับได้แล้ว อีกทั้งยังมีเงินสร้างบ้านที่แข็งแรงมั่นคงและมีเครื่องใช้ไฟฟ้าหน้าบ้านหลังอื่น ตะสีเป็นบุคคลที่รักและเคารพของคนในชุมชน แม้จะสามารถเดินไปได้ไกลกว่าคนอื่นๆ แต่ตะสีก็ยังคงมีความเป็นมลาบรีคือแบ่งปันทุกสิ่งทุกอย่างแก่พี่น้อง บ้านตะสีจึงคึกคักเพราะมีคนเข้าออกมาดูโทรทัศน์ตลอดเวลา

นอกจากตัวยังมีเด็ก ๆ อีกหลายคนที่ไม่เข้าไปเรียนต่อระดับมัธยมในตัวเมืองน่านและน่าจะเป็นอนาคตของชาวน่านอมลาปรต่อไป ทั้งสองเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา แต่ส่วนหนึ่งก็กลายเป็นหนี้เป็นสิน เนื่องจากการจ้างงานในแบบของม้งคือให้เงินก่อนและให้ไปทำงานใช้ทีหลัง บางครั้งให้รถมอเตอร์ไซด์ซึ่งเป็นวัตถุนิยมที่ชาวมลาปรบ้านไหนก็อยากได้เป็นเจ้าของ สำหรับคนทำงานก็เอาไว้ทำอะไร แต่สำหรับวัยรุ่นก็เอาไว้ขี่เล่น จะเอาไว้ทำงานหรือขี่เล่นแต่สุดท้ายก็ต้องตกเป็นหนี้ทั้งสินและเป็นหนี้ก้อนโตที่จะต้องใช้กันเป็นปีกว่าจะปลดไปได้ สิ่งเลวร้ายไปกว่านั้นคือการติดสุราของชาวมลาปร โดยเฉพาะผู้ชายหลายคนที่ต้องทำงานเพื่อจะได้มีเงินซื้อเหล้า การติดสุรานี้่น่าจะได้รับมาจากวัฒนธรรมคนม้งและคนเมือง เพราะเป็นสองกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์กับมลาปร แต่ที่หนักมากคือชาวม้ง ที่มักให้สุราเป็นของกำนัลหลังทำงานเป็นการซื้อใจให้มลาปรมาทำงานให้ตนเรื่อยๆ เพื่อแลกสุราทุกเย็น เมื่อกลับมาบ้านหลายคนก็มักจะมีเรื่องทะเลาะกับครอบครัว กลายเป็นปัญหาครอบครัวอีก เพราะเงินก็ไปลงที่สุราหมดจนบางครั้งไม่มีมาใช้หนี้หรือซื้ออาหารรับประทาน

การพัฒนาที่ก้าวหน้าไปกว่าที่อื่นมากก็คือ การท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่นี้มีถนนเข้าถึงได้ง่าย และทางจังหวัดให้การสนับสนุนโฆษณาชาวมลาปรไว้กับเป็นส่วนหนึ่งในสัญลักษณ์ของจังหวัด จึงทำให้มีผู้คนแห่มาเยี่ยมเยียนไม่หยุดหย่อน เกิดเป็นทัวร์มลาปรที่มีมลาปรมาโฉบการฆ่าหมูในป่าใกล้หมู่บ้าน การทำอาหารตามแบบฉบับมลาปร การร้องรำทำเพลง ทิวทัศน์นี้ขายให้กับชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่เพราะต้องจ่ายค่าทัวร์ราคาแพง นอกจากนั้นยังมีงานหัตถกรรมเป็นอาชีพเสริมให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย สินค้าหลักได้แก่ย้อมจากเถาวัลย์เรียกว่า ญอก กล้องสูบ ไม่ก็กระบอกไม้ไผ่ สินค้าอันเป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ความเป็นมลาปร ดูเหมือนว่าอีก 3 พื้นที่ก็จะนำการท่องเที่ยวเข้าไปยังพื้นที่ของตนเพื่อเป็นการหาแนวทางการพัฒนาชาวมลาปรอีกรูปแบบหนึ่ง นอกเหนือจากการพัฒนาวัตถุทั้งหลาย

มลาปร ๓ บ้านห้วยฮ่อม : คนป่าอินเตอร์

มลาปรบ้านนี้เป็นมลาปรอินเตอร์เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่เคยอยู่ในความดูแลของมิชชันนารีเยอรมันชื่อ ลุงคำ และอดีตมิชชันนารีอเมริกันที่เปลี่ยนชื่อมาเป็นภาษาไทยว่า นายบุญยืน สุขเสน่ห์ มิชชันนารีต่างชาติสองคนนี้ต้องการจะให้มลาปรได้หันมานับถือศาสนาคริสต์ แต่เมื่อคุณบุญยืนเปลี่ยนอุดมการณ์มาพัฒนาชาวมลาปรแทน เขาทั้งสองก็แยกกัน ทำให้เหลือคุณบุญยืนและครอบครัวอยู่ที่ห้วยฮ่อมต่อไป การพัฒนาพื้นที่นี้เริ่มจากการที่การนำมลาปรมาอยู่รวมกัน พร้อมทั้งเสนอให้มลาปรสร้างบ้านที่เป็นอิฐบล็อกฉาบปูนมีหลังคากระเบื้องหรือสังกะสีที่ดูมั่นคง ต่างจากเพิงตอของพวกเขาย่างสิ้นเชิง แต่บ้านที่มั่นคงก็ต้องแลกมาด้วยหนี้ที่จะต้องติดตัวพวกเขาอย่างมั่นคงไปอีกหลายปีด้วยเช่นกัน มีหลายครอบครัวเลือกจะเป็นหนี้และสร้างบ้านเพื่อพัฒนาชนเผ่าของตัวเอง จากนั้นพวกเขาก็ได้รับความช่วยเหลือจากมิชชันนารีและองค์กรจากรัฐให้ได้รับสัญชาติ หลายคนจึงสามารถเขียนชื่อตัวเองเป็นภาษาไทยได้ เนื่องจากการจ้างครูมาสอน และทำให้เกิดโรงเรียนในหมู่บ้านซึ่งก็เป็นโรงเรียนชั่วคราวที่ผลิตนักเรียนมลาปรเก่งๆ หลายคนจนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และทำให้รุ่นน้องอีกหลายคนได้เข้าไปเรียนหนังสือในโรงเรียนมีสิทธิ์เหมือนเด็กไทยทั่วไป จนปัจจุบันมีเด็ก

หลายคนได้เข้าไปเรียนในตัวเมืองน่านจนใกล้จะจบมัธยมปลาย นอกจากที่อยู่อาศัยและการศึกษา ชาวอเมริกันยังให้อาชีพแก่พวกเขาด้วยนั่นก็คือการทอเปล ซึ่งในตอนแรกจะสวงนไว้เป็นอาชีพของพี่น้องมลาบรี แต่ปัจจุบันกลายเป็นธุรกิจใหญ่ขยายไปยังบ้านชาวม้งและคนเมือง ดูแล้วชาวมลาบรีจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของโรงงานทอเปลที่ต้องตั้งหน้าตั้งตาทอเปล ย้อมสี ทำแบบนี้ซ้ำๆทุกวัน จนบางบ้านแทบจะไม่ได้ออกไปทำอะไรเหมือนเดิม แต่ทำเพื่อพอรับประทานในครัวเรือนเท่านั้น

วิธีการที่ชาวอเมริกันดูแลมลาบรีนั้นไม่ได้เป็นรูปแบบของนายจ้างลูกจ้างนัก แต่เป็นแบบญาติที่ดูแลกันมากกว่า เพราะเมื่อยามเจ็บป่วย พวกเขาทั้งคู่ดูแลชาวมลาบรีอย่างดี ทั้งพาไปส่งโรงพยาบาลหรือซื้ออุปกรณ์พยาบาลให้ เช่นกรณีของตะอินที่ป่วยเป็นโรคหัวใจ ต้องไปพบแพทย์อยู่เสมและมีค่ารักษานอกเหนือจากการเบิกจากสังคมสงเคราะห์อยู่หลายบาท ก็ได้สามีภรรยาชาวอเมริกันนี้ช่วยพาไปพบแพทย์ ดูแลให้อาหารและทำความสะอาดที่พักให้อยู่เป็นประจำ เป็นต้น เมื่อมีใครเจ็บป่วยก็จะเห็นภาพสองสามีภรรยาคนนี้เดินไปหามายืนหรือตอนเช้าเพื่อนำยาไปให้อยู่เสมอ

ในบางครั้งวิถีชีวิตแบบตะวันตกอาจจะไม่เข้ากับชาวตะวันออก ดังกรณีของวีระและชูวิทย์ สองมลาบรีหัวก้าวหน้าที่วันหนึ่งอาจจะมีความมั่นคงในชีวิตจึงไปปรึกษาชาวอเมริกัน พวกเขาจึงแนะนำให้ทำประกันชีวิต แต่เมื่อส่งเงินไปแล้ววีระและชูวิทย์หาว่าไม่สามารถเอาเงินคืนก่อนกำหนดได้และจะต้องจ่ายเงินค่าประกันอยู่สม่ำเสมอ หากขาดส่งเงินต้นประกันนั้นก็จะเป็นผล การประกันภัยถือเป็นเรื่องที่ซับซ้อนเกินไปสำหรับคนที่เพิ่งออกมาเผชิญโลกใหม่เมื่อไม่นานนี้เช่นชาวมลาบรี พวกเขาจึงอาจจะคิดไปทันหรือยังไม่เข้าใจระบบความคิดเรื่องการทำประกันภัยชีวิตมากนัก จนในที่สุดพวกเขาก็ต้องเสียเงินประกันนั้นไปเมื่อต้องโยกย้ายไปยังโครงการภูฟ้า อีกทั้งยังคงความสงสัยกับความเชื่อความมั่นคงในชีวิตตามแบบฉบับชาวตะวันตกอยู่ต่อไป

ไม่ใช่เพียงแค่ชาวต่างชาติเท่านั้น ยังมีองค์กรภายนอกอื่นๆที่เข้ามาด้วยจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนามลาบรี เช่น การเลี้ยงสัตว์ การสาธารณสุข ระบบประปาและไฟฟ้า เป็นต้น แต่บางอย่างก็ล้มเหลวไปตามระเบียบนั่นก็คือการเลี้ยงสัตว์ ดูจากซากเล้าหมูเล้าไก่ที่ร้างไร้ร่องรอยของสัตว์ หรือการแจกเครื่องกรองน้ำที่กลายเป็นของประดับบ้านไป เพราะท่อน้ำไม่ปล่อยน้ำลงมาให้บ้านที่มีเครื่องกรอง อย่างไรก็ตาม หมู่บ้านนี้ก็มีไฟฟ้าใช้กันทุกบ้าน ไม่เหมือนกับที่ห้วยหยวกที่มีเพียงบ้านตะลีและหน่วยงานของรัฐเท่านั้นที่มีไฟฟ้าใช้

แม้จะอยู่ในความดูแลของครอบครัวชาวอเมริกัน แต่ก็ไม่สามารถตัดความสัมพันธ์กับม้งไปได้ ยังคงมีมลาบรีบางส่วนที่รับจ้างทำงานให้ชาวม้งอยู่ รวมทั้งติดหนี้อีกด้วย และรูปแบบการเป็นหนี้ก็เป็นเหมือนกับที่บ้านห้วยหยวกคือการแลกเปลี่ยนแรงงานกับเงินหรือสิ่งของที่อยากได้ และยังเป็นหนี้แบบซ้ำซ้อน กล่าวคือ เป็นหนี้คนนี้แล้วไปยืมคนเงินนั้นมาใช้คืนหรือยืมต่อไปเรื่อยๆ จนบางครั้งก็หมดแรงที่จะเอาแรงงานของตนไปทำงานขอใช้หนี้สินที่เพิ่มพูนทุกวัน ซึ่งบางครั้งถึงขั้นทำให้เจ้าหนี้ทะเลาะกันเพื่อดึงตัวไปทำงานใช้หนี้ให้กับตัวเองก่อนเลยทีเดียว เมื่อก่อนครูชาวม้งที่เข้ามาสอนในหมู่บ้านมีอิทธิพลอย่างมากต่อเด็กชาวมลาบรี ส่งผลให้หลายคนได้เรียนรู้การรักษาความสะอาด การปลูกผักเลี้ยงสัตว์ไว้รับประทานในครัวเรือน สุขอนามัย และมีความกล้าคิดกล้าทำแบบชาวม้ง แต่ในปัจจุบันเมื่อเด็กเหล่านี้ย้ายไปโครงการภูฟ้าพัฒนาที่จังหวัดน่านกันหมด หมู่บ้านก็ดู

เหมือนจะเดินถอยกลับไปอยู่จุดเดิม เด็กๆก็ไม่ค่อยได้ไปโรงเรียน ทั้งๆที่ภรรยาคุณบุญยืนมีนโยบายไข 1 ฟอง สำหรับการไปโรงเรียนทุกวัน เด็กหลายคนก็มักจะไปเอาไขต้มแล้วก็แอบเดินไปนอกเส้นทางที่จะไปโรงเรียน เป็นแบบนี้ตลอดจนไม่สามารถเข้าไปเรียนต่อระดับมัธยมได้เหมือนรุ่นพี่เพราะผู้หญิงก็แต่งงานไปก่อน ผู้ชายก็ออกจากโรงเรียนไปรับจ้างทำไร่และรอการหาครอบครัวต่อไป

อย่างไรก็ตามพื้นที่นี้ยังไม่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนอย่างมากดังเช่นพื้นที่บ้านห้วยหยวก มีเพียงแต่การแสดงวิถีชีวิตยามเมื่อมีแขกสำคัญๆเข้ามาในหมู่บ้านเท่านั้น และรางวัลที่ได้ก็คือหมูที่ได้จากการแสดง เพียงเท่านั้นก็เป็นทีที่พึงพอใจกับพี่น้องมลาบรีมากแล้ว หมู่บ้านนี้จึงค่อนข้างเงียบเหงากว่าห้วยหยวกที่มีแขกมาเยี่ยมเยียนเป็นประจำ เพราะทุกคนก็ต้องตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินใช้หนี้กันทุกบ้าน

มลาบรี ณ โครงการภูฟ้าพัฒนา : ข้าหลวงเจ้าฟ้า

เดิมทีแล้วพื้นที่ตั้งของโครงการภูฟ้าเป็นพื้นที่ของคนเมืองและชาวลัวะ ไม่เคยมีมลาบรีอยู่บริเวณนี้มาก่อนเหมือนสองพื้นที่แรก แต่เมื่อโครงการเริ่มขึ้นก็มีการชักชวนชาวมลาบรีโดยมีข้อเสนอที่น่าล่อตาล่อใจเป็นเงินเดือน พื้นที่ทำกินและการที่จะได้กลับไปใช้ชีวิตดั้งเดิมตามบรรพบุรุษที่ซุดหัวมันรับประทานและได้อยู่ใกล้ชิดกับป่ามากขึ้น ได้กลับไปเป็นชาวป่าเช่นเดิมไม่ใช่ชาวบ้านที่อยู่ในไร่นาแห่งแล้งไร้ความหวังดังเคยเป็นมา กลุ่มมลาบรีที่สนใจส่วนใหญ่ก็คือกลุ่มวัยรุ่นที่ได้รับการศึกษาถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นกลุ่มที่ได้รับการอบรมสั่งสอนโดยครูชาวม้งจากบ้านห้วยฮ่อมอย่างดี จนพร้อมที่จะเดินไปได้ไกล แต่แล้วพวกเขาก็เลือกเดินกลับปทางเดิม ใช้ชีวิตตามบรรพบุรุษ ทั้งหมดซึ่งถือเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของจำนวนประชากรของหมู่บ้านห้วยฮ่อมได้โยกย้ายถิ่นฐานอีกครั้งเพื่อนำความหวังไปฝากไว้กับโครงการของ “เจ้าฟ้า” ชีวิตใหม่เริ่มต้นอีกครั้งบนดอยภูคา บ้านใหม่ที่ยังคงกลิ่นไอสดถูกสร้างขึ้นโดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เป็นพี่เลี้ยง ทำให้บ้านใหม่ของพวกเขาคือบ้านคนเมืองมากขึ้น คือมีสองชั้น อาศัยนอนกันชั้นบนและปล่อยชั้นล่างเป็นพื้นที่ใช้สอยต่างๆ เช่นทำงานหัตถกรรมหรือทำอาหาร เป็นต้น บ้านของชาวมลาบรีบ้านนี้ค่อนข้างเป็นระเบียบเรียบร้อย เสื้อผ้าที่ผู้คนสวมใส่ก็ค่อนข้างสะอาดสะอ้านกว่าบ้านอื่นๆ เนื่องจากอยู่ภายใต้การควบคุมของคนในโครงการอย่างเข้มข้น มีทั้งเจ้าหน้าที่จากโครงการภูฟ้าและเจ้าหน้าที่ป่าคอยดูแลและให้คำปรึกษาเพื่อให้ได้ใช้ชีวิตตามวิถีดั้งเดิมได้สมบูรณ์ กล่าวคือการห้ามใช้เครื่องมือสื่อสารต่างๆโดยไม่จำเป็น การสนับสนุนการเข้าป่าหาหมันมาเป็นอาหารมากกว่าการรับประทานข้าว งดการจ่ายไฟฟ้าและน้ำประปาเข้าไปถึงตัวหมู่บ้าน และสนับสนุนการขายอัตลักษณ์ความเป็นมลาบรีแก่นักท่องเที่ยว โดยการสร้างศูนย์วัฒนธรรมแสดงภาพภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีสวนสมุนไพรที่มีชื่อสมุนไพรเป็นภาษามลาบรี ที่สำคัญทางโครงการยังพยายามสร้างให้เด็กๆในชุมชนได้เป็นไกด์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวที่เสียค่าเข้าชมคนละ 50 บาท ชมศูนย์วัฒนธรรมของตัวเองอย่างภาคภูมิใจ เมื่อนำเที่ยวเสร็จแล้วก็จะมาจบที่ร้านค้าของชาวมลาบรีที่มีการจัดการโดยชาวมลาบรีเองทั้งหมด เช่นการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การกักตุนสินค้า และต้อนรับแขก เป็นต้น นอกจากการนำเที่ยวยังมีอีกกลุ่มที่แยกไปทำงานให้กับโครงการภูฟ้าด้วย งานของโครงการก็ได้แก่ปลูกผัก ปลูกต้นไม้รอบโครงการ ทำอาหารแปรรูปเพื่อขายให้แก่นักท่องเที่ยว

หรืองานอื่นๆขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ที่จะเรียกใช้ ถึงจะเหมือนมีงานทำกันถ้วนหน้า แต่ในความเป็นจริงรายได้กับรายจ่ายก็ไม่สมดุลกัน เพราะครอบครัวมลาบรีเป็นครอบครัวใหญ่หลายปากหลายท้อง ทำให้หลายบ้านต้องแอบเจ้าหน้าที่โครงการไปปรับจ้างทำไร่ให้แก่บ้านลัวะจึงจะมีเงินพอเพื่อใช้จ่ายแต่ละวันและส่งเสียให้เด็กๆได้เรียนหนังสือ

หากจะกล่าวถึงความก้าวหน้าทางการศึกษา นับว่าเด็กๆที่อยู่ภายใต้โครงการภูฟ้ามีความหน้ากว่าที่อื่นมากๆเมื่อเทียบจำนวนเด็กที่สามารถผลักดันให้ตัวเองได้เรียนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นมีมากกว่าที่ห้วยหยวก ตอนนี้กำลังอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ประมาณ 4-5 คน ทั้งหมดต่างมีความฝันที่จะได้เข้าศึกษาในรั้วของมหาวิทยาลัยเหมือนเด็กไทยทั่วไป ความฝันของพวกเขาจะเป็นได้หรือไม่คงต้องติดตามกันต่อไป แต่ผู้ที่สานฝันทำให้พวกเขาเดินมาได้ถึงขนาดนี้ก็คือลุงคำ มิซซันนาริชาวเยอรมันที่แยกตัวมาอยู่จังหวัดน่านและยังคงทำตามปณิธานของตัวเองคือเผยแพร่ศาสนาให้แก่ชาวมลาบรีและตอนนี้คนส่วนใหญ่ในโครงการภูฟ้าก็นับถือศาสนาคริสต์ตามลุงคำ ลุงคำก็เป็นอีกคนหนึ่งที่ใช้โครงการภูฟ้าใช้เป็นตัวเชื่อมต่อกับมลาบรีเพื่อก่อเกิดโครงการนี้ เหมือนหลายองค์กรที่ใช้ครูของการศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์เด็กเล็กเป็นตัวเชื่อมกับมลาบรีในบ้านห้วยหยวกและใช้คุณบุญยืนเป็นตัวเชื่อมกับมลาบรีที่บ้านห้วยฮ่อม

แม้จะดูเหมือนว่าชาวมลาบรีหมู่บ้านนี้น่าจะไปได้ไกล แต่อาจจะเป็นเพียงภาพฝันที่พวกเขาเล่าให้แก่ผู้มาเยือนฟังเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงการท่องเที่ยวในอ.บ่อเกลือนั้นยังไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวนัก ด้วยระยะทางที่ห่างไกลจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นและฤดูท่องเที่ยวมีเวลาจำกัดเพียงประมาณ 4 เดือนเท่านั้นในหนึ่งปีคือช่วงฤดูหนาวกับช่วงเดือนกุมภาพันธ์ที่ดอกชมพูภูคาบานสะพรั่ง ส่วนเดือนที่เหลือก็เงียบเหงา ทำให้การขายสินค้าก็เงียบเหงาเบาบางตามไปด้วย หลายครั้งที่ชาวมลาบรีบางคนแอบออกไปรับจ้างทำงานข้างนอกและมีบางคนย้ายออกมายังพื้นที่อื่นเพื่อหางานทำ ดังนั้นจึงดูเหมือนว่าการท่องเที่ยวและงานหัตถกรรมอาจจะยังไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการดำรงชีวิตแบบยั่งยืนให้แก่ชาวมลาบรีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งขณะนี้ตัวของพวกเขาก็อยู่ในระหว่างช่วงเรียนรู้และทบทวนถึงทางที่เลือกเส้นทางนี้ว่าเหมาะกับตัวเองหรือไม่ หากไปได้ดีแล้วพวกเขาก็อยากให้ญาติพี่น้องที่อยู่ในพื้นที่อื่นมาทำแบบตนเช่นกัน จากคนป่ามาเป็นเกษตรกรไม่เต็มขั้นและเข้ามาเป็นพ่อค้าแม่ค้าขายทัวร์ที่มีรายได้ไม่แน่นอนและอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้อื่นทุกกระเบียดนิ้ว ไม่อาจจะทราบได้ว่าพวกเขาจะเลือกทางเส้นทางไหนต่อไปในอนาคต

มลาบรี ณ ท่าวะ : คนป่าในแดนเถื่อน

“แดนเถื่อน” หลายคนทั้งตัวคนมลาบรีเองและคนนอกที่ฟังมาจากคำบอกเล่าของมลาบรีมักใส่ความคิดของคนที่ไม่เคยไปที่นั่นโดยเรียกว่าเป็นแดนเถื่อน เมื่อคนที่ได้ยินได้ฟังก็คงจินตนาการต่อได้ไม่ยากว่าชาวมลาบรีที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นจะต้องทนทุกข์เพียงใด อาจจะเป็นเพราะการแย่งแรงงานระหว่างคนมีอิทธิพลในพื้นที่เนื่องจากพื้นที่นี้มีมลาบรีอยู่น้อยกว่าพื้นที่อื่น และเป็นแรงงานราคาถูกจนเหมือนได้แรงงานเปล่า แม้บางคนจะไปเล่าให้ญาติพี่น้องฟังถึงความทุกข์ทนที่ต้องอยู่ในพื้นที่นี้แต่ก็มีคนอาศัยอยู่ในบ้านท่าวะต่อไป ซึ่งก็

ยังความสงสัยต่อผู้ที่ได้ยินได้ฟังว่า ในเมื่อมันทุกซั๊กทำไมไม่กลับมาห้วยห้วยหรือย้ายไปพื้นที่อื่นหรืออาจจะไม่จริงดังนั้น และในความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ทำให้เห็นว่าลอบริที่อยู่พื้นที่นั้นก็มีความเป็นอยู่ไม่ได้แตกต่างจากพื้นที่อื่นในพื้นที่อื่นมากนัก เพราะบางคนก็ได้เรียนรู้วิถีแบบคนม้งและคนเมืองมาบ้าง เช่น บ้านเรือน การทำเกษตรกรรมและการรักษาความสะอาด เป็นต้น เพราะได้รับการถ่ายทอดมาจากพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ทั้ง 3 ที่กล่าวถึงมาแล้วข้างบน และส่วนหนึ่งก็มีการศึกษาพอสมควร สิ่งต่างไปจากพื้นที่อื่นก็จะมีเพียงการที่พื้นที่นี้ถูกล้อมรอบไปด้วยชุมชนคนเมือง ไม่ใช่แบบพื้นที่อื่น แต่ก็แยกห่างออกมาถึง 3 กิโลเมตรอยู่ในไร่ละขามที่มีเจ้าของเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นคนเมืองจึงเป็นนายจ้างรายใหญ่ของพื้นที่นี้ คนที่มีมลาบรียู่ในสังกัดมักจะถูกอ้างถึงด้วยคำว่า “พ่อเลี้ยง” อยู่เสมอ ในสายตาคนเมืองแล้วชาวมลาบรียังเป็นบุคคลที่ถูกจัดไว้คนละชั้นกับชาวบ้านทั่วไป ดูจากคำเรียกที่ชาวบ้านเรียกคนเหล่านี้ว่า “คนป่า” ที่เป็นคำแสดงการตัดสินถึงสถานะและทัศนคติที่ชาวบ้านมีต่อมลาบรีย่างชัดเจน ความสงสัยมากมาเกี่ยวกับความเป็นของชาวมลาบรี เช่น ความเกียจคร้านในการทำงาน การไม่รู้จักเก็บออมเงินทอง การละเลยต่อการศึกษาของบุตรหลาน การการเปลี่ยนเจ้านายบ่อยจนดูเหมือนไม่เคยพอใจที่จะอยู่กับใครได้นาน ดังกรณีที่ว่าเมื่อก่อนหลายคนเป็นลูกน้องในสังกัดของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แต่ก็มีเหตุให้ย้ายมาทำงานให้กับพ่อเลี้ยงอีกคนกันหมด เป็นเรื่องปกติสำหรับมลาบรีที่เมื่อไม่พอใจที่จะอยู่กับใครก็เปลี่ยนเจ้านายโดยง่าย และนี่เองทำให้คนนอกมองว่ามลาบรีดูเหมือนไม่เคยพอใจที่จะทำงานให้แก่ใครเพียงคนเดียวสักที เปลี่ยนเจ้านายไปเรื่อยตามความพอใจและข้อเสนอที่ตัวเองต้องการไปเรื่อย เป็นต้น ปัญหาต่างๆจะเป็นเรื่องที่ค้างคาอยู่ในใจชาวบ้านเสมอ แต่ก็ไม่ค่อยมีใครกล้าเข้าไปในหมู่บ้านมลาบรีเพื่อตอบข้อสงสัยของตัวเองเลย นั่นอาจเป็นเพราะพวกเขายังไม่เปิดใจแก่สมาชิกใหม่ของหมู่บ้านจึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงธรรมชาติของชาวป่าที่ยังปรับตัวเป็นชาวบ้านได้ยังไม่เต็มร้อย การที่คนนอกมาคาดหวังว่าพวกเขาต้องเป็นแบบนั้นแบบนี้ อีกทั้งยังมาพร้อมกับคำว่าพัฒนา คำที่พวกเขาที่ยังไม่เข้าใจความหมายของมันนักได้แต่ทำตามที่เขาให้ทำไป จึงส่งผลให้หลายโครงการที่เข้ามาในพื้นที่นี้ล้มเหลวเหมือนที่เคยเกิดขึ้นในพื้นที่อื่นเช่นกัน เช่น การเลี้ยงหมู ไก่ ปลา ส้วมที่มีสุขอนามัย บ้านปูนที่แข็งแรง การปลูกผัก เป็นต้น ผลที่เห็นได้ก็มีเพียงบ่อปลาแล้งและร้าง เล้าไก่เล้าหมูที่ผูกพันไม่มีซากสัตว์เหลืออยู่ บ้านที่เขาปลูกให้ก็มีคนอาศัยอยู่หลังหนึ่งอีกหลังกลายเป็นห้องเก็บของ ห้องส้วมที่สร้างเรียงกันเหมือนห้องน้ำงานปิดทองฝังลูกนิมิตก็ผูกพัน ไม่ได้รับการทำความสะอาดนัก

สิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนกับมลาบรีบ้านอื่นอีกอย่างก็คือ หนี้ มีทั้งเป็นหนี้ติดตัวมาจากพื้นที่อื่นก่อนย้ายมาที่นี่และหนี้ใหม่ โดยปกติคนเมืองไม่ให้ยืมเงินง่ายๆเหมือนคนม้ง ดังนั้นเจ้าหนี้รายใหญ่ก็คือ “พ่อเลี้ยง” ผู้ที่เป็นนายจ้างของชาวมลาบรีหลายบ้าน การเป็นหนี้เกิดโดยการซื้อรถให้ลูกน้องชาวมลาบรี และให้พวกเขาทำงานจ่ายหนี้ไปเรื่อยๆ โดยรายได้ของชาวมลาบรีที่นั่นก็ไม่ได้แตกต่างไปจากบ้านอื่นนัก มีทั้งรายวันและเหมาทั้งปี และตอนนี้ทางกรมป่าไม้ก็ส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยพัฒนาอาชีพ โดยการส่งเสริมงานหัตถกรรม เช่น ย่ามมลาบรี กระบอกไม้ไผ่ กล้องยาสูบ ปูมใส่ของหรือไม้เท้า เป็นต้น ขณะนี้ได้เริ่มโครงการไปได้ไม่นานนัก โครงการนี้จะมีการบริหารและจัดการโดยคนมลาบรีทั้งหมด แต่ก็ยังมีผู้ใหญ่บ้านและคนเมืองเป็นพี่เลี้ยงอย่าใกล้ชิด เป็น

โครงการที่มลาบรีจะได้ลองผิทดลองถูกเองเช่นเดียวกับโครงการภูฟ้าพัฒนา เพียงแต่ไม่มีศูนย์วัฒนธรรมใหญ่โต และมีรายได้เสริมจากการเก็บค่าเข้าชมเท่านั้น

แม้ว่าหมู่บ้านนี้อยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมของคนเมืองแต่ดูเหมือนว่าจะได้รับอิทธิพลจากคนเมืองมาไม่มากนัก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะความห่างไกลจากตัวหมู่บ้านและทั้งสองชาติพันธุ์ไม่ค่อยได้มีปฏิสัมพันธ์กัน นอกเหนือจากเรื่องงานมากนัก เว้นเสียแต่งานของหมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น ครั้งหนึ่งเคยมีการพัฒนาหมู่บ้าน ชาวมลาบรีก็ถูกเรียกให้มาช่วยงานด้วย แต่ก็ถูกสั่งให้ทำงานอื่นที่แยกออกไปจากชาวบ้านคนอื่น ทำให้ดูเหมือนต่างคนต่างอยู่เช่นเดิม และแม้จะมีหน่วยงานเข้ามาเพื่อช่วยเหลือมากมายก็ดูเหมือนชาวมลาบรีจะพอใจกับสิ่งเดิม วิถีชีวิตแบบที่เคยเป็นมาของตนไม่เปลี่ยนแปลง หรือหากจะมองอีกแง่หนึ่งที่ทำให้มลาบรีหมู่บ้านนี้ไม่มีการพัฒนาไปมากนักอาจจะเป็นเพราะหมู่บ้านนี้เหมือนบ้านพักฉุกเฉินของชาวมลาบรีเสียมากกว่าที่จะเป็นหมู่บ้านที่จะตั้งอย่างถาวร คนที่อยู่ประจำนั้นมีอยู่ไม่กี่บ้านและเป็นเพียงคนเฒ่าคนแก่ แต่พวกคนหนุ่มสาวจะมีการย้ายเข้าย้ายออกตลอดเวลา เด็กวันรุ่นบางคนก็หนีออกจากพื้นที่ของตนมาหางานทำรอการเติบโตเพื่อสร้างครอบครัวต่อไป บ้างก็ย้ายมาเมื่อมีความไม่สบายใจ หรือไม่ก็มาเยี่ยมญาติแล้วมาพักชั่วคราวแต่ก็หางานทำไปเรื่อย ๆ ด้วย ดังนั้นแดนเถื่อนแห่งนี้จึงเป็นจุดรอยต่อและจุดพักการโยกย้ายของชาวมลาบรีโดยเฉพาะห้วยหยวกและห้วยฮ่อม เมื่อคนที่ต้องการพัฒนาย้ายไปมาแบบนี้การพัฒนาคงจะเกิดขึ้นได้ยากและแต่ละคนก็มุ่งแต่ทำงานเพื่อเลี้ยงชีพให้ท้องอิ่มมากกว่าจะทำอะไรที่พวกเขาไม่คุ้นเคยและซับซ้อนในความคิดเกินไป อีกทั้งยังไม่อาจเห็นผลของการพัฒนาทันทีทันใดทำให้ความพยายามของคนนอกที่ยังไม่เข้าใจมลาบรีอย่างถ่องแท้ต้องล้มครั้งแล้วครั้งเล่า

มลาบรี ห้วยลู่ นิคมพัฒนาและการสร้างวัฒนธรรมใหม่

มลาบรี โครงการพระราชดำริกรมป่าไม้ จ. น่าน มีโครงการดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวมลาบรี บ้านห้วยหยวก โดยมีการเปิดพื้นที่ตั้งหมู่บ้านใหม่ ในเขตอุทยานแห่งชาตินันทบุรี อ. เมือง จ. น่าน มีแนวทางในการดำเนินงานคือการให้มลาบรีสามารถมีชีวิตที่สัมพันธ์กับป่าแต่ในขณะเดียวกันก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันได้ เนื่องจากพื้นที่บ้านห้วยหยวกที่คับแคบและแออัดรวมถึงปัญหาหนี้สินผูกพันที่ไม่สามารถหนีออกมาจากระบบได้ การตั้งหมู่บ้านใหม่จึงเป็นความพยายามที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตและเป็นพื้นที่ศูนย์กลางในการอยู่อาศัยของชาวมลาบรีในอนาคต มีการสร้างบ้านเรือนที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ มีการสร้างอาชีพ สอนการเกษตรกรรม การปลูกป่าต้นน้ำสร้างโรงเรียน ศสช. และมีการส่งเสริมด้านการฟื้นฟูภูมิปัญญา ภาษาและหัตถกรรม ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่กรมป่าไม้เป็นผู้รับผิดชอบหลัก พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ค่อนข้างปิดและยังไม่ค่อยมีใครรู้จัก เนื่องจากระยะทางที่ค่อนข้างไกลและลำบากและอันตรายด้วย

เราจะเห็นได้ว่ามลาบรีทั้ง 5 พื้นที่ยังถูกพัฒนาไปแนวทางต่างๆโดยองค์กรที่มีทั้งจากรัฐและเอกชน ด้วยจุดประสงค์ร่วมกันคือ การพัฒนาชีวิตมลาบรีให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ แต่หลายโครงการที่ผ่านมาก็ต้องพบกับความล้มเหลวไปด้วยปัจจัยหลายๆด้าน เช่น ความไม่พร้อมของชาวมลาบรี พื้นที่และช่วงเวลาจัดตั้งโครงการไม่

อำนวย และความไม่เข้าใจธรรมชาติของชาวป่าที่เพิ่งได้เข้ามาในพื้นที่ร่วมกับชาวบ้านชาวเมือง เป็นต้น เราควรจะกลับมาทบทวนใหม่หรือไม่ว่าการพัฒนาชาติพันธุ์ใดๆที่จะตอบสนองความต้องการของเจ้าของวัฒนธรรมได้ดี ควรจะให้ใครคิด ตัดสินใจและลงมือทำจึงจะเป็นการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาแบบข้ามชั้น กล่าวคือ จากคนป่ามาเป็นพ่อค้าบ้างมาเป็นไกด์นำเที่ยวบ้าง โดยข้ามความเป็นสังคมเกษตรกรรมหรือสังคมที่ใช้ความคิดพื้นฐานกว่ามาใช้ความคิดที่ซับซ้อนเหมือนการเป็นพ่อค้าหรือคนนำเที่ยว จะเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับชาวมลาบรีแล้วหรือไม่คงต้องใช้เวลาขบคิดกันอีกนาน เห็นจะเป็นเรื่องแปลกไม่น้อยที่ชาวเมืองอย่างนักพัฒนาทั้งหลายต่างเรียกร้องวิถีชีวิตพอเพียงหรือการกลับไปสู่วิถีเกษตรกรรมดั่งบรรพบุรุษเคยประพฤติมา แต่เมื่อชาวเมืองได้มาเห็นวิถีเรียบง่ายตามแบบฉบับมลาบรีมากลักลับคิดว่าล้าหลังและพยายามผลักดันให้พวกเขาเข้าไปอยู่ในวงจรสังคมที่ซับซ้อนวุ่นวายทั้งชีวิตและความคิดที่ตัวเองพยายามจะออกมาแทน เหมือนเรากำลังเดินสวนทางกันหรือเปล่านั้นก็ยากจะอธิบาย

ปัจจุบันนี้ ชาวมลาบรีในแต่ละพื้นที่ต่างดำรงอยู่ภายใต้สภาวะและเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตที่ต่างๆ กันไป ตามความสัมพันธ์เชิงอำนาจในรูปแบบต่างๆ ข้างต้น โดยมลาบรีอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถต่อรองอะไรได้มาก และมักจะเป็นผู้เสียผลประโยชน์หรือผู้ถูกมอบวัตถุนิยมหรือการบีบบังคับทั้งสมัครใจและไม่สมัครใจในรูปแบบต่างๆ กล่าวโดยสรุปคือ มลาบรี ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใด ไม่มีความเป็นคนที่มีความศักดิ์ศรีหรือเท่าเทียมกันกับกลุ่มคนอื่น (ไม่ Independence) และเป็นทั้งเหยื่อของทั้งการอนุรักษ์และการพัฒนา

4.3 กลุ่มมอแกน

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับภาษามอแกน (ในแง่ของลักษณะภาษา) และภาษาที่อยู่ในสาขาใกล้เคียง เพื่อตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับภาษานี้ นอกเหนือจากการตรวจสอบเอกสารแล้ว ผู้วิจัยได้ลงสำรวจพื้นที่วิจัย เพื่อศึกษาแนวทางในการวิจัยและสร้างเครือข่ายในการวิจัยกับคนในชุมชน และจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่าในชุมชนมอเก้นที่หมู่เกาะสุรินทร์นั้น ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งดูแลและรับผิดชอบโดย อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในชุมชนแห่งนี้มีประชากรประมาณ 200 คน และมีโรงเรียนอยู่หนึ่งโรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกโรงเรียนโดยมีครูประจำการอยู่ 2 ท่าน

สถานการณ์ภาษาในชุมชนถือว่าอยู่ในภาวะถดถอยแต่ยังไม่ถึงในภาวะวิกฤต เนื่องจากเด็กและวัยรุ่นยังใช้ภาษามอเก้นอยู่ในชีวิตประจำวัน โดยที่ไม่ได้มีการเลือกใช้ภาษาไทยในการสื่อสารแต่อย่างใด ผู้คนในชุมชนส่วนมากพูดได้ทั้งสองภาษาคือภาษาไทยและภาษามอเก้น แต่คนแก่อาจพูดได้เพียงแค่ภาษามอเก้นเท่านั้น นอกเหนือจากการสำรวจพื้นที่และตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้ว การขออนุญาตลงไปวิจัยในพื้นที่อุทยานก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากชุมชนมอเก้นแห่งนี้ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในอุทยานแห่งชาติ

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ยังไม่อาจดำเนินต่อไปตามแผนการวิจัยที่วางไว้ตั้งแต่ต้นได้ เนื่องจากความจำเป็นที่จะต้องได้รับอนุมัติจากกรมอุทยานแห่งชาติฯ เสียก่อนที่จะลงไปวิจัยในพื้นที่ได้ และในขณะนี้ การขออนุญาตลงไปทำวิจัยในพื้นที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ซึ่งจากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับหัวหน้าอุทยานฯ พบว่า การขออนุญาตนั้นได้รับการอนุมัติเรียบร้อยแล้ว แต่ความล่าช้าที่เกิดขึ้นเกิดจากระบบและขั้นตอนต่าง ๆ ทางราชการ ทำให้ยังไม่สามารถนำเรื่องอนุมัติจากอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ เข้าไปยื่นที่กรมอุทยานแห่งชาติฯ เพื่อให้พิจารณาอนุมัติต่อไปได้ทำให้การดำเนินการวิจัยอาจติดขัดในช่วงต้นได้ แต่เมื่อได้รับอนุมัติจากกรมอุทยานแห่งชาติฯ ในขั้นตอนสุดท้ายแล้วก็สามารถดำเนินการวิจัยต่อไปได้ทันที เนื่องจากได้มีการสร้างเครือข่ายการวิจัยในพื้นที่ตั้งแต่การสำรวจที่ผ่านมาแล้ว

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานสามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ การดำเนินงานก่อนการทำวิจัยภาคสนามและการดำเนินงานตลอดช่วงการทำวิจัย

การดำเนินงานก่อนการทำวิจัยภาคสนาม พบว่ามีความติดขัดอยู่บางประการในตอนต้นเนื่องจากแนวทางปฏิบัติของการขออนุญาตในการลงพื้นที่วิจัย ดังที่ทราบว่ามีหมู่เกาะสุรินทร์เป็นพื้นที่ดูแลของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ ดังนั้นการลงไปทำวิจัยในพื้นที่จำเป็นที่จะต้องได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช แต่เนื่องจากความไม่เข้าใจและไม่ทราบถึงแนวปฏิบัติในตอนต้น ทำให้การลงพื้นที่วิจัยไม่สามารถกระทำได้ นอกจากนั้นระยะเวลาในการดำเนินการขออนุญาตต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 2-3 เดือน ทำให้การทำวิจัยต้องล่าช้ากว่าแผนการในตอนแรกที่ได้วางเอาไว้ ดังนั้นในการทำวิจัยโครงการต่อ ๆ ไป จำเป็นต้องเผื่อระยะเวลาในการขออนุญาตไว้ล่วงหน้าอย่างน้อย 3-4 เดือนก่อนจะดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ดังกล่าว

การดำเนินงานตลอดช่วงการทำวิจัย ไม่พบปัญหาที่ทำให้การทำวิจัยต้องล่าช้าออกไป แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่หมู่เกาะสุรินทร์เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบของลมมรสุมในช่วงตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงต้นเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ทำให้การเก็บข้อมูลในพื้นที่จำเป็นต้องเร่งรีบเนื่องจากได้รับผลกระทบจากการขึ้นตอนขออนุญาตจากกรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช นอกเหนือจากนั้นยังได้รับผลกระทบจากการปิดอุทยานในช่วงกลางเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนเมษายน เนื่องจากภัยธรรมชาติทำให้ระยะเวลาในการทำวิจัยลดลงจึงมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่จำกัด จึงอาจส่งผลต่อข้อมูลเกี่ยวกับแผนที่ทางสังคมที่อาจไม่ละเอียดตามที่ต้องการ แต่ถึงอย่างไรก็แล้วแต่ ข้อมูลหลัก ๆ ที่มีความจำเป็นได้ทำการเก็บรวบรวมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทำให้ทราบว่า ตลอดระยะเวลาเปิดอุทยาน (ซึ่งเป็นเวลาเดียวกับการการลงพื้นที่) อาจประสบปัญหาความร่วมมือจากผู้คนในชุมชน เนื่องจากคนจำนวนหนึ่งจำเป็นที่จะต้องทำงานกับบริษัทเดินเรือและทำงานภายในอุทยาน นอกจากนั้นการที่มีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากภายในหมู่บ้านทำให้การเก็บข้อมูลไม่ต่อเนื่อง และไม่สามารถบันทึกเสียงได้อย่างชัดเจน และเนื่องจากในช่วงเดือนเมษายนชาวบ้านส่วนใหญ่เตรียมพร้อมกับการเข้าสู่ช่วงมรสุม จึงมีผลทำให้เวลาในการเก็บข้อมูลลดลงอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นในการดำเนินงานวิจัยในโครงการต่อ ๆ ไป จึงเห็นสมควรที่จะให้มีการดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงมรสุม (ช่วงปิด

อุทยาน) แต่การเก็บข้อมูลในช่วงมรสุมเป็นไปได้ค่อนข้างยากเนื่องจากผู้วิจัยอาจต้องมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่มรสุมพัดผ่านอาจต้องอยู่ในพื้นที่อย่างน้อย 1 เดือน โดยไม่สามารถออกจากพื้นที่ได้ นอกจากนี้งบประมาณในการลงพื้นที่เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญในการทำวิจัยในช่วงมรสุมเนื่องจากไม่สามารถใช้บริการเรือท่องเที่ยวได้ จึงจำเป็นที่จะต้องว่าจ้างเรือของชาวบ้านในการลงพื้นที่ โดยค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่าตัว/เที่ยว และอาจต้องมีการกักตุนเสบียงที่มากกว่าที่ควรเป็นเนื่องจากไม่ทราบระยะเวลาในการอยู่ในพื้นที่ที่แน่นอน

แต่ถึงอย่างไรก็แล้วแต่ การเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ผ่านมา ก็เป็นไปได้อย่างเรียบร้อยและได้ข้อมูลตามที่ต้องการ ถึงแม้ว่าอาจได้ข้อมูลบางประเภทไม่ละเอียดลึกซึ้งมากนัก ดังนั้นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในครั้งต่อ ๆ ไป จำเป็นต้องวางแผนในการลงพื้นที่ให้รัดกุมมากกว่านี้

ส่วนที่ 5

สรุปบทเรียนจากการดำเนินโครงการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

5.1 บทเรียนจากการดำเนินโครงการ

5.1.1 บทเรียนเกี่ยวกับการสำรวจชุมชน

ในการดำเนินการโครงการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนที่ยังพึ่งเริ่มต้นตั้งถิ่นฐานถาวรหรือยังคงเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่เป็นระยะๆ การสำรวจชุมชนและการทำงานร่วมกับเครือข่ายในชุมชนเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เนื่องจากชุมชนกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ และชาวบ้านที่นักวิจัยทำเครือข่ายไว้อาจโยกย้ายไปมาระหว่างถิ่นที่อยู่ต่างๆ ได้อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นนักวิจัยจำเป็นต้องพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกับกลุ่มบุคคลภายนอกที่อยู่รายล้อมชุมชนชาติพันธุ์ที่เป็นเป้าหมายของการสำรวจ เนื่องจากกลุ่มที่อยู่รายรอบนั้นเป็นกลุ่มคนที่มีถิ่นที่อยู่ถาวรและไม่มีการอพยพโยกย้ายไปไหน ทำให้สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับคนในชุมชนเป้าหมายได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการเอื้ออำนวยให้การทำงานสำรวจคล่องไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกเหนือจากนั้น การที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วในระยะเวลาอันสั้น ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากรในชุมชนเดียวกันอย่างมาก กล่าวคือ ในบางชุมชนอาจมีทั้งประชากรสูงอายุและผู้ใหญ่ที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่เร่ร่อนอยู่ในป่า เยาวชนที่เกิดในป่าและมาเติบโตในชุมชนหมู่บ้าน และเด็กที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านและได้รับการศึกษาภาคบังคับ กลุ่มประชากรเหล่านี้เป็นตัวแทนของภูมิหลังวัฒนธรรมที่แตกต่างกันแม้จะอยู่ร่วมในชุมชนชาติพันธุ์เดียวกันก็ตาม ดังนั้นการสำรวจชุมชนลักษณะนี้จึงต้องมีการสังเกตพฤติกรรมและเข้าถึงกลุ่มประชากรทุกกลุ่ม จึงจะสามารถเข้าใจพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนหาของป่า-ล่าสัตว์ที่กำลังเข้าสู่กระบวนการเป็น “ชาวบ้าน” ดังเช่นกลุ่มชาติพันธุ์ในโครงการวิจัยนี้

หากเปรียบเทียบกระบวนการสำรวจชุมชนใน 3 กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นเป้าหมายของการดำเนินโครงการนี้ ในกลุ่มมานิและมลาบรี ซึ่งตั้งถิ่นฐานในภูมิภาคที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน การสำรวจชุมชนสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมพื้นที่มากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ในพื้นที่ที่สามารถเดินทางถึงกันได้โดยใช้พาหนะหรือการเดินเท้า ในขณะที่ชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนนั้นตั้งถิ่นฐานห่างจากกันโดยมีทะเลคั่น ทำให้การสำรวจความหลากหลายของกลุ่มย่อยทำได้ยากลำบากขึ้น โดยผู้สำรวจไม่สามารถที่จะเดินทางสำรวจชุมชนเองได้ตามลำพังอย่างที่ทำได้ในกรณีของการดำเนินงานในกลุ่มมานิและกลุ่มมลาบรี ทำให้การสำรวจชุมชนมอแกนไม่สามารถแสดงข้อมูลที่หลากหลายของกลุ่มย่อยได้ นอกจากนั้นการสำรวจและศึกษากลุ่มมอแกนนั้นยังถูกจำกัดด้วยฤดูมรสุมที่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางระหว่างฝั่งและเกาะ ทำให้ผู้สำรวจมีช่วงเวลาน้อยลงสำหรับการสำรวจ เป็นบทเรียนว่าการสำรวจชุมชนขนาดเล็กที่ตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่เกาะ หรือมีการกระจายการตั้งถิ่นฐานตามชายฝั่งต่าง ๆ จะต้องใช้วิธีการที่แตกต่างออกไปจากการสำรวจชุมชนที่อาศัยอยู่บนบก

ยิ่งกว่านั้น การสำรวจชุมชนที่มีภูมิหลังเป็นกลุ่มหาของป่า-ล่าสัตว์และเริ่มตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนอยู่กับถิ่นที่อยู่ นั้น ปัญหาที่มักพบก็คือการที่มีคนจากต่างกลุ่มมาอยู่ร่วมกัน หรือมีการโยกย้ายไปมาระหว่างกัน โดยไม่ได้มีการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนมาก่อนเป็นระยะเวลานานนัก ซึ่งกรณีนี้จะพบเห็นค่อนข้างชัดเจนในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี ที่เพิ่งมีการตั้งชุมชนในระดับหมู่บ้านในระยะเวลาไม่นานนัก และมีการโยกย้ายที่ตั้งหมู่บ้านหลายครั้ง อีกทั้งยังมีการโยกย้ายประชากรไปมาระหว่างชุมชนต่าง ๆ อีกด้วย สถานการณ์เช่นนี้ทำให้คาดหวังได้ยากขึ้นว่าการสำรวจชุมชนจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนของแต่ละชุมชนได้อย่างแม่นยำ

5.1.2 บทเรียนเกี่ยวกับการวิเคราะห์ชุมชน

ดังที่กล่าวแล้วว่าชุมชนชาติพันธุ์ที่เป็นเป้าหมายของโครงการวิจัยนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มชนที่ยังไม่มีการตั้งถิ่นฐานถาวร หรือหากมีการตั้งถิ่นฐานก็เพิ่งจะอยู่ในระยะเริ่มต้น เพราะเหตุนี้เองจึงทำให้ลักษณะของชุมชนชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่มมีความหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง แม้แต่ภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ยกเว้นแต่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์มอแกนที่หมู่เกาะสุรินทร์เท่านั้นที่มีถิ่นพำนักเพียงแหล่งเดียว การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อสภาพข้อสรุปที่เป็นภาพรวมสำหรับหนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

สิ่งที่นักวิจัยสามารถทำได้ก็คือนำเสนอโมเดลที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยเท่านั้น โดยพยายามเชื่อมโยงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวภายในบริบทของพื้นที่และความสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้าง ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายไปตามพื้นที่อีกด้วย

โมเดลหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางภาษาและวัฒนธรรมที่สามารถใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์หาของป่า-ล่าสัตว์ในประเทศไทย ได้แก่ ภาวะการสูญเสียดุลยภาพของความหลากหลายแบบฉับพลัน หรือ Punctuated Equilibrium ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากสาขาวิชาชีววิทยา กล่าวคือ พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมสูงนั้นดำรงอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มีการคุกคามอย่างยิ่งยวดจากกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมอื่นที่มีอิทธิพลสูงกว่ามาก เปิดโอกาสในกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็กสามารถธำรงความหลากหลายของตัวเองได้อย่างค่อนข้างเป็นเอกเทศ โดยที่ไม่ถูกภาวะกดดันให้ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอิทธิพลมากกว่าที่อยู่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ภาวะดุลยภาพเช่นนี้เมื่อดำรงอยู่เป็นระยะเวลานานก็จะเอื้อให้เกิดความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มขนาดเล็กที่ไม่ค่อยมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ข้างเคียง ในลักษณะที่คล้ายคลึงกับพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงซึ่งสิ่งมีชีวิตแต่ละสปีชีส์จะอาศัยอยู่ในระบบนิเวศที่มีความจำเพาะ โดยปราศจากการคุกคามถึงขั้นที่จะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

อย่างไรก็ตาม ภาวะดุลยภาพนั้นจะหมดไปเมื่อมีกลุ่มภาษาและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ อย่างมากแผ่อิทธิพลเข้ามาในเขตพื้นที่ของกลุ่มที่มีขนาดเล็กและปราศจากอิทธิพลทางภาษาและวัฒนธรรมต่อกลุ่มอื่น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมก็จะถูกคุกคามให้ปรับตัวเปลี่ยนแปลงเข้าหาวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลสูงกว่าอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งภาษาและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายกลายเป็นความคล้ายคลึงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ

กล่าวโดยเฉพาะกลุ่มมานิ มลาบรี และมอแกน ทั้งสามกลุ่มชาติพันธุ์หาของป่า-ล่าสัตว์นี้เดิมอาศัยอยู่บริเวณชายขอบทั้งทางทางภูมิศาสตร์และทางสังคม โดยปราศจากภาวะกดดันทางเศรษฐกิจและกฎหมายให้ต้องตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนอยู่ติดกับที่ เหมือนกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวิถีดำรงชีพแบบเกษตรกรรม ซึ่งจะมีการปรับตัวเข้ากันกับวัฒนธรรมกระแสหลักอย่างค่อยเป็นค่อยไปมากกว่ากลุ่มหาของป่า-ล่าสัตว์ ช่องว่างในการปรับตัวให้เป็นสมัยใหม่ทางด้านการศึกษาและการอ่านออกเขียนได้จึงน้อยกว่าในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์หาของป่า-ล่าสัตว์จึงมีน้อยกว่าอย่างเห็นได้ชัด

ในทางกลับกัน กลุ่มชาติพันธุ์หาของป่า-ล่าสัตว์อย่างกลุ่มมานิ มลาบรี และมอแกน ซึ่งเดิมใช้ชีวิตอยู่ห่างไกลจากปริมณฑลของความเป็นสมัยใหม่ และไม่ถูกจำกัดการเคลื่อนที่ในเขตป่าเขาและน่านน้ำโดยพรมแดนของรัฐและข้อจำกัดในการใช้พื้นที่ธรรมชาติ แต่ถูกบังคับให้ต้องเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำรงชีพมาเป็นชุมชนอยู่ติดกับถิ่นที่อยู่ และต้องปรับตัวไปทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยการเพาะปลูกและรับจ้าง ซึ่งไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดั้งเดิมในแต่ละกลุ่ม

ยกตัวอย่างเช่น ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังไม่มีภาษาเขียนอื่น ๆ การพัฒนาระบบเขียนนั้นเป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจได้ เนื่องจากคนในกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นมีความรู้เกี่ยวกับระบบเขียนภาษาไทยอยู่แล้ว ว่ามีหน้าที่เป็นเครื่องหมายแทนภาษาที่ใช้สื่อสารกันได้ แต่ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังไม่มีภูมิหลังเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออ่านออกเขียนได้ การพัฒนาระบบเขียนจะมีอุปสรรคสองชั้น กล่าวคือความรู้เกี่ยวกับความหมายและหน้าที่ของการอ่านออกเขียนได้ในภาพรวมและการอ่านออกเขียนได้โดยเฉพาะเจาะจงในภาษาตนเอง

การเห็นภาพภายนอกว่าชุมชนหาของป่า-ล่าสัตว์ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนไปเป็นชุมชนติดถิ่นที่อยู่แล้วนั้น อาจทำให้เข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่ากลุ่มชนเหล่านี้มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันกับชุมชนชนบททั่วไป ทั้ง ๆ ที่กลุ่มเหล่านี้ยังมีความเปราะบางต่อการปรับตัวให้เท่าทันกับเปลี่ยนแปลง และควรได้รับการปกป้องจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการเร่งพัฒนาให้ทันสมัย

5.1.3 บทเรียนเกี่ยวกับการทำงานเครือข่ายกับผู้มีส่วนได้เสีย

ผลพวงจากการที่กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่มมีความเปราะบางในเรื่องของความมั่นคงในด้านถิ่นที่อยู่อาศัยและการครองชีพ อันเนื่องจากการเพิกเฉยปรับตัวจากกลุ่มชนเร่ร่อนหาของป่า-ล่าสัตว์มาเป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานถาวรที่ทำอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง ทำให้กลุ่มชนเหล่านี้ต้องพึ่งพาอาศัยกลุ่มชาติพันธุ์รอบข้างที่เป็นเพื่อนบ้านผู้ร่ำรวยกว่า องค์กรภาครัฐที่ถืออำนาจตามกฎหมายเหนือพื้นที่ที่กลุ่มชนเหล่านี้ตั้งถิ่นฐานอยู่ องค์กรพัฒนาทั้งของภาครัฐและเอกชนที่ถือทรัพยากรและความรู้ในการช่วยเหลือในการ “พัฒนา” กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้

ด้วยเหตุนี้เอง โครงการใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยหรือพัฒนาก็ตาม ที่จะเข้าไปติดตอสัมพันธ์กับกลุ่มชนเร่ร่อนหาของป่า-ล่าสัตว์ทั้งสามกลุ่มนี้ จะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับ “เครือข่าย” ที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมเหนือกลุ่มชนเร่ร่อนทั้งสามกลุ่มนี้ หรือแม้กระทั่งถือเอากลุ่มคนนอกที่มีอิทธิพลเหนือกลุ่มชาติพันธุ์เป้าหมายทั้งสามเป็น “ผู้มีส่วนได้เสียสำคัญ” ในการทำโครงการกับชุมชนเป้าหมาย

5.2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

5.2.1 ปัญหาและอุปสรรค

กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามนี้มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกับกลุ่มที่มีประวัติการตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านมาเป็นระยะเวลานาน และมีวิถีชีวิตไม่เอื้อต่อการพัฒนาการศึกษาด้วยการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน แม้ว่าจะมีคนในกลุ่มเหล่านี้ที่สามารถเล่าเรียนในระบบโรงเรียนได้บ้าง แต่ก็นับเป็นส่วนน้อยเต็มทีและจำกัดอยู่แค่ในกลุ่มของเยาวชนและเด็กๆ รุ่นใหม่เท่านั้น ส่วนคนที่ไม่ได้รับการศึกษา ได้แก่ กลุ่มวัยกลางคนและกลุ่มคนสูงอายุ ซึ่งจะมีปัญหาในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และตกอยู่ในสภาพการณ์ที่ลัทธิระหว่างวิถีชีวิตดั้งเดิมกับวิถีชีวิตใหม่ของการเป็น "ชาวบ้าน" ให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการถูกเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ เรื่องหนี้สิน ปัญหาการติดสุรา ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย และการถูกระงับละเมิดสิทธิมนุษยชนต่างๆ รวมทั้งถูกมองจากสังคมภายนอกว่าเป็น "ชาวป่า" ที่ไร้การศึกษา และไม่สามารถแม้แต่จะอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มที่กำลังถดถอยอย่างรวดเร็วได้ด้วยตนเอง การอนุรักษ์ภาษา-ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชนที่มีความเป็นมาทางวัฒนธรรมแบบหาของป่า-ล่าสัตว์เหล่านี้ จึงเป็นประเด็นท้าทายทั้งทางวิชาการและการพัฒนาว่าจะมีแนวทางใดที่จะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ภาษาและภูมิปัญญาที่กำลังจะสูญหายเหล่านี้ไว้ได้

5.2.2 ข้อเสนอแนะ

กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสามกลุ่มในโครงการวิจัยนี้ยังไม่มีเงื่อนไขที่เหมาะสมในการดำเนินการโครงการฟื้นฟูภาษาผ่านระบบโรงเรียน (School-based programs) เช่นการสอนภาษาชาติพันธุ์เป็นวิชาหนึ่งเหมือนวิชาเลขหรือภาษาต่างประเทศ (Endangered language as a subject) การจัดการศึกษาแบบทวิภาษา (Bilingual education) ที่มีการใช้ภาษาชนกลุ่มน้อยเป็นภาษาในการสอนวิชาความรู้ (language of instruction) หรือแม้การจัดชั้นเรียนแบบ Immersion เป็นต้น

หากจะมีการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมแบบ “ศึกษาภาษา” ก็อาจทำในลักษณะของโครงการศึกษาภาษาในภาวะวิกฤตทั้งในกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่นอกระบบโรงเรียน (Non-school-based programs) เช่น ในลักษณะของ Master-Apprentice Program โครงการที่เน้นการบันทึกข้อมูลและการผลิตสื่อเป็นภาษาในภาวะวิกฤต หรือ โครงการฟื้นฟูภาษาที่เน้นการสืบทอดภาษาในระดับครอบครัว (Family-based programs) เป็นต้น

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน สื่อวิถีทัศน์ได้กลายเป็นสื่อที่มีความสำคัญและแพร่หลายทั้งในแง่ของการบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ทั่วไป และการบันทึกข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรม ที่สามารถบูรณาการเสียงคำพูดและภาพการกระทำในลักษณะที่เป็นธรรมชาติในกาลเทศะที่สัมพันธ์กับเวลาที่เกิดเหตุการณ์จริง ทำให้เกิดความพยายามที่จะใช้ประโยชน์จากสื่อวิถีทัศน์เพื่อการบันทึกข้อมูลทางภาษา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังอยู่ในภาวะถดถอยในด้านการใช้และการสืบทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่า

เทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนแปลงวิธีการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูล จากยุคของสื่อสารมวลชนแบบรวมศูนย์ที่การเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อจำเป็นต้องอาศัยช่องทางของการสื่อสารมวลชนทั้งประเภทสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวิทยุโทรทัศน์ มาสู่ยุคของการจัดเก็บข้อมูลและการสื่อสารข้อมูลแบบดิจิทัลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่ไม่มีลักษณะรวมศูนย์แบบเดิม จึงทำให้การใช้สื่อวิทัศน์แบบดิจิทัลในการบันทึกและเผยแพร่ข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เป็นไปอย่างกว้างขวางและทวีความสำคัญขึ้นเรื่อยๆ จนทำให้ข้อมูลประเภทเสียงและวิทัศน์กลายเป็นข้อมูลที่เป็นมาตรฐานใหม่ของการสื่อสารข้อมูลผ่านระบบอินเทอร์เน็ตไปแล้วในทุกวันนี้ นอกเหนือไปจากการสื่อสารด้วยข้อความอย่างที่เคยเป็นมาในยุคของสื่อสิ่งพิมพ์และการใช้อินเทอร์เน็ตในยุคเริ่มต้น

การใช้สื่อวิทัศน์นี้นับว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในกลุ่มที่การรู้หนังสือ (Literacy) ทั้งในแง่ของการผลิตและการใช้ประโยชน์อยู่อย่างจำกัดมาก และไม่มีโอกาสในการที่คนในชุมชนจะเข้ามาร่วมในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาบูรณาการในหลักสูตรได้ โดยการใช้สื่อวิทัศน์เพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมจะให้โอกาสแก่เจ้าของภาษาและวัฒนธรรมนั้นได้บันทึกข้อมูลภาษาและภูมิปัญญาของตนเองจากมุมมองของคนใน ตั้งแต่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ปัญหาสังคม และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จากนั้นก็จะนำภาพบันทึกเหล่านั้นมาถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้ร่วมสะท้อนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์ จากเหตุ ไปสู่ผล และพิจารณาว่าปัจจัยใดที่ส่งผลดีและผลเสียให้กับวิถีชีวิตในปัจจุบันของชุมชน ภาพบันทึกเหล่านี้จะเป็นสื่อที่สะท้อนทั้งสถานการณ์ทางภาษาและวิถีชีวิตกลับไปสู่ชุมชนและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับความเป็นไปของชุมชนจากมุมมองของคนในชุมชนเอง

การดำเนินการลักษณะนี้จะสร้างโอกาสในการบันทึกข้อมูลภาษาและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในลักษณะไม่เคยมีการทำมาก่อน เพราะจะทำให้ชุมชนชาติพันธุ์สามารถบันทึกภาษาและวัฒนธรรมของตนเองด้วยสื่อที่ไร้รายละเอียดของข้อมูลอย่างสูงและมีความใกล้เคียงกับสถานการณ์การใช้ภาษาและวิถีชีวิตจริงมากที่สุด เมื่อพิจารณาว่าภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้อยู่ในสถานการณ์ที่มีความวิกฤตเนื่องจากการถดถอยของการสืบทอดจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ จนเสี่ยงต่อการสูญหายไปจากโลกและประเทศไทย จึงยิ่งเห็นความจำเป็นในการบันทึกภาษาและวัฒนธรรมไว้ได้อย่างมีรายละเอียดมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อพัฒนาเป็นคลังข้อมูลที่เก็บรักษาเนื้อหาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อการใช้ประโยชน์ในระยะยาว และในอีกด้านหนึ่งก็เป็นช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลโดยนักวิชาการ นักการศึกษา และสาธารณชนทั่วไป

โอกาสที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโครงการวิจัยนี้คือการเปิดเผยให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับโลกและวิถีชีวิตปัจจุบันของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดเล็ก ที่แต่ไหนแต่ไรขาดช่องทางในการถ่ายทอดความนึกคิดของตนเองออกมาอย่างเป็นรูปธรรม นอกเหนือไปจากการพูดคุยเป็นครั้งคราวที่ไม่มีการบันทึกไว้อย่างเป็นระบบ สื่อวิทัศน์ที่ถ่ายทำและบันทึกจากคนในชุมชนเองจึงเป็น "การเล่าเรื่อง" ที่ทั้งคนภายในชุมชนและคนภายนอกจะมีโอกาสได้รับรู้รับฟังและ "เห็น" อย่างที่คนในวัฒนธรรมเห็น ซึ่งโอกาสดังกล่าวนี้นี้จะเป็นก้าวแรกที่น่าไปสู่การ

ทำงานร่วมกันระหว่างคนในกลุ่มชาติพันธุ์และกับทั้งคนภายนอกที่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ภาษาและ
ภูมิปัญญา และเชื่อในการพัฒนาที่ไม่ทำลายความยั่งยืนของอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่ม

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร, นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์, กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาคาร, 2513
- เกศริน มณีขุน, และพวงพิญ ศิริรักษ์, ชาไก ชนกลุ่มน้อยภาคใต้ของไทย, กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, 2546
- จันเฉลิม จันทรากุล, เงาะป่า-ชาไก “นิเซา”เมืองไทย ชนป่าที่กำลังสูญสลาย, กรุงเทพฯ: โมเกรสซีฟ, 2544
- ญิบ พันจันทร์, เงาะป่า ชีวิตตั้งฝืนที่เทือกเขาบรรทัด, กรุงเทพฯ : สูดจิตออฟเซตการพิมพ์, 2535
- บุญเสริม ฤทธาภิรมย์, นายคั่น เงาะเขม็งภาคใต้, กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2548
- ไพบุลย์ ดวงจันทร์, ชาไก เจ้าแห่งขุนเขาและสมุนไพร, กรุงเทพฯ: การศาสนา, 2523
- พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, เรื่องเงาะป่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ, กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองรัตน์, 2507
- ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, กรุงเทพฯ : นามิบุคส์พับลิเคชั่น, 2542
- สุริยา รัตนกุล, คุณหญิงและคณะ, ประมวลองค์ความรู้เรื่องชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย,สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, ม.ป.ป.
- สุรินทร์ ภูจักรและคณะ, รายงานเบื้องต้นการขุดค้นถ้ำหมอเขียว อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ และถ้ำชาไก อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง เล่มที่ 2, กรุงเทพฯ : ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2534
- วรารณ บุญรักษ์, การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจในสังคมชาไก : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มเหนือคลองคง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง,
- สุจิต บุญลิ้มเตง, ชาไก, กรุงเทพฯ : สำนักงานอุทยานการเรียนรู้, 2550
- สุรินทร์ ภูจักรและคณะ, รายงานขั้นสรุปการขุดค้นที่ถ้ำหมอเขียว จังหวัดกระบี่, ถ้ำชาไก จังหวัดตรัง และการศึกษาชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดีชนกลุ่มน้อยเผ่าชาไก จังหวัดตรัง, กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยวัฒนธรรมโหบินเนียนในประเทศไทย, 2532
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, ประมวลองค์ความรู้ชนกลุ่มน้อยที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติกในประเทศไทย รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เอกสารหมายเลข 2 โครงการวิจัยเรื่อง ประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (ส.ก.ว.) 2538-2542
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ ขมุ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล: 2541
- Bishop, Nancy M., and Mary M. Peterson. Northern Aslian Language Survey : Trang, Satul, phattalung Provinces, Thailand, Thammasat University, 2003
- Blench, Roger and Dendo, Mallam. Why are Aslain-speakers Austronesian in culture? paper presented at the Preparatory meeting for ICAL-3, EFEO, SIEM REAP, 28-29th June 2006
- Crystal, David (2000). Language Death. Cambridge: Cambridge University Press.

- Dixon, R. M. W. (1997). The Rise and Fall of Languages. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fishman, Joshua A (ed) (2001). Can Threatened Languages Be Saved? Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Hinton, Leane & Hale, Ken (eds) (2001). The Green Book of Language Revitalization in Practice. Orlando, Florida: Academic Press.
- Krauss, Michael (1992) The world's languages in crisis. *Language* **68**:4 –10.
- Kruspe, **Nicole**. **Grammar of Semelai** The Press syndicate of the University of Cambridge, United Kingdom: 2004
- Malone, Dennis L. and Isara Choosri. 2007. "Stabilizing indigenous languages, a Symposium report." *SIL Forum for Language Fieldwork* 2007-007: 11 p.
<http://www.sil.org/silepubs/abstract.asp?id=49071>
- Nettle, Daniel (1998). Explaining Global Patterns of Language Diversity. *Journal of Anthropological Archaeology* **17**, 354 –374.
- Nettle, Daniel & Romaine, Suzanne (2000). Vanishing Voices: The Extinction of the World's Languages. New York: Oxford University Press.
- Nettle, Daniel & Romaine, Suzanne (2001). The Last Survivors. *Cultural Survival Quarterly*, **25**(2), 44-47. (ดาวน์โหลดได้จาก <http://users.ox.ac.uk/~romaine/The%20Last%20Survivors.htm>)
- Peterson, Mary M.** Notes on Borrowings Found in the Ta'edn (Tonga-Mos) and Kensiw Languages of Thailand June 2010
- SIL International (2008) Why Languages Matter: Meeting Millennium Development Goals through local languages. Texas: SIL International (ดาวน์โหลดได้จาก www.sil.org/sil/global/mdg_booklet.pdf)
- Tan Sri Dato, **The Encyclopedia of Malaysia V.12 Peoples and Traditions**
- UNESCO (2009) Atlas of the World's Languages in Danger. Online Edition
(<http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00206>)